

19 25 98

دایره

۹۸۹
نامهای

گزارشهای کولتوریستی گیتی

کتاب

رایبـوون

گوفاریکی کوئٹورپی گشتیہ

ژماره ۲۵ ۱۹۹۸

اسرار و اسرار

رفیق سابر

دهاسته‌ی نویسدگان

کہ سال میرا وہ دلی

ہاشم کوچانی

RaBuN

Cultural Kurdish
Journal
No. 25

Editor

Rafik Sabir

Editorial Board
Kamal Mirawdali
Hashim Kochani

* هه‌لوێستی کورد سه‌بارت به‌فه‌له‌ستینییه‌کان (٢) ئیسماعیل بێشکچی
گواستنه‌وه‌ی له‌کرمانجییه‌وه: مه‌هاباد کوردی
* گرنگی دان به‌دووری بیرو به‌یوه‌ندی نتوان ئه‌ده‌ب و سیاسه‌ت (٦)

کہ مال میرا و دہلی

* دیداری رابوون له گهل ریژیسور دکتور فانیل چاف..... (۱۵) رابوون

* کورد گهل ناعهك (٢٩) جهمال نهيهز

* نه ته ودي بلوچ له بهر تيشكي «ميژووي بلوچ و بلوچستان»..... (۳۰)

هيوا محهمه زهندي

* شیعر وەرگیزان یا شیعر وەرگه راندن؟..... (۳۳) شیروان مهحموود محهمه

* نای ، من و تو ، چ عه یامیکی دوورو دریژ (۶۲) والت وایتمن

عبداللہ پہ شیو لہ ٹینگلیزییہ وہ ودریگنراوہ

* نوو كورته چيروك (٦٤) دياكو ٦

* له نيوان خهون و «شتراسه نيان» دا (٦٤) رهفريق شامي

ئەنومر محەمەد ئەحمەد لە ئەلمانىيەوه کردووویە بە کوردی.

* «خه وه به ردینه» له ئه فسانه وه تا گفتوگۆی شیعرى (٧٢) رێبوار سیوهیلی

* نوێترین فیلمی کوردی «بژی بووک ... بژی یزگار» یونی کوردستان..... (٨٠)

موحسینؑ، حماد عومہر

* دوو کورته چيرۆک (٨٦) دياکو ٤

* ھىندى بەلگەۋ بۇ چۈن لە سەر كۆمەلەي ژىكاف (۸۷)

تہ فراسیا و ہورامی

له رووسییه وه کردوویه به کوردی

* هه رهس: نهو نه ره ديوهه كه له كوتمان نايتهوه..... (96) نه مجهد شاكه له

* دوا لاپه ږده (۱۰۰)

Box 25161, 750 25 Uppsala- Sweden.

ژماره‌ی یۆستگىرۆ: 7 - 9211995

ISSN - 1102 - 4372

له نټوان من و بهر شاکیږ نه لسه یابدا دؤستایه تییه کی تایبه تییه شه خسی و شیعریی نه وټق دروست بوو، که به قولترین نه زمونښکی دؤستایه تییه دزمانم که من تاسیومه، من وا ههستم دکرده که نه گهر شه، بق نمونه، به منی بگوته یاه دهستبهرداری هه موو شه شیعرا نه ت بیه که تا ئیستا نووسبوئن، تاکه چرکه په ک دوو دلیم له واز لټه یتانیان نه دکرده، نه ویش هر هه مان ههستی هه بوو. دواي نه وهی له کاتی سهر دانه که یدا بق لوپنان (به هاری ۱۹۵۷ - که سه یاب بووه سیمبولی په کیوونی نټوان شاعیرانی نوټخوازی عه رب) له سهر نه وه رټک که وټین که کومه له شیعریکی وک بلوکر او هکائی گوټاری «شیر» بق بلو بکهینه وه. سه یاب هه موو بهر هه مه کائی خوی خسته بهر دهستم و، نازادی ته واری دامت تا بریار بدهم که کام شیریان بق بلوکر دته وه دهست ددهن و، کامیان دهست نادن. بهم جوړه من، له نټوان هم بهر هه مانده، کومه له شیر ټکم هه لټارد که به ناوی «انشوده المطر» وه بلوکر ایه وه و، رامسپارد که ته وانی دی پشتگوئ بخرین. نهو (سه یاب) به بی هیچ لټوان، یان هیچ پرسینټک بهمه رازی بوو.

کاتیک شیر ده بیته په گه مین ههستی شاعیر و ده بیته روانگه و تیشکټک که، بق لټکنزیک بوونه وهی شنه کان و جیهان، بهر چاوی شاعیر رووناک ده که نه وه نهوا هه لټوکه وټی شاعیره که خوی ده بیته شیر: شته بچوکه کائی وک ټیره بی، غیره کردن، کټیر ټی پوچ ده بیته وه و، شیر لهو سیره ده جټ که لایه نه کان کو ده کاته وه و ده بیته سیمبولی بی خه تایی و پاکي. بگره شاعیران وک تاکه که سټیکیان لی دټت که دهنگی جیاوازی هه بیته. کاتیکش شاعیر ټک به برا شاعیره که ی ده لټت: هم یان نهو شیر هدی توم بدل نییه، ټیره بگوړه یان لای بهر، نهوا شاعیره که ی دی وا ههست ده کات که دهنگی خوی ده بیستی و، نه وهی که کوئی لی ده بیته له که روی خوی وه بیته ده ری.

کاتیک نهو په یوه ندییه شیعرییه کی له نټوان من و بهر شاکیږ نه لسه یابدا دروست بوو بهو په یوه ندییه بهر اورد ده کم که له نټوان شاعیرانی عه ربدا یاوه، ده پرسم: ئایا ئیمه له خه یال یان له خه وندا ده ریاین؟ ئایا ئیمه هه له بووین و که ساتی دی راستن؟ هه روا ده پرسم:

ئایا ده شټت که ساتی بوغز له زک، دروژن و نهفس بچووک بینه شاعیر؟
ئایا شیر له جه و هه ردا به رهو شته رزی و نه جیبی عه قل و دلوه بهنده؟

نه دؤنيس

یلای سهدساله ی له دایکبوونی
رووناکیږ و نووسه ری گه وړه
ره فیق حیلمی ۱۸۹۸-۱۹۶۰

له ژماره ی داهاتوودا فایلکی
تایبه تی بویادی سهدساله ی
له دایکبوونی ماموستا
ره فیق حیلمی ته رخا ده کمین

ئېسماعيل بېشكجي

بېشكجي

هه لۆیستی کورد سه بارهت به فهلهستینییهکان

گواستنهوهی له کرمانجییهوه بۆ سۆرانی مههاباد کوردی

هه له بجهش زیاتره، گازی کیمیایی، دواي هه له بجهش، له دژی کوردان به کارهتێرا، له سه رهتا و کۆتایی ئەم مه رگه ساتانهش رێکخراوی رزگاریخوازی فه له ستین له باوهشی رژی می عیراقدا بوو. پالېشتی سه ددام حوسین بوو. له دژی به کاربردنی چهکی کیمیایی سه ددامی مه حکوم نه کرد، بۆ کورده ناوهرهکان، بۆ نهو کوردانهی که زو له و ئازاریان چه شتووه، قسه په کیان به سه ر زاردا نه هات.

کاتی که له هه له بجه چهکی کیمیایی به کار دههتێرا، کۆنگره ی دهوله ته ئیسلامیهییهکان له کویت ده به سترا، فه له ستینییهکان له سه ر جینۆسایدی کوردان قهت قسه په کیان نه کردبوو. لهو کۆنگره یه دا رێکخراوی رزگاریخوازی فه له ستین وهکو چاودێر به شداری کردبوو.

ژماره ی نهو فه له ستینییهکانی که له ژێر داگیرکاری ئیسرائیل دان له ملیۆن و نیوێک تێنا په ریت، ئەم ژماره یهش نهو که سانه دهگرته وه که له بانی رۆژئاوا و غه ززه دا نیشه جێن. له تهواوی رۆژهه لاتی ناوه راس ته شیدا ژماره ی فه له ستینییهکان هه ر ٥-٤ ملیۆنێک ده بێت، هه رچی کورده کانی شین که له رۆژهه لاتی ناوه راس ته دا ده ژین، ژماره یان ٣٠ ملیۆن ده بێت و روه به ری کورده ستانیش له ٥٥٠ هه زار کیلۆمه تری چوارگۆشه زنده تهر.

هه سوو جیهانی عاره ب، واته ٢٢ دهوله تی عاره بی، به کشت توانایه کی ماددی و مه عته و بی خۆیا نه وه هاوکاری و پشتگیری فه له ستینییهکان ده که ن. داوا ی تهواوی ماف و به رژه وه ندیه کانی که له ی فه له ستین ده که ن و مافی دهوله تیه کی سه ره به خۆشی بۆ ده خوارن، نهو دهوله تانه ی که له ئیوان خۆیا ندا به کۆتایی عاره بانیان پێکه ته ناوه، به شتیه په کی له زوبه ز و چالاک، داکوکی له

شۆرشگیرانی کورد له رۆژهه لاتی ناوه راس ته دا هه می شه خواستوویه پشتگیری له فه له ستینییهکان به که ن و، له به رامیه ر جوولانه وه ی فه له ستینییهکانیش دا خاوه ن جۆش و خرو شتیکی مه زن بوو. هه ر گاف له دژی زایۆنیزم به سه رورای خۆیا ن به ئاشکرا هه تئا وه ته زمان، به به ریا ره وه له هه ر روه بکه وه مافه کانی خه لکی فه له ستینیان پاراس توه. بێجگه له مانهش. له هه مه به ئیسرائیل، له که له فه له ستینییهکاندا هاو سه نگر بوو. هه ر بۆ نموونه کاتی که ئیسرائیل له سالی ١٩٨٢ هه ترشی کرده سه ر به سه روت، به تایبه تی گرو په کانی پار تی کرێکارانی کورده ستان له ته ک فه له ستینییهکاندا جه نگان. کورد له رۆژهه لاتی ناوه راس ته دا شوینی خۆیا ن له ناو نهو گرو په یانه دا کردۆته وه، که به به ریا ر و دلسۆزییه وه دا کوکی له شۆرش ی فه له ستین ده که ن. کوردهکان دوژمن داری خۆیا ن له هه مه به ئیسرائیل هه می شه و به زۆر شتوان ئاشکرا کردوه.

سه ره رای تهواوی ئەم شتانهش، فه له ستینییهکان چ چارێک دۆسته یه تی نێکیان به رامیه ر به کوردهکان نیشان نه داوه و، وهک هه می شهش هاوکاری دوژمنانی کورده ن. نهو دهوله تانه ی که کورده ستانیان له ناو خۆیا ندا کردۆته کۆلۆنی نیو دهوله تان، هه می شه دۆسته ی هه ره نێکی فه له ستینییهکان بوونه. فه له ستینییهکان هه ر کات دۆسته ی دهوله تانی دوژمنی کورده ن، بۆ نموونه عیراق و تورکیا بوو، بۆ جینۆسایدیه کی هه له بجهش رێکخراوی رزگاریخوازی فه له ستین قسه په ک جیه بۆ خیری کوردانی نه کو توه. نهوان به رامیه ر به کۆمه لفر کرد نه که نا ره زایی خۆیا ن ده ره نه رپوه، ده شزانین نهو کوردهانی که به ر له هه له بجه به گازی کیمیایی قه لاچو کران، ژماره یان له قوربانیانی کاره ساتی

سەرۆک دهلوت. له بهرامبهر ئه‌مه‌شدا خه‌باتی چه‌کداریی کوردان، خه‌باتی ئازادیی و یه‌کسانیی کوردانیان تیکشکاند. پێشیان له‌به‌رده‌م دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکي سه‌ربه‌خویدا گرت. ئینگلیزه‌کان له‌گه‌ل که‌مالیسته‌کان، میر و به‌گزاده‌ عاره‌ب و فارسه‌کاندا کلکیان کرده‌ یه‌ک، هاوکاری یه‌کتر بوون، کوردستان و گه‌لی کوردیان پارچه‌ پارچه‌ و دابه‌ش کرد.

خراب نابێ کهر بېر له شه‌سته‌کان و خه‌فتاكانیش بکه‌ینه‌وه؛ کورده‌کان پشتگیری فه‌له‌ستینییه‌کانیان کرد، به‌ واتایه‌کی دیکه‌ به‌ دل و گیان پالیشتی ئه‌و ۲۲ ده‌وله‌ته‌ عاره‌بییه‌ بوون، به‌لام کورده‌کان بۆ خودی خۆیان هه‌رگیز شتیکیان نه‌کرد؛ ئه‌گه‌ر شتیکیشان کردبێ ژۆر که‌م بووه. ژماره‌ی کوردان له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستدا له‌ ۲۰ ملیۆن زیاتره‌... ئایا نه‌وان بۆچی خۆیان به‌ مرۆف نازمێرن؟ ده‌بێ ئه‌و هۆیانه‌ چ بن که‌ وا له‌ کوردان یه‌کن خۆیان به‌ بچووک پێشه‌ به‌ر چاوه‌؟ مومکین نییه‌ مرۆف بلیت: یا بانگی پشتگیریکردنی فه‌له‌ستینییه‌کان نه‌کردت. به‌لام بۆچی ده‌بێ فه‌له‌ستینییه‌کان وه‌رامی ئه‌م بانگ و بانگه‌وازانه‌ تهمه‌نه‌وه‌ و، له‌ دژی ده‌ربه‌کون و، ده‌ست بخه‌نه‌ ئێو ده‌ستی ده‌وله‌تانی دوورمێنی کوردیشه‌وه‌؟ ئه‌م خاله‌ شایه‌نی لێکۆلینه‌وه‌یه‌.

شتیکي به‌رچاوه‌ و دیاره‌ که‌ له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستدا جیاوازییه‌کی گه‌وره‌ له‌ نتوان ره‌وشی کورد و فه‌له‌ستینییه‌کاندا هه‌یه‌. ولاتانی عاره‌ب، ولاتانی ئیسلامی و ولاتانی جیهانی سێیه‌م دۆستی گه‌لی فه‌له‌ستین، ولاتان و پارتیه‌ سۆسیالیسته‌کانیش هه‌میشه‌ یارمه‌تی سیاسی و ئابووری به‌ فه‌له‌ستینییه‌کان ده‌ده‌ن و هه‌ر گافیش ده‌لێن ئێمه‌ له‌گه‌ل فه‌له‌ستینییه‌کان داین. تاکه‌ دوورمێنی فه‌له‌ستینییه‌کان ته‌نیا ئیسرائیه‌له‌، ولاته‌ عاره‌بی و ئیسلامیه‌یه‌کان دۆستی ئیسرائیل نین، هه‌روه‌ها مرۆف ناتوانت بپێژیت ولاتانی سۆسیالیست، پارتیه‌ کۆمۆنیستی و سۆسیالیسته‌کانیش په‌یوه‌ندییه‌کی ئه‌وه‌نده‌ چاکیان له‌گه‌ل ئیسرائیلدا هه‌یه‌. کوردستان له‌ئێوه‌ هه‌یزه‌ ناخه‌زه‌کاندا پارچه‌ پارچه‌ و دابه‌ش کراوه‌. تیکۆشیی رزگاریی نه‌توه‌میش له‌ناو هه‌یزه‌کانی دوورماندا ئه‌نجام ده‌دریت. له‌ته‌تکردن و پارچه‌پارچه‌بوون دوورمانی گه‌لی کوردی زنده‌ و دۆستانیشی که‌م کردووه‌. ئه‌م ره‌وشه‌ی ئێستای کورده‌کانی له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستدا بێ دۆست هه‌شتۆته‌وه‌. کورد ده‌بێ له‌ هه‌ر روه‌تکه‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌م خاله‌ راوه‌ستیت. کورد بۆ فه‌له‌ستینییه‌کان داواي هه‌موو مافیک و ده‌وله‌تیکي سه‌ربه‌خۆش ده‌که‌ن، ئه‌دی بۆچی بۆ خۆیان بېر له‌ شتیکي وها ناکه‌نه‌وه‌؟ ده‌بێ ژۆر به‌ گرنگی ته‌ماشای ئه‌مه‌ بکريت و لێکۆلینه‌وه‌ی له‌سه‌ر ئه‌نجام بدریت، ده‌مه‌وێ ئه‌وه‌ش بلیتم، ده‌وله‌تی تورکیش، هه‌موو ئه‌م مافانه‌ بۆ فه‌له‌ستینییه‌کان ده‌خوازیت.

له‌ سه‌رده‌می کێشه‌ی که‌نداودا، ئه‌و باباته‌نای که‌ له‌ هه‌مووان زیاتر گفتوگۆی له‌سه‌ر ده‌کرا، پرسی کوردان بوو. له‌ ۲ ئۆگستی ۱۹۹۰دا که‌ عێراق کووتی داگیرکرد، له‌ سه‌رمه‌تا و کووتایی کێشه‌که‌دا، ده‌وله‌ته‌ زله‌یزه‌کانی وه‌کو ئه‌مه‌ریکا و سوێدیه‌، به‌ قسه‌ و به‌ نووسین، ژۆر جارێان خه‌ختیان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ ده‌کرد که‌

پرسی فه‌له‌ستینییه‌کان ده‌که‌ن. هه‌روه‌ها ۴۲ ده‌وله‌تی ئیسلامیش ماف و به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی خه‌لکی فه‌له‌ستین ده‌پارێژن. یه‌کێک له‌ باباته‌ هه‌ره‌ گرنگ و سه‌ره‌که‌یییه‌کانی کۆنفهرانسی ئیسلامیش مه‌سه‌له‌ی فه‌له‌ستینییه‌کانه‌؛ ده‌وله‌تانی جیهانی سێیه‌میش هه‌میشه‌ به‌ شێوه‌یه‌کی چالاکانه‌ خوازیاری دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ریکێن بۆ پرسی فه‌له‌ستینییه‌کان. ئێمه‌ له‌ نزیکه‌وه‌ ده‌زانین، له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئه‌م ده‌وله‌ت و هه‌یزانه‌ش که‌ باسکران، سوێدیه‌تی (ی جارێان - مه‌هاباد)، چین، کوبا، ولاتانی ئه‌وروپای رۆژه‌لات و مه‌تا له‌ ئه‌وروپا و، هه‌ندێ له‌ ده‌وله‌ته‌ دیموکراتیه‌کانی تریش له‌ شوێنه‌ جیا جیاکانی جیهاندا، داکوکی له‌ خه‌باتی گه‌لی فه‌له‌ستین ده‌که‌ن و پشتی ده‌گرن. دیسان ته‌مه‌وه‌ به‌گه‌رتووه‌کان، ئه‌نجومه‌نی ئه‌وروپایی، ئه‌نجومه‌نی ئابووری ئه‌وروپایی، یه‌کێتی ولاتانی جیهانی سێیه‌م و دام و ده‌زگا ئێوه‌نه‌توه‌بییه‌کانی دیکه‌ش له‌سه‌ر کێشه‌ی فه‌له‌ستین هه‌له‌ده‌دنی و داکوکی لێ ده‌که‌ن. رێکخراوی رزگاریخوازی فه‌له‌ستین له‌ناو ئه‌م رێکخستن و رێکخراوانه‌دا به‌شداره‌، له‌ هه‌ندێکیاندا وه‌کو چاودێر و له‌ هه‌ندێکی تریشماندا ئه‌وه‌نێی راسته‌قینه‌ی خۆی هه‌یه‌. به‌لام ئه‌وه‌ی تابه‌ته‌ به‌ کورد، له‌ناو ئه‌م ده‌وله‌ت و رێکخستن و ده‌زگا ئێوه‌ده‌له‌تیانه‌دا، ته‌نانه‌ت یه‌کێکیان نه‌ تیکۆشیی نه‌توه‌بی کوردان قه‌بوول ده‌کات و نه‌ پشتگیری له‌ مافه‌ ته‌توه‌بی و دیموکراتیه‌ ره‌واکانی گه‌لی کوردیش ده‌که‌ن. له‌م به‌واهدا هیچ هه‌ول و هه‌نگاوێکی باش له‌ ئارادا نییه‌.

کورد پشتگیری له‌ خه‌باتی رزگاریی ته‌توه‌بی فه‌له‌ستینییه‌کان ده‌کات. هه‌له‌به‌ته‌ ئه‌مه‌ شتیکي راسته‌، پێویسته‌ کورد و فه‌له‌ستینییه‌کان له‌ئێوه‌ خۆیاندا هاوکاری ئه‌نه‌رناسیۆنالیستانه‌ پێکێنن، گه‌لانی بنده‌ست ده‌بێ له‌ دژی نیمه‌ریالیزم و کۆلۆنیا لیزم شان به‌ شانی یه‌کتر تیبکۆشن. هه‌رچی رێکخراوی رزگاریخوازی فه‌له‌ستین و فه‌له‌ستینییه‌کان، هه‌ر بۆ ئه‌وه‌ی هاریکاری کوردان نه‌که‌ن، به‌ وردبوونه‌وه‌ و سه‌رنجدانیکي ژۆره‌وه‌ له‌م مه‌سه‌له‌یه‌ ده‌روان. ئه‌وان بۆ ئه‌وه‌ی هاوکاری کوردان نه‌که‌ن و ده‌ست نه‌خه‌نه‌ ئێوه‌ ده‌ستی هاوکاریکردن له‌گه‌ل کورداندا، ته‌قه‌للا و گۆششیکي ژۆر ده‌ده‌ن. ئه‌مه‌ به‌ جوانی دیاره‌ و بنجینه‌ی گرنگی سیاسه‌تی فه‌له‌ستینییه‌کانیشه‌، هه‌ر له‌سه‌ر هه‌مان بابته‌ نمونه‌ی کردنه‌وه‌ی بېرۆی فه‌له‌ستینییه‌کانه‌ له‌ تورکیا که‌ راسته‌وخۆ به‌ کێشه‌ی کوردان به‌ستراوته‌وه‌. بۆ ئه‌مه‌ش فه‌له‌ستینییه‌کان په‌یمانێان داوه‌ که‌ خۆیان تیکه‌ل به‌ پرسی کوردان ناکه‌ن. له‌ به‌رامبهر ئه‌و زۆلم و ژۆردارییه‌ی که‌ له‌ کورد ده‌کێژن، فه‌له‌ستینییه‌کان قه‌ت ره‌خنه‌ له‌ سیاسه‌تی تورک، عاره‌ب و فارس ناگرن. کار و هه‌لوێستی وه‌هاش بێگومان به‌ پێچه‌وانه‌ی هاوکاری ئه‌نه‌رناسیۆنالیستانه‌یه‌، له‌به‌رئه‌وه‌ ده‌بێ کورد چاوه‌ به‌ میژووی خۆیدا بخشێتێته‌وه‌. پێویسته‌ کوردان له‌باره‌ی له‌توکوتکردنی کوردستانه‌وه‌ خاوه‌ن زاناوونیکي دیرۆکیی بن. با له‌ سالانی بیست و دره‌بیته‌وه‌، سه‌یری ئیمپریالیزمی به‌ریتانیا بکه‌ین، هه‌رچی خه‌یزان و خانه‌واده‌ی به‌رچاوه‌ و گرنگ له‌ جیهانی عاره‌بدا هه‌بوون، ئینگلیزه‌کان ئه‌وانیان هه‌تا و کردیان به‌

نهمریمه نیانه خوش دهیت.

دواى ودهرخستننى عتراق له کویت، ههلبهت به زهبرى کوتهک، ديسانيش لهسەر کوردان ههندن ههوال نووسران و بلأوکرا نهوه. بهلام لهم پرۆستيسه دا ههندن پروواو هااته پيشهوه، مرؤف دهبي زۆر به سهرنجهوه لتيان بروايت، له باشوورى عتراق شيعهکان له دژى سه ددام حوسين وهخوکهوتن و راپهزين، له باکوورى عتراقيش، وانا له باشوورى کوردستان، گهل راپهري، کوردستان کهوته ژيتر کۆنترۆلى کوردهوه. له ماوهيهکى زۆر کوردان هيزهکانى سه ددام حوسين خويان کوکردهوه و به چهکى کيميايى بهربوونه کيانى کورد و شيعهکان. سه رهه لزان و راپهري نهکان تیکچوون. سه ددام حوسين، نهو چهک کيميايى نهى که نه توانيوىو له ههميه هيزهکانى هاويهيان به کاريان بيتى، له دژى کوردان به شيوهيهکى چالاكانه به کاري هيتان، فهلهستينى و هيزهکانى سه به مهسعوود رهجهوى وانا موچاهيدين لهگهل هيزهکانى سه ددامدا شان به شان له دژى کوردان له شهردا بوون. نهه راستيهيهکه.

له رۆژى نهمرۆماندا، له شهري بهکو مهل قهرکردنى کورداندا، بهشداربوونى فهلهستينى و موچاهيدهکانى مهسعوود رهجهوى، پروواو گهلتيکى دراماتيکى و بئ و نهتن، نکۆليکردنى فهلهستينى و موچاهيدهکان، گوايا لهتهک سه ددامدا له دژى کوردان نهجهنگيون، يان به درۆخسته وهى نهه کاره، تهنا ههلوستتيکى سياسىي پروته، چونکه هيج ریکخستتيکى سياسىي ينى ناكرت ودها گهندهلبيهک بپاريزت، به تايبهتيش به ناوى پيشکوتنخوازى، شۆرشگيرى و ئينهترناسيۆناليزمهوه قهت نهه ناپاريزت، بهلام نهوهى ناشکرايه نهوان، فهلهستينى و موچاهيدهکانى رهجهوى، لهناو هيزهکانى سه ددامدا بوون و، له شهري قهلاجۆکردنى کورداندا بهشدار بوون و له دژى کوردانيش شهريان کرد. نهه راستيهيهکى بهرچاو و حاشائنه کراوه. لهههروه لهسەر کوردان پتويسته بهر له ههر شتتک به وردى لهم پرۆستيسه بروان و لتي بکۆلنهوه، نارهزووى ههر کهستکه گهلانى بندهست شان به شانى يهکتر له خهبات و تیکۆشاندا بن، بهلام هيتشتا به شيوهيهکى کۆنکرت لهه نهکۆلراوهتهوه، بۆچى نهه کاره، که مهسهله دته سهر کورد و بهرزهوهنديهکانى، سهر ناكرت و پتکنايهت؟ هاوکاريکردن لهگهل دهولهتان، له دژى کوردان، ههميشه حاشاي لى کراوه. چارهسهرکردنى نهه ناكۆکى و دوويه رهکيبانه که به تیکۆشيني رزگاريى نهتهويهيهوه گريندراون، ههروهه لیکدان وهشيان دهبيت مايهى زانا بوون و زانيارى پهيداکردن بۆ گشت لايهکمان.

رئ به دامهزrandنى دهولهتتيکى کوردى سهريهخۆ نادهن، ههروهه دهولهتهکانى وهکو فهرهنسا و بهريتانياش، به تايبهتى نههويان ديار دهکرد، که دامهزrandنى دهولهتتيکى کوردى ناخوازن. زۆر له ههوالهکان بهم شيوهيه بلأودهيوونهوه: "ئۆزال و رهفسهتجانى لهسەر رينگه نهان به دامهزrandنى دهولهتتيکى کوردى هاوييرن، "ئۆزال و حافظ نهسه لهسەر نهوه رينگههوتن، رئ به دامهزrandنى دهولهتتيکى کوردى نههه".

رتههرانى رزگاريخوازى فهلهستينيش راكهياندنى وههايان بلأودهكردهوه: "... دامهزrandنى دهولهتتيکى کوردى سهريهخۆ دهبيت گههيهکى نههريکى له ههريههکهدا، ههيوونى ودها دهولهتتيک پاراستنى ههميشهيه نههريکايه. بۆيه ئيمه له دژى دامهزrandنى دهولهتتيکى کوردى سهريهخۆ رادهوستين... رۆوره شيهيهکى مهزنه که له رۆزگارى ئيستاي ئيمهدا ریکخراوئتيکى رزگاريخوازى نهتهويهيه ههبيت، له دژى زولم و زۆردارى له خهبات و تیکۆشاندا بيت و، خوازيارى دهولهتتيکى سهريهخۆش بيت، کهچى بۆ گهلانى ديکيه بندهست ههمان ماف رهت بکاتهوه، نهه بۆچوونه بهتوى و نهتهوى، تهنا ماناي پاراستنى شۆشيتنيزم، ئيمپرياليزم و کۆلونياليزم دههخشيت. ههر وهک دهزانين نهو سياستهى که له ههميه کوردان بهکاردهبريت، به بهراوردکردن لهگهل فهلهستينيهکان، چهند قات و چهند بار گرانت و دژوارتره، لهژيهردهى پيشکوتنخوازى و شۆرشگيرى و ديموکراسيدا، شارندنهوى ودها گهندهلى و چهيليهک مهحاله.

ليهردا لهسەر مرؤف پتويسته به نوو بابيهتان، به تايبهتى سهرنجى ریکخراوى رزگاريخوازى فهلهستين بۆ خۆى رايکشت. يهکه مين بابته وهبرخسته وهى لهتوکوتکردنى کوردستان و سياست و پراکتیک و ناكامهکانى نهه دابهشکردنهيه. له ههمان کاتيشدا روونکردنهوى رۆلى ئيمپرياليزم له پارچه پارچهکردنى کوردستاندا، دهبي به تايبهتى جهخت لهسه نهوه بکريت که کوردستان باشماوه و باشگهروونه وهى سياستهى ئيمپرياليزم و کۆلونياليزمه. کاريههستانى تورک، عاره و فارس له پيادهکردن و برندنهسهرى نهه سياستهدا هاوکارى هههه گرنگ و مهزنى ئيمپرياليزم و کۆلونياليزم بوون.

دووهمين بابته که دهبي وهبير ریکخراوى رزگاريخوازى فهلهستين بهخريتهوه، رۆلى سياستهى ئينهتهويهيهانهى دهولهته زلهيزههکانى وهکو نههريکايه. دهولهته گهوههکان له ههر شۆشيتتيکى جيهاندا که تنگچولههه و کيشهيه نهتتيکى و نابيني تيدا بيت، به گوتيرهى بهرزهوهنديهکانى سياستهى بۆ دادريژن و، ناشيانهوى به هيج شيوهيهک بارى خويان تیکبدن. له کات و ساتى ودهاشدا، به مههستى سهرخستن و چارهسهرکردنى کيشهيه گهلانى بندهست، ههر کهسى دهبي به نهريکى سهر شانى خۆى راييت، له ههلوهرجى ودهادا کارى هههه گرنگ دهرخستن و ناشکراکردنى پيلانه رهش و نهيتنى و دژوههکانه. له زهمينه و زهمانى دژيههکبوون و تنگچولههه نابيني و نهتنکيههکانيشدا، به ناسانى رئ بۆ هااته کايه وهى نهه پيلانه نهيتنى و رهش و

که مال میراوده لی:

گرنگی دان به دهوری بیر و په یوهندی نیوان ئه دهب و سیاست

مامۆستایه که وه، یاشه رۆژێکی مه زنی نه ته وه که م تیدا دهدین و له چاوی نوسه رتکه وه، دامه زرتنه و دارێژه رانی بناغه و شوره و قه لای کوردستانی نازادیی و شارستانی پیتی سه دهی بیست و یه که م تیدا بهی ده کړن، چۆن ئاوا بوونه قوربانی و ئاواره ی ولاتان و ناردی ئیو درک؟!

بمه خشه! که ئاوا، ره شبینانه، دهوتم، گه باوه زمان به جیهانی بیهی که ریالیست پتی، ناکرێ له جه وه ره ی شته کان و مه سه له کانه وه دهست پتی نه که ی، ناکرێ له راستیه وه دهست پتی نه که ی که نه مرق ئیمه، نه وه ی ئیمه، نه وه ی پیش ئیمه و دوا ی ئیمه، له ناو قه دهی تراژیدیایه کی نه ته وه یی گه وه دهی سه رسام و چه ساو و دهسته وستان وه ستاوی، زامه کانمان نه وه نه ده گه رم و گه رهن، که هیشتا نه هاتووینه ته وه سه ر خۆمان و به دروستی و به ته وای قه واره ی برینه کانمان نازانین...

به مه ر حال، با وه لامی پرسیا ری یه که م و دهست پتکه وه بده مه وه.

بیگومان، ناکرێ و ناتوانم، ناشناپه تی و شه یدا بوونی سه رو شتم به دنیای وشه و شیعر و بیر، له کار تیکردن و دهوری (فانی) ی شاعیر و شۆرشگیر جیا بکه مه وه.. شیعر لای (فانی)، له پیش هه موو شتیکدا، کوردایه تی بوو، کوردایه تیش له پیش هه موو شتیکدا، (بیر) بوو: بیر شۆرشگیرانه ی هه لقولای ئاوا جه رگه ی ژیا نی زحمه تگنیشان، ناو جه رگه ی خه با تی نه ته وه یی رزگار یخوا زانه، ناو جه رگه ی کیشه به گری و کۆل و ئالۆز هکانی جیهان و رۆژگار و سه رده م.. موخابین! له زبانه ده دیوانی شیعر (فانی)، ته نیا یه که دیوانی شیا (ره قابه ی) ده ولت ریگای بلۆکر نه وه ی له سالی ١٩٧٦ دا یدا، ته وانی تر، هه زاران وشه ی شۆرشگیرانه ی ناکرین، به پته هانی و زیندانی مانه وه.. نه گینا هه ر ساتیک نه دیوانه به چاپ بگهن، هه ر رونا کبیریک و هه ر رمخه نگر و لیکنۆله وه یه کی ئه دهب، رۆژ به ئاسانی، ده کاته نه قه ناعه ت و بریا ره ی که فانی که وه ره ترین شاعیری شۆرشگیری

ئاوردانه وه بۆ دوا وه، بۆ به سه ر کهر نه وه و پتیدا چو نه وه ی رێژه ی سه ره له دان و باله فرێ کردن و له شه قه ی بالدانی وشه ی ناخ بۆ ئاسمانی که نازاد و ئایدیا ل و دووره دهست، کارێکی نه سه مه. به لێ، له م رۆژ و ساته پرداخه دا، که هه ر یادی که سه ره له دانه وه ی برینی که گه وه یه، که هه ر ئاوردانه وه یه که بیهی ری که ی سه ر برین و هه لپه رکێ مه رگی خه ونه سه و نه کانه، که هه ر خورپه یه که فیقه ی خونی که ئاله له دلی گه وه ی شه هیدیک، ده یان شه هید، هه زاران شه هیدی جوانه مه رگ و هیوا مه رگه وه سه ر ده ر ده ک... له م ساته دا، هه ر لێخو وری بو نه وه یه کی رابو روو، کێلانی وه ردی زامه، هه ژان و گینگلانی که دۆزه خییه... ته قینی کانی نه فرمی سکانه یه که ده می که، ده می که وشکیان کړدوه و جگه له بۆنسوی حه سه رت، جگه له ژیه موی ئۆف و ئازار، له کوانووی ده روونا، له بنی بینا یدا... ته زوویه که ته راییه که، تارما یه که شک نا به م.

به راست ته م ته مه نه چۆن وای به ته وژم تیه ری؟
ته م هه موو خه ون و خولیا یانه چۆن وای له ناو قه ده ی که شتی به کی نوحی نه فسانه یدا، خۆیا ن دا به ده م تۆفانی که یی ئامانه وه؟! به راست کوردستان، نه و کوردستانه ی وه که کۆرپه یه کی نه فسو و نی له ناو دلا له رایک بوو، دلش وه که فریشته یه کی بیگه ر، له ناو باوه شی ته ودا پتکه یی، ته م کوردستانه، چۆن وای، له ما وه ی چه ند سالتیکدا هه موو خه ونه کانی خاپو و کړن، هه موو یاده کانی به با دان.

له کو تیه نه و گونده ی ده نگ و خه ون و ئاوا ز و ئاوا ت و ئاوا ری پتی به خشی م؟!

(مه رگه) یه که، به درێژایی رۆژگار، دنیایه کی نازاد بوو، قه لایه کی سه ختی دۆژمن به زین بوو، مه له بند ی لاوک و چه یران و به سه ته ی کورده واری بوو، ئاوه کانی، باخه کانی، شاخه کانی.. شایه تی نه به یی سه رو شت بوو.. کوا؟

نه و رۆله هێمن و ناسک و دل سو زانه ی، له چاوی

شورشي تېلولېش دهستی پټکرد، فاني به دل و دېروونه وه پېشوازي و پشنيواني لټکرد و همو و هونرومکاني بوونه توماريکي ميژووي به سوزي شور و روډاو و هکاني و شهيدکاني، هتا له سهرتاي سالي ۱۹۷۳ دا، له تهمني ۶۱ ساليډا، کياني پاكي به کوردستان سپارد و له (مهرگه) تېژرا.

گرچي شيعر به شتيک بوو له ژباني روزانه مان، فاني هاني نه ده دايښت شاعير - وک هر باوکيکي کورد، منالي زور خوش دهويست. شاعيرتپيشي به به دبختي دهزاني. که له دورويي سالي ۱۹۷۰ دا پيم وټ که خيريکي شيعر نو سينم، پتي وټ: "شاعيرتپي باش نه، به دبخت دهبي و خوشي له ژباني خوت نابيني." نو شيعري وک هوشپاري دهيني و، هوشپاري و دهرک پټکردني مهسه له کاني ژبانيشي به سرچاوي نازار و داخ و کويزه و هري سوزف داهنا، به تاپيه تي له کومه لگايه کي دواکه و تودا که ريزي مروي هوشمند و زانا و بيرکار ناگري و فراموش و نامراد و ناکامي دکا.

به هر حال، فاني نه ده زاني که نو "به دبختي" يي نو دمټک بوو، بېوه به شتيکي جهوه ريزي ژباني منيش... بيرکړدته وه، دهرکاي دنياي غوربت و پروژهي گه وړه و خهوني مزي بډ کړدبو و هوه، خبات بډ پيشکوتني کومه لايه تي و نازادبووني ته و هوي، بېوه خوليايکي هميشه يي و له خوتنمدا جوښي دهخواړد... له پريکا، کاره ساتي شري براکوزي شهسته کار خانهي مرادي به سر دا روخاند و تووشي هراسانيکي روحيي گه وړه کړد. نايديا له کاني شورشي تېلول، که نو ميه کي تازميان به بيری کوردايه تيکي گرم گوش کړد، له ناکاوکدا تاسان و ورد و خاش کړان.

مټشکي گه نجان و بيری نايديا ليه نام دمرفه تي نو گيرکاريه گه وړه نه ده هات، تېلپسکه يي پي نه ده شکا، ولامي (بډ) يکي پړهوار و نازاري پي نه ده وړه... روزانه، له گه له سعي کړد بډ تافيرکړدنه و هکاني ناماده ييدا، له بهر خومه وړتيم دکرد، دار و ديوارم دهواند، نو تومر شورشگيري به ميره بډ و هستا بډ و هرچه خايه و به به سر خويدا شکايه و بډ نه گيشت ناکام، له کاتکدا نو هيز و ورد و وړه شک دهبا، له کاتکدا هيتشا ناسوي ترخه واني موزده شهيقي نازادي کوردي پتيه؟...

له سالي ۱۹۶۷ دا، قوتابخانه يي ناماده ييم تهاو کړد و به دم نازاري نو پرسپاريانه وه، چوومه دانيشگاي به غدا - کوليزي په وړه ده - به شي نينگليزي. سالي ۱۹۶۸ ساليکي گرنک و ميژووي بوو له ناستي همو جيهاندا، سالي گوزاني گه وړه و خرؤشاني شورشيگريانه بوو. سره له داني راپرپني قوتابيان له نه وړپادا، بهر سندن شورشي قيتنام و خباتي ته و هوي رزگاربخواز له نه فريقا و نه ميريکاي لاتيندا، دهرکوتن و سه هله داني تياراتي نايديولوزي و بيری نو. به تاپيه تي لاوان و قوتابيان له ناستي جيهاندا، وک هيزيکي شورشيگري و راديکال و نو بخواز دهرکوتن. له عتراقيشدا، هم تومر شورشگيري به شتيکي هليچون و تاوسه ندن. کوليزي په وړه ده، زيات له ۱۰ حيزب و زکخراوي تيدا بوو، همو جالاکي خويان دهواند، همو به يانامه يي خويان بلاو دهکرده، روزانه له جياتي دهرسي به کم به يانامه يي سر ديواره کمانان دهوښدوه. پاشان خويشانداني فراواني قوتابيان دزي رژمي لاواز و له رزوقي (عارف) دهستي پټکرد، له کوليزي په وړه ده،

کورده، له بهر: ۱- زوري به ره رمي، ۲- تزيکي و پيوهندي توړگاني نو به ره مانه به ژيان و خباتي که لي کورده وه، ۳- قوللي ناوهرزوقي کومه لايه تي - چينايه تي شورشيگريانه له شيعره کانيدا، به راستي فاني راستي و توه، که دهلي:

خامهي هقي بډي من خالو زماني ميله ته داستان نوو سيکي بي فتي ژباني ميله ته

۴- رهفتار و کرداري شورشيگريانه: له ودا خوي بينو و هوه، که هر له گه له پيدا بووني هوشپاري و کومه لايه تي - سياسي لاي فاني له تهمني گه نچيتيدا، وزي له ناغيه تي و بير و ره و شتي ناغيه تي هيناوه شان به شاني جوتياران و زهمه تگيشان دزي دهره بگ و دهره بگايه تي و بنکه کومه لايه تيکاني نو سيسته: (وک نه زاني و نه خوښه واري، نوکريتي بډ بيتگانه و خوځوري، چه ساندنه و هوي هزار و زهمه تگيشان، بيری نابيني و غه يي، نرخ ته گرتني کات و به فيردان و له دست داني هلي ميژووي، زالکړدني بهر زه و هدي تيره گهري به سر بهر زه و هدي گه وړه تي ته و هويديا) و هستاوه.

فاني، له تيگه پيشني خويه و به دهستي شخري و هيمه تي خوي، تواني له سالي ۱۹۵۱ دا قوتابخانه يکي سهرتايي له مهرگه بگاته وه. گرچي دوو جار نو قوتابخانه يه له لايښ ناغاکاني تري مهرگه سوپتيرا، فاني کولي نه دا تا قوتابخانه که سري گرت و نو و ش له پش همو که سدا کور و کچه کاني خوي بډ خوښ تاردين، دياره نو قوتابخانه يه نه بابه، له وانه يه منيش ته چومايه قوتابخانه و هم و شانه ش له دايک نه بوونايه.

فاني ژبانيکي زور پريداخ و نازاري همو... سرچاوي گه وړه نازار کانيشي تيگه پيشتن و هوشپاري بوو. ديزاني کومه و گه له جون پيش دهکون، دهيزاني نو کوسپانه چين ريکاي نو پيشکوتنه يان گرتوه، به لام، به تاپيه تي له و هلي و مهرجه ميژوويي سالي ۱۹۳۰ - ۱۹۷۰ دا، نو هيز و تاقه و هيوايي نه بوو، که نه کوسپانه نه مټن و ميله ته کانيکي ميژوويي بډ پيشه و يدا... بويه همو داخ و ژانه کاني دهکرده تورهي و رمخه يي کومه لايه تي توند و تيز و تانته (هجو) شيوخ رهزيانه ش، نو که سانه و تويزه چينايه تيانه ي داده شورين که بوو بوونه بنکه ي دواکه و تن و کونه په روستي و بيتگانه په روستي.

فاني، شه وانه زور کم دهخته و، هر خيريکي نو سين بوو - دواي نه ودي که من چوومه مه کتب و فيري خوښدنه بووم، همو به يانيه بک زو له خوي هله دستاند و دواي لي دهکرده، به دنگيکي بهر زو (تيقا) يکي شيعريانه، نو شيعره تازانه يي بډ بخوتنه و هوه که شه نو سين بووني. هه دي جار، هه دي هونرواي زياتر له جاريک پيده خوښدنه و هوه که پتويست بيوايه دهستکاري دهکرده... منيش زور جار شيعره کانه له بهر دهکرده.

دواي شورشي ۱۹۵۸، نازادي همو عتراق و کوردستان شي گرتوه. فاني پيشوازي دامه زاندي (کومه لي هره وړي جوتياران) ي کرد و دهيان پارچه هونروايي بډ نو مهسته دانان و حمله يکي هوشپاري کړدنه و هوي فراواني له ناوچه يي مهرگه دژ به دهرجه کايه تي بهرپا کړد. تهاو، له سالي ۱۹۵۹، من تهمن حوت هشت سال بوو، له گه له خوي به ديه کاند دهگيرام و هونرواي شورشيگريه کاني بډ جوتياران پيده خوښدنه و هوه. که

بڼی همدادان و نه سره وټنی رځیو کړېووم. بیر، بیر، پېشکې و تنخواز، نو په نایه یو، که ولایه پرسیاره کوره کانه تپدا بهی ده کړدن، له دوی رتکه وټنی نازاری (١٩٧٠)، به ته واهوتی دهوریو رتکی نازاد و پر جم وچولی سیاسی نه دهی له بهغا و کوردستاندا خوئی نواند، کوڅار و روژنامه و کومه لهی روژنیویری و رتکه خراوی کوردی و کوردستانه گه شیان کرد، یه کپوونه و هی ریزه کانی بزوتنه و هی کورد، کوژتایهانی شیری براکوژی و به هیژنیوونیکي میژووی بیژونهی شوری کورد، کوردی کرده هیژنی سره کی و بریاردوری رترووی میژووی عیراق، به لام هیژنه غوربه تکی فیکری گه وړه میژووی گه مارژ دابوو، چونکه نو بزوتنه و جهاموریه میژووی به هیژنه له مهیدانی بیر و رتکه خستندا رهنکی نه دابوو، بویه له لایه کوه، خووم دایه رهنکی نه دهی، بۆ زیاتر گرنگی دان به دوری بیر و په یوهندی نیوان نه ده و سیاست، له لایه کی تریشه و، شیعر، که که متر دهنوسی، دنیای نامویی و نه سره وټنی دهروتی ناوه و هی دهره دهریم.

وډک ناشکرایه، ټاکو نیستا نو مهیدانه سره کی بهی بیر و هلویتستی کوردی به خووه کړتوه، شیعر بووه، نه مهش له بهر هلو مه رجی میژووی و نه یوونی بوری نازادانهی نویسن و بلاو کړنه و هی بابتهی سیاسی و نایدیو لوی راس ته خوځ له لایه کوه، دواکه وټنی گشتی - میژووی کومه لگای کورده واری و روژنا کپیری و روژنا کپیرانی کورد له لایه کی تره و، بویه له دوی یازدهی نازاری شوه، ته قینه و و توری و رایه رینه فیکریه کان هر له مهیدانی شیعر و نه ده و به سریان هلدندا، کرنگرین و دیارترینی شم لایه نهش، دهرک وټنی رتباری نه ده بیی نوتی (روانگه) و دوا به دوی نویش بزوتنه و هی کی به هیژنی رهنکی نه ده بیی بو، که به راستی ته عبیری له واقیعی سیاسی و کومه لایه تی نه و سای کورده واری و به شتیه کی ناراسته خوځش بزوتنه و هی کورد دهرک.

گواستنه و بۆ مهیدانی رهنکی نه ده بیی به مه به سستی دروستکردنی پردیک پان قوناغتیکی گواستنه و یان بازدان بو، بۆ نه و هی نه ده و دوری کی کومه لایه تی و میژووی بالاتر بیینی و ولایه هندی پرسیاری میژووی و نایدیو لوی سهره کی بداته و، که نهک نه نا له مهیدانی سیاست و خباتی نه ته و هی چه کداردا بڼی و لام مایوونه و، به لکو وډک پرسیاری نه هاتبوونه گۆږی. وډک دوری نافرمت له شوری شدا: دوری دین: هلویتستی چینه کومه لایه تی به کان له مهیدانی بیر و له پته و کړدی رترووی خباتی رزگار خوزا ویدا: دوری شیعر له په وړه و ده و هوشیار کړنه و و تیکه باندن و پیکه باندنی جهاموردا - به تاییه تی نه خویندو واران، جگه له هندی بابتهی ته کنیکی و هونری: وډک: مه سه لهی نوی کړنه و تازه کړنه و هی شتیه دهرپین و گونجاندنی له گه ناوهره که تازه کان، مه سه لهی زمان و وینهی شیعر، مه سه لهی زمانی نه ده بیی په کړتوو، هند، جگه له مهش شم ته ورمی بیر و نوی کړنه و هی، به ریه رچیک و نه جامیکی نه و وستان و خاموشیه نه ده بیی و فیکریه بو که له شه سته کاند، له نه جامی توندیو هی ترشی فاشیانه و چه ساندنه و هی نه ته و هی، به سر که له که مان و کومه له که ماندا هاتبو.

له نه جامی نه و نالوگور و چالاکیه گهرم و گۆراند، له تهک

هیژنی چه کداری پولیس گه ماروی داین و ته قیه یان لی کردین، چند که سیک بریندار بوون و زور که سیش گیران. نه و سا همو کولیز و په یمانگاکانی تری زانستگای بهغا که وټنه خویشاندان و جهاموریش پشگیری کرد.

دولت کولیز پهره و دهی داخست، به هیوای گۆږنیکی شور شگینه و رادیکالنه له عیراقدا، کتیه کانه پتچانه و همر که سه بۆ شار و زنده کی خوی که رایه و، که چی، به داخه و، دیسان شمیرالیزم و ریاتر و زیره کتر و نه خسته ستر و دوری پتر بو. دیسانه و دهستی خوی و هساند، تیکه و لیکه و سه و دایه کی ساز کرد، (تایه یه یا و عارف) ی فنیس کرد و تهختی به غدا ی به حیزبی فاشی به عس به خشی.

که له ١٧ هی تموزدا، هوالی کورده که مان بیست، چه ساین، چون به عس که تاقه حیزبکی له عنت کراو و نه فرمت لیکراو. له جهامور دایراو بو، هاته و سره حوکم؟! نهی هیژه شور شگینه و پشک و تنخواز دکانی عیراق له کوئی بوون و چیان به سهرات؟! به هر حال، له ناست به هیژنی بزوتنه و هی شور شگینه و جهاموری له عیراقدا، به عس نهیده وټانی به ناسانی شوینی خوی قایم یکا، بویه پتو سستی به موناوهره و ته له سازی و ته له که بازی هبو. به داخه و، بزوتنه و هی کورد هیژنه شتیا گیرده شیری براکوژی بو، له گه نه و هشدایه کجار به هیژن بو، له سالی ١٩٦٩ دا، هردیو بالی بزوتنه و که له بهغا چالاکی فراوانیان هبو، کوڅار و روژنامه یان هبو. دولتش روژنامه ی (هاوکاری) دهره کورد. زانکوی سلیمانی جیکر بو: چالاکی روژنیویری کوردی له بهغا و زانکوی به غادا له و په ریدا بو، له گه نه و هشدایه که له بهشی ټینگیزی دهنویند، زیاتر خووم دایه نه ده بیی کوردی، و شهی کوردی و شیعر کوردی له گه خویندنا تیکه بو، به لام نه و قناعت و بریاره و نه بو، وډک شاعیر خووم بناسیم، له گه شاعر ه همیشه نیوانتیکي (غوربت) مان هبو، که رچی شیعر تاقه هی به کیش بووه بۆ دهرپینی ههستی نامویی و خولیا ناخیه کان، بۆ دروستکردنی پردی عاتیفه و سۆز له گه دنیای دهره و ی پر له کومان و گۆران و گلان و رمان و زمان، پر له هلی تیکه لاو و تیکچر زوی هوا و بیهمیدی، پر له خونی گه وړه، خونی سه و، خونی به هاری ته ژنی به خوری خبات و خوینی خوراکرتن، پر له ته هی جوگرافیا و هله ی میژوو.

سالی ١٩٦٩، یه کم به ره هم، که پارچه په خشانیک بو به ناوینشانی (له دهره و نه و) له روژنامه ی (برایه تی) دا، به بڼی ناو، بلاو کرایه و: هاواریک بو له ناخه و بۆ یه کگرتن، بۆ دهره و نه له ده ست نه دان، بۆ یه کخسته و هی سه نگره خوی و خبات، چونکه هیژنه کللی شیری براکوژی دلای و داخ کړدبو، جگه له یه کپوون، هه وټانی نه یو بوانی زامه کان ساریژ کا. زورم پت خوځ بو، که هه و له کانه نو پارچه په خشانیه یان چه جار ده خویندوه و زوریان به دل بو - به بڼی نه و هی نیستایش بران، که نه نووسینه و زور نووسین دی له و چه شه، که دوا ی به ناوی (دوستی) یه و بلوم دهره و نه و، من نووسه ره که یانم.

به هر حال، به ریلوی روډاو و کان، قوولی مه سه له کان، پتسووری ناسویه کانی خون و تما و خوژکه و خواستی گه نجانوه، له بن و نیوه و د سهروی هه مویشیانه و: ناوای نازادی، خونی کوردستانیکي رزگار کراو، کومه لایه کی پشک و وټوی به شارستانیتی نوی شاد، تووشی بڼی نفوری و

بوون، کورد بۆ مردن دهمرد. هاوړتپهک، که بهداخوه شههید بوو، فرموی: دهمانی ټیمه له ناو سهاره یکه دین، به خیرایی بهرو مه لېږندیک دهمین که تازانین کوښه. سهاره که هی څومانه، همومسان له ناویدان و او دهمانین بهرو مه لېږندی نارادیمان دبا، به لام شهو سوانه که به دهسته و لټی دهوړی بېگانه به و دوژمنانی کورن و بهرو مه لږنمان دبهان!!

بهداخوه، هم بچوونه ته و او دروست بوو؛ ژوری پټی نه چوو به لوعه که گیرایوه. ناو بړا، نان بړا. له ناکاویکا چار درا... جاری ناشه تال درا!

دواي پیلانی جه ژانیریش، وړه ی پشمه رگه بهر بوو. له جه بهی ره واندوز سرکه وټنی که وړه به دهست هاتن. تیاره یه کی دوزمن بهر درایوه و ژماره یه کی ژور له سوپای داکیر که کوزراو پاشه کشی پټی کرا. به لام موخابین، سوانه که، بریار که، چارهنوسه که به دهست بېگانه بوو! بویه له هر هس به لاولوه هلبژارندیکي دی نه بوو. له ناکاویکا بېنیمان همومسان کهس په شوکا، هموم کس رووخا، هموم کس دهگریا. پشمه رگه، روښنیر. به راستی ژوری خهشر بوو. (١٥٠٠٠) پشمه رگه، له ماوه ی چنډ روژتکا، هه لوه شایه. چهک و تفاق و بودجه و نیداره و نه مانه و میزانیه مان له بهر یهک ترازان، بارانی بهرین و سره شوړ کړن له هموم هوریکه دهباری!! خاخر بؤ!! هم پرسپاره بوو به له غنه تی عومر، به ره شماریک له ژیان و هیوا و بیر ومه نیتفه نالا.

نهوسا روژمی عیراق به هیز نه بوو. به پتچه وانه، له بهر پټی هیز سهری بؤ شا دانه وان و به شکی شهتول عهره ی پټی به خشی. تیران خوښی، وک روودا و مگانی دوايی دهریانخت، وا به هیز نه بوو، بتوانی نه وژمیکی شوړ شگړانه به ناسانی بهاری، کورد پشمه رگه ی هه بوو، چه کی هه بوو، پاره ی هه بوو، خاکی رزگار کرای هه بوو، تیز که ی هه بوو، روژنامه و دهزگای هه بوو. میلله ټکی خوه ختکری هه بوو. هموم نه مانه به فرمانی ټکی هه مو شت کوژایی هات، کوژاییان هات، چواره سالی خوین و خه باتمان هاته وه سر سفر. بؤ دوست و دوزمن سها، که هه لسه فیه ی بزوتنه وه کورد، مه کی نه ی بزوتنه وه کورد، به نرینی بزوتنه وه کورد، هیزی دهره وه بوو، فرمانی بېگانه بوو. عه قلی ساواک بوو. شهو هیسابی بؤ نه کرایو. پشت به ستن به خو و تیکه پشتنی هه لومر جی خه بات و ورمعی سیاسی و هاوتایی هیزه کان له روژه لاتی ناوهر است و جیهاندا بوو!

هم کاره ساته، هم هه رسه فراوانه بوو به سهرتای پاشه کشی به کی میژووی و بوشایی به پر نه بویه و داخکی هینده گه وړه به دلی هموم که سټکی هوشیاره و نا، که هر گیز ساریژ نای: یو به سر چاوه ی تاقیر کړنه و دبه کی هینده دوه لهنده و زه بند، که تا نیستایش قه لقم دهره قتی نایه و نه دبه کی کوردی نه یوانیوه له بؤته کی شایسته و هاوکیتشه ی قورسای کاره ساته که دا، دایپریژ. به هر حال، هم کاره ساته، هم نوچ دانه میژووییه فراوانه، هم هه رسه مزنه بوو به سهرتای نالوگوریکي نه دبه یی نوځ و له ژور کار و بهر همی شه ټدپ و نووسره لاوتانه، که پشتر ناوم برن، رهنکی دایه وه. بهش به حالی څوم، ناوهر وک و مه بهست و خواست سهرتا و ناوهر است و کوژایی تاقیر کړنه وه شیعرم، شه کاره ساته و پشینه و ناکامه تراژیدیه کانی بوون.

مردندایه و بهس)، چونکه کهس نهیده زانی، یان کهس نهیده ووست بزانی دواي شهو ش، وک بوو بوو به قوا، به لوعه که دایه خا و نه چهک دهمین، نه نومن، نه برنجی سهری، نه پتا، نهوسا کورد چی لټی به سر دټ. کهس نه بوو بوژری هم پرسپاره بکا. نه مانه مهست بوون به هیز و پاره ی (شهرو) و تان شه نانه یه شهرو له خواته، تا راده یک بوو، مگر تاک تاک ټک ټک هم پرسپاره یان هر به خیالدا هاتی.

من بؤ ماوه یهک (شش مانگیک) له بهشی راگه یاندی شوړ شدا کارم دهکړد. روژ به روژ به تاقست دهموم، تا له چاو ټکه وټنیکه له گڼ (Newsweek)، بارزانی وټی: که ناماده یه کوردستان بکاته ویلایه یی (٥١) ی شه ریکا و نه وټی که رکوکیان بداتی... هتد. نهوسا ته و او دلشکاو یووم و مه ترسی که مه کهم بؤ دهره کوت. وازم له بهشی راگه یاندن هینا و چومه ژور دواي ره بهت تا دهرس به قوتاییانی ناوهره بلیمه وه- تنها له و ژور دواي ده (٨٠٠) قوتایی ناوهندی و ناماده ییمان هه بوون، به راستی کهر جی ماوه ی چنډ مانگیکی کهم بوو، به لام تاقیر کړنه وه یه کی گه وړه بوو، چونکه قوتایی هه موو شار و ناوچه کانی کوردستانی خوارووی تیدا بوون. هر له خانه قینه وه تا راخو، تا ره واندوز و قه لادری. هه روا ژور هونه رهنده و نه کتري لټی بوون له تیبی سوله یمانی و باواجی و تیبی قوتایخانه کان، توانیمان تیبی ټکی هونه ی دروست بکه یی که (٧٠) کهسی تیدا بوو. شاهه نگیکی گه وړه مان پشکه ش کړد، که شانو که ریه کی دهر پاره ی شوړش تیدا بوو؛ ساواک ژور قه لاس و ناراحت بوو، که وټه تنگه تا وکړد، به تابه یی من.

له و کاته دا، نژیکه ی (٥٠٠٠) قوتایی سهرتایی و ناوهندی له ژور دواي کان و ناوچه رزگار کړاوه کاند هه بوون؛ دوه لاتی تیران به هزاران کتیبی خویندی (که به زمانی کوردی بوون) چاپ کړنه وه... له گڼ نه و شدا، هر له و کاته ماوژستایه کی کوردی تیرانی له مه هاباد بؤ ماوه ی شش مانگ زیندانی کرایو، چه که ریکای دایو قوتاییه که به کوردی و هلامی پرسپاریکی تاقیر کړنه وه بداته وه. بانک بوو، دهره وه!! شه روژمه چوین ریکا دده له ناوچه رگی خویندا دهره یه کی کوردی و کوردایه یی دروست بی!! چوین ریکا دده شوړ شټکی کوردی هه یی. (١٥٠٠٠) پشمه رگه ی کیان له سر دهست و چاپوک وچه ربه زه ی هه یی!! چوین ریکا دده دهزگا و دوه لاتی هه یی!! راستیه که وک روژ ناشر کرا بوو. له گڼ کوژیک ماوژستا و روژنا کیرد، (لیژنه یه کی هوشیار کړنه وه) مان دروست کړد، به خپوه تی ناوهره کاند دهکرایین و باسی شوړش و نیختی مالاته کانیمان بؤ دهکړد. (پاراستن) ژوری پټی ناخوښ بوو، هر وک چوین (ساواک) چالاکی هونه یی و روښنیری تپه که و قوتایخانه که مانی ژور به جیدی وهر گرتبو، به تابه یی که کورد کانی روژه لاتیښ بؤ سهری دهاتن. بؤ نمونه، که لیبرسراوټکی پهره وړه ی سهره شت هات و کوژیک مالدی کوردی جوانیکله ی به چلی رازاوه ی کوردییه وه بی، که سروودی شه ره قپ و شه شهیدان دهرت، دلی کهرم بوو، دهستی کړد به کریان، هه وک قتی گرتی دهره یی، وټی: چوین کورد شتی وای هیه!! جارتکی دی من ناتوانم بټمه وه، که سازمان بزانی، ده مخاته زیندانه وه!!

هم به لکه بچو کانه نیشانه ی راستیه کی سهخت و جه رگپ

نەوسا "جەبەه" هەبوو، بەعس هەر وا بەهێز و چاوسوور و پشت ئاستوور نەبوو کە بتوانی هەموو شتی بکا! بڕە هیواوەک هەبوو- کە هێشتا تێیدا ماوه، خەلک و جەماوەر و مەیدان بەرێوەداوه- مەودای دروست کردنەوه و درێژەپێدانی خەبات، هەلبەت بە شێوەی دی، زۆره.

بەرەهر حال، زۆری پێشمەرگە و خەلکی ئاوارە گەرانەوه.. لە نیوان سنووری کوردستانی "ئێران" و کوردستانی "عێراق" دا، شوێنێک هەیە پێی دەلێن: بەردەیان. ئێمە شەست کەسێک دەبووین، کە بە یەکەوه دەگەرانەوه بۆ عێراق: کە گەشتینە ئه‌و، یەکێک له‌ ناوماندا کە مامۆستایه‌کی سەرەتایی قۆشەمەجی بوو، وێ: "کورپنه" ئه‌وه ده‌گه‌رانەوه بۆ عێراق، بەلام بە تەمەنای هیچ تەبەن! له‌ عێراقیش هەمووی هەر رەستاخیزه!

رەستاخیز، حیزبێک بوو کە شا دروستی کردبوو: هەموو ئێرانییه‌ک ده‌بوو، خۆشی بێ یا ترشی، بێتە ئەندامی ئەو حیزبه! رەستاخیزیش یانی ژێانەوه- بەعث!! مەبەستی ئەو مامۆستا قۆشەمەجیش ئه‌وه بوو، کە لەو رۆژه بەدواوه، له‌ عێراقدا هەر بەعس ده‌بی و بەس! تەمە به‌ لای ئێمەوه نوکته بوو.

زۆر له‌و کەتجانە گەرانەوه، بێر و خەپالی تریان هەبوو. تاقیکردنەوهی هەرس ئەزموونێکی تال، بەلام دەوله‌مەند و پەڕ دەرس و مانا بوو. هەلبەت به‌ خۆداچوونەوه و بێرکردنەوهی نوێی لای زۆر کەس دەخولقاند.. گومانێ تێدا نییه، کەنجێکی زۆر باوەریان وابوو کە ده‌کرێ له‌وه بەدوا له‌ ناو پارتی کۆمونیستدا کار بکەن و جەبەه به‌هێز بێ و عێراقێکی نوێی دیموکراتی سۆشالیستی بۆ کورد و عەرەب دروست بێ!! به‌ لای کەمەوه، ئەم دالغیه‌ بۆ من، قورسای باری هەرس و ماندووی و شەکەتی زێتی سوکتر ده‌کرد! ئای کە خەپالێکی ساده‌ بوو!!

کە سەربازی عێراقیمان نزیک قەلادزێ لێدەرکەوتن و بەتەرس و لەرزەوه گەرانەوهی خۆمان بۆ (صفی وطنی) سەلماند- دیمەنی قەلادزێ زەه‌ریکی دلتاسێن بوو- له‌ هەموو لایه‌که‌وه دروشمی گه‌وره‌ی "امه‌ عربيه‌ واحده، ذات رساله‌ خالده، البعث ثوره‌ علی الواقع الفاسد، البعث طریقتا.." هەلواسرابوو. باره‌گاکانی ئه‌من و سوپا، مەیدان له‌ هەموو رێبوارێک ده‌کرد. ئه‌مه‌ دیاری و خێر و به‌ره‌گەتی سالتکی جەبەه بوو!! له‌ هەموو شار و شارۆچکه‌یه‌کی کوردستاندا، ئەم دیمەنه‌ دژتۆه زه‌ق ده‌بووه. چش!! با ئه‌مه‌ش وابێ! خۆ ده‌کرێ ئه‌مجار به‌ ناشتی بژین.. وازمان لێ بێن خۆ جەبەه هەر هه‌یه! رۆژنامه‌کان ده‌رده‌چن! نه‌! لاپه‌ره‌گانی تراژیدیا گه‌وره‌که‌ به‌ خێرای هه‌له‌درانه‌وه. هەموو نیشتمانییه‌ره‌ریکی عێراقی ئه‌کته‌ریک بوو له‌ تراژیدییه‌دا، ئه‌کته‌ریکی تاجاری، یان ئیختیاری!

هەر زوو ناشکرا بوو، کە رێکخراوه‌گانی لاوان و قوتابیانی حیزبی شیوعی قه‌دهغه‌ کران و هێ به‌عس بوونه‌ هێ هەموو عێراقیه‌کان! به‌عس بوو به‌ "پێشمه‌وه‌ی چینی کارگه‌ر"، به‌ "حیزبی قاشد" له‌ هەموو مەیدانێکدا. له‌ کۆرده گه‌راوه‌کان قه‌دهغه‌ کرا ماوه‌ی سالتیک بچنه‌ ناو هیچ رێکخراوتکه‌وه.. دوورخستنه‌وه و گرتن و کوشتنیش ده‌ستی پێ کرده‌وه، له‌ سەر سڕووبی ئەو ره‌قیب، لاوان له‌ سێداره‌ ده‌دران. نەوسا له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی جەبەه‌دا له‌ وتاریکدا به‌ نێوی "خندقان او خندق واحد"، سه‌دام لایه‌ن و مەبەسته‌ ره‌ش و شوم و شۆڤێنیه‌که‌ی رێکوتننامه‌ی جه‌زائیری ناشکرا کرد: بێست کیلۆمه‌تری سنووری کوردستان

وه‌ک پێشتر وتم، به‌رامبه‌ر شیعر هه‌ستم به‌ غه‌ریبیه‌ک ده‌کرد: شیعرم له‌وه به‌ هه‌زاره‌ر و دلپاکتر و ساده‌تر ده‌زانی، کە بتوانی به‌ره‌نگاری بابته‌ ئالۆز و مه‌سه‌له‌ به‌هێزه‌گانی ژیان و ژان بکات. شته‌گانه‌ له‌ شیعر گه‌وره‌تر ده‌بینن. کێشه‌کان پتووسێان به‌ چوونه‌ ناوه‌وه‌یه‌ک و پێداشۆڕبوونه‌وه‌یه‌کی هێنده‌ قول و چڕ هه‌بوو، کە شیعر له‌ ئاستیا ده‌سته‌وستان بوو، به‌ تابه‌تی بابته‌گانی بێر و نایدیۆلۆژیا و مه‌سه‌له‌ و هه‌لوسته‌ هه‌لسه‌فیه‌یه‌کان، کە ئه‌مانیش خۆیان له‌ خۆیاندا، کاتیکێ به‌ره‌راوان و خۆ بۆ ته‌رخانه‌کردنێکی ته‌واو و درێژخایه‌نیان گه‌ره‌که‌...

پێش تاقیکردنه‌وه‌ی ١٩٧٤، چهند هه‌زاره‌وه‌یه‌کی شۆڕشگێڕیم نوسین، کە ته‌نها به‌کتێکێاتم له‌ (هاوکاری) دا بکۆکرده‌وه- چگه‌ له‌مه‌ چهند کۆمه‌له‌ هه‌زاره‌وه‌یه‌کی سەرەتایی نامۆ و ماندووم هه‌بوون، کە له‌ سه‌مه‌ره‌تای (١٩٧٠) هه‌وه، ناو به‌ ناو، وه‌ک ده‌ریزێنکی لامه‌سه‌ر لایی تازاره‌ ناوه‌وه‌یه‌یه‌کان، له‌ دایک ده‌بوون. ئەو کۆمه‌له‌ هه‌زاره‌وه‌یه‌م، له‌ ژێر ناوی (هه‌ناسه‌گانی رێبوارێکی ماندوو)، له‌ ده‌فته‌ریکدا نوسیبوون، به‌و نیازێ ته‌نها بۆ خۆمیان بخوێنمه‌وه و قه‌ت رووناکی بکۆکرده‌وه‌ نه‌بین. دواي داگیرکردنی مه‌رگه، دواي هه‌ره‌سی ١٩٧٥، ماله‌که‌ی ئێمه‌ش سه‌ربازی عه‌ره‌بی وه‌سه‌ر گه‌رابوو: به‌کەمین شت، کتێبخانه‌که‌ی منیان تالان کردبوو- له‌ گه‌ل زۆر کتێب و رۆژنامه‌ و گۆڤار و نووسینی تردا، ئەو کۆمه‌له‌ هه‌زاره‌وش تێدا چوون.

غەریبی و ره‌شبینی به‌رامبه‌ر ژیان و ماندوویی، ناوه‌ڕۆک و رۆاله‌تی ئەو شیعرانه‌ بوون. بۆ به‌ ته‌واوه‌تی تازانه‌ و مەبەستم نیه‌ لێره‌دا ئه‌مه‌ لێک ده‌مه‌وه، به‌لام دوو بڕگه‌ی شیعرێم له‌ بێرماون، کە هەر ده‌ریاره‌ی هه‌زاره‌وه- یان شتیوه‌ی هه‌زاره‌وه‌گانه‌ن- راده‌ی ئەو ئه‌رکه‌ غه‌ریبه‌ نامێزه‌ی هه‌زاره‌وه‌گانه‌م روون ده‌کته‌وه.

ئەو هه‌زاره‌وه‌!

ئەو کامێرای ده‌روونه‌که‌م

تاری ده‌ زه‌بوونه‌که‌م

یان گه‌ر له‌ گیان به‌ر بوونه‌که‌م

کامیان وا هه‌ون

بۆ وێنه‌ ده‌رنه‌چوونه‌که‌م

ئەو هه‌زاره‌وه‌!

کامێرای ده‌روونی پڕگرم

هەر وێنێکی به‌ تۆی ده‌گرم

هه‌ند ژااکاوه‌!

ده‌لێی له‌ سەر رۆخی قه‌برم

ده‌لێی سه‌به‌ی یا دووی ده‌رم!

ئەم ره‌وته‌ ره‌شبینیه‌ ناوه‌وه‌یه‌، ته‌واو پێچه‌وانه‌ی ئەو هیوا و ئاواته‌ سه‌رته‌ کۆمه‌لایه‌تی و ته‌واوایه‌تیانه‌ بوون، کە هه‌میشه‌ ئاسۆی بێرکردنه‌وه‌میان ده‌نه‌خشاند- باوه‌ر به‌ جەماوەر و به‌ هێزی مێژوو!- به‌لام کاره‌ساتی هه‌رس، ته‌لخایه‌یه‌کی گه‌وره‌ی رسته‌ سه‌ر ئەو ئاسۆیه‌. ره‌نگ و روو و ره‌ونه‌قی راسته‌قییه‌ی به‌راوژووی شته‌کان و رووداوه‌کان به‌درکه‌وت!!

دواي جاري هه‌رس و هه‌رس هه‌تانی شۆرش، باشترین رێگا به‌ لای زۆریه‌ی هه‌ره‌ زۆری خه‌لکه‌وه‌ گه‌رانەوه‌ بوو بۆ عێراق!

دوای گهړانه و هومان، هونراوه یه کم به ناوی (کونده کهم) له ژماره ٢٨ ټاښې ١٩٧٥ ټاښې گوډاډی به یاندا بلاکړده وه؛ له وینا ه و لم دا نه روانه تازمه دهرېم: روانې نه ویه که که له گڼ نه و ه موهو مهرگ و شکستی و قوربانېانه شدا، هیواي سهرکه و ټنی کوردستانه که، ه لیت به رتگای تازه، به لاهه نانې. به شیکې هونراوه که (ره قابه) خنکاندې، به لام به هوی بویرې برادرېکه وه، که له وینا کاري ده کرد، توانا نه م دوا پارچه یی هونراوه که بلاو بیتنه وه، که ده لې.

له ژیر نه ستورایی ه موهو
کوره ناوخته کانه وه
شه تلې نوښه و سر دهر دینې،
دمنگ و سدهای دار، دارا، دار،
له قوتا پخانه ساواکه دا:
هیوا یه کی گش دهر و ټنی
- بابه... بابه
- چت ده وې کیان؟
- فیرېووم، ینوسم: کوردستان

نه و نه ده من ټاگادار یم، نه وه یه کم هونراوه یه کی بلاو کراوه بو، دوای هره س، که وشه (کوردستان) ټیدا ناو ببرئ... بؤ دهرېرېنې مه به ستې زه قتر، زیاتر په نامان دهرده بهر ناوی که لانی تری خه باتگېر و هاو حال و هاو چاره نوی رېره وې خه باته که مان. بؤ نمونه، بؤ دهرېرېنې بېزارېي خوم بهرام بهر به "جهبه یی وطنی و دهر خستنی فاشیستیه تی به عس، هونراوه یه کم به ناوی (گورانی و کاره سات) نووسی، که دهر باره شه هیدېوونی گورانی بېژي شور شگېر و پتېشکه و ټنخوازی چیللی (فیکتور کارا) و هاوړیکانیه تی به دهرستی ده ستی فاشیستیه تی به عس و پتو یستی باوهر کت و مت سماندنې فاشیستیه تی به عس و پتو یستی باوهر نه کردن پتی له لایه کومونیسټ و شور شگېر و نیشټیمانیه رومره پتېشکه و ټنخوازه که نه وه بو: هونراوه که له رځ نامه یی (بیری نوئ) دا، که حیرې شېو عی دهری ده کرد، له ٢٠ سټېتامبه رې ١٩٧٥ دا بلاو بؤوه، کوله یه کی به ټاشکرا هاوار ده کا: (باوهر به به عس نه کهن)، به عس فاشیست و ټینسان خوره!

نای چوند ناشیرینه فاشیست
کاتې که وا پدېمه کنې و لیکې تاسه یی
ټینسان خوارېن،
به سر لټوی دوزخه خیا دټه خوارې
نای چوند ناشیرینه فاشیست
کاتې که وا ه موهو له شې
به له هوریکې چلکنه و
نورزه یی مهرگی لې دهر بارې
نای چوند ناشیرینه فاشیست
ه موهو کاتې،
تا نه و کاته ش خوی دمکورې و
له جیاتی مهرگ
گولی بون خوشت ده داتې!

ده بې و ټران بکړې و خه لکه که یی بگوزرینه وه! نه مه به شیکې سهره کی سیاسه تی جهبه یی یه کم خنده قې بوو... به چه پله ریزانی برا کومونیسټه کان پتېشوازی لې کرا و بهرې کرا! مهرجې بنیاتنای سوشیالیزم له عیراقدا ته و او بوو! سدهام بوو به کاسترو قی عیراق...!

سالتیکې پې نه جوو، و ټران کور دستان به فراوانی خراپه کار، هره گیز دیمه یی نه و ټن و پیاو و مندا له لادېانه م له بهر چاو لاناچې، که به سدهان له سهاره یی زلی عه سکه رې هاخراو، دهمو چاویان به خول سواغ دراو، دهره یان به سهریازی عهره پ گپراو، له دېهاته و ټران کراو مکانی خویان ه لده که نران و بهر و (جنوب) راپتچ ده کرا...!

درامای هره س لایه و دووړی یه کجار تراژیدیانې وهرگرت، منال له دایک و دایک له منال جیا ده کرا نه وه و له بیابانه کانی چنوبدا جه شار دهران، ته ورمی گرتن و له سټداره دران شاره کانی ته نې، زمانی کور دې ته نگې پې ه لچترا و قوتا پخانه بؤ خوتنن به زمانی عهره یی ده کرا نه وه و کورده کان هان دهران، یان ناچار ده کرا، مندا له کانیان بؤ نه و قوتا پخانه بټیرن... نه م ه لومهرجه تراژیدیه که له ناو دووړه یه کی پتېده نگېدا، له ژیر دروشمی سوشیالیزم و پتېشکه و ټنخوازیدا، ته شه نه ی کرد، زوړی پتېنه جوو، ه موهو عیراقی گسرتنه وه، هره سې بزوتنه وه ی دیموکراتی نیشټیمانې سهرانسهری عیراقی گرتنه و رټرو و عاقیه ته که شه، نه مېرږ برینیکې خوتن له بهر رویشټووه به جه سته ی شه که ته گلی عیراقه وه به گشتی و گلی کورده واری به تاییه تی.

له و ساته پې ده سه لاتیه نه دا بوو، که دهری وشه، دهری شیعری بې گوناوه، به لام راستگور و بویر و هق بټر، به ټوندی به گهرم و کورې خوی ده سه لاند...

له ټاست دم نو قواو رټخ خراو یی سیاسې و رځ نامه ټاشکرا کاند، جه ماوهری خه لگ دلیان بؤ قسه یه کی هق و هاوار ټکی نازایانه، ده تقی، رځ، ټینو و تامه زوړی ناله یه کی راسته قینه بوو. بؤ شایه کی گهره ه موهو، وکو بهرینیکې بې مانا و دژ به مټزوو، ده بوو به دهرگتکی ساغ و ره سمن پرېکرتنه وه، ده بوو نه و تراو بو ترې، نه برکاو بدرک ټیرن، نه و حقیقه ته بهر چاوه ی، پر به زاری مټزوو ده یانلاند، له وشه و بېر و زمانیشدا خوی دهر پې.

نه مه هاوار و داد و په یام و نه رکی شیعری کور دې بوو... نالای بهرگری ه لگرت و دروشمی بهرنگاری بهر کردنه وه.

زور له و گه نه جانه یی پتېشتر ناوم ه ټان، دهر ټکی شه رقه مندانه یان له سماندنو یی رووی ره سمن و خه باتگېرانه ی په یی کور دیدا بټی، دپاره بؤ نه و یی شیعری بټوانی نه و دهره بټی، ده بوو زمان و شټوه و روخسار ټکی تاییه تی خوی په یدا بکا.

به نابردن بؤ ره سمن و شټووه یی دهر پټی نوئ، به لام ساده و ټاشکرا، یان خو هاوتا کردن له گڼ کټ شه یی گه لانی دیکې جه وساووه و نازادېخوا، ه نه دې له و ته کتیک و ته کتیکانه بوون، که شیعری بهرگری دوای هره س، به کاری ده ه ټان.

به ش به حالی خوم، ه موهو ه و ل و هیوا یه کم نه وه بوو، له که ره سه ی ره شټی و شکستی هره س، بایه تی روان ټکی نوئ، هومید ټکی نوئ و که شټیبه یی نوئ داریژم. به چوند مانگیک

ھەر لەو ھۆنراوەدا، تەجەربەیی (ئەلێندى) لە چىللى كراوئە
دەرس تا ئەو حالە لە عێراقیشدا دۆپارە نەپتەو:

بروانە ئەى سانتياگو..

ئەى خۆى ئاواز و گۆزاتى

ئەى ئەو خۆرە خەوالووى ئاسمان

تەماوى (چىللى)

كە تا خەنجەر لە دڵت نەرا

مەست بووى، بە خۆت نەزانى!!

موخابىن!! زۆرى بێ نەچور، ترازىدىا كەورەكە تەقيەو:
وێرانكردنى كوردستان دەستى پێكرد.. ئەمە ئازارىكى تىز و بێ
سنوورى لە گىياندا بەرپا كرد. دەربەدەرى، دۆرگەوتنەو،
ئەشكەنجە، مەرك، بوونە باس و خواسى ھەمە رۆژە، كۆمەلانى
خەلك، ئەو مەرقە كوردانەى بۆ (جنوب) رامال كران، مەرقاىەتيان
لێ دامالدا، ھەموو ھەست و نەستىكيان لێ تالان كرا، لە
ھۆنراوئەكەدا بە ناوى (دايە خۆت زستان نیت!!)، كە بۆ
نافرەتێكى دراوسێمان نوسراو، كە سالتێك لە بابانەكانى
جنوبدا بە تەنیا حىجى بوو، لە منالە شىرەخۆرەكەى جياكرايۆو،
ھەولم داوئە ئەو (نامەرقى كردنەى) مەرقى كورد لە لایەن بەعسەو
دەربەرم:

دايە.. ئەو بە دواى خۆتا وئلى؟

كۆتۆى لە خۆت دزى دايە؟

چاوھكانت لە بېنين دەگەرتن

گوێھەكانت لە بېستن

زمانت لە دەنگت

سېپەكانت لە ھەناسەت

گىانت- خۆت زىندوو- لە ژيان!

دايە.. خۆزگە وام نەدەدى

خۆت پار وا نەبووى.. دايە

واتە ماوئەى سالتێك زىندانى لە جنوبدا، ئاوا ژيان و زىندوئى و
مەرقاىەتيى لە دايكێكى كورد دامالۆو.

بە ھەر حال، لایەنى بېر و بۆچوونى نايدیۆلۆژى لە
شىعەرەكاندا زۆر ديارە. يان وردتر بىلێم: شىعەرىش مەبەستىكى
بېرىي دەردەبرئ، گەرچى بە شىوئەيكى ناسكتەر و عاتىفیانەش
بێ، لە ھۆنراوئەكەى درێژا، كە ئەویش زۆرى لە لایەن رەقابەو
لێ قەرتێنرا، بەلام ھەر چۆنى بێ لەكۆمەلە شىعەرى (بارانى پەلە
ھەورێكى كۆچەرى)دا [كە يەكەم كۆمەلە ھۆنراوئە، لە سالى
۱۹۷۸دا بە پارمەتى كۆپى زانىارى كورد بە چاپم گەياندا]. بلاو
كرايو، ھەولم دا بۆچوونى خۆم بۆ مەسەلەى ھەرس و شكىستى
۱۹۷۵ دەربەرم. مەسەلەى پشت بەستن بە "دوژمن"، بە بێگانە، كە
لە ھۆنراوئەكەدا، بە (دۆپى رەش) تۆتندراو، بە ھۆى سەرەكى ئەو
شكىستىيە دانراو، پالەوانى چىرۆكەكە [كە كورد، يان مەرقى
كورد خۆيەتى، بەلام ھەك جەوھەرىكى مێژووى] روو دەكاتە
خۆشەويستەكەى (واتە شۆرش) و دەلى:

خۆشەويستم ئاگادار بە!

پێمان ناوئە سنورى كېشومەرى مەركەو

ھەنگاوھكانت بگۆتەزمو

تۆ نەچوانت

تازە بەھارى چواردەت لە گەل مانگى چواردەدا

چاوپرکى دمکات

كۆلمەكانت سێوھ لاسورمن

چاوھكانت بە رۆژيش ھەر ئەستێرم

ئەوئەندە جوانى، ئەوئەندە جوانى

تەنانت نەپارمەكانىشت

حەزى لێ دمكە!

دەخيلت بىم، ھەنگاوھكانت بگۆتەزمو

ئەم ئەستەرە كاروان كۆژە

بۆ كۆيت دەبا!

- بە دوام كەون.. بە دوام كەون!

چەوساو و بێكار و برسى بە دوام كەون!

من قوتوى نەجاتم پێتە

- قوتوى نەجاتى دۆپى رەش!

نەكەى.. نەكەى!

دەست لە گەل دۆپى رەشدا!

تێكەل نەكەى!

خۆشت و ئێمەش بە مەردى

ھەزارەھای

بە پرچ ھەلواسراو، نەبەى

- زمانى بېرن.. بېخەنە زىندان

- بېخەنە ناو زىندان.. زىندانى زىندانى

زىندان!!

ھېشتا دەنگم لە ناو ناخى زەوى بڕاودا

دەچێتم

لە ناو دلى ئەم ئاگرە زەرد و لاواز و

ساختەدا

پشكۆى ئاگرێكى دیکەى ئال و والا

دادەچێتم

ھۆنراوئەكە دوور و درێژە و ھەلێكە بۆ لێكدانەوئەى ترازىدياى
مێژووى كورد لە روانگەيەكى بېرىيەو. مەبەست لە مانگى
چواردە، تەمەنى چواردە سالى شۆرشى ئەيلولە لە سالى
۱۹۷۵دا. مەبەستەكانى تر ئاشكران. ئەو چارەسەرييەى
ھۆنراوئەكە بۆ دەچى (لە سالى ۱۹۷۵دا نوسراو) پتەوكردنى
برايتى كورد و عەرەبە، لە سەر بىناغەيەكى راست و بەرامبەرى
دوژمنى ھاوئەش:

ئەى براكەى بېر ھەستم

وھرە دەستت بدە دەستم

وھرە دەستت بدە دەستم

مەمكۆژە.. مەمكۆژە

دوژمنى تۆ، دوژمنى من

دۆپى رەشە.. دۆپى رەشە!!

بەلام بەداخەو، ئەم مەسەلەنە ھەروا سادە و دروشمى نە!

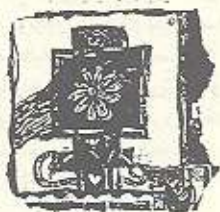
به پیتی زل زل، له سهر هه موو دار و
بهردیکی کوردستان دهنوسم:
خوشم دهوتی... خوشم دهوتی...
نوسا هه موو دنیا شایه دیم بق ددها:
من هه میشه دلدارای تو بووم
...هتد...هتد...

خوشه ویستی ده پیت به پیتی وایه کوره و گهردوونی، که
هه موو خه م و خولیای مرققی کورد به خوی دهگری، چونکه
خوشه ویستی به بی تازادی نییه، خوشه ویستی له جه وهردا،
خوشه ویستی تازادییه، تازادی خویته. بویه شیعریش، له
کاتیکدا ده پیت بۆته و رسته وهوتنی نهوین و خوشه ویستی، له
گۆشه یه کی دورنشین و نابهرچای ئه م دنیا به شدا بی، نه مری بق
خوی هه به ده ست دینتی...

ئه زمونی چهند ساله ی هه لئس و کهوتم له گه ل وشه ی کوردیدا، له
گه ل ئه ده ب، وک نامراژتکی دهر برین و ناوتنه یه کی جیهانی
ده زه وه و ناوه ودها، ئه وه ی بق دهر خستووم که ئه مرق له ئاستی
قو لی و سه ختی و بی وتنه یی کاره ساتی نه ته وکه ساندا، له
توانستی شیعردا نه ماوه ته نه ات چکمیکی کاره ساته که ش
دهر برین، شیکردنه وه ی بیری و زه بنیش هه قی خوی ناداته لایه ن
میژووی و تراژیدییه کانی کاره ساته که. بویه پتوویستی میژووی،
باهتی له دایک بوونی رۆمانی کوردی به شیه ویه کی به هتیز،
کاریگر، به رفراوان، خوی ده سه پیتنی، سه ره تای ئه مه له
کوردستاندا ده ستی پتکردووه. به لام هتیشا پتوویستمان به
بینینی ده بیان رۆمانی به هتیزه... ئه م له دایک بوونه ش بی ژان و
تهرک و مانه ویتنی و پتداویستی هه لومهرجی کات و شوین و
سایکۆلۆژی له بار، به دی تایه. به لام هه تمیه تیکه ده بی بیی.
نوسا ده گری بلیین به راستی ده وری ئه ده ب جیهی، چۆن ئه ده ب
ده پیت میژووی راسته قینه ی بازار و ناوتی جه ماوه ری
قوربانیدری کورد.

ئه م باسه پتیشه کی سن کۆمه له شیعرێ نووسه ره که له م
رۆژانه دا، له بهر کیکدا به ناوی (ده فته ری شیعر) هه،
له لایه ن رابوونه وه بلاو ده گرتیه وه.

ده فته ری شیعر

کمال میراوه لی

مۆڵه وه وه
رابوون

کارکردن و خه باتی میژووی درێزخایه نیان که ره که. به داخپکی
زۆر که وه تره وه، ئه و خه بات و هه لومهرجه میژووییه ش، چ له لایه ن
بزوته وه ی کوردیه وه و چ له لایه ن بزوته وه ی دیموکراتی عیراقه وه،
به ره وه هه لدیری هه له و فووتان بریدا... بویه کۆمه له ی دووه می
هۆنراوه کانه م، که له سالێ ١٩٨١ دا به ناوی (سروود و دروود) هه
له به غدا به چاپم که یاند، بریتین له چهند کۆمه له هۆنراوه یه که که
له سالێ ١٩٧٦ - ١٩٨٠ نوسراون، زیاتر بۆنی غه ربی و نازاریان
لێ دئ:

ئه م داستانه بی پایانه
نه تو له مهرک مانده و ده بی
نه من له داستانی نهوین

به ره مو چ سازایه کی مهرکبار سه رت
هه لگرتووه؟
به م شه وکاره درێزه ی پایز دهرگای
دلم له سه رپشته
بق نایه ی باز که که ت به خه ی؟
بق نایه ی بارمگا که ت ناوه دان
به که به توه؟
جگه له جو که ی پاساری
له خۆلبارانی بێزاری
نیه دهنگی
نیه هاواری، ئاههنگی
نیه شه قه ی بالی هه وری
نالای شیه ویه زینی به وری
ته قه ی تهنگی
ته به ی ته وری
ناخ، ئه م زهنگه زهنگی کۆچه
کۆچکی سوری نادیار
کۆچی شه ره، یان کۆچی خێر
بق کویتستانه یان گه ره سه ر
بق خۆره لات، یان خۆراوا!
بق دۆزه خه، یان بق هه وارا!

بیر و با به تکانی کۆچ و ئاواره یی و دوور که و ته وه و غه م و
غه ربی بوونه ناوهرۆکی شیعرێ زۆر له شاعیره کانه م.
خوشه ویستی بوو به ئامیژه گه رمه ی، دلی داماو و هه به ساو و
ته نیامای به سۆزی خه یالی بی سنووری خوی ده لاوانده وه.

ئه م له حزه یه
بق ئه وه ی دلیا به که هه ی
هه ی و له ناو دلی منای
حه ز ده که م یگریم، به کۆل یگریم

سه به ینی نوکی خامه که م له جه رکی
زۆر داره کانی ئه م جیهانه
دهر دێتم... ده یخه مه ناو دلی وشه جوانه کانه وه
مه ره که به تکی ئال، له فرمی سکی کۆله باخ و
خۆینی هه تاو ده گره وه

بريخت و...

کهی دهته قیتهوه، فەزای شانیۆش وەکو ئەو فەزاییه. دەرھێنەر بەرپرسیاری ئەو چەند مەتره چوارگۆشەیی شانیۆیه. دەبی ئاگادار بێ که هیچ شتیگ لەسەر ئەو شانیۆیدا هەروا دانەنریت هیچ شتیگ بە خۆرای روونا.

بیرم دێ ژۆیگی گەرمی هاوینی ١٩٦٢ بوو سەر له بهیانی سوپای عێراقی به تانک و زینتیۆش و حەرەس قەومییهوه فەرمانی هاوچۆ قەدەغه کردیان به هەموو گەرەکه کوردەنشینهکانی وەکو شۆریجه و ئازادی و ئیمام قاسم و پەحمیناواو. هتدراگەیان.

چەکدارانی سوپای عێراقی کونج به کونج و مال به مال شۆریجه گەران هەرچی گەنج و پیاو هەبوو دەستگیر کران. له مال وێنهکی مهلا مستهفامان هەبوو. بهبیرم دێ ئەو رۆژه له ترسان خستمان ژێر فەرشیچکەوه. که هاتن بۆ پشکنین، هەموومان لەسەر ئەو رایهخه وهستان. ئەو ترسه تاکو ئەمرۆش له دالمدا ماوه. بۆیه که سنووری هەر دیمەنیک له زهینمدا دهکیشم و لەسەر شانیۆ پراوهی دهکەم، بێر لهو پانتاییه و ئەو فەرشه دهکەم. ئەو فەزای دیتەوه بیرم. لهوانیه هەندێ کەس بلێن، چۆن لهو پانتاییه بجوکهدا ئەکتر دهتوانی بجولێتهوه؟

له شانیۆگەری تەرتوفا که سالی پار له لهندن له شانیۆیهکی بچووکهدا پتیشکەش کرا، بینهرا و ئەکتهرا له فەزایهکدا کۆبوو بوونهوه، فەزای ئەکتهراکان رووبەری مافوێکی خۆمانی رۆژههلاتی بوو، کتومت ئەو فەرشی مەدالی بێر خستمهوه، بەرێژی شانیۆگەرییهکه ئەکتهراکان له رووبەری فەرشیهکه ئەدەتازان و هەموو شتیگ (چوولانهوه، تیشک، ئیشارهت، هەلسوکهوت) به وردی حسابیان بۆ کرابوو. گەر لهم رووهوه سەرئنج بدین فەزای شانیۆ فەزایهکی مردوو چەق بەستوو نییه، بگره ئاسۆیهکی فراوانهوه به هۆی ئەکتهرو میزانیستیهوه (پلانی سەرجهمی چوولانهوهی ئەکتهرا له ناو سینۆگرافیدا) کار له هۆش و دەررونی بینهر دهکات، رێژیۆسۆری سوێدی ئینگمار بێرگمان دهلێت: فەزای نواندن ئەو مهوایهیه که کهوتۆته تیوان ئەکتهرو بینهروه، واته فەزای شانیۆ بهر له هەموو شتیگ له هۆش و دەررونی دەرھێنەردا وەک ئاکامی سەرجهمی ئەزموون و تاقیکردنهوهی ژيان درووست دهبێت، رووبەریکی بهرینی ئاوێنهی دەررونی هونەرمنده، ئەو رووبەر به مەتر و پتوومری تر تا پتووریت. هەر بهم پتیهش کاتیگ که ریالیزم دهیوێت کرداری رۆژانه دهقاو دهق بگۆزێتهوه بۆ سەر شانیۆ سەرکهوتن به دەست ناهێنیت، بۆیهش رتبههانی شانیۆ هاوچەرک که له رێژیۆسۆرانی شانیۆی ئەم سەرهمه کهم تا ژۆر باس له فەزای بهتال و خالی دهکەن.

خوتنەری هێژا: لەم دواییهدا گۆڤاری رابوون، هەمپهییگێکی فراوانی لهگەڵ کاک فازیل جافدا کردوه. گەر ئێوهیش پێتان خۆشه رێژیۆسۆر فازیل جاف باشتەر بناسن، فەرموون یا پیکهوه سەرنجیگی ژيان و کار و بۆچوونهکانی بهین.

به پتی ئارەزوو و خواستی سەرهمی منداڵیم بوايه، حەزم دهکرد تێکەڵ به جیهانی مۆسیقا بومایه، چونکه له منداڵیهوه حەزم له مۆسیقا بوو. به پلهی یەکەم، ژۆر ئالودهی گۆرانی و مۆسیقای

میتۆدۆلۆگی دەرھێنەر ئەک هەر خزمەتی به شانیۆ گەیان، بگره خزمەتی هەموو بوارهکانی ئەدەب و هونەر و ئەنانهت زانستیشی کرد. میتۆدی سایکۆلۆجی (ستانسلافسکی) بوو بۆ زانستی دەررونی ناسی خۆیشی دەستکهوتی بۆ هاوتا بوو، به هەمان شتیه دەستوورەکانی هونەری نواندن مێرھۆلد (بیۆمیکانیک) تەکنیکی گەورە دا به زانستی جووله (علم الحركة) هەمان قسەش دەکرێ دەربارە (تەنۆزین ئارتۆ) بکریت که سەوداسەری و خەون و بۆچوونهکانی خزمەتیکی پتپایانی به سووریا لیستەکان گەیان، سەیری بریخت بکه شاعیر، نووسەر، درامانوس، رێژیۆسۆر تیزریست بوو، واته شانیۆ هاوچەرک دەسهلاتی رێژیۆسۆری دا به کاسانی فەر به توانای ئەوتۆ که دهکرێ به فەیلەسووفی نواندن (عرض) ناو بنرێن. هەر لێرهوه و پاش پهیدا بوونی رێژیۆسۆر، شانیۆ له ژۆر رووی گرنهوه پتگای بۆ پتیشخستنی سینهماو درامای ئەلەقزین خۆشکرد. باشتەری بهلگەش بۆ ئەم قسەیه داھێنانی هونەری مۆنتاژ که له شانیۆه له ژۆر دەستی مێرھۆلد، ئەزینشتاین هێنایه ناو قیلمهوه.

دووم: دەرھێنەر دەسکەوت و پتیشکەوتی بوارهکانی تری هونەری (ئەدەب، مۆسیقا، سەما، وێنهکێشان، بێناسازی، پیکهتاشی...) هێنایه ناو شانیۆه، ئیستاو لهم رۆژگاردا ئەم دەستکەوتانه له بەرهەمی دوو رێژیۆسۆری ناسراوی ئەم سەرهمه (رۆبیرت لیتاژ - کەنەدا، رۆبیرت ویلسن - ئەمریکا) به شتیهیهکی زۆق دیارن.

سێیەم: بوونی رێژیۆسۆر باریکی پسپۆری به شانیۆ داو وەستاگاری و سەنعەتکاری و حیرفییەتی به تەواوی لق و لایەنهکانی شانیۆ بهخشی (رەخنە نواندن، سینۆگرافیا، رووناکی، جلویەرگ....) بهکورتی رێژیۆسۆری ئەمریکایی کلیرمان دهلێت: دەرھێنان پتیهیه، سەنعەتکارییه، له سەررووی ئەمانەشەوه هونەر.

فازیل جاف له سەرەتای کارکردنی له شانیۆدا و ئیستایش لهگەڵ دهقه جیهانییهکاندا کاردمکات و بەرهەمی جیاوازی نووسههانی وەکو جۆرج تیوئکا، لانگستۆن هیۆز، ئەناتۆلی شایگفینگ، شکسیر، مۆلیر، ستریندیرگ و مۆژیک، پتیشکەش دهکات. هەرەکو خۆی دهلێت ئەم هەمه جۆریه له هەلبازردندا، ناسۆی ئازادی و دیدی دەرھێنەر فراوانتر دهکات. سەرەرای ئەمەش هەمیشه له شانیۆگەرییهکاندا هەست به یۆن و جێژگی کوردی، دهکرێ، فازیل ئەم هەست و هۆکاره دهگەریتێتهوه بۆ ژبانی منداڵتی خۆی و لەم رووهوه دهلێت:

"رێتمی فەزای منداڵیم کاری کردۆته سەر هەموو ئێشه شانیۆیهکانم. مهیستم ئەو فەزا خەترناکهیه که منیش وەک هەزاران منداڵی تری شەستهکان بینیم و ئەو هەموو گیرۆگهتانهیه که هاتنه رێم. فەزای منداڵیم هەمیشه له حالەتی تەقینهوهدا بوو. وەکو ئەو وابوو لەسەر مافوێک وهستانی و ئاگادار بێ که له ژۆر ئەو مافوردا مینیک هیه. بهلام نهزانی

(وههړان) - ناوې شارېكې له جهازېر، بهخت يارم بوو ماموستا قادر مەردان گواستراپووه و نه وې. له وېش وانه سرودنې دهوته وه. منېش بريارم دا هره چوڼيك بې فېتري مۇسېقا بېم و بېخوڼېم، به لآم هر كېڅ نه و ه لآم بې نه رخصا.

له رېتي كوتې كرتن له كوراني و مۇسېقاي كوردېي وه ناشنای دهنگېك بووم كه زور له هسټ و نهستم وه نړېك بوو. مهېستم دهنگ و كورانيه كاني ماموستا علي مەردانه، هله به نېمه منډال يووېن، نه مان دهواني به ته وای چېڅ له هه موو كورانيه كاني نه و مېرگېن، به سته كاني نه بېت، چونكه كورانيه كاني علي مەردان هونه رېن و له سر ناستي سېستم و سقاماتېك دانراون، زياتر نه و كسانه چېزيان لېوېر ده رگرن كه زهوقي هونه رېيان به رزه، له رووي ناوېرېكېشه وه زور بهي كورانيه كاني شيعري هره به رزي شاعيره كلاسيكېه كانمان، كه كه سټېك روښنېرېيېكي ياش و ناستېكي به رزي چېڅ و مېرگرتني نه بې تاتواني له ناستي هونه رېي نه و نړېك بېته وه. تا ئېستاش په كم هونه مەندي كورده كه به هره و سانه تكارېي به شتو مېه كې هونه مەندانه پېكه وه كرتي دايې.

رووداوه كاني ۱۹۶۲ و كاولكردني كهره كې شؤرېچه و راپېچكردني كوردي كهركووك بې خوارووي عتراق وته يكي (كافكا) م وهېر دهه نېتېته وه. دهلې: نه و خانوانه له پراك روڅنران، له زميني نېمه دا بوته ته بڼاغي شارسناني شاره كه. رهنكه كافكا مهېستي كېتوې جوله كه كان بووې. ئېستاش روژنيكي نه و ساله شوومم له بېره: به يانېيېك بوو، له گهل دايكم، چومه (زېندانې عهسكېري)، مەرداني كورني خرممان كړد. كه كه رامه وه، - وهېرم دې - فيلمې (سپاراكوس) له سينما (العلمين) دا پېشان دهر اچومه سينما و دواي به شقامه كاندا پياسم دهكرد. هر نه و روژه بوو، چه سته هلواسراوم بېني جلي سپييان له بهر بوو، مليشيان به پته وه. وام دزاني ديكوزن، بووكه شووشه ي كهره كه وړه ي ديمه نكي شانزېن. خه لنيكي روژيش كه رنه قال ناس له ژېر پتي تهرمه كاندا به دهوژل و زورنا شاهنكيان دهكتر او هله دپه رېن، به سدانېش له سر تخت و كورسي رېزكراو دانېشتېوون و هاواريان دهكرد و چېزيان له ديمه نه دهېني. له پېر زهينم چوه سر پېره نتيكي ناسياومان كه له وې له ژېر پتي په كتيك له تهرمه كاندا كه و تېوو شين و هاواري دهكرد، نه و پېره ژنه (پوره ودره)، بوو، كه به ديار تهرمي كور كه به يوه شپوه نې دهكرد. ره چيمي كورې په كتيك بوو له و كوردانه ي كه له گهل شيخ مارف به رنجي و هاواريگانېدا نيعدام كران و به و شتو مېه هلواسران.

دواي نه ديمه نه ترسناكه به راكردن بې شؤرېچه كه رامه وه. له وېش ديمه نكي تري كارساتي نه و خه لگم بېني، خه لكي له سر كوژانه كان كوكرابوونه وه و بلدوزهرېش لوتي كړدېوه خانووه كان و دهر و خانان. دواتر خه لگه كه كه و ته باركړن. پېره نتيك هه بوو ناوې و نه ووش بوو. كوژر بوو، كه سنيش پېري نه دهكرد وه دهستي بگري و له گهل خويدا بېيا. كه نېمه به و ره چيماوه بارمان كړد له گهل خوماندا بردمان. نه و په كتيك له و روژه ترسناكانه ي كه له زميندا چه سپاوه.

كوردي بووم، هه روا مۇسېقاي عه رېش، من له ناوچه يكي زور كورد هوارېدا ده زيام - شؤرېچه، له كه ره كې سركاريز، نه و ده مه سركاريز له روويه كه وه لادې بوو له روويه كې تهرمه شار. يان ده و انم بېتې نه شار بوو نه لادې، دانېشتواني خه لكي ناوچه و دېته اته كاني ده و روويه رې كهركووك بوون - قهره سس، خالو بازاني، نؤمه ركه ده، قادر كه رم و شوان و ساليه ي - و هه موو كولتووري ناوچه ي كه رميان رزابووه شؤرېچه و فؤلكلور و داپ و نه ريتي كه رميان له شؤرېچه دا بهي دهكرا، به روژ له چاپخانه كان كوتن له دهنگي. سلاخ داووه و مشك و هه سس زېره ك و عه لي مەدان و... ئېنجا مەقاسي نه لآو ده يسي و خه و كهر و خورشيدې و... ده بوو. هؤكاري دووم ماموستا قادر مەردان بوو. نه و له كه ركووكي شه سته كاندا په كم مېن ماموستاي مۇسېقا بوو. له قوتا بڼانه ي سره تايې شؤرېچه وانه ي سرودنې دهوته وه و له زېندو كړدنه وې سرودنې كوردېدا روژنيكي به رچاوي هه بوو، به نامتري كه مان ده چوه وژل و مۇسېقاي ده و نه. كورسيكي له قوتا بېيېه كان پتيك هيتابو. زور جار خؤي كوراني دهوت و كورسيكه ش بؤيان ده سنده وه. خؤشه خانه من په كتيك بووم له و كه سانه ي كه بې نه و كورسيه هله ژېر درابووم. نېمه زور شانازيان به و ده دهكرد. كه ماموستايه كان هه بوو كورانيه كاني له نيسكي به غداوه بلا و ده كران وه. من ئېستاش

كوراني (نازېن)م له بېره.

نازېن نه ي هيلانه ي خؤشه وېستېم

نازېن من خه رېكي تو پرستېم

نه ي ياره شېرېنه كې خؤم

به و دوو چاوانه ت سوئند دمخؤم

دلداري تؤم

له يادماي

وېك چؤن، شه و روژي له ياده

.....

به بېرم دې، روژنيك ماموستا قادر مەردان كورسي هله ژار و د پېك به يك دهنگماني باقي ده كرده وه. من كوراني نازېنم و. هه كه بركه ي په كمم و ت و پاشتر له بركه ي دوومندا له توڼ كورنيكدا په كسر كورانيه كې بې بېرم و خستميه ليستي كورسيكه وه.

هر له و ته مەندا بووم. په كم مېن ره وې كوردان له كه ركووك دهستي پتېكرد. بهلې: نه و سا هزاران خانووي كوردن شينان له كه ره كې شؤرېچه روخان، نېمه يشي به ركه وېن. پېم وايه نه و په كم مېن ره بوو له كوردستاندا دهستي پتېكرد. ره وېك له نېو شاره وه بې نېو شار. له كه ركه كېه بې كه ركه كې تر روژنيكي نه و ده ته نيا شؤرېچه ي روخان و خه لكي ده ركاروي شؤرېچه سر كه ردان يوون و نېمه يش بې ماوه ي دوو مانگ له كه ره كې ره چيماوه نېشته ي بووېن. ديسان وه ره دهستي پتېكرد وه و ره چيماوايش چؤلكرا و جاريكي تريش له ناو شاري كه ركووكدا ناواره بووېنه و نه مجاره يان له نيمام قاسم كيرسايته وه. نه و ده ته سره ناي سياسي ته عريب كردن به دهر كه و تېوو. قوتا بڼانه كوردييېه كان ناوې عه رېميان لېنرابو، بې نمونه شاره عه رېميېه كان له سره ناسه رې و ته ته ي عه رېميېه وه رزابوونه كه ركووك. چؤن: نا ناوې شاره عه رېميېه كان له قوتا بڼانه كوردييېه كان نرابو، من له نيمام قاسم چوه قوتا بڼانه ي

ۋەكىل رېژىسۇر يەكەم بەرھەم شائۇگېرىي (پردى ئارتا) بىو، كەلەتتىي ئواندىنى سىلىمانى پىشكەش كرا، ھەر لەم بەرھەمەۋە ھەۋلىدا بىنچىنەكانى شىۋازگېرىي (اسلىبە) لە كەل زىمانى شىعەرىدا بە كارىتىم، ئاشكرايە ئەم دوو رەگەزە لە شائۇدا ھەر لە ئەدەبىي شىكسپىرەۋە تا بەرھەمى سىمبولىستەكان بە يەك زىمان گوزارشتىيان كىردوۋە، زىمانى مەجاز، شائۇنامەكە زىمانى شىعەرو پەخشانى تىكەل كىردىۋو، ۋەكىل رېتىمى بىستراۋىش مۇسقىقاۋ گۇزائى بە خۇۋە گىرتىۋو، مابۇۋە كارىتىكىرىنى درامىيائەۋ بىناي دىمەنەكان، ئەمانەش ھەمىۋو زىمانىكى رېتىمى بە جۇشيان دابوۋە پىشاندانەكە، پىردى ئارتا ۋەتوۋىژو مۇناقەشەيەكى زۇرى نايەۋە، تاكو دوو سال ھەر بەرھەمەۋە بىو، بەلام ئەۋە جىنى داخە بەشىكى زۇرى ئەۋ نوۋىسىيائەكى كە سەبارەت بە پىردى ئارتا نوۋىسراۋىون دىماگۇگىيائە بىو، كە لە زۇرىيە بەرھەمەكانىدا رۇۋىيەۋى ئەۋ جۇرە راۋ كەسانە دەبەۋە.

من بۇ خۇم ھەر لە سەرھاتەۋە ھەزىم دەكەرد بايەخ بە رېتىم ۋە مىزانسىنى ئەكتەر بەدەم، ئىستىشائى بىناي مۇسقىيائەكى كارى شائۇ بە گىرغىتىرىن ئەركى دەرىئەنە دەزانم. شەۋى يەكەمى پىشاندانى پىردى ئارتا رېژىسۇرى شەھىد كاك بەرزان غوسمان يەكەم كەس بىو بە راكەردن ھات پىشت شائۇگەۋەۋ باۋەشى بىاكەردم ۋەگوتى، ئەمىق شائۇ كوردى رېتىمى خۇي دۇزىيەۋە، ئەم قەسە تاكو ئىستىشائى لاي من جۋانترىن ھەلسەنگانگەن.

باش ئەۋاكەردى خۇيئەندى شائۇ لە ئەكادىيىيائى ھونەرە جۋانەكان، جۋومە سىلىمانى، لە سىلىمانىش لە تىبى ئواندىنى سىلىمانى بەشدارىم كىرد، لە يەكەمىن بەرھەمەۋە شائۇگېرىي (پىردى ئارتا) دەۋىست بابەتەك بورۇتەنم پەۋەندى ھەم بە تاكەۋە ھەبى ھەم بە كۆمەلەۋە، لە پىردى ئارتادا دىيىن چۈن تاك بەرامبەر بە مېژوۋ، بەرامبەر بە كۆمەل بەرپىسپارە، ئەلبەتە ۋەك ھەلۋىستىكى مېژوۋى، كە تاك بۇ ۋەدەست ھىئانى دەستگەۋە ۋە رابەرايەتى كۆمەل دەيكا ھەۋەھا تەركەردى پىرسىياريكە، بەرپىسپارىي ئەۋ تاكە بەرامبەر بە كۆمەل چىيە؟

بە كورتىيەكەي پىردى ئارتا ئەمەيە، مىللەتەك لەسەر رۇخى دەريايەك يان روۋىاريك كە ئارتايە، پىتەۋە پىردىك دىۋىست دەكەن، يەكەم جار دەروخى، جارى دوۋەم ۋە سىتەمىش، بەھەرئال چەند چارىك ئەۋ پىردە پىك دەمەتن ۋە دەروخچەۋە، لە دىۋىيدا پىۋىست دەكا قورىيانى بەدەن، ئەۋ قورىيانىيە لە خەۋنى سەرۋىكى ۋەمىستاكەندە، خىزانەكەيەتى، پاشان دەبەيتىن چۈن مىللەت پاداشتى ئەۋ قورىيانىدەنە دەداتەۋە، لەم كازەدا ھەلۋىستى جۋىدىيائەكى پىۋەكە پىرسىياريكى (مىلچە)، پىردى ئارتا لە نوۋىسىنى (جۇرچ تىۋۇكا) ى گىرتىكەيە ۋە شىعەر ۋە پەخشان پىكەۋەۋە، كاك ھەمە مۇكىرى پەخشانەكانى كىردە كوردى ۋە شىركۇ پىكەسەش شىعەرەكانى لە غەربىيەۋە ۋەركىراۋو، بىگومان شىعەرەكان زۇرخۋان ۋە پىر لە رېتىم بىو، كەس پىتى ۋەنەۋو تەرجەمە بىن، ئاۋازى گۇزائىيەكان مامۇستا ۋەلەم يۈخەنا ۋە مۇسقىقائى (تەۋىزىش) كاك ئەنۋەر قەرەداغى دىناۋو، ھەربۇيەشە شائۇنامەكە شىۋەيەكى مەجازى ۋە ئەتۋىسفىرتىكى شىعەرى ۋە زىمانى گروپ ۋە تەشكىلاتى شائۇيى پىشكەش كرا، ئەم كازە لە نىۋان روۋناكېرىندا ۋەتوۋىژىكى دىزىخايەنى نايەۋە، بەشىكى ئەۋ جەدەلەي نىۋان روۋناكېرىنىش لەمەر ناۋەروكى شائۇنامەكە بىو، چۈنكە ئەۋ فەكرە جۋىدىيەكى لەم كازەدا خرايە

كەسى تىر نەۋو كىرنگى بىداتە بۋارەكانى تىرى پىتەياندنى ئەكتەر، ئە كىرنگى بە لەش، ئە بە جۈلە دەبرا، كە دوو رەگەزى سەركى ۋانەي ئواندىن.

لايەنى باشى ئەكادىيىيائە بۇ من لە ۋەدا بىو كە مامۇستا(سامى غەبىۋەلەمىد) سى سال مامۇستام بىو، ئەمەش بۇ من تەجىرەيەكى باش بىو، ئەۋىش زۇر ھانى دەدام، ئەۋەبىۋە كە شائۇنامەي (مەھاجر بىرىسپان) ى جۇرچ شەھاتەي دەرىئەنا، رۇلى سەرەكى دا بە من، ئەمە يەكەم دەرقەت ۋە شائىسى ھونەرىي من بىو لە ئەكادىيىيادا، لەرۋى تىۋىيەۋە سوۋم لە (ئەجمەن غەبىباس سالىخ) ۋەركىرت، ئەۋ دەرسى بىرخىتى دەۋتەۋە ۋە كىتەبەكى بىرخىت كە لە ۋەركىرائى جەمىل ئەسەيىف بىو بە ناۋى (تىۋىرى شائۇ مەلەمى) كىردىۋە سەرجاۋە ۋە زۇرىش جەختى لەسەر كىتەبە تىۋىيە چۈلەنەكەي بىرخىت (تۇرگانۇنى بچۈك)دەكەرد، كە بىرىتى بىو لە ۷۸ پەركەرافى كورت ۋە دەربارەي ھونەرى ئەكتەر ۋە پەۋەندى ئەكتەرەۋە بە فەزاۋە، ھەروا بە جەماۋەۋە، من سوۋم لە دەرىئەرتىكى ئەلمانى ۋەركىرت كە ھاتە بەغدا ۋە ھەفتەي بىرخىتى سازكەرد، ئەمانە پىتەۋە بۇ من بۈۋە بىنەمايەكى تىۋىرى زۇر باش - تىستائىم ۋاىە كە ئەم شتائە ھەمىۋو دەكرا لە تەنبا سالىكدا بۋوترايەتەۋە، جۋار سال بۇ ئەۋ پىرۇگرامە ھەزارەي ئەكادىيىيائە زۇر بىو، كاتتىكى زۇرخمان بە قىرۇ جۋو، دەبى ئەۋەشمان لە بىر نەجىت كە ئەكادىيىيائى ھونەرە جۋانەكانى ئەۋ سەردەمە بە بەراۋەد لە كەل ئىستادا، زۇر باشتىر بىو.

لە سالى ۱۹۷۲-۱۹۷۳ دا كۆرۈتۈم لەمەر شائۇي (لا مەقۇل) كىترا ۋە لە سالى ۱۹۷۴ دا دوۋىارەم كىردەۋە، من ئەۋكەتە تەنبا سالىك بىو لە بەغدا دەمخۇيئەن، لە ئەكادىيىيائىش تا ئەۋ دەم شىتەك لەمەر شائۇ ئەۋزۇرد ۋەدەست تەھىتابوۋ، ئەۋ پاشخانەكى كە لەمەر شائۇ ئەۋزۇرد (لا مەقۇل) ھەمىۋو، ھەمىۋو بەرئەنجامى خۇيئەنەۋەي شەخسى خۇم بىو، من لەرۋى رۇشنىيىرىي غەبەرە ئەكادىيىيەۋە ئاشناي شائۇي (بىكىت، ئادامۇف، يۇنسۇ، جىنى ۋە ئارابال ۋە كى كى تىر) بىو، ئەمەش كارىكەرى رەمەكىيائەكى ۋاقىيە ئەدەبىي كەركۈۋە بىو، بۇيەشە دەلەت ئەدەبىي كەركۈۋە، چۈنكە بەراسىتى بارى رۇشنىيىرى لە كەركۈۋەدا، بە تايپەتى لە شەستەكاندا، زۇر تايپەتەند بىو، لە كەركۈۋە باسى ئەدەبىي ۋەجۋى دەكرا، باس باسى سارتەر ۋە كامى كىفاكاۋ جۇيس بىو، بە رادەيەكى باش لەم ئەدەبە كەشتىۋىون، ئەك تەقلىدى ۋە مۇدەل ئاسا، كەر لەم روۋەۋە لە ئەدەبە كەركۈۋەكىيەكان رامەنن، دەبەيتىن زۇر رۇشنىيىرىۋىون، بەلام ھەر ۋەك تەقلىدىكى كەركۈۋەكىيائە زۇر بى دەنگ ۋە كەم دوو بىو، بىروانە كەلە روۋناكېرىتىكى ۋەك (لەتيف ھامىد) كە بە جۋانەمەركىي سەرى نايەۋە كەر بەرھەمەكانى بە ۋەدى بخوتىرتەۋە دەزانن ئاستى رۇشنىيىرى چەند بەررۋو.

دەكەرتەۋە سەر باسى شائۇ ئەۋزۇرد ۋە فېكر ۋە ئەدەبىي ۋەجۋى ۋە دەلەت، جەفتاكەن بەم ئەدەبە ناۋەدە دەكرا، سەبارەت بە كۆرەكەم لەمەر شائۇ ئەۋزۇرد ۋە كەر بە خۇ ھەلەكەشمان لە قەلەم ئەدەبى دەلەت، باس كىردى ئەدەبى (لا مەقۇل) لەم كاتەدا نۇت بىو، لەلايەن ھەمىۋو تەۋرەمە سىياسى ۋە ئەدەبىيەكانەۋە مەھكۇم دەكرا، بەتايپەتى لەلايەن ئەۋەنى خۇيان بە ماركىسىست دەزانى ۋە سەر بە رىبازى ئەدەبى رىپالىزىمى سۇسىيالىستى بىو.

مالهوه په یوه نډیبه کې سایکولوژی په ، که د هسلین شانوی ناتورالیزم، نیمګانې نډیبه سټ دهرهټنری شانوی نه په نوه بیرمان کې نوټنری راسته قینه ی شم رټبازمن: په ګه میان (نهټون - فرهنسا) و دوهمیان (مینینګنه کان - له مانیا) و سټیه میان) ستانسلافسکی - پروسیا) په. له لټه ستانسلافسکی له سهرووی هه موویانه وه، په لای نه مان و قوتابخانه کې پاته وه، جیهانی شانوی کامل و پراویره. جیهانیکه له سر شانوی نمایش دهکری. رولی نیمه یینه ریش ته نیا ته ماشاګرډنه، یانی. رولیکي (پاسیف) ه. که واته له شانوی درشتدا راهیتانه که کارټکی دینامیکیه وهانی بینر ددها بڼ په شداریکرن، دیاره ستانسلافسکی پاشتر ګه لیک ګوړانی بهرته له سیسته مه کېدا بهرپاګرډ، په تاییه ته له رووی سایکولوژی و له رووی رهفتاری فیزولوژیچه وه.

من له رتی خوتندنه وه له نه کاریمیا ی هونه جوهانګاندا بریخت زیاتر ناسی و پاشتر له تیوری و کارهګانې ګه یشتنم و زیاتر دلی ګرتم و ګه یشتنم برهویه: که شو شانوی که به (شانوی سایکولوژی) د ناسرئ قه یوول نه کم وړته ی بګه وه. جی داخه که نیمه ی ګه لانی پڅوژه لات به دیقت و به وردی له بریخت نه ګه یشتوین. شانوی بریخت لای نیمه پش هه موو شتیک شانویه کی سیاسیه نیمه بریختمان خوښده یست چونکه مارکسیست و دزی هیلتلر بوو. چونکه له شانویا نایدیلوژیست بوو بهر هه ګانې پروپاګنده بوون. له بهر شم هویانه لایه نی هونه ریس بریختمان فراموشم ګرډبوو. نیمه له رتی کارهګانې (نیراهیم جهال - عیراق) و (هونی که رومی - عیراق) نوو سینه ګانې (شیرف خه زنده دار - سوریا) و (عبدولغفار مه ګګاوی - مسر) دوه ناشنای بریخت بوون. به لام خوښه ختانه له سالی ۱۹۷۴ دا دهرهټنریکی به ناویانګی له مانیا به ناوی (مانفرد ټیک ټرت) هات بڼ به غدا و بڼ ماووی هفتیه که له نه کاریمیا دا، له سر شانوی بریخت، چنده محازره یه کی به پیژنی و ته وه، مانفرد له سره تادا قوتابی بریخت بوو. پاشان له تیبي شانوی (برلینر نه سامیل) دا هاریکاري نه وی دهکری و تا شم دوواییه ییش په که من دهرهټنری نه وی تیپه بوو. له رتی مانفرد نه وه له بریختی راسته قینه ګه یشتنم نه وه ګرنگه لټره دا یاسی یکه نه وه په که شم ریژسوره سره رای باسکرډنی لایه نه تیوریه ګانې شانوی بریخت شانویانه ی (دایکه کوراج و مندا له ګانې) بریختی هر په کاره ګرډانی بریخت خوی به فیلم پیشانداین و لایه نه تیوریه ګانې شانوی بریختی به پراکتیک له فیلمه که دا بڼ دهستیشان ګرډین، په کم جارم بوو له کونسیټی (تغریب) ی بریخت تیګم، پشتر دهریاری شم کونسیټیته ژورم خوښدبووه، به لام چون و به چ شپوهو که رسته و تګنیکیک له سر شانوی نه تجمام دهر، راستیه کی بیرو بڼوچونیکي رهوانم نه بوو، نه وه که زیاتر له کاره کی بریختا سرنجی راکیشام چونیته به کارهټانی فزای شانویکه بوو، دیاره په کم جار بوو شانوی خرڅک (دوار) بهو شپوه ده کمه نی بریخت به ګاری هتیاوو بیسم، بازته یه کی خر له ناوهراسنی شانویکه دهک روویه رتکی تاییه ت ده سووړایه وه، به دهری شم بازته یه شدا غاربهانه کی دایکه کوراج به پیچه وانه وه ده سووړایه وه، دیمه ګانې جیهانی دایکه کوراج له ناو بازته که دا دامه زرابوون، به پتی ګوړانی بازته که بیری دیمه ګان و راستیه ګانیش

به رووناکي، وهکو سه ربه سټی، په یوه نډی مروف به کومه لگا، هه روا پیوه نډی کومه لگا به تاک و هه لټاردنی هه لویست و ټینجا کپشه ی بهرپرسیاری و هه سټ به تاوان ګرډن هتد. شم هه موو قیه مانه دیسانه وه له شانوی کوریدیا نوټ بوون.

پاش شانویګه ری پردی نارتا به ماوویه کی کورت شانوی نامه ی (دورګ) م دهرهټنا. شم شانویانه ی له نوو سټی (لانګسټون هیوز) ی نه مریکی و همرګیترانی - له عه ربه یه وه - شټرکټ ټیکس بوو. لانګسټون هیوز نووهر و شامیرتکی ره شپټسټ بوو. له دوو ره ګدا له کپشه و تاکوکی نیوان سپی و ره شپټسټه ګانې نه مریکا دهکولټتوه. به تاییه ته نه وانه ی له باوکیکی سپی و دایکیکی ره ش و چجای نه وانه ی باوکیان دهوله مند و شهره زارن مندالی ره شپټسټیان هه یه، ره ګه شانویګه ری دوو ره ګ له زور رووه له ره خنه به دوو نه بټت، رهفتار ګرډنی واقیعیانه له ګل دهقیکی له چه شنه وزهو دینامیکی کاره که دهکولټت.

نووسه ری رووسی (نه ناټولی شایکفینگ) و شانویګه ریبه کی به ناوی (جیهان له سر دهستم) سټیه کار بوو له سلټمانی و یو ژانکوی سلټمانی دهرهټنا و بهو شانویګه ریبه له فستیقایلی ژانکوکاندا له به سره به شدایمان ګرډ. شم کاره ییش همدیسان شټرکټ ټیکس له عه ربه یه وه وهریګترابوو سه زمانی کورډی، شټرکټ ټیکس زور سپیورانه و به زمانی شیمری جوان شم شانویګه ریبه ی به ناوی (جیهان له سر شانویه کی بچووک) دا دهرهټنری.

کاک فازیل زور جار له دانیشتن و ګفتوګو هونه ریبه ګاندا، یاسی نه وه دهکیت که به چنده قوناختیک بریخت ناسیوه، دهکرت به کورتی یاسی چونیستی ناسیونی بریخت و ته وهره بنجینه یه ګانې رټبازو بچوونه سه ربه کیبه ګانې نه وه له مهر شانوی بګه یته؟

له خوتندنه وه ی بریختا دایه خم به و لایه نه ددها که په یوه نډی نه کتر به بینره وه به تین دهکات، هر وک هه موو شپوه یه کی نه ټیزه شانویه ی که پشتر برووک پتی دهلټ شانوی درشت، که سه رجه می شو جوړه درامایانه نه کتر ده خنه روویه روو بوونه وه کی راسته وخو له ګل بینراند، بینرانیس به درټابی شانویګه ریبه که چالاک و نه کتیش، شم هه هر له شانوی نه تیک و شانوی نه لیزایتسی و کومیدای (دیل نارټی) وه تاکو په کم رټیبری شانوی درشت میر هژلد تا دهکاته بریخت بهو چه شنه یه، به پتی رټبازی بریخت نه کتر پټویسته روله کی پیشان بدات و به سره هاته که بګیټتوه، ده بټ هوشمه ندانه له نیوان خوی و روله که ګیدا مهو دایه ک بیارتزیت. بینر له جوړه شانویه دا تابیت ته نانه ت بڼ چرکه یه کیش نه وه له بیر بیجیت که ته ماشای شانویګه ریبه که دهکات، واته نه وه من له شانوی بریختا جهزم لټکرد ټیکشکاندنې و هه می جیهانی رپالیزم بوو، که تیایدا بینر که سټیکی پاسیفو هچ پټوه نډیبه کی هوشمه ندانه ی به پیشاندانه که وه نیبه، بینر له شانوی ناتورالیزمدا وه که که سټیک وایه له پنجه ریه که وه ته ماشای مالتیک بکاو په یوه نډی بهو

کوډه تایه له ناخندا سه ریپه لدا. ده مویست به زووترین کات شانوک گریه کړه. له بهر څومره بیرم ده کړه: من بیرم له هه موو نهو شتانه کړووه، باشه، چوڼ که سټیکي تر نه مانه وئووه. نه مېش (فاختانگولف) م وېبیر پیښتهوه. کاتی څو له نه خو شخانه ده بی و نه م کتیبی میره وکله تازه بلو ده کړتهوه. ده لټن: نهو له سه ره مرگدا وټیووی. منیش هر نه مانه دهوت، به لام نه متوانی بیان وسمهوه.

وښی واقیع گه لیک ماناو نالوژی به خووه گرتووه. ده کړی پوښت باسی نهو شانوی واقیعه بکیت که مهیسته؟ هروا جیواو زیه کانی له گه شانوی مه جازدا، که هندی جار عریبه که ده که نه (المسرح الشرطی) چین؟

بهر له هه موو شتیک مهیست له شانوی ریالیزم بهو شتووهی که من به کاری ډینم، نهو شتووه ده کړتهوه که هول ددات ژیاڼی وژانه به هه موو ورده کاریبه کیهوه فوټوگراف ناسا یو سر شانو یگوازتهوه. هروها هه موو نیمکانی ټکی څو ریکانی نه کتر له رووی یایو لوجی و سایکولوژی بهو به کار دینی یو نهو نه کتر له وکله کیدا بتوینتهوه بین به پک کهس نهو که سش شخسیه تی ناو دراماکه به. نه م یوچونه سهاره به واقیعه تی له سر ته ختی شانو جیواوه له گه زارووی ریالیزم که له بواری هونرو نه دهیدا به کار ډیت.

جیواوی نتوان شانوی ریالیزم یان ناتو الیزم له گه شانوی مه جازدا وهکو جیواوی په خشان و شیره. ریالیزم و ناتو الیزم له شانو داوون ته مټکی ډیرین ښ و رگ وریشه یان یو چند فوټو مټکی دیکه نه ده و هونرو ده کړتهوه، تیو ریبه کانی بواری سایکولوژی پتر که شی پیدان، به لام شانوی مه جاز ده کړتهوه یو سر چاووی راسته قینه شانو، هه موو غوړم و داب و نریتی شانو هر له کونهوه تا کو نه مری ده کړتهوه یو شانوی نه نټیک، شانوی رو مکه کان، شانوی سه ده کانی ناو مر است، شانوی نه لیزابنسی، شانوی مویلو راسین وکړنای، له ناسیاشدا شانوی چینی و جاپانی و هیندی .. نه مانه هه موو شانوی مه جازن.

شانوی واقیعی، ژیان وهکو توپیرالیکي وژانه ی کامل و نه و او ده خاته سر شانو، به لام له شانوی مه جازدا جیهان و ژیاڼی وژانه به شتووه کی شاعیرانه یو سر شانو ده کو تر رنهوه، شانوی که هول ددات کهوه ریتیرین شت، قولترین نه مونی مرقف بهرجه سته بکات، نه کتر په کهم رمزو تر پی شکش بکات، دووم شرابی تریکه پی شکش ده کات.

له بکه مده سایکولوژیا گرنگه له دوومدها ریتم و دینامیکه تی ژیان گرنگه.

له شانوی واقیعه دا سروشت و میزاجی دیمه کان ده بی سده له سر وهکو ژیان بن، له پشت دیواری چواره موه که دیواریکی نه بی ناروه سنووری نتوان بینهران و جیهانی سر شانوک که به، دروست کردنی میزاج و نه مفسیر گرنگترین مهیستی نهو شانوی به. به لام له شانوی مه جازدا جیه جیکردنی دیمه کان به نه نجام گه یاندنی پیشاندانه که، هه موو نه مانه نیمکانیات و

ده کوړان. من چندی جار نهو شانو نامه یه به زمانی عریبه خوتندبووه، چندی شهیدای شانوی لامعقول بووم نهو ندش نالووهی شانوی بریخت بووم، ته ماشاکه من نه م دوو دزو تا کو که له خو دا کو کړدبووه، که نهو ان څو یان بریخت و بیکت، بریخت و یونسکو پتکه نه ده کو ښان، بیکت رنگای بریختی نه دا (چاوهر وانی کوډو) یو شانو ده ریپتی. یونسکو شاکو مرد هر هیترشی ده برده سر بریخت، به لام لای من هه رستیکیان دوسی هونری به کتر بوون، له تیر زنجیره دیمه کانی شانوک هری دایکه کوراج و مندا له کانی من دیمه تی تیل کووتانه که کاترینای کچه که ولاله که دایکه کوراج به دل بوو، وا بزانم نه م دیمه دیمه تی یان زیه مینی شانو که ریبه که بوو، دیاره بریخت یو هر دیمه نیک ناو ښانیکي تایه تی داناوو که به فیلم و سلاید پیشان ده را، من گهر چی نه لمانیم نه ده زانی به لام به تایلی دیمه که ده تده که یستم که نه م دیمه باسی نهو ده کات که چو هیزه کانی دوژمن هیرش ده هیزه سر شار که دایکه کوراج کچه لاله که له دست ددات. بینهران یاش سی سه عاتی درامه که دیانه ویت بزانم نه م دیمه چو نه نجام ده ریت.

کاترین ده چته سهریانی خانووه که ته لکه له گه څو ده باو به هه موو هیزه کیهوه ده که ویت ته لیدان، له هه موو لیدانیکدا دوو داره که دهستی تا ته وکی سهری بهر ده کاته ووه له سر په که نه م ته لید ددات و نه م جار له نا کاو ټکا راده دهستی، کاترینا به کاره ی به خه لکی شار راده که نه تی که سو یای دوژمن به ریووه، له کاتیکدا دوژمن ده ویت به نه تی و خشکی بی بگه نه شاره که. کار تیکردنی (تغریب) له م دیمه نه ده ده گاته پله یکی نه وک که کاترینای ساده که ولال کتوپر هه موو سیفه تیکی پاله وانه تی تیا ده ده که ویت، به لام نه که به شتووه کی ره هاو موله ق، ده پین سره رهای نهو هه موو نازیته تی و چاونه ترسیه، به ناشکرا ترس و زنده ق چوونی پیوه دیاره. پاش چند سالی که له سلیمانی و دواتر له هه ولتر دوو کوړم ده رباری بریخت گپ، پوخته تی نهو سمینارو فیلمی له م بریخت شار مزای بوو بووم، بوون به کاکله تی نهو دوو کوړه.

که پاشان بریخت قولتر خوتندوه له گه سیستهی میره وکله به راوړدم کرد نهو راستی به یو روون بووه که رگ و ریشه شانوی بریخت ده کړتهوه یو ریبازی (میره وکله). و یوم ده که ویت هر شتیک بریخت نامه زه یو کړدیت میره وکله پیشتتر پی پی برده ووه. به لام بریخت به شتووه کی تر ناوی هیزاوه له رووی تیو ریبه ووه زارووی تری یو داناوون. یو نمونه میره وکله ده لی: شانوی ناتو الیزم که چی بریخت له بری نهو زارووی شانوی نه رستو تالیسی به کار دیتیت. میره وکله ده لی: کرو تیکسک. بریخت ده لی: (تغریب). میره وکله ده لی: نه کتر و وینه کی. بریخت ده لی: نه کتر و که سایه تیبه کی. میره وکله ده لی: له نتوان نه کتر و وینه کیدا موده ایه هیه. بریخت ده لی: نه کتر ده بی که سایه تیبه کی پیشان بدات. میره وکله بریختیش هه روو داکو کی له سر بوونی نهو موده ایه ده کن که ده بی له نتوان نه کتر و وینه کیدا بیار تیر.

له سالی ۱۹۸۰ دا کتیبه کی میره وکله (هونری شانو هندی له وتاره کانی) له لایه (د - شریف شاکر) دوه کران به عریبه، من نهو ساله له دیمه شق بووم. که نهو وتارانه خوتندوه، شتر

نه‌اندازیاریکی بېناسازیی دېته پېش چاوه که له بیرزکې دانیشتیت، له وچ نه‌خشې بېنای ساختمانتیکې گهره بکښیت، نه‌و ساختمانه داهیتانی ریژیسور، نه‌و ساختمانه چنده پتوهندی به ټیکستی نووسه‌روه هیه که له سر نه‌ویش دروست بووه، نه‌مه جېگې مشتومرو رای جیاوازه، به‌لام پېته برووک ده‌لېت: گرنگ نییه چی له ټیکست ده‌کیت، لئی ده‌گوزی لئی لاره‌یی، گرنگ ناکامه، دپاره ناکام لای پېته برووک شانزکرییه که له رووی ناوهرؤک و فزومه‌وه ده‌بی داهیتانه بیت ومانایه‌کی قول و گوه‌ری نینسانی ټیکسته‌که بخاته روو، وته‌یه‌کی به‌ناویانگ هیه که به‌گشتی نه‌ری یکه‌م و دوهمی ریژیسور ده‌گریته‌وه ده‌لېت: نووسه‌ر ټیکستی‌ک دهنوویت، ریژیسور ټیکستی‌کی دیکه به‌رجه‌سته ده‌کات، ره‌خنه‌گریش ره‌خنه له ټیکستی سټیم ده‌گریت.

نه‌مه هه‌مووی یه‌ک راستی دوویات ده‌که‌نوه که ټیکستی ده‌وله‌م‌ندو به‌بیت سهران ساختمان و بېنای گهری له‌سر بېنا ده‌گریت، راستییه‌کش نه‌ویه ټیکست له شانزده‌بیت بییریت نه‌ک بوت‌ریت. ریژیسوری معزنی روسیا یه‌فگینی توقستونؤگؤف ده‌لېت: له هه‌موو به‌رهمه‌ستکی نوتدا ریژیسور رووپه‌رووی دیوارکی نه‌ستور ده‌بیت‌وهو پتوویسته به‌سریا پت بیت، نه‌م دیواره نه‌ستور ده‌بیت‌وهو، که‌وا له دره‌هینر ده‌کات ماوه‌یه‌کی دوورو درئز خوی بؤ ناماده بکات، دره‌هینر پتوویسته له ټیکسته‌که‌و له جیهانی نووسه‌ره‌که‌ی و به‌رهمه‌کاتی دی پاش ټیپکات، نه‌مجار به‌رجه‌سته‌کردنی ټیکسته‌که‌ه تنیا مه‌سه‌له‌ی سه‌نه‌تکارییه‌و شانزکرییه‌که به شتووه‌یه‌کی ناسان دپته به‌رهم-خو نه‌گر ریژیسور ټیکسته‌که‌ی به‌لاوه ناسان بوو هه‌ستی به بوونی نه‌و دیواره نه‌ستور نه‌کرد، چاکتر وایه له‌و ټیکسته بکه‌ری چونکه داهیتان له ټیکستی‌کی لاوازا مه‌عاله، ملالانی دره‌هینر له‌گه‌ل نه‌م دیواره نه‌ستور ده‌بی سټی و دوو له به‌رهمه‌سی کلاسیک، به‌تابیه‌تی له شاکاره‌کاتی شکسپیردا درده‌که‌پوت، چونکه خویندنه‌وه‌ی شکسپیرو ټیگه‌یشتن له به‌رهمه‌کاتی کارتی‌کی گه‌لک دژواره، ستریندبیرگ ده‌لېت: خویندنه‌وه‌ی ټیکست وکو خویندنه‌وه‌ی نۆت‌ی مؤسیقایه، خویندنه‌وه‌ی ټیکست سه‌نه‌تیکې گه‌لک قورسه، پتم وانییه زور که‌س به‌سریدا زالین، هرچنده زور هن پپیان وایه نه‌و توانایه‌یان هیه، زه‌مان نه‌وه‌ی دوویات‌کردوته‌وه که نه‌ده‌بی کلاسیک نه‌ده‌بیکی هاوچه‌رخه و له‌و نه‌ده‌بش هاوچه‌رخترو نزیکتره لیمان‌وه که نه‌مق دهنووسریت، به‌لام هه‌موو ریژیسوریک که ده‌ست بؤ کلاسیک ده‌بات، به‌تابیه‌تی شکسپیر تووشی کپشه‌یه‌کی نالوز ده‌بیت نه‌ویش کپشه‌ی چوینتی گونجاندنی زمانی ټیکسته‌که‌یه له‌گه‌ل شتواری تاییه‌تی ریژیسور خؤیدا، بویه رۆپرت ویلسن ده‌لېت: هه‌موو دره‌هینرک پتوویسته وهرگیرانی تاییه‌تی خوی هه‌بیت نه‌گر بیه‌یه‌ت ټیکستی شکسپیر بخاته سر شانو، وهرگیرانیک که بگونجیت له‌گه‌ل می‌نؤدو تاییه‌تمندی نه‌و ریژیسور،

هه‌ندیک جار به‌چاوکی سووک سهری نه‌و ریژیسورانه ده‌گریت که ده‌قو ده‌ق ټیکسته‌کان پش‌شکه‌ش ده‌کهن، له‌م روومه‌و تۆ چ لیکدانه‌ویه‌کت هیه؟

مهرجی نه‌و فزایه ده‌ستیشانی ده‌کات که ده‌وری تپدا ده‌بیریت دیواری چواره‌م نییه، نه‌مؤسفیرو میزاجی دیمه‌ن وجودی نییه. له‌یه‌که‌مدا بپده‌نگی و شوپوونه‌وه بؤ ناو ده‌روون و خوشکردنی باری سایکولوژی لای پېته گه‌لک گرنگه، هر بویه نه‌م شانزیه دژ به‌هه‌موو ده‌ست‌تپوهردان و چه‌له‌لیدان و هوتافکیشانیکه، به‌لام له‌ شانزیه مه‌جازدا چه‌له‌لیدان هوتافکیشان هه‌لچوونی پېته هه‌موو نه‌مانه هاندن بؤ نه‌کتر که رۆله‌که‌ی پېشان بدات، نه‌ک تیا بپوته‌وه.

شانزیه نه‌لیزابیتیش گواهی نه‌م قسه‌یه‌یه که تپیدا له‌کاتی پېشاندانی شانزکرییه‌کاتی شکسپیردا شه‌رو گۆله‌رو هه‌را به‌ریا ده‌بوو. له‌ شانزیه واقعییدا پېته وک یاسکرا پاسیفه‌و خه‌یالی له‌ کار که‌وتووه، به‌لام له‌ شانزیه مه‌جازدا پېته نه‌ک هه‌ر نه‌کتیفه، بگره خه‌یال و نه‌ندیشه‌ی رۆل‌یک داهیتانه‌ی هیه‌و پاش نووسه‌رو نه‌کتره دره‌هینر، به‌ داهیتنه‌ری چواره‌م داده‌نریت.

له‌ شانزیه واقعییدا دیمه‌نه‌کان و به‌سره‌هاتنه‌کان به شتووه‌یه‌کی خورو ره‌وان وناسایی ده‌رون، به‌لام له‌ شانزیه مه‌جازدا دیمه‌نی پچرپچرو تابلو ناساو له‌تله‌کردن و مؤشازکردنی ټیکسته‌که کارتی‌کی ناساییه، به‌ کورتی شانزیه واقعی له‌ رووی سایکولوژییه‌وه یه‌ک، سرووشت ده‌بخشیت. له‌ کاتیکدا شانزیه مه‌جاز وکو پېته برووک ده‌لېت شانزیه تفتی و تالپی وسوژری و شیرینییه‌و چوار هه‌ستی به‌هیزی مرؤف ده‌وروژیتن، خو‌شه‌ویستی، توورمه‌بون، رق و ترس.

چون دره‌وانیته پتوهندی دره‌هینر به ټیکسته‌وه، وک ده‌زانی گه‌لک جار له‌م روومه‌و کپشه‌و گرفت له‌ نیوان ریژیسور نووسه‌ری ټیکسته‌کاندا رووده‌من؟ هه‌ندئ جار زیاتر جه‌خت له‌ سر گرنگی ټیکست ده‌گریت، رایه‌کی واش هیه که له‌ بایه‌خی ټیکست و ده‌ق که‌م ده‌کاته‌وه؟

پېش هه‌موو شتیک بیه‌مای یه‌که‌می هر شانزکرییه‌ک ټیکسته، نه‌نانه‌ت نه‌و که‌سه‌یش که له‌ بایه‌خی ټیکست که‌م ده‌کاته‌وه، هر ټیکست و ده‌ق خوی ده‌کا به‌ پنگاو که‌ره‌سه‌ی نامراز بؤ راگه‌باندنی نه‌و بیرو رایانه‌ی که مه‌به‌سته، له‌م حالته‌دا باسکردنی نه‌مانه‌ت و ده‌ست‌پاکی ریژیسور دره‌هق به ټیکست به‌ هیج جوریک خپه‌گی باس نییه. دره‌هینر له‌ هه‌لسوکه‌وتکردنی له‌گه‌ل ټیکست‌دا به شتووه‌یه‌کی گشتی سټی نه‌ریکی جیاوازی هیه:

* به‌رجه‌سته‌کردنی ټیکست.

* راگه‌باندنی ټیکست.

* لیکدانه‌وه‌ی ترجمه‌کردنی ټیکست له‌پتناوی گه‌باندنی مه‌به‌ستی نووسه‌ر.

دپاره له‌ باری یه‌که‌مدا ریژیسور زورچار په‌نا ده‌باته به‌ر له‌تله‌تکردنی ټیکست و گواستنه‌وه‌ی دیمه‌نه‌کان و سهرله‌نوئ بېناکردنیان به‌ جوریک که خزمه‌تی دپو روانگی داهیتانه‌ی خوی پیکات. ریژیسور له‌م حالته‌دا بېنای هه‌پکه‌لیکی درامی تر به‌نه‌جام ده‌که‌پیت، نینگار بترکمان ده‌لېت: که له‌گه‌ل ټیکستی هر نووسه‌ریکدا بؤ یه‌که‌م جار ره‌فتار ده‌که‌م خرم وکو

دهستکاری ټيکسته کې کېږدووه. ميرھوډلېش له وه لاندې وټی. ټيکه هه مان شتمان کېدووه که ټو له ټيکسته کېدا مهېستته. به لاه به شپوهېکې بهرجهسته کړاو که هه ننځې چار له وشه پتر مهېست درېرېرت (visual)، که لیک دره هېنر هه نه به هېچ شپوهېکې دهستکاری ټيکسته ناکه، سره دای نه وېش که وېرو مانای راسته قېنې ټيکسته به دهسته و نادن. ټيکستی دوه لمه ند و به پټز دهستکاری کړن هه رېشې لټناکات. نه گهر ټيکستی کې لاوان بدهې به نه کترېک ناتوانیت ته مسیلي بکات، چونکه لاوازه، له پلانی ناخ و هست و هست و هه لچوونی دروونه که گرنگترین مهرچن له ټيکستدا یو دایتمانی نه کتر. نه کتر هېچ وده هست ناهیتیت، له پروه شوه شکسیر دیسانوه که وره ترین دهستایه، ټيکسته گهر دوه لمه ند نه یو نه کتر ناتوانیت نه توانایانې خوی ټیا درېرېرت و ناشتوانیت شخسیه ته که رو له که ی پخته روو. به لاه نه گهر ټيکسته که ټوک مه پټ نه و دم نه کتر دهتوانیت هه خوی و هه شخسیه ته که ش درېرېرت.

نه مچار گوزانکاری له ټيکستدا تا نه ستوره باشه که به جزیکی سرکه وټو تعبیر له ټيکسته که بکات، واته دهستکاری که له هه مکردي دهقه که وه سرچاوه هه لگرت، نه ک دهستکاری که له پټناوی دهستکاریدا بیت، ټيکستی مهرن دهستکاری دایتمانه له که داری ناکات.

که واته دهتوانین بلین نه و شانو نووسانه سرکه وټو تر دېن که شارمزی تکنیک و نه و یاسایان که باست کړن؟

بیگومان دهیت شارمزا بیت، تا ټیستا نه و نووسه رانه کې که له دره دوی شانووه شانو نامیان نووسیه مه که به دهگمن دانه دانه یان هه بن سرکه وټوین. له بهر نه وې رنګ دهقه که یان و بیرویا ورو تیزه کانایان گرنگ بن، به لاه وک هونې نووسینی شانو زحمته نووسه یی باشیان ټیا هه لکه وټو بیت، له واته به (سارتر) یشوه، یو نمونه نه گهر سررنجی سارتر بهر مه که یی بدهن، به پله یی که کم کتیه فلسفه یی که یی زور گرنگ، رو مانه که یی به پله یی دووم، به لاه شانو نامه که یی به رای من له که موکو پری به در نین، چونکه زوړ به ی زوړی که ده که تره که یی فله سوخن له سر شانو قسه ده که، درگاوان و ماموستاو کریکار هه وکو یکه باسی وجودیت ده که.

رنګه نه و ټایه تمه ندیه کې خودی وجودیت بیت؟

راسته، وایه، وجودیت له شانو، هه وکو سوریا لیزم، نه پتوانی به نه دازې په یروکارانی (لا معقول) سرکه وټ، که دوی نه و انیش دره که وټن. یو نمونه (کامی) که متر نه وې پټوه دپاره، کامی له شانو نامی (کالیگولا) دا به جزیکی باشتر توانی که سایه یی درامی دروست بکات، به لاه سارتر نه پتوانی، ټیستا نه وې ټيکستی سارتر پشکه ش دکات، پتر له بهر به های فکری کاره کانیتی نه که لایه یی هونریان. دپاره شانو لا مه عقول پټش هه موو شتیک گؤشه نیگا و روانگی ټیستا نیکیانې هونره مند بهر امیر به بی مانای جیهان هه رچنده لټر ده دې نه وېش بلیم که سارتر له شانو نامی

ترجه مه کړن و لټکدانه وې دق وکو نه وې نووسه ده وټ پتوانی نه وېش یو خوی کاریکی ناسان نیه، نه که ریژسور بیتانیت نه مکاره دایتمانه نه انجام بدات. ریژسوری خاوه که ده که تر ویدی ټایه یی، نه نانه له ترجه مه کړن دقاوده قی ټيکسته، شخسیه یی دایتمانه یی هه دره که وټ و نابې به سټیرو یا شکوې نووسه مه که. هه رچنده نووسه ران به کشتی نه م ترزه کارمیان لایه سنده و حه ده که ریژسور مه کان دقاوده قی ټيکسته کانایان وریگرن، نه وېش هه پټوه ندی به پټوه یی و دوه لمه ندی ټيکسته وه هیه، هه وکو میره ټو دلټ، درامی دوه لمه ند شانو دوه لمه ندی لی دپټه وه، پټه وانه یی نه م قسه یی راست نیه، واته نه وې شانو دروست ده کات. له نه م وونگری شانو ده مېشه نه وې پټش فوړمی نوې که وټوه، یو نمونه نه وې ناتورالیستی و ریالیستی میتو دی سایکولوژی هیتایه کایه وه، نه وې رمزی و فوټوریست له رو سیادا شانو مجازی هیتایه کایه وه، بهر مه که یی مایاکوفسکی و تریاکوف و سرجه می نه وې درام و هونر دوی شوړی نوکټیور بوون به بنه مایه کی پټه یو کټسټروگفیزم و میتو دی پټو میکانیک له نواندن، هه ووه لاه سرده مه یی ټیسه شدا لوکته نه م وونگری ټی له شانو لاه معقولا له ټيکسته که یی ټيکیت و یونسکو جیتدا خوی ده وټیت.

سره دای نه مانه ش پټوه ندی نووسه دره هیتنر بی کټیسه و سر ټیسه نیه، دهستکاری کړن و سر له نوې بیتانان و دارشته وې ټيکسته به شپوهېک که له که پلانی دره هیتنر بگویتیت به ټایه یی که لیک چار له م سالانې دایدا جیگی نارهای نووسه ران بووه، هه ننځې چار تنیا له بهر نه وې پایو ناویانگی دره هیتنر جیگی به نووسه ران له ق کېدووه. یو نمونه نووسه یی نیگلیری ریژیرت بوند پټیوايه که دره هیتنر شانو ناویانگی خوی له سر که لاه وې ټيکستو دق دروست ده کات، هه له بهر نه وې دایو نه وې کرد که یه کټیک له سی شانو سره کییه که یی نه مند له لایه گرویتیک له نووسه رانه وه به پټوه بیت.

هه ننځې چار دهستکاری کړن ټيکسته له لایه دره هیتنر وه کاریکه له خزمه یی دراماکه دا، له سالی ۱۹۰۷ میره ټو دل له شانو نامی (ژبانی که سټیک) لیونید نه ندریتف دا که تر زکی ټایه یی بوو له دراماتورگی و ریخو شکه بوو یو شانو رمزی، شایانی باسه نه م شانو گریه که له روه یی ریژسوری شانو هاوچه رخدا جیگی ټایه یی هیه، میره ټو دل تنیا دوازه روژ پروقی له سر کرد، هه له و ما وېه شدا ستانسلافسکی له هه مان شانو نامی له مؤسکو دره هیتنر.

له شانو نامی ده میره ټو دل یه که م چار له پراکتیکدا بیروراکانی (نه وټل ناپیا) ی درباری رووناکیی په یروکار. چی ستانسلافسکی له مؤسکو چی میره ټو دل له سانیترسوژک، که نه م شانو نامی یان پشکه ش کرد، هه وکو کیان له دره هیتنر که یاندا سرکه وټو بوون. به لاه (لیونید نه ندریتف) پاش نه وې هه ورو نمایشه که یی بی، وټی بیگومان دره هیتنر که یی میره ټو دل به هیتنر، به لاه من له و نیگه رانم که میره ټو دل

پاش که لاویژ و کورگ دوو سال و هکړو ماموستای درامای منډال له قوتابخانه سویدیه کاند کلام کرد. ناکامی شو دوو ساله کارکردنم شانۆنامهی (میری شپه له سهری) (نینا ژولسون) بوو. که یو منډالانی شو قوتابخانه په پتیکه ش کړا. ورده ورده ترجه م ده کړد و پاشانیش به کوردی چاپم کړد. دواتر شانۆنامهی (تری و شوو ش) م نووسی. شانۆنامه به یو منډالان و نه میشم چاپ کړد. درهنگتر شانۆنامه به کم یو منډالان نووسیږه به ناولی (نازه و ورچ) که له داستانیکی پروسیږه و هرگراوه.

دووه مین کاری گوره یی تیپی نارارات شانۆنامهی (پرویتوونه) بوو که له نووسینی مروژیک بوو. له شانۆنامه که دا کات و شوینی روو داوه کاند دستنیشان نه کراون

(میشت) دا سهر که وتوتره و توانیویتی وینه یی درامی دروست بکات. شهوش باشترین کاری شانۆیی سارته ره. به لام له ناولی تردا باسی په کړی و لپیر سر اویتی و سزاو به زه یی و سوزو میهره بانن و... هتد ده کات

نامو ویت به نسونه هینانه وه زور بچمه ناول شو باسوه، به لام دهه ویت بلیم ناوله یی به دریزایی میژوو نووسه یی چاک بوون ناوله ن که نه که هر دهره ښه بوون، به لکونه کتیریش بوون، هر له سو فو کلیس و نسکیلوس و یوریدزوه بگره مؤلتر له سهر شانۆ مرد. شکسپیر هم نووسه یی یو هم نیسی شانۆی ده کړد، ناوله نه که هر شانۆنامه کانیا به جوړیک نووسیږه که له فزای هونری شانۆوه نریک بووه، به لکو یو تیپی دیاریکراویشیان نووسیږه. ناولی شانۆنامه کانیا به یوهندی به تیپه کانیا نه وه په.

قاسم عزیز کوردی که لالی و پشکو ناکام. له دیمنتیکی شانۆکریی (کیزه) دا، ۱۹۸۷ ستو کړل

قازل و تیپی نارارات.

(کیزه) په کمین کاری

تیپی نارارات بوو.

قوتانگی تری کاره کاند

بوو. له بهر هه

شیاوژیک له لام کاکلی

کړد. شیاوژي شانۆی

چول و ناوله وکی

گروژیک، که ده لیم

ناول وکی گروژیک واته

بینر له هه مو پلان و

ناسنیککی شو

شانۆکرییه دا تووشی

دوالیزم ده یو، واته

هه لوښته کاند له ناستکه وه

یو ناسنیککی تر به

شپوهیه کی چاوه روان

نه کراو ده گوران. بویه شه بینر به ردوام توشی بوجو ویتیکی تازه ده بوو. له رووی ته کنیکشه وه گیزه شانۆنامه کی فیزیکی بوو (شانۆی جوله) بوو. گیزه ن له چنر په که په یک پتک هاتبوو. هر په که په کیش زمانی تایبه تی خوی هه بوو. هه میشه دوو هه لوښتی جیاواز له شانۆکرییه که دا ده بینران. شان به شانی په کتر به ردوام ده بوون. به لام ته واکه یی په کتر نه بوون. شهش بنه مای فله سهقی کونسیپتی گروژیکه که له سهر بناخی دوالیزم تعبیر له هه چه شننن و گوهه یی بوون ده کات.

کاریکی تری تیپی نارارات شانۆکرییه که یو یو منډالان به ناولی (که لاویژ و کورگ). که نه داستانه به عه ره بی و سویدی و نینگلیزی خوندوه، ویستم ره هه ند ویدیکی کوردی بده م، نیتر شه یو به شپوهیه کی جیاواز نووسیږه و نمایش و چاپیش کړا. له کاره دا خه لکیک به شداري کړد، نه که هر نارمزو مهنه بوون، بگره پشتر شانۆیشیان نه دیوو. به لام نه کتیری به تواناشیان تیادا بوو وکو (پشکو کورد و شترو).

شه ونده ده زانن شوینیکی داخراوه، له ناوله به بنديخانه یی. شانۆنامه که باس له دوو کهس ده کا، په کیکیان رووناکبیر و شه یی تریان کابرایه کی چه قاوه سووه، دیسانه وه روو به رووی دوالیزم که یی مروژیک ده بینتوه، که هه میشه ده یو دوو کهرکته یی جیاواز له شوینیکی داخراودا که بکاته وه. ناچاریشیان ده کا پتکه وه بزی، ته کنیکی دهره ښان له سهر بناخی بهر چه سته کړدنن پتوهندی فیزیکی و سایکلوزی دوو نه کتر له فزای خالیدا بینا کړا یو.

له سالی ۱۹۹۰ دا چووم یو سان پتترسبوزگ، یو روسیا، تاکو شانۆ بخوینم. بریاریکی گه لنگ قورس بوو. به لام هر له سهر دمی لاویتی موه هزم ده کړد له روسیا بخوینم. به بوجوونی خوم کونسیپتی شانۆی رووسی له هه موو کونسیپتیه کانی تر ناشکرا و دهوله مند تره. له ناوله به شانۆی تر هه یی له رووی دهق و نه ده به دهوله مند تر بن، وکو شانۆی نینگلیزی، به لام له رووی قورم و میتودی نواندن و دهره ښانه وه شانۆی رووسی ده له مند تره.

باسی کۆمه لگایه ک دهگری له قوناغی گواستنه ووی دهسه لاتدایه . به لام کتشیه یه ک هاتۆته پتشی : کس نییه دهسه لات بهرۆوه بیات . بۆیه کهسیک به (وصی) دادهنی . ئه میش چاوهروان دهکا کهسیک پهیدا بیتی و قهرمانهروایی بکا . له بالکۆتیکهوه بۆ خه لکی دهویتی . تا هتور بپنوه . پاش تۆزیک دهیت پتغه مبه ریک پهیدا بیتی . کهچی کاتیک (وصی) له بالکۆنی کۆشکه کهوه دپته ژوروهوه . له جیاتی یه ک پتغه مبه ر . دوو پتغه مبه ر دهیبتی . لته ردا کتشیه که ئه وهیه ئه م دووانه چۆن ریکیکه ون و کامیان کورسی بۆ ئه وێ تریان چۆل بکات . بیتی کومان ههردووکیان لهیه ک ئه چن و بیانووی خۆیان پتیه . وتووێژ دهکن به لام کهسیان ناکشیتنه وه . بۆیه شه لوژیکی پیلان نانه وه ... وتووێژ دهست پتدهکا به هه ر حال یهکیکیان له ناو ده دن ئیجا ئه وێ تریان . لته ردا یاوه رۆلکی سهره کی دهگری که به لۆجیکی ته ور ره قهار دهکات . له ولایشه وه شاعیریکمان هیه که شاعیری دهسه لات و دهو له ته . دهو له ته له حاله تی قهراند پنا ده بات بهر ئه م شاعیره تاکو ته ره بی خه لکی دامرکیتی و فریویان بدا . به کورتییه که ی گه ر کۆمه لگه یه ک دیموکراتی ته بی لوژیکی ته ور تیایدا سهرده که وێ . کتی هیزو توندوتیژی به کار به یبتی دهسه لات و ده دست دهگری . له م شانۆگه رییه دا تیپی ئارارات ههنگاوێکی ئه وێ به ره و پتشیه وه هه لته نا . بۆ خۆیشم تاقیکردنه وه یه کی ته رو . سستیلی تواندی ئه کته ره کان له ره خته به ره نه بوو . ماکی گرزبوون له هه لچوون و باری سایکۆلۆژی هه ندیکایدا گه لیک ره ق بوو .

ئه م به ره مه مه نه ی تیپی ئارارات (گپژهن ، رووتبوونه وه و دوو پتغه مبه ر) باسی یه ک بابته دهکن . هه مپویشیان شانۆی (ماسک) ن . ماسکه کانیشت به گشتی ماسکی کۆمه لایه تین . ئیتر کتی نه چته ژیر نه و ماسکانه و بینه ر کتی له ژیر کام ماسکا دهیبتی . ئه وه شتییه که خه یالی بینه ر دروستی دهکات . شانۆگه رییه کان باسی کوردستان ناکن . به لام تیایاندا کوردستان دهیبتی . ده ره یته ریش پتی خۆشه شانۆگه رییه ک پتشیکه ش بکا . له کۆمه لگه که ی نزیک بیتی . بته وانی له گه ل کۆمه لگه که ی خۆیدا به راوردی بکا . دیاره بیتی مه به ستیش نه و هه لپه زاردنه م نه کردبوو . به لام که خه لکی ده لته ن . فازیله فله نه شانۆگه رییدا هپش ده باته سه ر فله نه حیزب و فله تانه ریکخواه . ته سلای نییه . منیش هه ز ده کم شانۆگه رییه ک پتشیکه ش بکه م . له خه لکی نزیک بیتی و دیالۆک سازیکاو گفوتوگۆ بپتیه وه .

وهک ریژیسۆرێک به لای تۆوه بۆ دروستبوون و دامه زاردنی تیپیکي شانۆی چی زۆر گرنگه . هه روا کارکردن له گه ل ئه کته ره ی ئاره زوومه ند به تابه تی له ده ره وه ی ولات ، کاریکي سه خت نییه ؟

گرنگترین مه رج که ده بی له دامه زاردنی هه ر تیپیکي شانۆییدا هیه ت . بوونی سیمایه که ره کته ره ی تیپیکه یه . ئه که ر تیپیک خاوه ن سیمایه شه خسیه تی خۆی نه بی و ئه کته ره کانی له بۆچوون و ئامانجی تیپیکه هاویه شی نه کن . له رووی نیستانیکه وه بروایان به میتوودی هاویه ش نه بی و له ناو خۆیاندا هه ست به هارمۆنیا نه کن و نه گونجاوین . له و حاله تدا ئه که ر

که له رووسیا که راهمه وه . شانۆمه ی (دوو پتغه مبه ر) ی مرۆژیکم ده ره یته نا . شتیوه ی ده ره یته نانی ئه م شانۆگه رییه . به ره نه جامی خۆتندنی رتبازی مه ره و له بوو له رووسیا . له رووی ده ره یته نه وه کاریکي باش بوو به لام بابته و ناوه رۆکی شانۆگه ری (گپژهن و رووتبوونه وه) رووتترو میلی ته روون و ته ره کانیان ئاسانه تر بوو . هه روا ئه رکي ئه کته ره کانیشت رووتتر بوو و که سایه تییه کان قولتر بوون بۆیه شه باشته رین هه لی بۆ ئه کته ره کان ره خساند که ته وای توانای خۆیان ده ربخه ن . که سایه تییه کانی دوو پتغه مبه ر (ماسک) و کتشیه بوون : پتغه مبه ر . یاوه ر . (وصی) و ... له ناوه کانیانه وه دیاره که سایکۆلۆژیایان نییه و ره هه ندی میژوویان نییه .

له رووی ده ره یته نه وه . په نام برده به ره کاره یته نانی سیمبوول و مۆسیقا و ریتم و به کاره یته نانی ماسک و بووکه شووشه . دوو پتغه مبه ر بۆ خۆم کاریکي تازه و چر بوو . زیاته ر له به ره ئه وه ی ئه رکي ده ره یته نانی ته و کاره ئاسان نه بوو . کاتیکي زۆری برده تاکو زمانی ده ره یته نا و شتیوه ی دارشتنی هونه ریم بۆ شانۆگه رییه که دۆزیه وه . من له م کاره دا و له سه ر به نه ی تیکشکاندنی ده ق و سه ره له نوێ پیناکردنه وه ی تیکست ، زیاته ر مۆنتاجم به کار هه یناوه . دیه نه جیاجیاکانیشت له رووی ده ره یته نه وه پتکهاته یه کی مۆسیقی به کاره که دا بوو . لته ره یشتا گرویتیسم به کار هه ناوه . نه ک ته نیا له ناوه رۆکه که یدا بگره له نه دای ئه کته ره کانیشتا . ته نه اه ته له دا به شکرانی رۆله کاندایا . کۆنستیپتی گرویتیسم به ناشکرا له کۆمیۆسۆنی ئه کته ره کاندای له چۆنیه تی وه ستان و په یوه ندی له شیان به یه کته ره وه دیار بوو . کۆمیۆسۆنیه کان جیاواز بوون و له سه ر به ناخه ی ریتم و فۆرمی کۆمیڈیای دئی لارته ی چاره سه ر کاربوون . من له دوو پتغه مبه ردا کۆمه لیک که ره سته م به کاره یته ناوه . وه کو ماسک . ریتم . بوکه شووشه . مۆسیقا و ته عیبیری گرویتیسم . ئه مه نه یشت له میتشکی بینه ردا . کۆمه لانی سیمبولیان دروست کردبوو . که له ناوه رۆکی تیکسته که وه هه لقلابوون .

هه مه و ئه کته ره کانی دوو پتغه مبه ر نوێ بوون و زۆریه یان ئاره زوومه ند بوون . بۆگومان ئه م کاره گره فتی سه ربارو زیادی بۆ سازکردووی وه ک ده ره یته ریک چۆن ماسه له ته له گه ل ئه م یاره داکرد ؟

ئه کته ره کان له شانۆگه ری دوو پتغه مبه ردا گه ر و گره فتی زۆریان هه بوو . له پلانی جیاوازا ته مسیلیان ده کرد هه ندیکان زۆریا ش و نه وانی ته زۆر خراپ بوون . ئه م ئه کته ره نه له کاریکدا ئیشتیان ده کرد که له رووی ده ره یته نه وه . کۆمه لیک ده لالات و مانای هه لگرته بوو . من ده بوایه پتشته ر ئه کته ره کان ئاماده ی ئه م چۆره کاره بکه م . تاکو له گه ل ئه م شتیوه راهیته ناوه راهاتیان . بۆ ئه مه یشت هه بوونی پاشخانیکي فراوانی رۆشنیری و قه نه اعته هه ینان به م چۆره کاره له لای ئه کته ره کان پتویست بوو . که دیسانه وه تاکو ئیستا نه گونجاوه رووی ته داوه . ئه وان پاشخان ی زۆر جیاوازیان هه بوو . تیایاندا هه بوو پتشته ر کاری نواندی کردبوو . هه شه بوو به ئاره زوومه هاتبوو . تیایاندا هه بوو له ولاته دا شانۆی له ناستی ئیستیتوتی هونه ره جوانه کان خۆتندبوو . هه وانی تیادا بوو له ولاته نانه و بوو . کارکردن له گه ل گروپی له م چه شه نه ئاسان نییه .

دوو پتغه مبه ر باسی میژوو و ده سه لات دهکات . له م شانۆگه رییه دا

نښته نه مه قسه ی ئوان بوو، چوونکه ئوان له سر میتوډی سایکلوزی راپنرابوون، که میتوډیکه له سرانسه ی قونابخانه کانی شانق له بهریتانیدا باوو چه سپاوه، جارتیکان کچه نه کتړتیکان که له تروتوفدا به شدار بوو، وتی: نیمه له میتوډه ناکه ی، دهمانه یی نیم میتوډه فتریبین، من سی رۆژ کورسم بق کردنه وه. ورده ورده زانیاریان دهرباره ی نیم میتوډه ودهست هینا. پاشان هر شو کچه خوی که رۆلی سهره کی له شانقوهریه دا دهینی وتی: نیمه رۆر سوپاست دهکین و رۆر شت له تۆوه فتر بووین. تیگه یشتین که هیچ جولیه یک نابیی به خورای بکرت، هه موو جولاندنه وه یکیش دهیت په یامی خوی ههیت.

شانقنامه ی تروتوفی موللر که نووسه ی عهریه عتراقی عارف هه لوان تابیه ت بق نیمه نامدمکردو، هر له هه مان سالدا له لندمن پتیشکه شتان کرد، له رۆژنامه و چاپه مه نییه عهرمیه کان و له رادیوی BBC تله فزیونی ANN له سهریان نووسی و دهرباره ی قسه یان کردویم بهرهمه ت به یکتیک له کاره سهرکه وتوومکان داهنرت، دهکرت باسکی شو کاره ت بکهیت؟

ئوانه ی تروتوفیان بیی، وتیان: چهندان تروتوفمان بییوه، به لام بهم شیهیه نه مانیتیه وه. باش یان خراب، نازانم، نه شتیکی تره. نه مه پش دیسانه وه دهگرتیه وه بق چوینه تی مامله کردن له گهل دهقد. تۆ دهقیک هله دبژتری. پش هله زاردنه کیش رۆر گرنگه بزانی تۆی دهرهیتنر له کوئی. نیمه دهوانین زمانیکی تر بق دهقی نووسه رابهیتن. میره ژله له هه ندی شانقوهریدا نهیده نووسی دهرهیتنر. دهنووسی نووسه ی دوهم. واتا دهرهیتنر شانقنامه نووسی دوهمه و ته واو. به لام تۆ چۆن تفسیراتی خوت دهنووسه. تۆ خوت له کوئی. متدالیت، زیانت، خه مه کانت، تۆ دهقیک هله دبژتیت، خوتی تبادا دهیتیه وه، وهیلا هله نابژتری. که خوت له دهقیکدا دوزیه وه و کارت له گهلدا کرد، رۆژ به رۆژ و له کاتی پرۆقه کردندا شتی هاویه شی تبادا دهنووسه. هه روه ها نه کتړش، گهر هوشیار بی و رۆشنیریه کی فراوانی هه بی، خوی له و رۆله دا دهنووسه که دهیگرئ.

له زانکوی (Goldsmiths) دا دیه نی شانقنامه یه کی شه کسیریم بق دوو نه کتړه راپنرا، که سیک تریش هه مان کاری کردبوو. نمایشه که یی شو (سکون) ی بوو: دووکس له دوری نیتیکدا دایشنون و قسه دهکین. نه میان هله دهستی تهویان داده نیشتی. نه میان دهست دهخاته سهر شانی تهویان و... هتد به لام نه وه ی من کردبووم سهرانسهرجوله وریم بوو. کاپراپه کی فرهنسی کاره کی منی بیی وتی: تۆ نیم هه موو جولیه ت له کوته هیناوه. له دهقه که وه؟

وتم. نه ی له کوته وه. وتی: هه موویشی موهری هه بوو. نه ی بق نه وه ی تر (سکونی) بوو. تۆ شو ریمه ت له کوته هیناوه؟ منیش به کالته وه وتم: هه موو ریمتی دایکه، وتی مه بست چیه؟ وتم

هه موو نه کتړه کان خاوه ن دیلوم و سه نه تکاریش بن، شو تیه سهر تاکرت. خۆ نه گهر شو مهرچانه ی سهره وه له هر تیبکی ته نانه ساواو بی تهره به دا هه بن، شو شو تیه نیمکانیه تی نه وه ی ده بی رۆژ دوی رۆژ به ره سسه نه ت و ناسستی پرۆفیسینالی بروت.

بیجکه له شانقوهریه کوردیه کانت، من دوو شانقوهریم بییوه، که به زمانی نینگلیزی پتیشکه شت کردوون. له (سموم) دا سه مای شهرقی کچه که، له نووکی په نه کانی پییه وه تا سوهرانه ی پارته ی پی و نه دیوونه دیوکردنی له پی دهستی و نامازمکانی دموچاوی، دهنگی عویدو شو گۆرانیه ی وک. زه مینه هله تباردبوو، نیم کارانه دنیاپه کی به چرکراومی هینا بووه سهر شو تخته چند مه تریه.

له تروتوف دا به هه مان جۆر، بیهنر کاتیک که تروتوف دهیتیک له گهل ژنی کابرا یان کچه کهیدا قسه دهکات، هر دهروشتیکی چلیسی لای خوامی بیردیه وه. دهوانی ته سهری نافرته که به پروتی له دموچاوی تروتوف دا بکات. پاشان شو دوو لوتی و دهیل مورالیه ی تروتوف که له بهرهم میتردی نه که دا دهنوونیت، برووست که راکتیه خواجه رستیکی ساخته چیمان وهییر دینیه وه. یان شو بزاوته سه یرو لوقه کردن و رمبازیه ی که تروتوف دهکات، که رمنگه له دهقه که دا نه شهاتین، له میشدا وکو سموم، رۆر به چری دنیاپه کت خستووه سهر شانق. به لام له شانقنامه ی دوو پیغه مهیردا، که نه ویشم بییوه، هه ستم به وه نه کرد. له دوو پیغه مهیردا هه ست دهکرت، نه کتړه کان قورس و خاوه، ته نانه شو ره شاقته هونه ریانه ی له زوری نه کتړه مکانی سموم و تروتوفدا هه بوون، له دوو پیغه مهیردا نه بوون؟

بیگومان نه مه تا راده کی رۆز په یوه ندی به وه ستایه تی و راده ی پرۆفیسیناله وه هه ی. کاتیک ویستم دوو پیغه مهیر دهرهیتن، نه وه ی هه بوو کۆبووه وه، هه موو نه وانه ش که هاتبوون، شو برادرانه نه بوون که پتیشتر له تیبی نارارادا نیشیان کرد بوو. نیم برادرانه هر یه که له قوژیک و له باکگروندی که وه هاتبوون. له پرۆقه وه تا رۆژانی پتیشکه ش کردن، گرژبوونی په یوه ندی نتوان نه کتړه کان دیار بوو. که نه کتړه کان له گهل به کتر دهکته حاله تی نیشیاپیه، دهیت (نالووتر) بکه، واته ته واکه ی به کتر بن، بق په کتری نيزافه بکه. نه ک پیجه وانه کی.

هه موو شو نه کتړه نه ی که له سموم و له تروتوفدا به شداریان کرد، له بواری توانندا خاوه ن دیلوم بوون، کاتیکیش له گهل مندا کاریان کرد، روویه رووی میتوډیکی تازه و نه کتیک نوی بوونه.

یه‌ک‌ک بوو له‌وانه که پټی ده‌کوترا که‌شتیک له ستانسلافسکی‌یه وه به‌رو میره‌ؤلد، رټیازو مټوډ جیهان‌بینی و جوړښتی به‌کاره‌یتانی ته‌کنیکه، نه‌ک لاسایی کردنه‌وهی که‌سایه‌تی خاومن مټوډه‌ک، نه‌مه وه‌کو نه‌وه وایه تۆ بلټی من مارکسیستم منیش بلټم تۆ لاسایی مارکس ده‌که‌یتنه‌وه، به‌ده‌یان که‌له ریژیسوری وه‌کو (توفستون‌کوډ و پوډوف و زافادسکی) له رووسیایا (لی ستراسبیرک) له نهمریکا (پیتنه‌هول) له ښنگلستان هه‌موو نه‌مانه له سر رټیازی ستانسلافسکی دهرؤن و هر که‌سه‌و خاومن رټیگو وچکه‌و شه‌خسیه‌تی خوه‌تی که‌سیش پټیان نالی تټوه لاسایی ستانسلافسکی ده‌که‌نه‌وه.

نه‌ی باشه بؤچی رټیازی میره‌ؤلد، به‌هر‌اورد له‌گه‌ل رټیازی ستانسلافسکید، که‌متر ره‌نگی داوخته‌وه؟

پټموایه هؤی سره‌ه‌کی نه‌وه ده‌که‌رته‌وه بؤ نه‌وهی که رټیازی میره‌ؤلد، وه‌ک رټیازیکی گه‌لیک چې و شوړشگټانه‌و رادیکال و پنج بر، له سرده‌مټیکدا په‌یدا بوو که سرده‌می نا‌هه‌سواړی ستالینیزم بوو، به‌هیچ جوړتیک له‌گه‌ل نه‌و سرده‌مدا نه‌ه‌گوڼجا، نه‌وه‌بوو پاش نه‌وه‌ی شانوی میره‌ؤلد داخرا خویشی به‌بریاری بټیریا له زیندان توند کړاو به درنده‌ترین شتوه نه‌شکه‌نجه دراو کوږا، هر پاش گرتنیشی (زینادا رایخ)ی هاوسه‌ری که نه‌کتره‌سیکی به‌ناویانگی نه‌و ده‌مه بوو، شو‌تیک له‌ماله‌که‌ی خویدا دوو پیاو هاتن به‌بریاری بټیریاو به‌هر‌چاوی هه‌ردوو منډاله‌که‌یه‌وه به‌چه‌قو کوشتیان، ښدی نه‌ک هر مټوډی میره‌ؤلد، به‌لکو ناویشی له نه‌ده‌بیانی سؤفیه‌دا قه‌ده‌غه کړا، سه‌یر له‌وه‌دایه کارتیکردنی رټیازی میره‌ؤلد له سپنه‌صادا له رټیگی نه‌زنیشته‌ین (که قوتابی میره‌ؤلد بوو) و رادلؤف زووترو پتر کاری خوی کرد، نه‌مه شتیکم ده‌خاته‌وه بیس رټوژتیک رهنه‌گریک له میره‌ؤلد دپرسیت له ناو قوتابییه‌کاندا کامیانت به‌دله، نه‌ویش ده‌لیت نه‌زنیشته‌ین، رهنه‌گره‌که‌ش ده‌لیت هر نه‌و، له وه‌لامدا میره‌ؤلد ده‌لیت به‌س نییه، نه‌زنیشته‌ین به‌تینیا بؤ خوی نه‌کا‌دیمیا‌یه‌که.

پاش کوشتنی میره‌ؤلد هه‌موو نه‌وانه‌ی که قوتابی نه‌و بوون و پټره‌وی رټیازی نه‌ویان ده‌کرد وه‌کو (نیلینسکی، کارین، نه‌خلویکوډ)، ناچار بوون خو‌یان له‌و مټوډه‌وور را‌گرن، به‌لام له هه‌شتاکانه‌وه سرده‌می سره‌ه‌لده‌وه‌ی مټوډی میره‌ؤلد بووه به‌نهمری واقع و رټوژ به‌رټوژ زیاتر بایه‌خی پټی ده‌دریت.

نه‌و ریتهم له دایکه‌وه وهر‌گرتووه، له منډالیمه‌وه، له‌و چنه‌د جاره‌ی راوی ناوم، که یاری له‌گه‌لدا کردووم، که ترساندومیه‌تی، که له باوه‌شی گرتووم و ماچی کردووم... هه‌مووی هی نه‌و کاته‌ن، وتم هه‌مووی له زماتی زگه‌اکیمه‌وه که کور‌دیه‌ی، هه‌لټنجان‌دووه، کاپرازوژ به‌لایه‌وه سه‌یر بوو.

هه‌مان کارم له تروتوډا کردووه، له‌و شانؤ‌گه‌ریه‌دا چوار ژن رټول ده‌گټرن، من سیمایه‌کی پاسیفم دا به‌ژنه‌کان، نه‌و پاسیفیه‌شم له کؤمه‌لگای خو‌مانه‌وه هیتاوه، چونکه رټولی ژن له کؤمه‌لگای ټیمه‌دا هیتشتا پاسیفه، من نه‌و دایه‌شکرده‌ی له تروتوډا کردم رټک له مالی خو‌مانه‌وه وهر‌گرت، له خوشکه‌کانم و په‌یوه‌ندیان به‌باوکمه‌وه و له ناو حه‌وشی مال‌هه‌ومان له شو‌ریجه‌وه بؤ

(Westend) ی له‌نده‌م گواسته‌وه، به‌بیرم دئ حه‌وشی مال‌ه‌که‌مان بچوک بوو، هاوینان که باوکم له ښش ده‌که‌رایه‌وه، پال ده‌که‌وت، ښتر نه‌وه سه‌رینه‌که‌ی پالېشتی و نه‌وه پانکه‌که و نه‌وه‌یش شه‌ریه‌ی تاوه‌که له‌ولاوه، خوشکه‌کانیشم له پشت پانکه‌که دا‌ده‌نیشتن و له‌گه‌ل باوکم قسه‌یان ده‌کرد.

زورچار باسی مټوډو‌لؤ‌گیا و ریژیسور ده‌کرت و ه‌ک دهن‌ارټ تۆ له کاره‌کاندا پشت به‌مټوډی میره‌ؤلد ده‌به‌ستی، ده‌کرت سره‌نجی خوت سه‌بارت به‌چو‌نټی مامه‌له‌کردنت له‌گه‌ل نه‌م مټوډه‌ باس بکه‌ی، نایا ره‌چاو‌کردنی مټوډیک تا چنه‌د ده‌کرت لاسایی کردنه‌وه‌ی خاومن مټوډه‌که بیت؟

من له کاره‌کاندا پشت به‌مټوډو‌لؤ‌گیاو بنچینه نیستاتیکایه‌کانی رټیازی میره‌ؤلد ده‌به‌ستم وپه پټی نه‌و رټیازوژ ره‌فتار له‌گه‌ل نه‌کته‌رو تیکست و فزاو سینؤ‌گرافیا ده‌گم، له بیناکردنی شانؤ‌گه‌ریه‌که‌دا به‌دوای بینای ریتم و ستروکتوری مؤ‌سیقی تیکستدا ده‌که‌ریم، له رووی ماناو گه‌وه‌ری زیان‌نیشه‌وه پشت به‌کؤنستپټی گرو‌تیکس ده‌به‌ستم، نه‌مانه هه‌موو بنچینه سره‌ه‌کیه‌کانی شانؤ‌ی میره‌ؤلدن، کیش بییه‌وئ دوتوانی پټره‌وی بکات، وه‌ک چؤن به‌هزاران پټره‌وی له ده‌ستوره‌کانی قوتابخانه‌ی سایکولؤژی (ستانسلافسکی) ده‌گن، به‌لام نه‌ میره‌ؤلد و نه ستانسلافسکی به‌که‌س لاسایی نا‌کرتنه‌وه، هر رټیازو هر سیسټم‌تیک مټوډل و پروفیلی خوی هه‌به، پروفیلی رټیازی سایکولؤژی له شانؤ‌دا ستانسلافسکیه‌ی، به‌هه‌مان شتوه پروفیلی کؤنستروکتیفیزم (میره‌ؤلد)، تا‌کو ښستا هیچ ریژیسور‌تیک لټه‌اتو نییه بتوانت به‌هر شتوه‌یه‌ک بیت خوی له ستانسلافسکی یان له میره‌ؤلد لادات، نه‌مه سره‌مرای نه‌وه‌ی نه‌م دوو قوتابخانه‌یه گه‌لیک جیاواژن، به‌لام هه‌ندئ خالی هاو‌به‌شیشیان هه‌یه، بؤ نمونه هه‌رو‌وکیان پشت به‌نه‌ده‌بی به‌رزو تیکستی ده‌له‌مه‌ند ده‌به‌ستن، هه‌رو‌وکیشیان هر نه‌کتر ده‌خنه سه‌نته‌ری کاری داه‌تانه‌وه، به‌لام له جیهان‌بینی وهر‌کی شانؤو بؤ‌چو‌ونیان به‌رام‌به‌ر به‌که‌راکته‌رو شتوازی پيشان‌دان تابلیتی جیاوازه، گه‌لیک له ریژیسورانی رووسیای سرده‌می نه‌و دوو رټبه‌ره ده‌یانویست پردیک له نتوانیاندا هه‌لچن، قاخ‌تان‌گؤډ

کورډ گال نامه ک

دوژینه وهی دهستنوسی سهرچاوهیه کی زور گرینگ بو میژووی کوردو بلووجستان

چوار سده سال له مه و بهر شهره فحانی بیتلیسی له نووسینه وهی «شهره فنامه» بووه وهی، به وه بهرهمه میکی گرنگی له مه میژووی نه ته وهی کورد پتشیکیش به جیهان کرد، جا نه گهر «شهره فنامه» به سهرچاوهیه کی زور گرنگی دیرۆکی ناسراپی، نهوا بیگومان گرنگی «کورد گال نامه» له «شهره فنامه» که متر نییه، دهستنوسی «کورد گال نامه» [کورد گال نامه] له سالانهی دواپی دا له بلووجستانی پاکستان دژراوته وه. نووسینه کهی ناخوند محمده سالخ زهنگه نهی کوردی بلووج بووه. له سالی 1070 ی کۆچی واته 1659-1660 از نووسراوه.

به پتی نه میژوونوسه به چهو رهجه له کی بلووجیه کان کورده. نووسه یاسی خزمایه تی خوی له گال هۆزی براخوی کورد ده کاو هۆزی زهنگه نهش به به شیک دادنه ی له هۆزی بوودی. هردوو هۆزه کهش به ته وهی دوو کوری بوود دادنه ی «باخیم و زهنگان» و ده بیژئی بوود حه وته مین کوری میری مادی کورد بووه. ناخوند محمده سالخ زهنگه نه به دورودریژ ی یاسی هۆزه کورده کانی بلووجستان ده کاو ده بیژئی، که بلووجیه کان کورد بوون و، له کوردستانه وه چوونه ته بلووجستانی کۆن که نه وه ده مه نیوی «تۆران و مه کران» بووه، له وئ نیشته جی بوون. نه مهش له سالی 855 ی پیش زایندا بووه. ههروه ها ده بیژئی: کاتی سهرۆکی کوردی ماد که یقویاد ئیمپراتوریه تی خوی له ولاتی میدیاو پارسدا دامه زرا ندوه وه به سهر نه قراسیاوی پاشای ده وه ته ی [تۆران] دا زال بووه، نه و جا که یقویاد په لاماری به لخی داوه. کوردی براخوی و نهرده گانی هه ریمی تۆران و مه کرانیان گرتوه. دووایی نیوی نه وه هه ریمانه بووه به بلووجستان و خه لکه کهش به یلووج نیو براون.

ناغا نه سیر خان نه حمده زه یی بلووج کۆنه وه زیری حکومه تی بلووجستانی پاکستان له م دوواییدا پتشی که یی که نووسیوه بو نه بهرهمه به نرخه، یاسی نه وهشی کردوه که «کورد گال نامه» روژناییه کی به هیزی ئاراسته ی میژووی بلووجستان کردوه بووه ته هۆی رهواندنه وهی نه و ته مومرو گومانانه ی که روژه لاتناسی به ریتانیایی Denys Brag میژووی براخوی و بلووجستانه وه بلاو کردوه ته وه. نه سیر خان نیستا مامۆستای زمان و فرههنگی بلووجستانه له زانستگه ی بلووجستانی پاکستان. شایانی باسه که هه ر نه م نووسه ره نه سیر خان نه حمده زه یی بلووج په رتو وکیکی به نرخه به نیوی «میژووی بلووج و بلووجستان» وه به زمانی ئۆردو نووسیوه ته وه له بهر روژنایی «کورد گال نامه» و «میژووی کورد و کوردستان» ی مامۆستا مه ردوخی کوردستانی له بلووج و ولاتی بلووجستان دوواوه. نه م په رتو وکه له لایه ن قوتاییه کی کوردی قوتابخانه ی نیوهندی راولپه ندی پاکستان که نیوی هیوا محمده زه ند مه کراوه به کوردیه کی زور جوان و رهوان. به ریز هیوا زه ندی وه رگپرا نه که ی خوی ناردوه بو م بو چاو پیدا خشیندنه وه، که به راستی پیویستی به دهستکاری نییه. منیش نه وه بوو له کاتی کۆنفرانسی شهره فنامه دا که له 1-2/5/1998 له بهرلین به ستر، یاسی نه م وه رگپرا نه کوردیه و «کورد گال نامه» م کرد. هه ر له م یوا ره شدا زور سوپاسی زانای خه باتکاری کورد مامۆستا شیخ عومه ره غه رب ی دانیشتووی پاکستان ده که م که دانه یه ک «کورد گال نامه» ی نارد بو م. ههروه ها سوپاسی هیوا محمده زه ند ده که م بو نه و خزمه ته گه ره یی کردویتی، هیوام وایه هه ول و تیکۆشانی روژنایی کورد سهرکه وهتو بی له پیناوی خزمه تی میژوو و کولتووری نه ته وهی کوردا.

نه ته وهی بلووج له بهر تیشکی «میژووی بلووج و بلووجستان»

گرڼو وهو هېچ جوړه په یوه نښه کی نه ژادی نړیکیان له گڼل غره په سامیه کاندې نیی». [۱۶:ل]، سر بهرته له [Sindh rivisit- cd] دا ده لڼ: «شپوهی بلووج ژور به گمې له نه وه کانی نیسماعیل دهکات، چاویان گه ورو رهش و وهکو شپوهی نیرانییه کان، به لام ژور جیاوازه له چاوی بچووک و به جوشی غره په کان، هره وه اندامه کانی تری له شیان له شپوهی نه اندامانی له شپوهی نیرانی دهکات» [۱۶:ل]. به لام سرته هژلج پتپویه که «شپوهی بلووج ژور له غره په کان دهکات» [۱۶-۱۷].

چې نه دی که نه دی به جوشی تری له غره په کان دهکات، به لام سرته هژلج پتپویه که «شپوهی بلووج ژور له غره په کان دهکات» [۱۶-۱۷].

چې نه دی باسکاری تری ښکلیز به هسان شپوهی پوچل و بی پنځه له مې نه ژادی بلووج دواو و سیر نه وه په ژور بی ژوریان له به یوه سترګرڼی بنچینه ورسه نی بلووج، رای جیاوازیان هیهو، هر کامیان به پتی بهر نه وه نښه تاییه تپی سیاسی و کات و سردهم و بارو بڅ، بیرورای بی به میان هلیچاوه کتشی نه وه وینی بلووجیان زیاتر نالوسکاوه کوله واز تر کردوه.

له به سترګرڼی، نو سر به راشکاو ناماره ی به لکه په کی کرنکی میژووی کردوه، ابی القاسم محمد بن حوقل میژوونو سترګرڼی غره په به درژده له «المسالک والممالک» که له سالی ۹۵۰یز کتایی پتپویه، باسی نه وه ی بلووج دهکات و نای (۱۸) هژده هژری بلووجی خستته بهر چاوه که (۱۱) یانزه یان له گڼل نه وه هژده کورده نی له میژووی سرده خدا باسکراو، به تروای وهکو به کن و شپوهی نیشته جی بوونی سره تایشیان له هر دوو کتپه که دهکات [۱۶-۱۵]. نه که نه باسکاره ښکلیزانه راستګرڼی د ادب وروانه نه کتپه [کوردګال تامک] یان سره نڅ بدایه هرکیز پتپوس جلوبی نه چواشه کردته ی بهر نه وه. هر چه نه دهکات «تویزمرکی ښکلیز ستر قالیم نوسلی له ۱۸۰۰ ی ز «سورت الارز» واته «المسالک والممالک» وهرکیز اوته ښکلیز [ل].

جکه له باسکاری بیانی، هندی باسکاری بلووجیش له چواشه وریکیز کردنی میژو و بنچینه ی بلووج، به شدار بیان

بنچه و په یوه نښه کی نه ژادی بلووج، بړ رهچله ک ناسان و دیر کناسان مه تلکوه له باره یوه بیرو بچوونی جیا جیاو له په کچو دژ به په کیش له لاپه رکانی میژووی بلووج تومار کراوه. نیمه له به باسدا هول ده دین سره پتپویه، له کوشه نیکی ره سه نایه تپی نه ژادی بلووج، چاوک به کتبی به ترخی «میر ی بلووج و بلووجستان» دا بخشین و تپروانی نی نو بړ و نه کتپه له مې په یوه نښه کی نه ژادی بلووج بخیه روو.

«میژووی بلووج و بلووجستان» به زمانی ژور و هشت بهر که له لاین میژوونو و لیکلینه ی به ناویانگی بلووج، میر نه سیر نه حمه خان زهی به لوچه و نو سر اوو. نو سر زانسته یانه دهکات پنج و بناوانی نه به باسو به سوود و هرکرت له سر چاوه به لکه ی ژوری میژووی و ریشه ی کورده برا خوی، زونگی و نه دمرګانی، ماملی و کرمانیه کان له حیره ته نوحه وه، نه ناکامه دهکات دهسته وه که بلووج به رهچله که به بهی ماده کورده کانی و مکاری کورانه ی میژووی، سیاسی، کومه لایه ی و نابوری چاچه کانی کون، بوته هوی نه وه په یوه نښه کی نه ژادی بلووج کان له باو و پیرانیان، کورد، دابیریت، نو سر له سره تایی بهرگی په کسمی «میژووی بلووج و بلووجستان» دا، له مې ره سه نایه ی بلووج، بیرورای هیه چوشنه و جروا جوری کومه ی باسکاری بیانی و خومالی باس دهکات و زانسته یانه هلیانده سترګرڼی، لیره دا ناماره ی چند دانه په کیان دهکات: هیری پتپویه به کسم ښکلیز بوو له سالی ۱۸۱۰ ی ز، له شپوهی بازګرڼی نیرانی، به چه کی ناژاوه نه وه ورمخساندنی باریکی پاشاګرڼی و رتخوشکرد بړ دهست به سره د اګرڼی بلووجستان له لاین ښکلیز وه پتی نایه سر زهوی بلووجستان و تنی جیاوازی زمانی بلووجی و براهو ی «بهی کرد که وهکو نامراز ګ بړ تیکدانی په کتبی ریزه کانی بلووج و ناکوکی دروستکردن به کار به پتپویه، تا بلووج کان نه توانسته گره و ناسته ګ له بهر دهکات دهسه لاتی کولنیا لیستی بریتانیا له ناوچه کاندې بخولقتن. ناوبرا و له مې ره سه نایه تپی نه ژادی بلووج بهم شپوهی بچوونی خوی دمرده ی: «نه ژادی بلووج له نه ژادی تورکمانه کانه و سر چاوه ی

کرمانی نیران له مه‌لپه‌ندی شاردا ، بازارنکی گه‌وره له چه‌شنی قه‌یسره‌ی به ناوی گه‌نچ علی خان و له سهره‌تای بازاره‌که‌دا موزمخانه‌یکش به ناوی «حمام گه‌نچ علی خان» هیه که گه‌نچ علی خان کورد له سهرده‌می فهرمانره‌وايي (۱۹۵۶-۱۹۷۴) ی ز بزاهي میژوویی کورد بۆ خۆراسان) کرمان درووستی کردوون، له نپو موزه‌خانه‌که‌دا په‌یکه‌ری ژۆری مروف له به‌ردو کره‌سته‌ی تر داتاشراو، له دۆخی جی‌اوازدا به‌دی ده‌کړئ و رۆژانه خه‌لک‌یکي ژۆر بۆ دیدنه‌ی نهم موزمخانه‌یه دین، له زهمانی شادا پش سالی ۱۹۷۷ ، تابلویه‌ک له ده‌ستی راستی موزمخانه‌که‌دا هه‌لو‌اسراو و له سهری نووسرايو: «نهم گه‌رم‌اوه گه‌نچ علی خانی کورد درووستی کردووه که په‌کتک له سه‌روک هۆزه گه‌رم‌کاني کورد بووه.» به‌ره‌ی گه‌نچ علی خان ، به ناوی گه‌نچ علی خانی نیستا له کرمانیشدا نیسته‌چین که به داخوه له رابردووی خۆیان تاشنانین و خۆیان به فارس له قه‌لهم دده‌ن. له سالی ۱۹۷۷‌دا کاتې به هۆی کورده‌کاني باشووری کوردستان ، هوشیاریه‌ک له نپو‌انیاندا هه‌ست پیکرا، پژی‌می شا ده‌ست وبرد نهم تابلویه‌ی لابرد.

میژوونووسی پایه به‌رمان [کلیم الله توحید] له «بزووتنه‌وی میژووی کورد بۆ خۆراسان» باسی گه‌نچ علی خانی کوردووه که له تیره‌ی [زیک] ی کورد بووه و ده‌کاني ، جگه له کرمان به ناوی گه‌نچ علی خانی، له قاین به ناوی گه‌نجی له یزدو نه‌غغانستان و هندستان... هتد هه‌ن و جهخت له‌سه‌ر نه‌وش ده‌کات که کولتووری خۆیان له ده‌ست داوه. (۲). شا عه‌باسی سه‌فه‌وی چن‌دین تیره‌و هۆزی کورده‌کاني باکووری خۆ‌ئاوای نیرانی به مه‌یسه‌ستی پچرائی په‌یوه‌ندیان له تکه ده‌وله‌تی عوسمانی و پاریزگاری کردنی که‌وشنه‌ی باکووری رۆژه‌لاتی نیران له شالو زریانی توورکه‌کان ، گواسته‌وه خۆراسان. (۴). له سهرده‌می نادر شادا ، نزیکه‌ی دوو هه‌زار خپزانی کورد [غومرانلو] به چه‌مکی به‌رگرتن له هاتنی رووسه‌کان، گواسترانه‌وه کیلان.. هتد، راسته خه‌لک‌یکي ژۆری نهم کورده‌ان هه‌نوکه‌ش پتناسه‌یان به کورد ده‌کمن، په‌لام نه‌وه دهر‌او‌پشته‌یه‌کی به‌لگه نه‌ویسته، گۆرانکاری به‌سه‌ر کولتووره‌که‌یاند هاتووو به هۆی دوور بوون له نشینگه‌وژیدي باپیرانیان، نه‌و په‌یوه‌ندی و سیمایه کیانی و خه‌سله‌ته کوردانه‌یان هتدی هتدی له گه‌ل ره‌وتی چاخدا له ده‌ست ده‌چی که هۆزو تیره‌و خپله‌کاني رتی کوردی دانیشتووی ناوچه‌کاني کوردستان هه‌یانو په‌یره‌وی ده‌کمن. نه‌که‌ر نهم پرۆسه‌یه له باری نیستادا مایه‌وه، دوور نییه وه‌کو گه‌نچ علی خانیه‌کان نیمتیازی نه‌توايه‌تیان له ده‌ست بدن یان وه‌کو هۆزی [کورد] ی ناوچه‌ی بۆلانی بلوچستانی پاکستان، ته‌یا بزانن که کورډن و به‌س.

به بۆجوون و تیروانیی نووسه‌ری «میژووی بلوچ و بلوچستان» هۆکاری سهرمکی پچرائی په‌یوه‌ندی نه‌ژادیی بلوچ له نه‌توه‌که‌یان کورد، له‌و دیارده‌یدا رنگ ده‌داته‌وه، سهره‌تاو کۆتایی په‌یوه‌ندیان له گه‌ل کورد و ا شیته‌ل ده‌کاته‌وه: له سالی ۸۵۲هـ پ.ز سهرداری هۆزی ماد ، که‌یقوباد، شش هۆزی مادی دووه‌می (بجوک) له سره بناخوی به هتزو پته‌ودا یتکخست و سهره‌تا له باکووری رۆژ‌ئاوای نیراندا ده‌سه‌لانداریتی بنه‌ماله‌ی مادی دامه‌زاندو نهم شش هۆزه بریتین له :

کردووه. میر علی شیر ته‌ته‌هویی له [تحفه‌ الکرام] که له ۱۷۷۴ز له سهرده‌می فهرمانره‌وايي که‌له‌وردا نووسيووتی، بلوچ به نه‌وی محمده‌ کوری هارون ده‌سته‌لانداری عه‌ره‌بی مه‌کران که له سالی ۷۰۵هـ زیله‌ی پیسیچردا، له قه‌لهم ده‌داو ریشه‌ی هارون به حه‌زه‌تی هه‌مه‌زه کوری عه‌بدولوت‌لیب مامی پیغه‌مبه‌ر محمده‌ (د) ده‌لکتنی. (ل: ۱۸-۱۹). نووسه‌ر نهم بۆجوونش به‌ریه‌رچ ده‌داته‌وه که دهر‌باره‌ی حه‌زه‌تی هه‌مه‌زه دوو وته‌ی باوه‌ریک‌راوی میژوویی هیه، په‌که‌م: هیچ کوری نه‌بووه ته‌نیا دوو کچی هه‌بووه به ناوی نومولغه‌زل و نه‌مامه. دووه‌م: دوو کوری به ناوی یا نه‌علاو هه‌مه‌اره بووه که هه‌ردوکیان به وچاخ کوژیی سهریان ناوته‌وه. (ل: ۱۹).

بیتگومان نهم دیاردی تیفکری و لق و پۆیه‌کاني، په‌یوه‌ندی به سوژو جه‌زه له هه‌مه‌یه‌ر ناپین که له ناو غه‌ندمه‌ینتالیسته‌کان به ریشه‌یه‌کی فراوان دیاری ده‌کړئ، یان نه‌وته‌ا بۆ به‌رژه‌وندی تایه‌تی سهره‌لده‌دا.

له سهره‌تاکاني هاتنی نیسه‌لام بۆ ناوچه‌ی پارس ، ژۆر له پارسییه‌کان ناوی عه‌ره‌بیان هه‌ل‌بژارد، به چه‌مکی ساخته‌کردنی خه‌مایه‌تی له گه‌ل عه‌ره‌به‌کان و وه‌رگرتنی مافی زیاتری کۆمه‌لایه‌تی له فهرمانره‌وايه موسلمانه‌کان، ره‌جه‌له‌کی خۆیان به عه‌ره‌به‌وه لکاند. هه‌روه‌ا بانگیشه‌ی نه‌وه‌یان ده‌کرد گوايه نه‌وی په‌یامبه‌ر محمده‌ (د) ، حوسین، کچی پاشای ساسانی یزداد گاردی (۶۲۳-۶۵۱ ز) خواستوو (۱). به‌ریه‌ره‌کان و خه‌لک‌ی تری نه‌فریقا، پاش پڑان و بلا‌بوونه‌وه‌ی موسلمانه‌کان له نه‌فریقا، حه‌زیان ده‌کرد خۆیان و فهرمانره‌واک‌انیان به نه‌ژادی عه‌ره‌ب له قه‌لهم به‌ریژن (۲).

دواي نهم باس و هه‌له‌سه‌نگاندنه ، دینیه سهر باسی تیروانیی میر نه‌سیر خان نه‌حمده‌ زه‌بی دهر‌باره‌ی میژووی بلوچ، ناویراو (به پتی روونکردنه‌وی) خۆی له گه‌ل خوالیخ‌خوشبوو شیخ محمده‌ عه‌ردوخ روحانی و ناخوند محمده‌ سالج یکه ده‌کاته‌وه ناماژه‌ی کتیبه‌ میژووییه‌ک‌انیان، میژووی مه‌ردوخ و کوردگال نامه‌ک ده‌کات که به پتی نه‌و دوو به‌لگه‌نامه‌یه، کورد و بلوچ، په‌یوه‌ندیان به یکه نه‌ژادوه هه‌یه‌وه له یکه‌چوونی زمان، دابونه‌یت، په‌کسانی و هه‌مه‌ره‌نگی ژبانی نه‌توايه‌تی به‌لگه‌ی نه‌ومن کورد و بلوچ له یکه نه‌ژادن.

رووداوه تراژیدییه سیاسیه‌کان، نوشوستی ده‌سه‌لات له هۆکاره تایه‌تییه‌کاني دابرائی چین و توژ، تیره‌و هۆزی خودی نه‌توه‌که‌ن. په‌کتی له کاره‌سات و گۆرانکاریه سیاسیه‌ان ، پرۆسه‌ی راگواستنه که بنه‌عاو پرۆسیه‌کاني له سهر پرۆسه‌یه‌کی گه‌نده‌لی سالوژرانکارانه‌و رووخانی مه‌عه‌وه‌یاتی نه‌توه‌ی و توانده‌وه‌ی به قوناخ به‌رجه‌سته ده‌ی. به‌داخوه نهم دیاردیه‌ش له نپو نه‌توه‌ی کورد له ژیر فهرمانی پادشاه سه‌روک و رتبه‌ره دهر‌ه‌کیه‌کان یان خپیه‌کان له دیرزه‌مانه‌وه به ریشه‌یه‌کی به‌رفراوان ره‌نگی داوه‌توه‌و بگره‌ نیسته‌که‌ش هه‌ر به‌رده‌وامه. گومانی تیا نییه له هه‌مبه‌ر نه‌توه‌ی کورد، باریکی نیگه‌تیفانه‌و قه‌که‌رانه‌ی به کلافه‌ی میژوویدا شو‌پکرده‌توه‌وه به زیان و خۆساریکی بی‌بن و دابرائی چن‌دین بنه‌ماله‌و تیره‌و هۆزی به وزه‌ توانای نه‌توه‌که‌مان له زیندی باپیرانیان و توانده‌وه‌یان له نپو نه‌توه‌کاني تردا ته‌واو بووه. لیته‌دا به هه‌لی دزمان نه‌که‌ر دیرژداری نه‌ی باس له کورده گه‌نچ علی خانیه‌کان به‌که‌م، له

ناسران. دواى دهوړى غهړمانه وایى ساسانیپه کسان، هه موو
دیروکتوسان له کتیبه میژوویپه کانیاندا شو هوزه کوردانه یان به
ناوی هوزه کانی بلووجیان ناساندووه. هم گوزیځی ناوی
نه ته وایه تیپه، له کورده وه بڼ بلووج، هر نهو میژوو نووسانه
باشتر ده زان، به لام هیچ لایه کیان تیشکیان نه خستووه ته سړی،
کورده کانیښ به بونه ی قهزاو قهدهره وه به ناوی نوی ته وویان
[بلووج] قایل بوون و بووه به ناوی هه میښه یان. (ل: ۱۲-۱۳).

میر نسیر خان نه محمد زهپی بلووج هم ناکامه ده داته دوست
که پاش پروخانی ده سته لاتداریتی بنه ماله کانی مادو
هه خامه تشی له ۵۵۰ پ ز و ۲۳۰ پ ز و هاتنی نه سکه ندهری
مه دوتی، هم کوردانه دوچارى شکستګى مه زنی سیاسى بوون
و هر هم نوشسته سیاسیه بووه هوی نه وه که په یوه نډی
میژووی، سیاسى، کومه لایه تی و نابوریان له گه له نه ته وکسان
[کورده] نه مینى و یادى کونی بابیرانیان له میښکى نه وه تازه
داهاتوودا، له بیر بکری.

هم سهرده مه دا نه گه به مرؤفکى بلووج بلتی بنه چهو ره سنی
تو کورده، لهو راستیه نکولی ده کات و به دلناییه وه به سرف
ده داته وه، نه خیر! من بلووجم. له راستیدا هوی هم نکولیپه، بی
ناکایانه له میژووی کونیان دنا هیچ هؤکارکى تری نیپه.
(ل: ۱۲).

تیبینی:

به رګى به که می «میژووی بلووج و بلووجستان» که هم وتاره ی
لیوه نامه کراوه، له لایه نووسه ی هم وتاره وه کراوه به
کورده، به نومیدى نه وه زوو خو ی له باوه شى کتیبخانه ی
کورده دا بدوژته وه.

په راویژ:

۱- براهوی: به پتی نووسه ی هم کتیبه، هم سهرده مه دا کورده
براخویپه کان و زمانه کسان به براهوی دهناسری.

سهرچاوه کان:

1- The cultural heritage, Jan Mohammad, Page: 6

۲- همان سچاوه. لایه ۶ و ۷.

۳- حرکت تاریخی کرد به خراسان، جلد دوم، ص: ۸۱ و ۸۲.

۴- تاریخ مشاهیر کرد. تألیف بابا مردوخ روحانی (شیوا)، جلد سوم، ص:
۴۸۲.

۵- راگوژانی کورده له میژوودا، عهدولا قهره داغی (مه لا علی)، لایه ۴۰.

- ۱- بوز.
- ۲- پارتاسنی.
- ۳- نه ستروشات.
- ۴- ناری زانت.
- ۵- بودی.
- ۶- ماژ، (ل: ۱۱).

بود بابیره گه وړه ی هوزی بودیپه، دوو کورپ به ناوی براخم و
زمنگان له پاش به چپاو به ره که یان له گه له رهوتی میژوودا، به
براخویپ و زهنگه نه ناسران و له پاشان هوزی برا خوی هم
هشت تیره ی لی پتکات:

- ۱- کیکانی.
- ۲- گوزانی.
- ۳- سارونی.
- ۴- غوردادی.
- ۵- مشکانی.
- ۶- نه رمیلی.
- ۷- بولانی.

۸- گریشکانی. (ل: ۲۸-۲۹).

کورپکى مادى دوهم که ناوی نه ستروشات بوو، هم سى
کورپى له پاش به چپا، نه ده گان، مامل و کرمان، له پاشاندا
وه چه کانیان به نه ده رګانى، ماملی و کرمانى ناویانګیان ده رګرو
ناویان هاته ناو تیره کانی نه ته وه کورده. که یقویاد دواى
بنیاتنای سله نه تی ماد، هوزه چه نگاوه کورده کانی راګوسته
ده وریپه کوشه نی سله نه ته که ی، به مه سستی پاریزګارى
کردنی ده سله لاتداریتی ماد و به رګرتن له هیرش و شالوی پتګانه.
کورده براخویپ، نه ده کانی، ماملی و کرمانیه کان لهو هوزه
کورده بوون که له جهنگى نه فراسیاب پاشان تورانیښ یارمه تی
زوری که یقویادیان دایوو، له سهر خواستی پاشای ماد که یقویاد
له رۆژناووه روهو رۆژه لات کۆچیان کردو له ناوچه ی
به رفروانی نیوان کرمان و سند جینشین بوون، که نیستا هم
ناوچه ی به [بلووجستان] دهناسری، جګه له مانه، هم هوزه
کورده نش له سهر بزیاری پاشای مزین و به شکوی ماد، به رهو
رۆژه لاتى ماد کۆچیان کرد:

- ۱- زهنگه نه.
- ۲- سه بامی.
- ۳- سنجاوی.
- ۴- سفاری.
- ۵- خانى.
- ۶- خلی.
- ۷- کرما.

کورده براخویپه کان له ناوچه ی به رینی توران [به رازیپه کانی
قه لات] نیسته جی بوون و کورده کانی تریښ له ناوچه ی کرمان،
زابلیستان [سیستان] و مه کران جی نشین بوون. (لایه ره کانی:
۱۲، ۱۱، ۲۲۴). له نووسینه میژوویپه کاند روهو ده پتته وه که هم
هوزه کورده له دواى نریکه ی هزار سال مانه وویان له
رۆژه لاتى سله نه تی ماد، له سهرده می ده سله لاتداریتی
ساسانیپه کاند له (۲۲۷ ی ز)، له جیاتی [کورده] به [بلووج]

شیروان مه‌مه‌وود مه‌مه‌وود

شیر وەرگیران یان شیر وەرگیرانندن؟

لواندنه‌وه‌یه‌ک بۆ ئەدۆنیس و "پیتە حینجەکان" ی

ئەزموونیکی شیرعی شیرعی دەوله‌مەند و زمانی شیرعی تایبەت بە خۆیەتی و، زمانە‌که‌یشی زمانی شیرعی سەخت و چڕە و، دەست دانە وەرگیرانی شیرعی ئەو خۆی لە خۆیدا نیشانە‌ی جوورەت و بە‌خۆدا راپەر‌موونە. ئە‌گەرچی، بە‌داخ‌وه، وە‌ک دواتر دەر‌کە‌وت تە‌نیا جوورەت و بە‌خۆ‌دارا‌پەر‌موون بە‌س نین بۆ وەرگیرانی شیرعی سەر‌کە‌وتوونە‌ی شیرعی.

کاک هەندریڤ و تارێکدا کە پێناسە‌ی رۆشنییری و رووناکییەر دە‌کات دە‌لێت: (بە‌لام ئە‌زرا واتە‌نی: ئە‌گەر شتیکی تر نە‌نووسن کە هە‌موو خە‌لکە‌که‌ تێی نە‌کە‌ن کە‌واتە کێ‌لگە‌ی زانیاری «مەر‌فە» مەر‌گیز فراوان نابێت. بۆ‌یه‌ پ‌اوه‌ند خۆ‌نەر ناچار دە‌کات بە‌ دوا‌ی فەر‌هە‌نگدا ب‌گەر‌یت) «١»

ه‌یوادارم کە کاک هەندریڤ و کاک ئە‌زرا لە‌و نووسینە‌ مە‌هە‌ستیان کاری وەرگیران نە‌بوونی، چون‌کە ئە‌وه‌ دە‌بیته‌ هۆی ئە‌وه‌ی کە ه‌یچ کە‌لتیک لە‌ گە‌لانی تر نە‌گات و بە‌رهەمی نووسەرانی وە‌ک شە‌کس‌پیر و

بۆش‌کین و رامبۆ و والت ریتمان و کۆ و کۆی تر بە‌ شت‌او‌وی و بە‌ شت‌و‌هی جیا‌جیا لای گە‌لانی جوورە‌جۆر بناس‌رێن و گە‌وه‌ری سەر‌ه‌کی بیر و داه‌تانیان لە‌ دە‌ست بدرێ.

نە‌مە‌یش بۆ‌یه‌ دە‌لێم چون‌کە کاتیک شیرعی وەرگیراو‌م‌کە‌ی «ئە‌دۆنیس» م خۆ‌پ‌ن‌دە‌وه‌ هە‌ستم دەر‌ک‌د کە وێ‌نه‌ شیرعی‌یه‌کان بە‌ک لە‌ دوا‌ی یە‌ک داه‌گیر‌س‌تێن و پێش ئە‌وه‌ی فەر‌یا‌بە‌ک‌و‌ن ب‌بنە وێ‌نه‌یه‌کی زین‌دوو لە‌ هە‌ست و زە‌پ‌ن‌م‌دا دەر‌ک‌و‌ژ‌ان‌وه‌ و، کاتی

ئە‌دۆنیس

ئە‌گەر راست بێ کە‌وا پە‌ری شیرعی شاعیران فریودە‌دا هۆ‌ن‌راوه‌ بنووسن، ئە‌وا بێ‌گومان لە‌ خ‌ش‌ته‌ بردنی م‌ر‌و‌ف بۆ شیرعی وەرگیران لە‌ کاری شە‌یتانە، پێ‌دە‌چێ سەر‌باری ئە‌و دووانە‌یش بوونە‌و‌ەر‌یک یان جانە‌و‌ەر‌یک هە‌بێت کە پال بە‌ م‌ر‌و‌ف‌وه‌ ب‌ن‌یت دە‌قیکی شیرعی نووس‌را‌و لە‌گە‌ڵ دە‌قی وەر‌گیر‌یر‌او‌دا بە‌را‌ورد ب‌کات، خ‌ۆ‌ز‌گە‌ نا‌و‌یک‌یان بۆ دە‌د‌ۆ‌زی‌یه‌وه‌!

* * *

بە‌لام رە‌نگە ئە‌م لە‌ خ‌ش‌ته‌ بردنە‌یش بۆ شیرعی وەر‌گیران تاکە‌ کار‌تیکی سو‌ود‌بە‌خ‌شی شە‌یتان بێ و خ‌واب‌کە‌ لە‌ ر‌و‌ژی قیامە‌ت‌دا شە‌فاعە‌ت‌یک‌ی بۆ ب‌کا، چون‌کە بە‌بێ کاری وەر‌گیران گە‌لانی جیهان نە‌یان دە‌توانی لە‌ ه‌ی‌وا و ئارە‌زو و ترس و رامانی یە‌ک‌تر بە‌ ئا‌گ‌ا ب‌ن و ئە‌و پر‌ده‌ در‌ووست نە‌دە‌بوو کە هە‌موو م‌ر‌و‌ف‌ه‌کانی تە‌م سەر‌زە‌مینە‌ پێ‌ک‌وه‌ دە‌بە‌ستێتە‌وه‌ و لێ‌کیان نزیک دە‌کاتە‌وه‌ و،

ئە‌و کە‌نجینە‌ بە‌ه‌ادارە‌ کە‌لە‌کە‌ نە‌دە‌بوو کە‌ پیتی دە‌وتری کە‌لە‌پووری کۆ‌لتوری ه‌ا‌و‌یه‌شی م‌ر‌و‌ف‌ایە‌تی

بۆ‌یه‌ کاتیک لە‌ ژماره‌ ١٥ ی «رامان» ی ئە‌یلوولی ١٩٩٧ دا شیرعیکی «ئە‌دۆنیس» م ب‌ینی کە لە‌لایەن کاک هەندریڤ - ستۆ‌ک‌هۆ‌لم - وه‌ لە‌ ژێر سەر‌دێ‌ری «سترانیک بۆ پیتە حینجەکان» ک‌را‌بو‌وه‌ ک‌ور‌دی، کۆ‌لتیک د‌ل‌م پێ‌یک‌رایە‌وه‌، چون‌کە «ئە‌دۆنیس» یە‌ک‌یکە‌ لە‌ دیار‌ترین شاعیرانی ئی‌س‌ت‌ای عەر‌ب و خ‌ا‌وه‌نی

یگره‌تینه‌وه سەر باسه‌که‌ی خۆمان.

* * *

ده‌توانین هه‌لانه‌ی ئه‌و وهرگیرانه‌ی کاک هه‌ندڕین بکه‌ن به‌ چه‌ند به‌شیکه‌وه:

۱- ئه‌و هه‌لانه‌ی له‌ ئاکامی نه‌زانینی مانای راسته‌وخۆ یان فهره‌نگیانه‌ی وشه‌کانه‌وه هاتوون.

۲- ئه‌و هه‌لانه‌ی به‌ هۆی خۆبێنه‌وه‌ی به‌ هه‌لای وشه‌کان و نایقته‌ی له‌ خۆبێنه‌وه‌ی سه‌روپۆڕی ئه‌و وشانه‌وه هاتوون.

۳- ئه‌و هه‌لانه‌ی به‌ هۆی نه‌زانینی زمانی عه‌ره‌بیه‌وه هاتوون و، هه‌روه‌ها لیکدانه‌وه‌ی کاتی کردارمان به‌ شتیه‌یه‌کی راسته‌وخۆ و میکانیکیانه، بێ به‌ستنه‌وه‌یان له‌گه‌ڵ ره‌وتی کشتی شیعره‌که‌دا بۆ تیکه‌یشتنی کاتی راسته‌قینه‌ی کردارمان.

۴- ئه‌و هه‌لانه‌ی له‌ ئاکامی لیکچوونی وشه‌یه‌ک له‌گه‌ڵ وشه‌یه‌کی تردا هاتوون و بۆ نه‌گه‌یه‌تی زۆربه‌ی جار کاک هه‌ندڕین ئه‌لته‌رناتیفه هه‌لانه‌ی هه‌لبژاردوه.

۵- ئه‌و هه‌لانه‌ی له‌ ئاکامی نا دیقه‌تیه‌وه هاتوون له‌ کاتی گه‌ڕان به‌ دوا‌ی ماناکاندا له‌ "المتجدد".

۶- ئه‌و هه‌لانه‌ی کاک هه‌ندڕین به‌ پێی یاسای "المترجم مالا يجوز حتى للشاعر نفسه" کردویه‌تی!

ئێستایش با یگره‌تینه‌وه سەر شیعره‌که و ۸ پارچه‌که‌ی که له ده‌قه‌که‌دا ژماره‌یان بۆ دانه‌نراوه، به‌لام من ژماره‌یان ده‌ده‌م بۆ ئاسان کردنه‌وه‌ی به‌راوردکردن له‌لایه‌ن خۆبێنه‌وه‌وه.

پارچه‌ی یه‌که‌م

ئه‌دوئیس ده‌لیت:

هبطوا من أساطيرهم
من كواكب كانت نساء

هه‌ندڕین ده‌لیت:

دابه‌زین له‌ ئه‌فسانه‌کانیان و
له‌ هه‌ساره‌کان که ژنیک بوو

له‌ راستیدا له‌ نتوان "أساطيرهم و کواكب" وای عطف نابێت بۆیه "کواكب" کانت نساء ده‌بێت به‌ وه‌سف و روونکردنه‌وه‌یه‌کی زیاتری "أساطيرهم" که واته ده‌توانین بلێین:

دابه‌زین له‌ ئه‌فسانه‌کانیان،
له‌ هه‌ساره‌کانیک که ژن بوون

هه‌ندڕین وشه‌ی "نساء" ی به‌ تاک وهرگیراوه و ده‌لیت (ژنیک) بوو، جا نه‌گه‌ر هه‌ر به‌ تاک ده‌یه‌یشته‌وه ده‌یتوانی بلێ (له

کرداره‌کان له‌ جێگۆرکێیه‌کی سه‌یردان که ئیقاعی بزواتی شیعره‌که ده‌شقیوتنی و دێره‌کانی وه‌ک چه‌ندین دوورگه‌ی لیکدایه‌و لێده‌کا که به‌ هاواریش ده‌نگیان به‌یه‌کدا نه‌گات و، جاروباریش رسته‌ی و ده‌هاته به‌رچاوم که به‌گورده‌ی هیچ مانایه‌کیان نه‌ده‌گه‌یاند. جا ده‌بوا به‌ یان له‌ گورده‌یه‌که‌ی خۆم یان له‌ عه‌ره‌بیه‌که‌ی کاک هه‌ندڕین بکه‌ومه گومانه‌وه، بۆیه ناچار بووم یگره‌تینه‌وه بۆ ده‌قه عه‌ره‌بیه‌که و له‌گه‌ڵ شیعره وهرگیراوه‌که‌دا به‌راوردی بکه‌م و کاتیکیش ده‌ستم به‌م کاره کرد "چیم دی؟ چیم دی؟".

کوومه‌لیکی بێ شوهار هه‌لانه‌ که له‌ هه‌ر ۸ پارچه‌ی شیعره‌که و نزیکه‌ی ۱۷۰ دێره‌که‌ی که‌م دێر هه‌ن به‌ سه‌لامه‌تی قورتاریان بوویت، من له‌ سه‌ره‌تاوه پڕیاردا که به‌ نیانی و زۆر به‌ پارێزه‌وه هه‌لسوکه‌وت له‌گه‌ڵ ئه‌و ده‌قه‌دا بکه‌م، به‌لام تا زیاتر له‌ به‌راوردکردن و لیکۆلینه‌وه ده‌چوومه پێش ده‌مه‌بینی که کاک هه‌ندڕین شیعره‌که‌ی و ئاسانه‌وه، که ئێتر من سه‌ل له‌وه نه‌که‌مه‌وه به‌ ده‌ستمه‌وه مردار بپێته‌وه و به‌ سه‌رمێدا بێت. له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا هه‌لنده‌م به‌و پاری به‌رپرسیاری و عادیانه ئه‌و کاره نه‌جام ده‌دم و له‌ به‌راوردکردندا تابکرێ وشه‌کانی کاک هه‌ندڕین خۆی به‌کاربه‌هێستمه‌وه، له‌و شوئانه‌دا که له‌ مانای وشه‌یه‌ک، دێرێک یان کۆله‌یه‌ک ده‌لیا نیم راست و په‌وان بیلیم و هه‌ولی شارده‌وه و پاساودانیان نه‌ده‌م و خۆم له‌ خۆبێنه‌ر و کاک هه‌ندڕین نه‌که‌مه مامۆستای ناخه‌ر زه‌مان، وایزانه ئه‌مه‌یش ئه‌رکی هه‌ر که‌سته‌که خه‌ریکی کاری وهرگیران بێت.

د. کمال ابو دیب، که پێده‌چێ کاک هه‌ندڕین بیناسی، چونکه له‌ وتاره‌ی پێشتر ناساوه بۆ کرد چه‌ند دێرێک له‌ کتێبه‌تیک وهرگیراوه‌ی ئه‌و دیتینه‌وه، له‌و پێشه‌کییه‌دا که بۆ کتێبه‌که‌ی "الثقافة والاميرالية" ی ئه‌ودارد سه‌عید نووسیه‌تی و چه‌ندین لاپه‌ره‌ی بۆ باسکردنی ئه‌و ریزاره تهرخان کردوه که له‌ وهرگیرانی کتێبه‌که‌دا گرتویه‌تی به‌ر، ئه‌و کمال ابو دیب که خۆی مامۆستای زمانی عه‌ره‌بیه‌ له‌ زانکۆی لهندن و خاوه‌نی چه‌ندین کتێبه‌ به‌ هه‌ردوو زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی و چه‌ند کتێبه‌تیک وهرگیراوه‌ته سەر هه‌ردوو زمانه‌که، به‌لێ ئه‌و کمال ابو دیب له‌ چه‌ندین شوئندا به‌رامبه‌ر وهرگیرانی هه‌ندێ وشه ده‌سته‌وسانی خۆی پێشاندوده و له‌ یه‌کتیک له‌ به‌راوێزه‌کاندا ده‌لی: "پێویسته

دانی پێدا بنێم که مانای وشه‌ی *constituencies* به‌و شتیه‌یه‌ی له‌ ده‌قه‌که‌دا هاتوه نازانه چیه‌ "۲". ئه‌مه‌یش وایزانه ده‌رسکی باشه بۆ کاک هه‌ندڕین و بۆ هه‌ر که‌سته‌ی دیکه‌یش که جاروبار شه‌یتانی وهرگیران له‌ خسته‌ی ده‌بات.

له‌ به‌راوێزیکه‌ی دیکه‌دا کمال ابو دیب ده‌لی: (من قهرزاري ئه‌دوئیس که سه‌رنجی راگێشام وشه‌ی *جذر* به‌ مانا فهره‌نگیه‌که‌ی واتای "له‌ ره‌گه‌وه هه‌لکێشان" ده‌به‌خشی، نه‌گه‌ر چی من لێره‌دا هه‌ر به‌ مانا باوه‌که‌ی به‌کاری ده‌هێنم واته "پوچوون و خۆگرێش و ره‌ک داگوتان") "۳".

ئهم نمونه‌یه‌شم بۆیه هێناوه که کاک هه‌ندڕین بزانیته ئه‌دوئیس تا چ راده‌یه‌ک ئاکامی له‌ وشه و زمانی عه‌ره‌بیه‌ و کاتیک به‌کتیک ده‌ست ده‌داته وهرگیرانی شیعره‌کانی، جا بۆ هه‌ر زمانیکه‌ تر بێت ده‌بێ سەر "یا الله و یا حافظ" بخوێنی تا خۆی له‌ زه‌له‌یه‌ی زمان و پێ هه‌له‌نگوێن بپاریزێ. وایزانه درێژه‌م داوه، با

ميلي علي: واته شيملام پيښه کړه: يان شو بوم دهلې و من
دهنيوسمسه: يان شو قسه ي خوي يان مهرجي خويم به سره دا
دهسه پيښې. هر وده نارانم بڼ **الفضاء** بووه به "ناسو" که
عهره بيه که **الأفق** ه. **الفضاء**: واته شويڼيکي فراوان
فراوان: بڼ شايي: ناسمان.

دهنگه نيمه وشي پر به پري **الفضاء** مان نه پيښې، به لام
وايزانم چاکتر واپو ليره دا ناسمان يان هر "قضا" ي به کار
به پيښه که نيسستا زور له نووسه رانمان له باسي قضا ي
روښنيزي يان شتي له واپه ته دا به کاري ده پيښې.
له زروي زمه نه کړداره که پشه وه راس ته نه گهر شو رسته به
ته نيا وهرې گرځين شو باس له نيسستا ده که ين "دهنووسم" به لام شو
رسته به هرده واپووني رسته ي پيشووه که به **گنت** دهست
پيښه کړه، که زمه نه رابردووه، واته شو دوو ډيره پاش
راستگرځووه "ميلي" ده پيښه رابردووي بهر دواوم و بهم شيوه ي
ليږيږي:

له نيو هنگاو بهر دواوم کاڼدا ترپه ي کړد بوم
ناسمان بڼي دوتم و منيش گومان و مه عالم
دهنووسي به وه

شاعر ده لیت:

نسيتني خطاي رمتني قافله الذاکره
في خلاء تأخي مع الموت
في الربع - لا من يروح ولا من يجي
رمتني قافله الذاکره

هه ندرين ده لیت:

ههنگاو کاڼم له ياديان کړدم، کارواني يادوهريش
له چولا بيه کي هاوړا له گال مرگ توږيدم
له ناسياوان - نه کس ده چي و، نه کسپش دي
کارواني يادوهری توږيدم

وشي **الرُبْع** له **رَبْع** - **رَبْعًا** هره هاتووه، تا بلتي ماناي
زوره له المنجد دا، له ماناي ژماره (۲) دا هاتووه که **الربع**:
الدار: ما حول الدار: جماعة من الناس.
الربوع: أحياء.

پيښه چي هه ندرين ماناي **جماعة من الناس** مکي
هه لږ اړديني و به ناسياوان و مرگيږاوه، وا دياره په کسر بيری بڼ
وشي **ربعا** چوو که له زماني روژانه ي عهره به کاڼي عترقا
به ماناي جماعه ته که ي خومان، تاقه که ي خومان به کار ديږي.
نه گهر شو وشه به و ماناي به کار به اټايا که هه ندرين ليږي
تيگه پيشووه، دهوایه بگوږاږه: **من الربع** نه که في
الربع.

هه سارانيک که ژنيک بوون چونه هه ساره کان کوي. چاکتريش
واپو بڼ شووي وشي (ژن) به کڼ به کار ته هيني که دهنگه له
شيعره که دا ناغولا بوهستي، دهيتواني بلتي: (له هه سارانيک که
ژن بوون)، ليره دا "ژن" ماناي کڼ ده به خشي.

شاعر ده لیت:

وَأَنَا كُنْتُ رَصْدًا يَوَاكِبُ تَرَحَالِهِمْ
كُنْتُ حَبْرًا تَخْبَأُ فِي لَيْلِهِمْ.

هه ندرين ده لیت:

منيش سپره گريک بوم هاوړووتي کوچگرځووه کانينام ده کړد
مه ده که بیک بوم له شه وکانيناندا په نهان کرام

تخبا: واته خوي شارده وه، خوي په نهان کړد، که واته راسر واپه
بلي (مه ده که بیک بوم له شه وکانيناندا خوي «يان خوم» په نهان
کړد بوو)، چونه نه گهر بهو شيوه يه بوايه که کاک هه ندرين ليږي
تيگه پيشووه دهوایه بوږاږه **خَبَأْتُ يَانَ خَبَأُونِي**.

شاعر ده لیت:

كُنْتُ فِي الْخَطَوَاتِ الشَّرِيدَةِ وَقَعَ الْهَبَاءُ
أَكْتَبَ الظَّنُّ وَالْمُسْتَحِيلُ وَمِيلِي عَلَي الْفَضَاءِ

هه ندرين ده لیت:

له ههنگاو بهر دواوم کاڼي به خشر او بوم
گومان و مه حال دهنووسم و ناسوش ليم پرده کاته وه

وشي **وَقَعَ** ليره دا به ماناي دهنگ ديت (دهنگي بهر که ووتي
شتيک به شتيکي تر).

هباء: واته توږ، غوږار، گهر، که واته (له ههنگاو بهر دواوم کاڼي
دهنگي کړد بوم) ماناکه ش دياره که له نيو ههنگاو کاڼي ونيووه
و کس دهنگي نه پيشووه، به لام کاک هه ندرين **وَقَعَ** ي به ماناي
"که ووتوبه ک" ليکداووته وه، دياره که راندويه تيبه وه بڼ کړداری
وَقَعَ يَقَعُ. **هباء** يشي به به خشر او ليکداووته وه، پيښه چي
بڼ چاوکي **هباء** ي که راندويه ته وه، به لام له ډيره هيج وشه يک
نيه ماناي به خشر او بڼات، خو نه گهر **هباء منشورا**
يشي بيرک ووتبته وه شو راسته **منشورا** واته په خشر او يان
بلاو کړاوه، به لام **هباء** ده که هر ماناي توږ ده که يني و له
شيعره که ي نه ونيسي شيدا وشي **منشورا** له نارادا نيبه،
هباء مانايه کي ديکه يشي هبه، نه ونيش، (که ساني که ميشک)
ه، به لام ليره دا به دودي نيمه ناخوات.

هه ندرين کړداری **ميلي** لېسووه به **ملا** بڼي ده لتي ليم
پرده کاته وه.

پارچه‌ی دووهم

شاعر ده‌لټ:

هوذا طيف تر حالنا،

ايل من كلام

و هياكل مجرودة: قافله

تتشحط في اللفظ، تنحل في الخبر، أرنو

دمنّا حولها هالة

و سمعت الصدى يتموج فيها

هه‌ندرين ده‌لټ:

تا شه‌وش شه‌بنګي کۆچکړنه‌کانمان

خوشرنګي له‌کوټن

په‌یکره‌ رووتنه‌کانیش. کاروانه

له‌ په‌فدا ده‌شله‌ژئ، له‌ موره‌که‌بدا ناوخته‌ ده‌بټ، نینگاده‌برم

خوټنمان له‌ دوریدا خه‌رمانه‌په‌که

زایه‌له‌ تیايدا شه‌پولي دده

ته‌و وشه‌پي لټرده‌ جټګای سه‌رنج بیت وشه‌ی تشحط. ه. له

المنجد هاتوه‌ که‌ تشحط بالدم: تضرع به

اضطرب فيه، شه‌پش واته‌ به‌ خوټن داپوشرا، خلټانی

خوټن بوو. هه‌روه‌ا هاتوه‌ الشحط: الاضطراب في

الدم و نحوه‌. پیده‌چي که‌ هه‌ندرين وشه‌ی اضطراب

ی دېن و په‌کسر به‌ شل‌ژان لټګی داپټه‌وه‌، به‌لام شله‌ژان

ته‌نیا مانا‌په‌کی شه‌و وشه‌په‌. مانا‌کی تری تحرک و ماج و

ضرب بعضه‌ بعضا، واته‌ که‌وته‌ بزاوتن و شه‌پولان و

په‌په‌کدا که‌وتن، بویه‌ به‌رای من لټرده‌ تشحط في اللفظ

چاکتر وایه‌ به‌ (له‌ په‌ف هه‌لده‌کټشړئ) وهرېګړدټ.

له‌ شه‌یره‌که‌ی نه‌دوټيسدا پاش هوذا طيف تر حالنا

(هـ) وټرګول و داش هاتوه‌ واته‌ ته‌و دیرانه‌ی دواي شه‌ دین

وه‌سف و روونکړنه‌وه‌ی سیمای شه‌و شه‌بنګن، به‌لام هه‌ندرين

نعم (هـ) دې پشت کوټ خستوه‌، بویه‌ لای شه‌ رسته‌کانی دواتر

وا دهرده‌که‌ون که‌ په‌یوه‌ندیان به‌ په‌کټریپه‌وه‌ نه‌بټ. جګه‌ له‌وه‌پش

هه‌ندرين وشه‌ی سمعت ی پیش الصدى يتموج فيها

ی په‌راندوه‌.

به‌ رای من چاکتر وایه‌ بلټین:

تا شه‌وش شه‌بنګي کۆچکړنه‌کانمان -

ره‌وه‌ خوشترنګه‌ له‌ قسه‌ و

په‌یکه‌رانه‌کی رووتنه‌: کاروانټکه

له‌ په‌ف هه‌لده‌کټ شری و له‌ موره‌که‌بدا

لټرده‌ مه‌پست له‌ الرابع - الموضع يرتبعون فيه

وارتبع بالمكان: أقام فيه زمن الربيع. که‌واته

شه‌و شوټنټکه‌ که‌ خه‌لک له‌ به‌هاردا تیدا کۆده‌بنه‌وه‌ و هه‌ندیک

جیاوازه‌ له‌ دیوه‌خان و مضیف ی سه‌ره‌ک خټل له‌و رووه‌وه‌ که‌

ساکنارته‌ و شه‌ مانا‌پش له‌ المنجد روونکړاوه‌ته‌وه‌. ته‌نانه‌ت

ربع ربعا به‌ مانای و مستان و چاوه‌روانیش دټ. بویه‌

ده‌توانین یو ناوی شوټن به‌کاری به‌ټنن و بلټین (هه‌وار) یان به‌م

مانا‌په‌ی تر له‌ چاوه‌روانیدا، هه‌ردووکیشیان له‌ که‌ل ره‌وتی

شه‌یره‌که‌دا هاو شه‌ه‌نګن، هه‌مان تټیټنی پټشویش سه‌بارته‌

کائی کرداره‌که‌ لټره‌پشدا دووباره‌ ده‌پټه‌وه‌. راسته‌ لا من

يروح ولا من يحيى شه‌که‌ر دابراو له‌ رسته‌کانی پټشو

وهرېګړدټ شه‌و واته‌: (نه‌کس ده‌چي و نه‌کس دټ). به‌لام شه‌

وه‌سفکړدنی شه‌و شوټنه‌په‌ که‌ کاروانی یادوه‌ی شاعبری تیا

تووریداوه‌ و زه‌مه‌نه‌که‌ی رابردوه‌، که‌ لټرده‌ ده‌پټه‌ رابردوی

به‌رده‌وام، بویه‌ ده‌بی بووتري: نه‌کس ده‌روټشت و نه‌کس

ده‌هات.

شاعر ده‌لټ:

أيها اليأس، يا ناري الساهره

فجر اللهب الميت في، لكي انفجر في موقد

الذاكرة.

هه‌ندرين ده‌لټ:

تو شه‌ی ناټومټدی، شه‌ی ناګره‌ بیداره‌که‌م

رټزګه‌ی کلپه‌په‌که‌م تیدا مردوه‌، تا له‌ ناګردانی یادوه‌ریدا

پته‌قټمه‌وه‌

رټزګه‌ به‌مانای المصبی شه‌ره‌بی به‌ کاردټ، واته‌ شه‌و

شوټنه‌ی جۆکه‌ یان رووباریکی تیدا دهرژنه‌ رووباریکی تر له‌

هه‌بنانه‌پوړینه‌ به‌ مانای ریزوک هاتوه‌، لټرده‌ نازانم به‌رامبه‌ر

کام وشه‌ به‌کاره‌پتراوه‌، پیده‌چي له‌ بري فجر په‌کار هاتن،

به‌لام فجر کرداری شه‌رمانه‌ له‌ فجر، یفجر واته‌

پته‌قټنه‌وه‌.

یادوه‌ری الذاکره‌ نیسه‌ و یتیم وایي ذکر ی. به‌لام

الذاکره‌ چاکتر وایه‌ به‌ بیر، یاد، له‌ هه‌مووشیان ګونجاوتر

(زه‌ین) لټکېدټه‌وه‌.

که‌واته‌ شه‌و دوو دټره‌ ده‌پټه‌:

شه‌ی ناټومټدی، شه‌ی ناګره‌ بیداره‌که‌م

کلپه‌ مردوه‌که‌ی ناخم پته‌قټنه‌وه‌، تا له‌ ناګردانی زه‌پندا

پته‌قټمه‌وه‌.

دهوتیتوه... هتد.

له تاریکپه کانی جهسته وه
سهرگر می پتیشینیکاریه؟

شاعیر دهلیت:

هو ذا طيف تر حالنا

مر وفد الرياح عليه - لا صدي، لا أحد

و النبوءات مطروحة

في الشوارع - من ذلك المتنبي

من ذروة الطين

من عتبات الجسد؟

هه ندرین دهلیت:

نا تمهش شه به تگی کۆچکردنه کاتمان

نوتنهری بایه کان به سهریدا کوزهران - نه زایه له بهک، نه
که سیک

پتیشینیکانیش بهر باسداوین

له شهقاماتیک

له نووته کییه کانی جهسته دا

ئو پتیشینیکاره کییه

شاعیر که وه لایمکی راسته وخو و دلتیا که رهوه ی بی نییه بۆ
پرسیاره که ی خۆی دهلیت:

ضرب رمل و نفت جامع في العقد

ضرب الرمل: جۆریک بووه له بهخت کرتنه وه و پتیشینی
کردنی داهاتوو، کاتیک عمره به کان له سهر لم چهند هیلکیان
وینه کیشاووه و یستوو یانه ماناکانی لیکبده نه وه خۆمان تا
نیستاش دهلیت (رمل لیدان ؟)

نفت جامع في العقد: ئایهتی الفلق ی قورنانی
پیرو زمان دههتیتوه یاد که تیتدا پهتا دههتیت بهر خودا و داوی
یارمهتی لیده کړی له ئاست کۆمهلتی شتی نامه مواردا له واته
النفاثات في العقد.

هه ندرین ئامازهی بۆ نه وه کړدوه که نه و دیره له قورنانی
وهرگیراوه، نه کهرچی ههولی نه داوه ماناکه ی بۆ خوتنه
روونی کاته وه. جگه له وهیش نازانم نه کهر بهو شپوهیه ی نه و

ئامازهی بۆ کړدوه له قورناندان هاتیت؛ نفت جامع في
العقدة ؟

النفاثات في العقد: مه بهست ژنانی جادووگهرن که له
ریگای تفکرین له پتیکه به کړی، جادوو یان له خه لکی کړدوه.

کهواته لیکدانه وهی نه و دیره ی شاعیر بهم شپوهیه ی لیدیت:

رمل لیدانه و تف لیکر دتیکه ی بی په روا

یان (که مرۆ نه یه وئ زۆر حهرفیپانه وهریگتیت) :

فالگرتنه وهیه و جادووگهریه کی بی په روا

به لām با بزانی کاک هه ندرین نه مه ی چۆن وهرگیراوه -

جادوو گهرتیک لم، (ژههردهری له گرتیکان هه لده چی و)

زامدارمان دهکا

وهک په پووله ره شه سپیه کان،

له تاریکپه کی نه بهیدا

چرا که ی دهخوتیتوه

نازانم وشه ی (ژههردهری) له کوپوه سهریه لداوه، نفت : واته
تفیکردوه، تفاندیه وه، رۆیکرد، له المنجد دا بۆ روونکردنه وهی
مانای تفکردنه وه و زانیدن نمونه یه کی هینا و نه وه دهلیت:

نفت الحية السم : نکرت و رمت به ، لیزه دا مار
و ژمه ره که بۆ روونکردنه وهی مانای نفتت به کار هاتوه و

سهرج نییه له هه شوونیکدا نفت بینرا شتر یه کسهر باسی
ژهه ربکه ی، به لām کاک هه ندرین کتومت نه مه ی کړدوه، نه مه ی
هه نه یسا، به لām نه ی (زامدارمان دهکات) ی له کوپوه هینا وه ؟
(نه مه ی فالگرتنه وهیه کی دیکه ی دهوی!)

جاری (نوتنهر) بهر امبهری وشه ی وفد نییه و یاشتر و ابو
هه وشه ی وفد به کار بهاتایه، چونکه نه و وشه یه نهک هه له
ژبانی رۆژانه مانه دا، به لکو له نووسراوه کانیشماندا به کار دیت.

وشه ی وفد نه کهرچی مانای کۆ دهگرتنه خۆی، به لām وهک تاک
رهفتاری له که لدا دهگرت. هه ندرینیش وشه ی (نوتنهری) هه به
تاک به کار هینا وه که چی کرداره کی به شپوه ی کۆ به کار هینا وه
و دهلیت (نوتنهری بایه کان به سهریدا کوزهران) راسته وایه بلن
(نوتنهری بایه کان به سهریدا کوزهی کرد) یان (نوتنهرانی
بایه کان به سهریدا کوزهریان کرد).

وشه ی الشوارع ی به شهقاماتیک وهرگیراوه، به لām
وشه که له راستیدا معرفه یه و دهبی بلن له شهقامه کاند.

هه ره وه مانا **من ذروة الطين** ی له یاد کړدوه (یان رهنگه له
کاتی چاپکردندا په ریتندرا بیت)، به لām نه مه زۆر گرنگ نییه، گرنگ
نه وهیه که نه و نه و دیره و چهند دیرتیکه یه کسهر دواتری سهر
شپواندوه، راسته که له رسته ی **من ذلك المتنبي**

من... هتد کردار نییه به لām وشه ی **من** زۆر گرنگه بۆ
دارشتنه وهی وهرگیرانه که. کاتیک شاعیر دهلیت **من** واته له کوپوه
من : حرف جر و **من** معانیه ابتداء الغاية في
الزمان والمكان. نحو "مرض من يوم
الجمعة" و "سار من بيروت" - سهری المنجد یه
(له کوپوه) حاله تیکه سکونی نییه و پیوستی به کرداریک یان
وشه یه که مانای کردار یان بزاونن بیه خشی بۆ نمونه:

نه وه کییه له کهشکه لانی قوروه

شاعیر دهلیت:

و تباریخنا

کالفراشات - سوداء بیضاء، تقرأ قندیلها
فی ظلام الابد

له المنجد دا هاتووه التباریخ: کلف المعیشه فی

المشقة والشدة، واته (رهنجهکان) به کوردی (نهگرچی له
کوریدیدا باوتره که رهنج به شتوهی تاک به کاربهینریت).هندرین لیردا هیچ ناوړتکی له وشعی تباریخ نه داووتهوه و
دوو کرداری داووته پال (جادوگره رتکی لم) نهویش (زامدارمان
دهکات) و (چراکهی دهخوینتیهوه) بهی نهوهی هیچ نهی به
واوړتکی عطف گرتیان بدات. نهه له کاتیکدا وهک وتم نهو
(زامدارمان دهکات) ه له هیچ شوینتکی شیعرهکه دا وجودی نییه،
(چراکهی دهخوینتیهوه) یش یو تباریخنا دهگرتهوه.چکه لهوهیش فی ظلام الابد واته له تاریکی نه بیدا، نهک
(له تاریکیهکی نه بیدا) وهک کاک هندرین وهریگراره و
عزهبیهکی دهیت به فی ظلام ابدی.

پارچهی سییه

شاعیر دهلیت:

ذکراً كنت أم أنثی

أيهذا الرجيم، النذير، الملاك
لست إلا ضياعاًنهه ناخاوته لهگل شو نهعله تلکراووه و، پرسیار نییه، وهک
هندرین لیتیتکه یشتوه و نووسیویه تی:

نیرینه بووی یان مینه

کتیه نهو نهعله تلکراوه، بهخشنده، فرشتهیه

تهنیا تهوتومانکی

راستییهکی بهم شتوهیه:

چ نیرینه بیت یان مینه

نهی نهه نهفره تلکراوه بهناکا هینهره، فرشتهیه

له ون بوون بهولوه جیتر نیت

النذیر: واته کهسیک یان شتیک که خهک بهناکا دینتیهوه یان

هه شهیان لیدهکات (نیزاریان دهکا) نیت نازانم یو بووهته
(بهخشنده). راسته شاعیر جارتکی تر له کوتاییدا دهلیتیهوه:أيهذا الرجيم الکريم الملاك لهوندا بهخشنده جتی
خوبه تی، بهلام هیشا نهگیشتوینه ته نهو!تهوتومانک: که هندرین له بری ضیاع بهکاری میناوه،
نازانم مانای جیهه؟

شاعیر دهلیت:

و المسار الي كل شيء شعاب
خصرتها الرمال، وزر قلماتها
شجر عاشق درب لیلی
شجر عاشق تیه قیسشعاب: کوی الشعب ه واته دهرکه لیهکان یان چندین
دهرکه لیخصرتها الرمال: واته لم دهستی له سر که مری یان
که مریان دانا. زرار: پشتین یان که مریه ندزرر قلماتها: واته که مریه ندی کردن
هندرین نهه دوو مانایه جیگرکی پیکردوه و، سررنجینهوهی نه داوه که زرر قلماتها تهواوگره رتکی هیه تیدا
روون دهیتیهوه. چ شتیک بالای نهو دهرکه لیپانهی که مریه ند
کردوه. بویه دهلیت:

رهوتیش یو گشت شتیک چندین دهرکه لیپه

لم که مریکی یو بهست، بالاشی پتچاپه وه

یو ریگای لهیلا درمختکی نهفینداری بالاپتچ کرد

یو ویلی قهیس درمختکی بالاپتچ کرد

لیردا ناشکرا نییه کی نهو درمختانهی بالاپتچ کردوه (رهوت،

دهرکه لیپه که یان له که؟) بهلام نهگر هندرین به درووستی نهه

دیرانهی وهریگریهو بینوسیاپه:

ریگاش رووه هر لایه که ژه ریپانیکه

لم بووهته که مریان و،

درمختکی نهفینداری ریگای لهیلا:

درمختکی نهفینداری ویلی قهیس

بووهته پشتینی بالایان

نهوا دهرکه موت نهو درمختیهی نهفینداری ریگای لهیلاپه و هر

خویشی نهفینداری ویلی قهیس، بالاپتچی نهو دهرکه لیپانهیه،

یان نهو که ژه ریپانهیه،

شاعیر پاش نهوهی وهسی ریگاکه دهکات درژه به شیعرهکه

دهدا و دهلیت:

لا شمیم ولا نجد، جرح

سابع فی خطاک

أيهذا الرجيم، الکريم، الملاك.

هندرین لا شمیم ولا نجد ی به (نهوئی، نه

فریادگوزار) وهرکراوه، دپاره لهیله نهوهی له المنجد دا هاتوه

الشمیم: الرائحة الطيبة. واته بونی خویش و، نجد

سواء: له بهرورد کړدنې دوو شتدا دهوتریت. یو مانایه یی که په کسان، جیاوازیان نییه، هه مان شتن، څیر نازانم نهو ته نیایه له کړتو هاتووه.

فئت: واته که ایتوه

بارق «البارقة»: هورتکی یروسکه داره، نهک درهوشانه ویهک

نزلت علي دار ليلي: واته بهر و مالی له یلا رښتی، چوینته مالی له یلا، له یلات بهر وکردهوه. به لام کاتیک هه ندرین دهنووی (یا له سر مالی له یلا هاتیه خوار) مرقف ناتوانی بیر له قهیس نه کاته به خوی و به بهر شویتکه به له سر مالی له یلا بیت خوار، خو نه که نه ویشمان له یاد یی که مالی نهو کاته زیاتر ره شمال بووه، دهواتین بیتهینه بهر چاوی خومان که هاتنه خواره وې قهیس مایه ی چ مالویرانییهک دهی بې له یلا ی قور بهر.

شاعیر دهلت:

ستری النفي ينبع مما تيقنته
موثلاً و ملاذاً،

هه ندرین دهلت:

له زږد و په ناگه یی

سورگومی دهی نی له وې جهخت کړدوه هه لده قولت.

نهری توخوا به یی بهرورد کړدنیش نه رسته کور دیه مانای چیه ؟ من بهش به حالی خوم هیچی لیتناگم.

تیقنت: واته دلنیا بووی تیقنته: واته نهو شته ی تو گومان لتي نه ما و ته و او لتي دلنیا بووی (بویه وشه که په بوهندی به جهخت کړدنه و نه، چونکه به ناشکوری نه بیت نیمه وک میللت کارامه و وستاین له جهخت کړدن له هه مو نهو شتانه ی لتيان دلنیا یی و دلنیا نین.)

النفي: واته په راگه نده بوون (نهک) سورگومی که به مانای ونېووی بی سهر شوین دیت، پروانه (هه نهانه بقرینه).

که واته راستر وایه بوتر:

دهی نی په راگه نده بوون له وده و هه لده قولت
که دلنیا بوویت زږد و په ناگه

شاعیر دهلت:

ستری أن منفاك هذا التراب وهذا الهواء
ستری أن منفاك أبعد مما يقول الفضاء

هه ندرین دهلت:

دهی نی تار او که کهت نهو خول و هوایه

دهی نی تار او که کهت دوور تره له وې ناسق دهی بیژن.

وکه وثمان ناسق بهرام بهر الافق به کار دیت نهک بهرام بهر

یشی کهراندووه توه یو مجده، به لام له راستیدا شمیم و مجد ناوی دوو شوین له داستانه که یی هه چون له یلا که به سره های داستانه که تیا پاندا روو ده دات.

که واته شاعیر دهلت:

نه [شمیم] دیاره و نه [نجد]

(دزمان وشه ی دیاره له شیعه ده که دا نییه، به لام خودی دار شته که نهو ده که یه یی و نهه له زمانی غره پیدا باوه. به لام له کور دیدا نهه جوړه دهر برینه قرتای دیت بهر چاو.)

باشتر شاعیر دهلت:

جرح

سابع في خطاك

ايهذا الرجيم، الكريم، الملائ

هه ندرین دهلت:

برینک

له هه ناو که کانت هه لده که

کته نهو نه هه تکراره به خشنده فرشته یه

نازانم یو هه ندرین وشه ی ایهذا به پرسیار تیکه یشتووه ؟ باشه نه که نهو پرسیار بیت، نه ده بو نه و نیس له کورتایی نهو دیره دا نیشانه ی پرسیار دایت وک له زور شوینی تری شیعه ده که کور و یه یی کاتیک پرسیار ده کات ؟ نه و نیس، شاعیر یان پاله وانی شیعه ده که یی ده و نیس و کاتیک

دهلت جرح مه یستی له ویه بل:

تو برینکیت له هه ناو که کانتا هه لده که یی

جکه له ووش ده کړی نهه وک ته و او که یی کور یی پشور لیک بدرته ووه. واته کاتیک که دهری ده خات، یتکه بکشت شتیک که ژه رتیا یتکه و لم بوو ته که مریان و تکه دره ختیک پتیا نه و

دره ختی نه یی له یلا و تلی قهیس و نه شمیم دیاره و نه مجد یش. شاعیر دهلت: (نهو یتکه زامیکه له هه ناو که کانتا هه لده دات.)

شاعیر دهلت:

و سواء - حلمت وفئت الى بارق
أو نزلت علي دار ليلي
ستری ان منفاك في كل شيء

هه ندرین دهلت:

ته نیا خهونت بهی و خزایته نیت درهوشانه ویه که

یا له سر مالی له یلا هاتیه خوار

تار او که کهت له کشت شتیکدا دهی نی

نډه په که له ولاتېدا تکه شتیک بهر قهرار بیت، هر کورسی
خه لک هلواسینه.

نډه یې تپینه گه پشم نډه په که هندیږن وشه (ناکړین) ی له
کوټه هیناوه و بهرامبر کام وشه داناوه.

شاعر دهلیت:

لا أنجاس لغير الدماء التي افتضها الأوس
والآن كي يتمرغ فيها الغد

هندیږن وشه کانی هم دوو دیره تپکه پشمووه، به لوم نه یزانپوه که
کرداری (پرزا) له لایڼ کپوه نه جام دراوه. بویه دهلیت:

بڼ شو خوښه نه یې که دوینې و نه مړوش پرزا هلقولانې نیبه
تا سپیده تپدا بگوزی

راستیبه که نډه په که شو خوښه دوینې و نه مړوش پرزانوویانه، تا
سبه یښی (الغد: سبه یښی تکه سپیده که "الصباح") تپدا
بگوزی، واته:

هیچ قولې نادا، شو خوښه نه یې
که دوینې و نه مړوش پرزان، تا سبه یښی تپا بگوزی

نډه من راست له مانای شو چند دیره گه پشم، ماناکه یان
نډه په که په کپک له شهبه نگی کوچکړدنه کانه مان خوی وک
چسته په کی شوره ووهو دهنوتیت (جسته ی که سیکي له سپداره
دراو) له ولاتیکي شوره ووهو داناوه که تپا کورسی خه لک
هلواسینه کان تپیدا نارامن و نابزوتن (له رتر سمنگی
هلواسراوه کانا) و خویش کهر هلقولې شو خوښه په که له
رابردو و نیستادا به ناوی پاشه روزه روزه و دهرژیتري.
شاعر دهلیت:

ليس لي غير أن أتدثر هذا الشرر
وأموميء حالي

هندیږن دهلیت:

چیرم نیبه خولیدان لهو شه رکتیبه نه یې
سیمای خوم دهنوتیم و
دهلیم...

اتدثر: واته خوم دانه پشم به شتیک

الشرر و الشرار: تکه که ی شررة و شرارة واته
پریشک

هندیږن اموميء حالي واته (خوم مومیا ده کم) ی
په اندوه له بری شو نوو سیمو ته (سیمای خوم دهنوتیم) لهو
دیرانه شتیک نیبه به مانایه،

که واته شو دوو دیره له راستیدا دهلین:

له پویشی هم پریشکانه و خومیا کړدن به لاه
چیرم نیبه بیکم... هت

الفضاء: بهرای من لیره دا چاکره الفضاء هر به فضا یان
به مودا لیکدیرته ووه چونکه باس له دوری تاروکه که ده کرت
که تهنات لهوش دورتره که مودا که ی دهرکیتیت.
شاعر دهلیت:

لن تسافر، مهما توغلت، إلا
في السراب الذي يتراءى
أسراً، خاطفاً مقتلتيك

هندیږن دهلیت:

چندی پوچی، سفر ناکه ی، تپا
له سربا تپدا نه یې که له هیکرا نیکا کانت
چاکتر ده یښی

اسراً: له "اسر" دوه هاتوه واته به دپل گرتن، دلیکړد،
پابه ندی خوی کرد

خطف: واته فراندی، به لوم کاتیک دهو تریخ خطف البرق
البصر واته: جاوی برد، له بینینی خست، خوشمان، که
رووناکیه که به هیز بیت دهلین: چاودها
که واته لهو س دیره دا شتیک نیبه باسی (بینینیکی چاکتر)
بکات

شاعر دهلیت:

هوذا طيف تر حالنا..

جسد يتدلى

في بلاد تدلت

لا قرار لغير الخيال التي تمسد

هندیږن دهلیت:

تا نه مهش شهبه نگی کوچکړدنه کانه مان
چسته په کی شوره دپته ووه
له ولاتیکي شوره ووهو
بڼ شو په ته ناکړنه نه یې بریاریک نیبه

قرار: واته بریار، یان نارام راهستان، خوگرتن، هندیږن
مانای په که می هلبزار دوه، به لوم مبهستی شاعیر مانای
دوه می وشه که یه.

تمسد الخيال: واته کورسیه که ی هونیوه و لوولی کرد
هروه و وشه التمسيد که له تمسد دوه هاتوه مانایه کی
هیه که رنگه لیره به که لک بیت تپوش: دهسته یانی توند
په سر له شدا بڼ نرم کردنی ماسولکه کانی و دابه شکردنی
چوری کووه و تپا پاتا.

هیه کپک لهو دوو مانایه هلبزترین باس له کورسی خه لک
هلواسین ده کات. چونکه کورسی خه لک هلواسین هم ده ی
بهوږته ووه و هم چهریش بکرتیت بڼ نډه ی له کاتی هلواسینی
که سیکدا زوو له قورگی توند بیت. واته شاعیر لیره ده مبهستی

پارچه‌ی جواره‌م

لیره‌دا نهو بۆشاییانه‌ی [هه‌ندریڤن ئاسۆی به کاره‌تانه‌وه دیسان]
نیشتمانی شاعیر پتکدین وردوخاش ده‌بن و ده‌بنه
(دۆشدامانیکی تال) ، (دۆشدامانه تاله‌که‌ش) جارێکی تر وردو
خاش ده‌بیته‌وه‌وه ده‌بن به (زمانیکی تال و دۆشداماو) واته شاعیر
نهو سێ شته وهک ته‌فاعولیکی زنجیره‌یی پتکه‌وه ده‌به‌ستیته‌وه.

به‌لام بابزانیڤ هه‌ندریڤن ده‌لێ چێ:
نیشتمانی من نهو هه‌موو ئاسۆیانه‌یه که پریشکده‌دا
دۆشدامانیکی تال پریشکده‌دا
زمانیکی تال دۆشداماو

لای ئهم هه‌ر سێ دیاردکه‌ لیکدا براون و ژبانیکی سه‌ربه‌خۆیان
هه‌یه که ئهمه‌ش مه‌به‌ستی شاعیر ده‌شیوێتی و له هه‌زی
ده‌برینی شیعره‌که‌ی زۆر که‌م ده‌کاته‌وه.

جگه له‌وه‌ش **تتشظی**: واته وردوخاش ده‌بن و پارچه‌ی وردی
یان ته‌له‌زمی لێده‌بیته‌وه. لیره‌دا مه‌رج نییه باس له پریشک بیت
(ته‌نیا مه‌که‌ر کاتیک باسی فیشه‌ک و گولله‌ توپ بکړی) چونکه
ته‌نانه‌ت که کولدانیکی شووشه‌ش ده‌شکی ده‌لێڤ: **تتشظی**.

نزار قبانیش خوا له به‌لای ته‌رجمه‌ به‌یپارێزیت، ده‌لێڤ:
**امراة .. جمع اجزائي كشافيا البلور
المکسور.**

که‌واته نهو سێ دێره ده‌لێڤ:
نیشتمانه‌که‌م هه‌موو ئهم فه‌زایه‌یه که وردوخاش ده‌بن و ده‌بیته
دۆشدامانیکی تالی هه‌پروون به هه‌پروون بوو
به زمانیکی تالی دۆشداماو
شاعیر ده‌لێڤ:

کلما ازددت بعداً احس کانی از داد قرباً

هه‌ندریڤن له‌م دێره که‌هیشته‌وه ، به‌لام خراپی کردوه به کوردی:
چهندێ دووریم زیده کرد هه‌ست ده‌که‌م ده‌لێی من نزیکه‌ک زیده
ده‌که‌م.

ئایا کوردانه‌ترو کورت‌ترو یا‌شتر نه‌بوو ب‌لێڤ:
چهند دوورتر بکه‌ومه‌وه وا هه‌ست ده‌که‌م نزیک‌تر ده‌به‌مه‌وه؟

شاعیر ده‌لێڤ:
**کلما جرفتنی اصواج تيهي عميقا الى اللج،
اشعر ان الشواطئ تدنو
ما الذي يفتفت في خطواتي لكي يتماسك في
کلماتي؟**

هه‌ندریڤن ده‌لێڤ:
چهندێ شه‌پۆل ئاوڕێژگه‌م رابمالی تا ناخ ئاواره‌م قوڵتر ده‌بن
هه‌ست ده‌که‌م نکاله‌کان ویکدینه‌وه

شاعیر ده‌لێڤ:

یتصد تحت لسانی، یجمع فی شفتی اسمہ

ساقول: اسمہ

لون غاباته لون شطانه

ساقول: اسمہ

خطوات الفصول.

والجبال اسمہ والغیوم وامطارها والحقول

هه‌ندریڤن ده‌لێڤ:

له ژیر زماندا یاخی ده‌بن، ناوی نهو له سه‌ر لیومدا راده‌ستی

ناوی نهو: ده‌لێڤ

ره‌نگی چه‌نگه‌له‌که‌ی، ره‌نگی که‌ناره‌کانی

ناوی نهو: ده‌لێڤ

ناوی هه‌نگاوی وهرزه‌کان و چیا و بارانه‌کانی و کێلکه‌کانیش
ده‌لێڤ.

هه‌ندریڤن لیره‌دا چیگۆرکێیه‌کی سه‌یر به وشه‌کان ده‌کات (که
خۆی له خۆیدا کفر نییه و ره‌نگه هه‌ندێ جار پتویست بێ بۆ
روونکردنه‌وه‌ی مه‌به‌ست. به‌لام لیره‌دا به هه‌چ شتیه‌یه‌ک خه‌مه‌تی
نه‌و مه‌به‌سته‌ی نه‌ کردوه). شاعیر دوو جار ده‌لێڤ "ده‌لێڤ" دوا
نه‌وه هه‌ر چاره‌ی به چهند رسته‌یه‌ک روونی ده‌کاته‌وه که ده‌یه‌وێ
چی ب‌لێ، نه‌ویش باسکردنی نه‌و ناوه‌یه که له ژیر زماندا یاخی
ده‌بن. به‌لام هه‌ندریڤن ئهم ستروکتوره هه‌له‌که‌گیرته‌وه و(ناوی نهو):
پیش ده‌خا وه‌ک نه‌وه‌ی (ده‌لێڤ) مکه‌یش به‌شیک ب‌لێ له وه‌سفکردنی
ناوه‌که و نه‌و وه‌سفه‌ی دوا (ده‌لێڤ) دیت داده‌بێ له ناوه‌که که له
راستیدا به‌شیک دانه‌برای ناوه‌که‌یه، به‌رای من راست‌تر وایه
بوێڤ.

ده‌لێڤ: ناوی نهو

هاورنه‌کی دارستانه‌کانیتی، هاورنه‌کی که‌ناره‌کانی

ده‌لێڤ: ناوی نهو

هه‌نگاوی وهرزه‌کانه ، چیاکانیش، هه‌ور و بارانه‌کانی و
کێلکه‌کانیش ناوی نه‌ون

دوا ئهمانه سێ دێر دین که به رای من له قورست‌ترین
شوێنه‌کانی ئهم شیعره‌ن بۆ دارشته‌وه‌ی به کوردی، نه‌ک له‌به‌ر
سه‌ختی وشه‌کان به‌لکو له به‌ر نااسایی ستروکتورو پتکه‌وه
کردانی شته‌کان.

شاعیر ده‌لێڤ:

وطني كل هذا الفضاء الذي يتشظي

حيرة مرة تشظي

لغة مرة حائرة،

به سهریا داده وهریته وه ، دهچمی
به برژانگه کانی کراسه که ی گنده داته وه
به کلونگی خه ونه کانی
پاوپوکهی دهچنیته وه ؟

یمسک به: واته دهگرئ ، دهستی پیته دهگرئ . نهک پیته ی
دهنووسی .

یکب علیها: به سهریدا دهچمیته وه . نهک داده وهریته وه .
خۆ نهگر وهرگتر (دهچمی) ی بهرامهر **یکب علیها** دانایی ،
دهبی پیرسین نهی (به سهریا داده وهریته وه) بهرامهر به چیه ،
چونکه **یخنو علیها** واته بهزمی پيدا دیته وه ، سۆزی
بهرامهر پیشانده دات و ، نه (دهچمی) و نه (داده وهریته وه) مانای
نهو وشهیه نادن .

یلم: واته کۆی دهکاته وه ، هه لیده گریته وه ، نهک گنده داته وه . (خۆ
نهگر وهرگتر هه پش داده گرئ یا هیچ نهبی چوکلهی سهر «ل»
هک لایه ریت و بیکاته گنده داته وه) .

شاعیر ده لیت :

**ويزرکش اطرافه
بتخاریم احلامه**

واته لیته دا باس له کراسه که ی زهمین دهگرئ نهک زهمین خۆی ،
چونکه شاعیر ده لیت : **اطرافه که بۆ شوب** دهگرته وه .
نهک اطرافها .

بیزرکش: واته دهپرازنیته وه ، نهک دهچنیته وه .

شاعیر ده لیت :

**اتري هذه الصحاري بين نفسي وبينی
خلاقتي ؟**

**أتری الرمال التي غمرتني
تتحول غمراً وطوفان خلق ؟**

هه ندرین ده لیت :

شاخۆ نه بیا بانه ی ئیوان خۆم و من شه خولقینه ره که مه
شاخۆ شه له کانه هه لیگه راندمه وه
هه لگه راندمه به ک و تۆفانی خولقانیگ وهرده چه رخی نی ؟

الصحاري: کۆی الصحرا به . واته بیا بانه کان . نهک
بیا بان .

غمرتني: واته داپیوشیم (ئو ، لم) نهک هه لیگه راندمه وه ،
(نهگر هه لگه راندمه وش بیت دهبی بلیت : هه لیانگه راندمه وه ،
چونکه له کان کۆن) .

شه چیه له ههنگاو دکاتم دهبنه وه تا به په یقه کانمه وه بنووسین ؟

(ناویریگه) نازاتم مانای چیه . خۆ نهگر بهرامهر به **البح** به
کارهاتمی شه شه پوله کان ناویریگه که رانامان ، به لکو شاعیر
راده مان به رهو قولایی ناویریگه که .

تدنو: واته نزیک دهبیته وه . نهک ویکدیته وه .

یتفتت: واته ورد دهبیته . نهک له شت دهبیته وه .

یتماسک: واته خۆی دهگرئ ، دهبیته وه بهک پارچه . نهک به
شته وه دهنووسی .

واته شاعیر ده لیت :

تا شه پوله کانی ناواریهیم قوولتر به رهو جهرگهی ناو رامبمان
هه ست دهکهم که ناره کان نزیک دهبنه وه
نهی شه چیه له ههنگاو دکاتمه ورد دهبی تا له وشه کاتمه خۆی
بگریته وه ؟

پارچه ی پینجه م

شاعیر ده لیت :

**یتقوض ماضی ، لکنه صورتي
اتقوض فیها ، ولکن
ما الذي في یعلو ؟**

هه ندرین ده لیت :

رابردو داده رمی ، به لام وینه ی منهو
تیدا دهریم ، نهی شه چیه له ناو مندا بهر زمه دکاته وه ؟

ماضي: واته رابردو .

ماضي: واته رابردوی من (نهک رابردو بهس) .

ما الذي في یعلو: واته شه چیه له ناو مندا (له ناخمدا)
بهرز دهبیته وه (هه لده کشن) ، نهک بهرز مه دکاته وه .

شاعیر ده لیت :

**ما الذي في یمسک بالأرض من منکیها
ویکب علیها ، ویخنو
ویلم بأهدابه شوبها ،
ويزرکش اطرافه
بتخاریم احلامه ؟**

هه ندرین ده لیت :

شه چیه له مندا به سهری شانه کانی زهوییه وه دهنووسی

وَأَنام علي ساعد الهواء.

هەندریڼ دەلێت :
نەك ئەمخواری بوو
نەك خوارێتی من بوو
نیگەرانییەك سواری شەپۆلەكەی بووه
لە هەورێكدا دەیگوازمەوه
لە سەر پاسكەكانی هەوادا دەپازتم.

لست ماسته: واتە ئەوە نیم كه دهمخواری ، یان دهمویست .
(نەمخواری بوو).

لست ما لا أشاء : ئەوە نیم كه نایخوایم ، یان نامەویی .
نەك (نەك خوارێتی من بوو).

دواتر راستە شاعیر وشەی **أنا** بەکارناهێنی و دەلێت **قلق** ، بەلام لێرەدا مەبەست ئەوەیە بێت (من نیگەرانییەك) نەك هەر نیگەرانییەك و بەس ، چونكه دوو دێرەكەیی پیش ئەمەو دووانەكەیی پاشتریش شاعیر بەناوی خۆیەوه قسە دەكات و كاتێكیش دەلێت : **أنتقل في غيمة** واتە من خۆم لە هەورێكدا دێم و دەجم (هاتوچۆ دەكەم) . نەك لە هەورێكدا دەیگوازمەوه .

پارچەدی شەشەم

شاعیر دەلێت :
أيهذا الأنا ، يا أناي الذي يتنأى
عد الي اعدني الي ما أنا
نهر الحب والشعر من مائنا يجفل

هەندریڼ دەلێت :
ئەو كەم منە ، ئەو منی كە دوور دەبێتەوه
بۆ لام بگەڕێوه ، بۆ منی خۆم بگەڕێتەوه
ڕووباری خۆشەویستی لە ئاوی ئێمەدا رادەچلەكنی .

أيهذا أنا: واتە تۆ ئەو منە «من» ه . نەك ئەو كەم منە .
يا أناي الذي يتنأى: واتە ئەو «من» هەم كەم
دوور دەكەوتەوه . نەك ئەو منی كە دوور دەبێتەوه .
من مائنا يجفل: واتە لە ئاوی ئێمە رادەچلەكنی (واتە لە ژێر کاریگەری ئاوەكەیی ئێمەدا رادەچلەكنی ، یان ئاوەكەیی ئێمە رادەچلەكێت) نەك لە ئاوی ئێمەدا رادەچلەكنی .

شاعیر دەلێت :
ما نقول وما نفعل ؟
والكلام هو القيد والأرض قفل

عمر : واتە لێشاو ، لاڤاو . نەك هەلگەرانەوهیەك .

تتحول : دەگۆڕدرێ ، دەبێت بە (لە حالەتێكەوه بۆ حالەتێکی دی) . نەك وەرەچەرخی (خۆ ئەگەر هەندریڼ سووڕیش بێت لە سەر وەرچەرخان ، ئەوا دەبێ بێت وەرەچەرخی . چونكه لەكان خۆیان وەرەچەرخی ، نەك شتیکی دی وەرەچەرخی) .
كە واتە شاعیر لەو سێ دێردا دەلێت
تو بێتی ئەم بیابانانەیی ئێوان خۆم و من خۆلقێنەرمین ؟
تو بێتی ئەو لمانەیی دایانیۆشییوم
بینە لاڤاوو تۆفانیکی خۆلقاندن ؟

شاعیر دەلێت :
ساوسوس تلك الجبال التي لبستها خطاي
لكي تترحل مثلي ، لكي تلبس الرحيل.

هەندریڼ دەلێت :
ئەو چیاوانە بە سرتە سرت دێنم كە هەنگاوەكانی منیان پۆشیوه
تا من ناسا كۆچبەكەن ، ئاكوچیش ببۆشن .

أوسوس: واتە دلی كرمی دەكەم ، تیاژی خراب دەخەمە
دلییەوه . نەك بە سرتە سرت دێنم .
التي لبستها خطاي: واتە ئەوانەیی كە هەنگاوەكانی من
پۆشیویانن . نەك هەنگاوەكانی منیان پۆشیوه .

شاعیر دەلێت :
ساوشوش عقبانها وينابيعها والنخيل
انني اتمهي بها ، -

هەندریڼ دەلێت :
كاتە یەك بەدوايەك و كانیەكانی و دارخورماش بە غەلبە غەلب
دێنم .
پێكەوه هاوشتیوەین ، -

أوشوش: واتە ئەچرێنم . نەك بە غەلبە غەلب دێنم .
عقبان: كۆی عقاب واتە (دالەكان) . نەك كاتە یەك بەدواي
یەكەكان .
انني اتمهي بها: واتە من لەواندا دەبەشت . (لەواندا
ماهییهتی خۆم دەدۆزمەوه) . نەك پێكەوه هاوشتیوەین .

شاعیر دەلێت :
لست ماسته
لست ما لا أشاء
قلق راكب موجه
أنتقل في غيمة

والزمان هو المقل

هەندریڤ دەلێت :

بۆ ڕێگایەک داوەتنامەمان لە سەر خوێندەو
 بۆ ئەستێرەکان نەیتنی و تەنویلەکانی پێ بەخشین
 بۆ ئاسمانێک چراکانی دەبرێقێتو بەمگەرتنەو
 بێم بێت : لە ناوی منداڵییەکم
 چ بیهێم : چیش بکەم ؟

هەندریڤ دەلێت :

چ بیهێم ، چیش بکەم ؟
 وتن سەندمیکە ، زەویش قوغل و
 زەمەنیش قوغلدارەکە

پاش ئەوەی شاعیر دەپرسیت ما نقول ، وما نعمل ؟

دەلێت والکلام هو القيد . هەندریڤ ئەو «واو» پشتگوێ
 دەخات ، لە کاتیکیدا ئەو «واو المال» هەرسیارو وەلامەکە پێکەو
 دەبەستێتو دەو ، وەک ئەوەیە بلێت :

چ بیهێم و چ بکەم ؟
 کاتێک وتن خۆی سەندمەو زەویش قوغل و
 زەمەنیش قوغلدارەکە .

هەندریڤ المقل ی کردوو بە قوغلدارەکە . راستییەکی
 قوغلدارەوێکە .

شاعیر دەلێت :

عد الي أعدني

للحصى في الطريق الي بيتنا
 لمقاعد من حجر فردي
 لمغاور تلقي مناديلها
 فوق اكتافنا ،

هەندریڤ دەلێت :

بۆ لای بگەرتو بەمگەرتنەو
 بۆ چەوێکی رێگای بەرەو ماله ومان
 بۆ کورسییەک لە بەردی فوڕقەدی
 بۆ ئەشکەوتیک کە دەسەڵەکی
 لە سەر شانمان هەڵدەدا

بێم بێت : لە ناوی منداڵییەکم
 چ بیهێم ، چیش بکەم ؟

دەبێت ئەوەش بێم کە تئسیء : واتە داوێدگیرسێتیت ، پێی
 دەکات . ئەک دەبرێقێتو ، ناوی منداڵییەکش ، شاعیر بە گشتی
 وتوویەتی و دەستنیسانی نەکردوو کە ناوی منداڵییەکی خۆی
 بێت . وەک هەندریڤ لێکی داوەتو .

شاعیر دەلێت :

الصباح هزبل واعشى
 والمساء مريض ،
 والجذور التي تكثر الضوء ، تستأصل

هەندریڤ دەلێت :

سێدەیهکی لاوازو شەو کوژ
 ئێوارەیهکی نەخۆش
 ڕەگەکانیش کە تیشک خەزێنە دەکەن ، ڕیشە کێش دەکەن

بە داخووە پێ دەچێت هەندریڤ جیاوازی نیتوان وشەیک کە بە
 «ال التعريف» دەست پێدەکات و وشەیک بەی «ال التعريف»
 نەکات . کە دەلێن صباح واتە سێدەیهک . بەلام الصباح
 واتە سێدەیهک ، یان هەر سێدە ، بەو پێیە قسەکەرو کوژر

الحصى ، المقاعد ، المغاور ، مناديل ، هەموویان
 (کۆ) ن ، بەلام هەندریڤ هەموویانی کردوو بە تاک . هەرچەندە
 دەزانم کە هەندیک زەحمەتە بە شێوەی کۆ لە وەرگێزارو
 کوردییەکە بە کاربەتندریڤ . بەلام لە بری الحصى دەیتوانی
 بلێت چەوێکان . یان بۆ چەوێکانی رێگای بەرەو ماله ومان .

شاعیر دەلێت :

لدروب قرأنا عليها تعازينا
 منحتنا النجوم واسرارها وتأويلها ،
 للسماء تضيء قناديلها
 في مياة الطفولة ؛ قل لي
 ما أقول ، وما أعمل ؟

له المنجددا ماتووه. واته: ما يلبس فوق الثياب
كالعباءة او الحبة واته: نهو شتهى به سر جلويه رگدا
لهبر دهرکت و هک عباو جبه يان با بلتين (پوشاک).

الشواظ: واته ورده پارچه، تله زم و مانای بلیسه ناکرته ووه.

شاعیر دهلیت:

يعجب الزمن الأول
يعجب الكاغذ الخبر، والحرف، والقلم الأول
يعجب الحقل، والقمح، والمنزل الأول.

هه ندرین دهلیت:

زهمهني يه کم سر سوروماوی دهکا
کاغز - مهره کب، پیتکان، قهلمی یه کم سر سوروماوی
دهکا

کیتکه، که نم، منزلگای یه کم سر سوروماوی دهکا

هه ندرین هم سئ دیره ی راست وهرگت راوه. نهگر چاو له مانای
نهو کرداره بیوشین که له هر سیکاندا دوپاره بوووته ووه. چونکه
يعجب: واته ساری سورده میتیت، نهک سر سوروماوی دهکا.
واتا نهو شتانه ی خویان ساریان سورپده میتیت، نهک ساری
که سیک یان شتیکی دی سورپده میتیت.

شاعیر دهلیت:

لم نجد غير ما يشبه القش في موقد الأفرول

هه ندرین دهلیت:

شوهی یه پووشه ی ناگردانی ناوابوو نهجی ناگرینه ووه

لیره دهی بوهستم و بلتم:

قیروسیا له وهی وهرگتی له عهره بییه که نهگه یشتووه، به لام تو
بلی پش شوهی وهرگت را نهگه ی بترئ بؤ بلاوکرده ووه جارتک
نهخویندیتته ووه له خوی نهپرسی بیت (نهرئ نهو به راست من
دهلیم چی؟ نه رسته به کوردی چ مانایه که دهگه میتیت؟)

عاد که لم نجد مکی لیوه وهرگت راوه په یوهندی نییه به

کرداری عاد به مانای گه رایوه، به لکو یه کیکه له «اخوات

کان» هو به مانای صار دیت واته: بوو(له شتیکه ووه بؤ شتیکی

دی، له حاله تیکه ووه چوه حاله تیکه دی، بؤ نمونه کاتیک

دهلین «عاد سلیمان بعد ان کان مریضا» واته پاش

نهوهی نهخوش بوو چاک بوووه، نهک گه رایوه. نهگر کرداره که

یهو مانایه بویه که هه ندرین لیتینگه یشتووه ده بویه بوترایه

«لن نعود»

موقد الأفرول: واته ناگردانی ناوابوو، نهک ناگردانی

ناوابوو، چونکه ناوابوو به عهره ی دهیتته اقل.

دهزان باس له کام سپیده دهگرت، هرودها مساء و
المساء.

کاتیک دهلیت: (سپیده یه کی لاوازو شه وکوتر) کویتگر یان
خوینر چاوهرتی ته واکر دیکه بؤ نهوهی بزانتیت نهو سپیده یه
چییه تی، به لام که دهلیت (سپیده لاوازو شه وکوتره) خوینر
تیدهکات که نهو سپیده یه هه موومان دهیناسین لاوازو شه وکوتره
، هه واله که لیرم دایه و خوینر چاوهرتی روونکرده ویه کی زیاتر
نییه.

پارچه ی هه وته م

شاعیر دهلیت:

جمل الناس ساحتهم

بهیا کل موتاهم

برؤوس من الشمع تطفو وترسب في برك
من كلام

هه ندرین دهلیت:

خه لک به پهیکه ی مردووه گانیا
کوهره پانه گانیا سیخناخ دهگن و
به سهره مؤمه گانیا خاموش دهی
به ناو کومه کانی وئندا ده نیشیتته ووه

پتسه کی لهو سئ دیره و شه یه کی تیدا نییه مانای (خاموش)
بگه یه میت، هه ندرین وشه ی (خاموش دهی) ی له بری **تطفو**
به کارهیتاوه، نه مش هه له یه **تطفو:** واته سر ناو دهگه ویت.
نهک خاموش دهیت.

جگه له وهش دیار نییه کئ «خاموش دهیت» نه کاره تاکه بؤ کئ
دهگه ریتته ووه، له کاتیکدا هه موو ناوه کانی پش نه به «فاعل و
مفعول» وه (کؤن)؟

ترسب: واته بن ناو دهگه ویت، یان ده نیشیت. نهک
ده نیشیتته ووه (چونکه ده نیشیتته ووه بؤ بالنده بالدارو فرۆکه و شتی
تر به کار دیت).

شاعیر دهلیت:

لا ترور السماء بیوتاتهم ومقاصيرهم

والمناير إلا

في رداء حديد، وعلى وجهها شواظ،

هه ندرین دهلیت:

ناسمانیش به یه خه کی له ناسن و. له سر پروو خساریشی

بلیسه یه که نهی

مال و کوژشک و هکوکانیا سهردان ناکا

یه خه کی: نازانم مه به سئ وهرگت چییه !! به لام **الرداء** «وهک

بق نو تیرانه سهر دوولکهی (طلال) بخوتنه وه

المزمل: له کرداری رَمَلْ هوشی زمییل هوه
نه هاتوه به مانای برادره و هورپی. به لکو له کرداری رَمَلْ هوه

هاتوه

رَمَلْ الشیء . اخفاء . واته شاریدییه وه . رَمَلْ
الشیء بشویه أو فی ثوبه : لفه . واته شته کی به
کراسه کی داپوشی. یان کراسه کی له شته وه ئالان.

ههروه ها وشه (په یام) که مانای رسالة (به ههروو مانا
پوستی و ئایشیه که یه وه) ده که یه نیت . ناکاته الوحي و
ناشرانم الوحي کوردییه کی ده بیته چی و دهنگه هه وشه که
خوی به رینووسی کوردی به کار به ندریت (وحي) باشتر بیت.
که واته:

أیها الشاعر المزمل بالوحي

ده بیته :

ئهی نو شاعیره ی خوی به وحي داپوشیوه.

به لām نو دوو هه له یه سهر وه هه هیچ نین له چاو هه له یه دیری
دوه مه دا . وه رکیتر له بری وشه الطلول ناوی طلال ی
هینا وه بو نه گه تیش خستویه ته نپوان دوو که وانه وه وهک ناویک
«اسم علم» بیت. باشه نه گه وایه بوچی نه شاعیره نه هه ندرین
له پهراویژیکدا بۆمان روون ناکه نه وه ئهم طلال ه کتیه وا له بر
قوتوبۆته وه ؟ طلال بن عبدالله به یان طلال مداح
ه ؟ تینا گه مانا به پتی ریزمانی کوردییه یان به پتی ریزمانی
عهرمی طلول له وه رکیتراندا ده بیته به طلال ؟
نزیکنترین کردار که مرقف بیری بوی بچیت له لیکدانه وهی نو
وشه یه کرداری :

اطل به به مانای نزیکبوونه وه یه . به سهر دا روانین و .
سهره لدان و ده رکه و تن. هه له م کرداره وه وشه الطل
وه رکیتر وه که (کو) به کی اطلال و طلول : واته
الموضع المرتفع یان الشاخص من الآثار واته
شوینکی به رزو دیار . یان شوینه وارو یاشماوه ی شتیک . لیره دا
مانای دووهم زیاتر رتی تیده جیت . چونکه گریان به سهر
شوینه واری دۆستان و خوشه ویستاندا و لاوانده و هیان
ترادیشونیک کۆشی شیعری عهرمییه و وهک نه وهی شاعیر
به ویت بلت پاش نه وهی بووینه پووشی نیو ناگردانی ناوابوون
شتیک نه ماوه به دهست نو تیرانه وه جکه له شوینه وارمه کانمان به
سهریاندا بگریین و بیانلاویننه وه . جکه له وهش دوور نییه
الطلول به مانای اطلالة هات بیت. واته سهره لدان و

شاعیر ده لیت :

دلنا ، اهدنا الصراط الي کلمات نسافر فيها
سفر غیر ما ألفته ، ونوغل فيها -

هه ندرین ده لیت :

ریشه ریمان بکه . مهفریکمان بق په یقه کان پتی به خشه تیایدا
سهر بکهین
سهریک که پتی رانه هاتوو . تیتیدا رۆجین.

ههروو کرداری دلنا و اهدنا یهک مانایان هیه. واته
ریشه ریمان بکهو ریکه ی راستمان پیشان ده.

أهدنا له کرداری هدي يهدي هديا و
هدایه هوه هاتوه و مانای به خشین یان دیاریکردن ناکه یه نیت
که له هدي يهدي هدا هوه هاتوه . هه رچه نه ده
ههروو کردار که یهک سهرچاوه یان هیه . نیش خوا هدا یه تی
هه موو لایه کیشمان بدات.

الصراط: واته ریکا (به بنچه وشه یه کی کریکیه به پتی
المنجد) نهک مهفریک.

نسافر فيها: بق کلمات ده که رینه وه. بۆیه ده بیت بو تریت
«تیایاندا سهر بکهین». به لām وا دیاره وه رکیتر وای زانیوه که بق
الصراط ده که رینه وه . هه رچه نه ده بویه سهرنجی نه وهی
بدایه که الصراط نهک هه تاکه به لکو تاکه نقرینه شه و له
حاله ته دا ده بویه شاعیر بیوتایه نسافر فيه نهک فيها .
به لām وا دیاره کاک هه ندرین خوی زۆر به ریزمانی عهرمییه وه
سه غله ت ناکات.

سفر غير ما ألفته: واته سهریک که پتی رانه هاتوو
(واته وشه کان پتی رانه هاتوو). چونکه نه کهر (پتی رانه هاتوو)
بویه به عهرمی ده کوثر سفر غير ما ألفته .
(هیوادارم خویننه ی هتزاو کاک هه ندرینیش سهرنجی جیاوازی
سهریوی «الفته» و «الفته» بدهن).

ههروه ها (تیتیدا رۆجین) یش هه له یه و ده بیت بو تریت (تیایاندا
رۆجین) چونکه بق کلمات ده که رینه وه. نهک بق الصراط

شاعیر ده لیت :

ایها الشاعر المزمل بالوحي،
واقرأ لتلك القبائل مرثية الطلول

هه ندرین ده لیت :

ئهی شاعیره کی هورپی په یام

حرفی ناکړی به کوردی ، چونکه خوښ نښه پاش - لست -
که مانای به نه‌کړدنی «نفي» رسته‌که ده‌گه‌نیت ، کرداری
أَجْهَل «نازانم» یش به کاربښنن که نه‌ویش به «نا» دوست
پتده‌کات ، بویه چاکتر وایه له وهرکړاندا هردوو «نفي» په‌که به
په‌که «مثبت» بغه‌لټنرت - به‌لام به هر حال نه‌و رسته‌په به هیچ
شپوه‌په‌که مانای «ناخو من هه‌موویان ده‌زانم» ناکه‌په‌نیت.
أَمْ کُلِّ ما أَجْهَل: واته یان هه‌موو نه‌و شتانه‌م که نایانزانم.
نه‌که هه‌موویان نازانم.

شاعیر ده‌لټ :

ولمن سَأْفِي؟ لمن كان قبل؟
لمن صار بعد - التنازع في احترام،
وكلی مستبسل.

هه‌ندرتن ده‌لټ :

بۆ کێ شاد بم ؟ بۆ کێ له به‌رایي بوو ؟
بۆ کێ بوو پاشان ؟ هه‌لکالیني ناوه‌وم شیری منیکه
من له هه‌ردووکیان نه‌به‌ردم

سَأْفِي له کرداری فاء يفي فيئا هوه هاتوو به مانای
رجع ، که‌رایه‌وه ، وەک له نایه‌تیکي قسورناني پیرۆزدا هاتوو
حتي تفیی الی أمر الله لیتر نازانم نه‌م (شادیووه) له
کوڼوه هاتوو !!
واته شاعیر ده‌لټ :

بۆ لای کێ بگه‌ریمه‌وه ؟ بۆ لای نه‌وه‌ی له پتیشدا هه‌بوو ؟
یان نه‌وه‌ی دواتر درووست بوو (په‌یدا بوو) ؟

التنازع له کرداری تنازع هوه هاتوو ، واته دوو لایه‌ن
که‌وته‌ ناکوکی له سر شتیک ، نه‌که له کرداری نزاع : واته
هه‌لکۆلی ، هه‌لیکه‌ند ، وەک هه‌ندرتن لټیتیکه‌پشتوو ، نه‌گه‌ر چی
له به‌نه‌چدا نه‌و دوو کرداره‌ په‌که‌ سه‌رچاوه‌یان هه‌په‌.

که‌واته شاعیر ده‌لټ :

ناکوکی ناخه‌ له چنگدان
منیش هه‌مو گیانم ناماده‌ی نه‌به‌رده

شاعیر ده‌لټ :

صانع رقعة من تراب
خيمة ونوافذ من شطحاتي
خالق جنة من رمال

هه‌ندرتن ده‌لټ :

سازکردنی پارچه‌په‌که له کل
چادرک و په‌نجه‌رک له پریسه‌کانم
خالقی به‌هشتیک له خوله‌میش

هه‌لاتن. چونکه نه‌گه‌ر سه‌یري په‌که‌مین دتیر بکه‌ین که ده‌لټ : لم
نعد غیر ما يشبه القش في موقد الأُفول زور
پتده‌جټ که وشه‌ی الطلول له دواپه‌مین دټیردا به مانای
هه‌لاتن و سه‌ره‌ل‌دان بیت ، وەک دژه وشه‌په‌که به‌رامه‌بهر
الأُفول واته (ناوایوون) به تاپه‌تیش که ده‌بینن شاعیر نه‌که
هر دزایه‌تی له نیوان نه‌م دوو وشه‌په‌دا دمخولقټنټ به‌لکو له
نیوان هر په‌که‌تیکاندا له که‌ل وشه‌که‌ی پتیش خویشیدا ، له
کاتیکدا الأُفول مانای ناوایوون و کوژاندنه‌ویه وشه‌ی
موقد و ناگردان په‌کار ده‌هټیت که مانای گه‌رمی و ډاکیرسان
دبه‌خشیت ، به‌لام پتیش الطلول که مانای سه‌ره‌ل‌دان و
جوړه له دایکبوونیکه وشه‌ی سرشبه به‌کار ده‌هټیت واته
(لاوانده‌وه) که بۆ کوژایی هاتن و مه‌رگه‌.
خوڼه‌ری هیژا سه‌رنج ده‌دات که من دلتیا نیم کام له دوو مانایه
پر به پتستی وشه‌ی الطلول هو ، ره‌نگه‌ مه‌به‌ستی شاعیریش
مانایه‌کی دیکه بی جگه له دوو واته ، به‌لام به دلتیاییه‌وه ده‌زانم
سوڼتد بخزم که الطلول هیچ په‌یوه‌ندیه‌کی به طلال ی
جوانه‌مه‌رگه‌وه نښه .

پارچه‌ی هه‌شته‌م

شاعیر ده‌لټ :

أُتُغْرِب عني وَأُنْأَي
وَأَعُود الي : من الأُول -
ما تُجَدِّد أو ماضی
أَنَا کُلِّ ما لست أَجْهَل . أَمْ کُلِّ ما أَجْهَل ؟

هه‌ندرتن ده‌لټ :

له خۆم نامۆ ده‌بم و دوور ده‌گه‌ومه‌وه
له سه‌ره‌تاوه .

به‌ره‌و خۆم ده‌گه‌ریمه‌وه

چ تازه‌بووه ، چ گوژمه‌را ؟

ناخو من هه‌موویان ده‌زانم یان هه‌موویان نازانم ؟

تټیکه‌م نه‌پټی له‌وه‌دا چیه‌ که وهرکټر هر نه‌م ناماژه‌په‌(:)
ده‌بینی شوټنگوړکټی به رسته‌ی پاش و پتیشی نه‌و نیشانه‌په
ده‌کات و ماناکان تټیک ده‌دات.

مَنْ الأُول: واته کټیبه په‌که‌م ، یان کټی په‌که‌مینه. نه‌که له
سه‌ره‌تاوه. دیاره هه‌ندرتن مَنْ الأُول ی به مِنْ الأول
خوڼندوټه‌وه.

أَنَا کُلِّ ما لست أَجْهَل: واته تاپا من گشت نه‌و شتانه‌م
که ده‌یانزانم (یان لټیم ناشکران) ؟ (نه‌م رسته‌په به شپوه‌په‌کی

عين صقر تبارك عيني بين البشر، ولي الابدديه بيت ولي حكمة العذاب

همندرين دهليټ :
چاوي هلوليك له نيوان مروغهكان پيروزبايي له چاوانم دهكات
مالي تلف و بئ يهكم هيه دانانتي ژانم هيه

ولي الابدديه بيت: واته تلفويي مالمه - نهك مالي
تلف و بئ يهكم هيه.

شاعير دهليټ :
أيهذا المدي العربي ، المدي الغيبي
كيف أعطي لوجهي وجهك من أول
ولساني أسس غريبا
وعصري هي بن بي.

همندرين دهليټ :
نوه چ مهودايكي عرهبييه ، مهودايكي نووتك
چوون روخسارت له سهرهتاوه به رووخسارم بدم
زمان و سهردهمكه نامق بوو
ها دهی پتکون نهی لاواني باوكم

أيهذا المدي العربي ، المدي الغيبي : واته نهی
نم مهودا عرهبييه ، نهی مهودا نووتكهكه (ليردها پرسپار له
نارادا نيه - بويه پتويست بهو «نوه چ» يه ناکات).
همندرين جارتيكي ديش پيتي (واو) ي پاش كيف أعطي
لوجهي وجهك من أول پشت گوئی دمخات كه ليردها
زور گرنگه ، نوه «واو الحال» ، ماناي نيستاكه پان لهم كاتدا
پان پاش نوه دهگهپيتي.

ليردها شاعير دهپويت بليت :
چوون سر له نوئ رووخسارت به رووخسارم بپهخشمهوه
نيستا ، كه زمانم نامق بووه

ليردها شاعير تهنيا (زمانهكهی خوی) به نامق دناسيتيت و يو
(سهردهمكهی) وهسفيكي ديكي پتيه . به لام كاك همندرين زمان
وسهردهمكهی له يهك شپش داوه همدووكياني به نامق
ناساندوه.
شاعير وا وهسفي سهردهمكهی خوی دهكات :

وعصري هي بن بي

خوا هلناكرتيت ، پيدهجيت همندرين بئ نم هي بن بي
ناقولايه زور كرابيت ، به لام تهنيا هي يه دوزيوتهوه كه
راسته ماناكهی (ها دهی) دهكات . به لام نهك تزيك ورتتر
بگرايه دهبيني هر دتريك پيش هي ماناي همدووه تعبيري

صانع : ناوی کرداره له صنع واته دروستکر، خولقيټر .
به لام ليردها وهك ههوالتيك ليكدسرتتوه كه شاعير پارچه گلهكه
شتهكاني ديكي درووست کردوه . دهسني ماناي نيازو ليپرانيش
يگهپيتي له داهاتوودا . واته درووستي دهكهم ، به هه مان
شيوهش وشعی خالق.

كه واته شاعير دهليټ :
له بزرگانهكاني خوم پارچهيك گل و
رشمال و چهند پنجهريهيك درووست دهكهم
بههشتيك له خوله ميتش دهمخولقيټم

شاعير دهليټ :
أتغلغل في عريها . وأمثل نفسي
طائراً مرة ، حجرًا مرة
وأمثل نفسي
ألفا ، مرة ، وياء مرة
وأكشف هذه الصور :

همندرين دهليټ :
به نيو رووتيهكهيدا روډهجم ، جارتيك دهم به نوټنهری خوم
جارتيك بالندهيهك ، جارتيكش بهرديك
دهم به نوټنهری خوم
جارتيك ، تلف ، جارتيكش
پاه
رووی نم وتنهيه هلهدمالم

همندرين له هر نوهی أمثل نفسي و طائراً له دوو دتري
جپاواژدا تووسراون يهكسر ليكيان جپادهكاتهوهو أمثل
نفسی به تنيا وهردهگيرئ و دهليټ (دهم به نوټنهری خوم
جارتيكش بالندهيهك جارتيكش بهرديك) ، له راستيدا شاعير
دهپويت بليت :
به نيو رووتيهكهيدا روډهجم و ، جارتيك وهك
بالندهيهك خوم دهنوټم ، جارتيكش وهك بهرديك
جارتيك دهم به «تلف» يک و جارتيك به ياه

(ليردها «دهم به» م) بهكارهتاوه بئ نوهی «خوم دهنوټم» دووباره
نهكريتتهوه . نهگينا به شيوهی [حرفی] دهبي بگوتريت «جارتيك
وهك تلف خوم دهنوټم و جارتيك وهك ياه» .

الصور واته وتنهكان ، نهك وتنهيك . هذي الصور : نم
وتنه.

أكشف: واته خومي لي دمخمه روو ، خومي لي ناشكرا
دهكهم . نهك رووی هلهدمالم ، كه عرهبييهكهی أكشف دهكات .
شاعير دهليټ :

وهرگپړانه کهم کرد بریارم دا هه ولیدم سر له نوې شیعره که بکه موه به کوردی و مه به ستمشیم تنیا گه یاندنی مانای شیعره که به ، یان هر هیچ نه بیت نریک بوونه وه له شیعره که ، دهی ته وهش بلیم که من به پیچ وانه ی کاک هه ندرینه وه شیعر نانووسم و نه مهش پیگومان کاره کهم ناسانتر ناکات . جگه له وهش رهنه عهره بی زانیکي باش به سر شو وهرگپړانه ی منیشدا بچیته وه هه لو نادیکه تی تیدا بدوژیته وه ، نه مهش تنیا مایه ی دلخوشتی و پیزانیم ده بیت . گرنگ نه ویه کاتیک مرؤف دهست دهاته کاری وهرگپړان دلسوزانه بگه ری به دوی ماناکانداو خو ی ماندو بکات و بیرسی چونکه پرسین نه نگی نییه ، بریا ناکه م که سیک هه بی هه موو زمانی عهره بی (یان هر زمانیکي دی) له ۱۰۰٪ بزانت . به لام با نهو شتانه ی نایانزانین یان لیمان دنیا نیین به خوینتری نه فروشین و به شتویه ک نامازیهان بق بکه ین له وهرگپړانه کمانداو متمانه شمان به وردی و زیره کی خوینتر هه بیت ، که دهوانیت نهو که لپانه ی کاره کانی نیمه پر بکاته وه خو ی به رامه بری چاکترو پر به پیستیان بق بدوژیته وه .

له کوتاییدا ده لیم : زمانی عهره بی زمانیکي سهخت و به پیچ و په نایه رهنه تنانته خودی عهره به کانیشت له به ردم هه ندی وشو تعبیردا دهسته وهستان بن ، بویه من نیازم نییه گله یی له به خشی خوم و کاک هه ندرین بکه م که عهره بییه کی وا چاک نازانین بق وهرگپړانی شیعر ی نه ونیس دهست بدات . له بری نه وه دمه ویت به ناوی هه ردو کمانه وه شوکرانه بژیری نه وه بکه م که نه ونیس کوردی نازانیت!!

په راوتزه کان

۱- هه ندرین ، بیکهاتی بوشیتو برسی بیتاسی روشنبیری و روشنبیر . کوفاری به ککرتن ژماره (۱۷) ، ۱۹۹۵ ل ۱۴

۲- ادوارد سعید . الثقافة والامپریالیه . نقله الی العربیه وقدم له کمال ابودیب ، دار الاداب بیروت ۱۹۷۷ . ص ۸۷ - ۸۸

هي بن بي روونکراوته وه . به لئ له [المخجد] دا هاتوه که : «هي بن بي» و «هيان بن بيان»: کنایه عمن لا يعرف من هو ولا يعرف أبوه .

واته وه سفيکه به که سیک دهوتریت که نه خو ی بنا سريت و نه باوکی ، به کوردییه که ی ده بیته (نه سل و نه سلی دیار نییه) له وهش کوردانه تر (ناکس به چه) به .

واته شاعیر ده لیت :

چو ن سر له نو ی رووخسارت به رووخسارم بیه خشمه وه نیستا ، که زمانم نامق بووهو سرده مه که شم ناکس به چه .

نیترو پیوستیش ناکات (لاوانی باوکم) به خوت و خو یایی خو یان ماندوو بکه ی و بکه ونه ری ، چونکه نه ونیس ناوی نه وانی له کوله که ی ته ریشدا نه هینا وه .

شاعیر ده لیت :

لست ما شتته ، لست ما لاأشاء

هه ندرین ده لیت :

نه مخوازی بوو ، نه ک خوازیینی من بوو

لست ما شتته: واته نه وه نیم که ده مخواست (نه ک نه مخوازی بوو) .

لست ما لاأشاء: واته نه وه نیم که ناخوازم . نه ک (نه ک خوازیینی من بوو) .

دوا وشه

له و وتاره ی کاک هه ندریندا که پیشتر نامازم بق کرد ، نووسه له پال که لئ شتی تردا گازنده له دوو شت دهکات، که بوونه ته هو ی نه وه ی روشنبیریان له تنگانه یه کی به رده و امدا بیت: یه که میان نه ویه که «تا نه مروش روشنبیری نیمه - وه ک گشته کی - تنیا دهستی بق نهو دهقانه بر دووه که له ناستی روشنبیرییه که ی خو یدایه»

دووه میان نه ویه «که وهرگپړان له لایه ن روشنبیرانی نیمه و له ناو روشنبیری نیمه و ، وه ک بزافیکي روشنبیری له کوژدا نییه» . منیش پاش خویندنه وه ی نهو شیعره وهرگپړاوه ی نه ونیس له لایه ن کاک هه ندرینه وه بق گازنده ی یه که میان ده لیم . (جا توخوا ناهه قیانه ؟) . بق دووه میشیان ده لیم . «له خوا به زیاد بیت» چونکه نه که وهرگپړان وه ک بزافیک له نارادا بیت و خه لکیش وه ک کاک هه ندرین «تیکست» وهرگپړیت، نه و ده بیت بق ماوه ی (۱۰) سالتیک په یو وندی خو زمان به هه موو جیهانی مه عریفه وه را بگرین ، تا به سر نه و وهرگپړاوانه دا بچیته وه که نه جام دراو و نه و سوا رایه ک سه بارت به ناوه و کی شته وهرگپړاومکان دهر برین!!

خوینتری هیزا : پاش نه وه ی به راوردی دهقی شیعره که و

تهرجه مه که ی شیروان

سترانیك بو پټه کانی نه لږوبی

له نه فسانه کانیانه وه هاتنه خوارې
له هه سارانیکه وه که ژن بوون
منیش سووسه یه کی هاوره وتی کوچه کانیان بووم
مه ره که بیټک بووم له شه وه کانیاندا خوی حه شاردا بوو
له نیو هه نگاوه په راگه نده کاندایه تریه ی گرد بووم
ئاسمان بو ی دهوتم و منیش گومان و مه حالم دهنووسییه وه

هه نگاوه کانم له یادیان کردم ، کاروانی زهین تووړیدام
له چولاییه کدا که هاوبرای مه رگ بوو ،
له وه هواره دا - که نه کهس دهوړی و نه کهسیش دههات ،
کاروانی زهین تووړیدام .

ئه ی ناو میډی ، ئه ی ناگره بیداره کهم
کلپه مردووه که ی ناخم بته قینه وه ، تا له ناگردانی زهیندا بته قیمه وه

ئا نه وه تا شه به نگی کوچه کانمان ، -
ره وه خوشتریکه له قسه و
په یکه رانیکی رووته له : کاروانیکه
له په یف هه لده کیشری و ، له مه ره که بدا دهوټیه وه ، چاو هه لده خه م
خوینمان به دهوړیدا خه رمانه یه که و
زایه له م بیست تیدا شه پو لی ددها
وتم : ئه مه زایه له ی ئیمه یه ، ئه مه ش
ئه ستریه کی ئا و ابوو

ریگاش که مارو دانیکه ، -
جا چ شتیک زه مین دهکاته وه گهر له ئاسمانیکدا داخرا؟
ئا نه وه تا شه به نگی کوچه کانمان
قاسیدی با به سه ریا رابوردو - نه زایه له یه که ، نه کهسیکه
پیشبینیه کانیش له شه قامه کاندایه وتوون - نه وه کټیه
له کهشکه لانی قوره وه
له تاریکیه کانی جهسته وه

شپږمه که به مه رښی

ته رجه مه که ی هه ندرین

سترانیک یو پسته حینه کان

دابه زین له نه فسانه کانیان و

له مه ساره کان که زیتیک بوو

منیش ستره گریک بووم هاوړه وتی کوچ کردنه کانیانم ده کرد

مه رکه بیتک بووم له شه و کانیان په نهان کرام

له نه نگاوه په ریده کان که وتو ویکې به خشر او بووم

گومان و مه حال دهنووسم و ناسو ش لیم پرده کاته وه

هه نگا و د کانم له یادیان کردم، کاروانی یادوه ریش

له چولا بیه کی هاوړا له که ل مهرگ تووړیدام،

له ناسیا وان - نه که س ده چی ونه که سیش دی،

کاروانی یادوه ری تووړیدام.

تو نه ی ناو می دی، نه ی ناگره بیتداره که م

ریزگی کلپه یه کم تیندا مردووه، تاله ناگردانی یادوه ریدا

پته قمده.

* * *

نانه وهش شهبه نگی کوچ کردنه کانمان

خوشتریکی له گوتن

په بیکره رووته کانیش: کاروانه

له په یقیندا ده شلمی، له مه رکه بدا ناو تته ده بی، نیگاده برم

خو تیمان له ده وریدا خه رمانه یه که

زایه له تیایدا شه یولی ددها

و تم: نه وه زایه له مانه، نه مه شیان

نه مستیره کی ناو ابو.

ریگاش که مار و دانیکه

چ شتی زه ی ده کاته و گهر له ناسماندا داخرا؟

نانه مه ش شهبه نگی کوچ کردنه کانمان

نو تته ری پایه کان به سه ریدا گوزران - نه زایه له یه که، نه که سیک

پنشینیه کانیش به ریاسدراون

له شه قامانیک

له نووته کیه کانی جه سته دا،

مَنَظَرًا مِنْ أَسَاطِيرِهِمْ
مِنْ قَوَائِمٍ كَانَتْ بَنَاءً
وَأَنَا كُنْتُ رَصْدًا بِوَأَكْبُ تَرْخَالَهُمْ
كُنْتُ حَبْرًا تَخَيُّا فِي لَيْلِهِمْ
كُنْتُ فِي الْمَطَرَاتِ الشَّرِيدَةِ وَقَعَ الْهَيَاءُ
أَكْتُبُ الظَّنَّ وَالْمُسْتَحِيلَ وَيُمْلِي عَنِّي الْقَضَاءُ

نَسِينَنِي خَطَايَا، رَمَيْتَنِي قَائِلَةُ الذَّاكِرَةِ
فِي سِلَاةٍ تَأَخَى مَعَ الْمَوْتِ،
فِي الرُّبْعِ - لَا مِنْ بَرْوَجٍ، وَلَا مِنْ بَجِيءٍ،
رَمَيْتَنِي قَائِلَةُ الذَّاكِرَةِ.

أَيُّهَا الْبَيْتُ، يَا تَارِيخَ الشَّاهِدَةِ
فَجَّرِ اللَّهَبَ الْبَيْتَ فِي، لَكُنِي أَتَصَدَّرُ فِي مَوْلِدِ الذَّاكِرَةِ.

...

مَوْلَا طَيْفُ تَرْخَالِنَا، -
إِبِلٌ مِنْ قَلَامٍ
وَمَيَاكِلُ مَجْرُودَةٍ: قَائِلَةٌ
تَنْتَحِطُ فِي اللَّفْظِ، تَنْتَعِلُ فِي الْجَبْرِ، أَرْثُو
دَمًا حَوْلَهَا مَالَةً
وَسَمِعْتُ الْعَصَى يَتَمَوَّجُ فِيهَا
قُلْتُ: هَذَا صَدَاتَانَا، وَعَلَيَّ
نَجْمَةٌ أَقْلَةٌ.

وَالطَّرِيقُ حَصْرًا، -
مَا الَّذِي يَفْتَحُ الْأَرْضَ إِنْ أَغْلَقْتُ فِي سَمَاءٍ؟
مَوْلَا طَيْفُ تَرْخَالِنَا
مَرُّ وَثَدِ الرِّيَّاحِ عَلَيَّ - لَا صَدَى، لَا اخَذَ
وَالْتِمُوتُ مَطْرُوحَةً
فِي الشُّوَارِعِ - مَنْ ذَلِكَ الْمُتَسَيِّ
مِنْ دُرُودِ الطَّيْرِ،
مِنْ عَقَمَاتِ الْجَنْدِ؟

سه‌رگه‌رمی پیشبینیکارییه؟

په‌مل لیدانه و تف له گری کردنیکی بی په‌رواو ،
 په‌نجیشمان
 په‌پوله ئاسا - تاوی رهش و تاوی سپی ، له تاریکایی نه‌به‌دا
 چراکه‌ی ده‌خوینیت‌هوه
 نائه‌وه‌تا شه‌به‌نگی کوچه‌کانمان
 مه‌مکی ژاله‌یه‌ک ، بڼه هه‌ناریک ، په‌قه‌له‌ی نیرگزنیکی سارایی
 زه‌مه‌نیکه ته‌نیا کوټ و کلیله چوونی په‌یفه‌و به‌س
 جا چ شتی‌ک وشه‌کان ده‌کاته‌وه‌گر له کتیبدا داخران؟

نیرینه بیت یان مینه
 نه‌ی ئەم نه‌فره‌تلیک‌راوه ، به ئاگاهینه ، فریشته‌یه
 له ونبوون به‌و لاوه چیت‌ر نییت
 ریگاش رووه‌و هه‌ر لایه‌ک که‌ژه ریانی‌که
 لم بوته که‌مه‌ریان و
 دره‌ختی ئەفینداری ریگای له‌یلا
 دره‌ختی ئەفینداری ویلی قه‌یس
 بووته پستی‌نی بالایان
 نه (شه‌میم) دیاره‌و نه (نه‌جد). زامیکیت
 له هه‌نگاوه‌کاندا مه‌له ده‌که‌یت
 نه‌ی ئەم نه‌فره‌تلیک‌راوه ، به‌خشنده ، فریشته‌یه.

هه‌مان شته - چ دان به‌خوټدا بگریت و بگه‌ریته‌وه‌بن هه‌وړیکی برووسکه‌دار
 یان به‌ره‌و مالی له‌یلا ملی ری بگری
 ده‌بینیت تاراوگه‌که‌ت له گشت شتی‌ک‌دایه ، -
 ده‌بینیت تاراوگه‌ن هه‌نگاوه‌کانت ، تاراوگه‌یه خو‌شه‌ویستیت ، شیتی‌که‌شت ، هه‌ر
 تاراوگه
 جه‌سته‌شت ، له‌و په‌ری شادی و سترانه‌کانیدا ، تاراوگه‌یه
 ده‌بینیت په‌راگه‌نده بوون له‌وه‌شه‌وه هه‌ل‌ده‌قولی
 که دلنیا بووی زی‌دو په‌ناگه‌ته ،
 ده‌بینیت تاراوگه‌که‌ت ئەم خاک و ئەم هه‌وا‌یه‌یه
 ده‌بینیت تاراوگه‌که‌ت له‌وه‌ش دوور‌تره که فه‌زا ده‌لیت

مِنْ عَنَمَاتِ الْجَسَدِ ؟
 ضَرْبُ رَمْلٍ ، وَنَفْثُ جَامِحٍ فِي الْعَقْدِ ،
 وَتَبَارِيحُنَا
 كَالْفَرَاشَاتِ - سَوْدَاءُ بَيْضَاءُ ، تَقْرَأُ قَدْ بَلَّهَا
 فِي ظِلَامِ الْإِبْدِ .
 هُوَذَا طَيْفٌ تَرْحَالِنَا
 تَذِي دَفْلِي ، عَجِيزَةٌ رُمَانَةٌ ، كَاجِلٌ مِنْ عَرَارٍ ،
 زَمَنٌ لَيْسَ إِلَّا قُبُودًا ، وَأَغْلَاقٌ لَفْظٍ :
 مَا الَّذِي يَفْتَحُ الْكَلِمَاتِ إِذَا أُغْلِقَتْ فِي كِتَابٍ ؟

* * *

ذَكَرْتُكَ ، أَمْ كُنْتُ أَتَى
 أَيُّهَذَا الرَّجِيمُ ، التَّذِيرُ ، الْمَلَاكُ
 لَسْتُ إِلَّا ضَيَاعًا
 وَالْمَسَارُ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ شِعَابٌ
 تَخْصَرُنَا الرَّمَالُ ، وَزَيَّرَ قَامَانِيَا
 شَجَرٌ عَاشِقٌ دَرَبَ لَيْلِي
 شَجَرٌ عَاشِقٌ نِيَّ قَيْسٍ ،
 لَا سَمِيمٍ ، وَلَا تَجْدُ جُرْحُ
 سَابِعٌ فِي خُطَاكَ
 أَيُّهَذَا الرَّجِيمُ ، الْكَرِيمُ ، الْمَلَاكُ .

وَسَوَاءُ - حَلَمْتُ وَفَنْتُ إِلَى بَارِقٍ
 أَوْ تَزَلْتُ عَلَى دَارِ لَيْلِي ،
 سَتَرِي أَنَّ مَنَّاكَ فِي كُلِّ شَيْءٍ ، -
 خُطُوتُكَ مَنَقَى ، وَحُبُّكَ مَنَقَى ، وَجُتُونُكَ مَنَقَى
 وَجَسْمُكَ ، فِي أَوْنِجِ أَفْرَاحِهِ وَأَغَانِيهِ ، مَنَقَى
 سَتَرِي النَّفْيَ يَتَّبِعُ مِمَّا تَقْتَضِيهِ
 مَوْنًا وَمَلَاذًا ،
 سَتَرِي أَنَّ مَنَّاكَ هَذَا التَّرَابُ وَهَذَا الْهَوَا
 سَتَرِي أَنَّ مَنَّاكَ أَبْعَدُ مِمَّا يَقُولُ الْفَضَاءُ .

نەویشیبینکاره کتیه ؟
 جسادوگه رتیکی لم ، (ژه هرددری)
 له گرتیکان هه لده چی و)
 زامدارمان ده کا
 وهک په پپوله - ره شه سپیه کان ،
 له تاریکیه کی نه به دیدا
 چرا که ی ده خو یتیتته وه .
 نائمه ش شه به نگی کۆچکردنه کافمان
 مەمکی ژاله ، بنکی هه نار ، پاژنه یه کی له عه پعمه ،
 زه مه نی ته نیا سنده تیکه ، داخستی په یقینیکه :
 چ شتیک په یقه کان ده کا ته وه گه ره له کتیتیدا داخران ؟
 نترینه بووی ، یا مینییه
 کتیه نه ونه عله تکراره ، به خشنده ، فریشته یه
 ته نیا ته متمانیکه و
 ره و تیش بۆگشت شتی ده رگه لیه که #
 لم که مه رتیکی بویه ست ، بالاشی پیچایه وه
 بۆرتیکای له یلا دره ختیکه نه ښنداری بالا پیچ کرد
 بۆ ویلی قه یس دره ختیکه نه ښنداری بالا پیچ کرد
 نه بۆنی ، نه فریا گوزاری . برینیک
 له هه نگاوه کانت مه له ده کا .
 کتیه نه ونه عله تکراره ، به خشنده ، فریشته یه .
 ته نیا خه و نت بیینی و خزایته وه نیو دره وشانه وه یه ک
 یا له سه رمالی له یلا هاتیه خوارئ
 تاراوگه که ت له گشت شتیکدا ده بیینی
 هه نگاوه کانت تاراوگه ن ، خۆشه و یستیت تاراوگه یه ، شتیا یه تیت تاراوگه یه
 جهسته شت ، له چله پۆیه ی شادی و سترانه کانیدا تاراوگه یه .
 له زۆدو په ناگه یی ،
 سورگوومی ده بیینی له وه ی جهخت کردو وه هه لده قوولئ
 ده بیینی تاراوگه که ت نه و خۆل وه وایه یه

له سهر سهريني باسكهكانت نهبي خهويكي ئارام ناچيته چاوت
چهنديش رږډچي ، سهفهرا ناكهي ، لهو تراويلكهيهدا نهبي
كه خوي دهنويي و چاوهكانت ديل دهكاو دهبا

ئا نهوه تا شه بهنگي كوچهكانمان ، -

جهستهيهك شوږ بووتهوه

له ولايتكي شوږهوهبوودا

كه تهنيا گوريسه شهتهك دراوهكان تييدا بهرقهراړن.

تييدا هيچ شتي قولپ نادا ، نهو خوينه نهبي كه دويي و نهرو پړانديان ،

تا سبهيني تيا بگهوزي

منيش له لم نووسين و خو نواندنهوه

له خو له ميسي وينهكاندا ،

له پوشيني نه م پريشكانه و خو مومياردن بهو لاهو چيترم نيه بيكه م و

بليم : ريگايهكي بن بهست ريگامه و

پرسياړي بي وه لام پرسياړمه .

* * *

ناوي له ژير زماندا ياخي دهبي ، ناوي له نيو ليوهكانمدا سهركهش دهبي

دهليم : ناوي نهو

هاورهنكي دارستانهكانيتي ، هاورهنكي كه نارهكاني

دهليم : ناوي نهو

ههنگاي وهرزهكانه

چياكانيش ناوي نهون ، ههرو بارانهكاني و كي لگهكانيش ناوي نهون

نيشتمانكه م هه مو نه م فهزاييه كه وردو خاش دهبي و دهبيته

دوشدامانتيكي تالي هه پرون به هه پرون بوو

به زمانتيكي تالي دوشداماو .

دهسا نه نئوميدي ، نه ئاگره بيدارهكه م

من چيم وت ؟ نهوي وتم ناوي نهو نيه

ناوي نهو هه مو نهوانهيه كه نه موتوون ، كه ناشيانليم .

چهند دورتر دهكه ومه وه ، ههست دهكه م نزيكتر دهبمه وه

دهبینی تاراوکه کت دوور تره له وهی ناسوی ده بیترتی.

چاوی خه والو به سهر یاسکه کانتته وه نه بی دلنیا نارازی

چهن دی رژیچی، سه فنه ناکی، ته نیا

له سهرایتکدا نه بی کله هیکه نیگا کانت

چاکتر ده بیینی

ناهمه ش شه به نگی کزچکرده کاغمان

جه سته بهک شور ده بیته وه

له ولایتیکی شور بزه دا

بزه وه ته ناگرینه نه بی بریاری نییه

بزه وه خوینه نه بی که دوتینی و نه مړش پرزا هه لقوولانی نییه

تاسپته دی تیدا بگه وزی.

منیش لم نه بی چیرم نییه بینوسم، تاله خوله میشی و نه دا

ناوینه بیه وه

چیرم نییه خولیدان له وشه رگتیه نه بی

سیمای خوم ده نوینم و

ده لیم: ریگایه کی بی چه پر رنگای منه

پرسیار تکی بی پرسیش پرسیاری منه.

* * *

له ویر زمانه دایاخی ده بی، ناوی نه وه سهر لیومه را ده ست

ناوی نه وه: ده لیم

رهنگی جهنگه له کی، رهنگی که ناره کانی

ناوی نه وه: ده لیم

ناوی ههنگای و هرهزه کان و چیا وه ورو بارانه کانی و کیتکه کانیش

ده لیم،

نیشیمانی من نه وه هه مو ناسویانه یه که پریشکده دا

دوشد امانتکی تال پریشکده دا

زمانتکی تال دوشد اماوه،

تو نه ی ناو میدی، نه ی ناگره بیتاره که م

چیم وت؟ نه وه ی وتم ناوی نه وه بهو

ناوی نه وه مانه ن که نه موتون، ناشیان لیم،

چه ندی دووریم زیده کرد هه ست ده که م ده لیم من نریکه که زیده

ده که م

لن تنام قریر الو سادة إلا على ساعدك

لن تسافر، مهما توغلت، إلا

في السراب الذي يترأى

أسراً، خاطفاً مقلتك.

هكذا طيفت رحالنا، -

جسد يتدلى

في بلاء تدلت

لا قرار لغير الجبال التي تمسك

لا أنجاس لغير الدماء التي اقتضها الأمس

والآن كي يتمرغ فيها الغد.

وأنا ليس لي غير أن أكتب الرمل، أن أتمرأ

في رماد الصور

ليس لي غير أن أندثر هذا الشرر

وأمومي حالي

وأقول: الطريق بلا منقذ طريقي

والسؤال بدون جواب سؤالي.

* * *

تَمَرَدٌ تَحْتَ لِسَانِي، يَجْمَعُ فِي شَفَتِي اسْمُهُ

سَأَقُولُ: اسْمُهُ

لَوْ غَابَتْهُ لَوْ شَطَانِي

سَأَقُولُ: اسْمُهُ

خَطَوَاتُ الْفُضُولِ

وَالْجِبَالُ اسْمُهُ وَالْغُيُومُ وَأَمْطَارُهَا وَالْحُقُولُ،

وَطَنِي كُلُّ هَذَا الْفَضَاءِ الَّذِي يَنْشَطِي

خَيْرَةً مُرَّةً تَنْشَطِي

لُغَةً مُرَّةً حَائِثَةً،

أَيُّهَا الْيَاسُ، يَا نَارِي السَّاهِرَةَ

مَا الَّذِي قُلْتُ؟ مَا قُلْتُ لَيْسَ اسْمُهُ

إِسْمُهُ كُلُّ مَا لَمْ أَقُلْهُ، وَمَا لَنْ أَقُولَ.

كُلَّمَا ارْتَدَدْتُ بَعْدَ أَحْسُ كَأَنِّي ارْتَدَّادٌ قَرِيباً

چەند شەپۆلەکانی ونبوونم قوولتر به‌رهو جەرگه‌ی ئاو رامبمالن
 هه‌ست ده‌که‌م کاناره‌کان نزیک ده‌بنه‌وه
 ئه‌ی ئه‌وه چیه له هه‌نگاوه‌کاندا ورد ده‌بی تا له وشه‌کاندا خۆی بگرێته‌وه ؟

* * *

را‌بردووم ده‌روخی ، به‌لام وینه‌که‌ی خۆمه و
 تێیدا داده‌رمیم
 ئه‌ی ئه‌وه چیه له ناخدا هه‌لده‌کشی ؟

ئه‌وه چیه له ناخدا هه‌ردوو شانی زه‌مین ده‌گری و
 به‌سه‌ریدا ده‌نووشیتته‌وه‌و ، سۆزی ده‌دات و
 به‌برژانگه‌کانی کراسه‌که‌ی کۆده‌کاته‌وه‌و ،
 به‌نه‌خشی خه‌ونه‌کانی دامان و سه‌رده‌ست و یه‌خه‌که‌ی
 ده‌رازینیتته‌وه‌و ؟

تۆ بلی ئه‌م بیا‌بانانه‌ی نیوان خۆم و من خولقینه‌رم بن ؟
 تۆ بلی ئه‌و لمانه‌ی دایانپۆشیبوم
 بینه‌ لافاوو تۆفانیکی خولقاندن ؟
 شه‌رته‌ دلێ ئه‌و شاخانه‌ی هه‌نگاوه‌کانم پۆشیبویانن به‌د گومان که‌م
 تا خۆم ئاسا کۆچ بکه‌ن و ، کۆچ بپۆشن
 به‌گوێی دال و کانی و دارخورماکانیاندا ده‌چرپێنم
 که‌ من خۆم له‌ وادا ده‌بینم ، -
 ئه‌وه نیم که‌ خۆم ده‌مویست
 ئه‌وه‌ش نیم که‌ نه‌مده‌ویست
 نیگه‌رانییه‌کم سواری شه‌پۆله‌که‌ی بووه
 له‌ هه‌ورێکدا دیم و ده‌چم و
 له‌ سه‌ر باسکی هه‌وا ده‌نووم .

* * *

تۆ ئه‌ی ئه‌م «من» ه ، ئه‌ی ئه‌و «من» هم که‌ دوور ده‌که‌وێته‌وه
 بگه‌ریوه‌ لام ، بمگه‌رینه‌وه‌ بۆ لای منه‌که‌م
 رووباری خۆشه‌ویستی و شیعری له‌ ئاوی ئیمه‌ را‌ده‌چله‌کی و
 ژیانیش له‌ سه‌ر نه‌زمی هه‌نگاوه‌کانمان

كُلَّمَا جَرَفَتِيْ امْوَاجٌ يَّهْبِيْ عَظِيْمًا اِلَى الْلُجِّ ،
اَشْعُرُ اَنْ الشَّوَاطِيْ تَذْنُو ،
مَا الَّذِي يَنْقُضُ فِيْ خُطُوَاتِيْ لَكِيْ يَتَمَسَّكَ فِيْ كَلِمَاتِيْ ؟

يَنْقُضُ مَا صَبِيٍّ ، لَكِنَّهُ صُوْرَتِيْ
اَنْقُضُ فِيْهَا ، وَلَكِنْ
مَا الَّذِي فِيْ يَعْلُو ؟
مَا الَّذِي فِيْ يُمَسِّكُ بِالْاَرْضِ مِنْ مَّنْكِهَيَا
وَيُحِبُّ عَلَيْهَا ، وَيَحْنُو
وَيَلْمُ بِاَهْدَابِهِ شَوْبَهَا ،
وَيَزُرُّ كُشْ اطْرَافَهُ
يَتَخَارِسُ اَخْلَامَهُ ؟

اَتُرَى هَذِهِ الصَّحَارَى بَيْنَ نَفْسِيْ وَبَيْنِيْ خَلَاقَتِيْ ؟
اَتُرَاهَا الرَّمَالُ الَّتِي عَمَرْتَنِيْ
تَتَحَوَّلُ غَمْرًا وَطُوفَانٌ خَلَقِيْ ؟
سَاوَسُوْسُ بَلَكَ الْجِبَالُ الَّتِي لَبَسَتْهَا خَطَايَا ،
لَكِنِّي تَتَرَحَّلُ مِنِّيْ ، لَكِنِّي تَلْبِسُ الرَّجُلَ
سَاوَسُوْسُ عَقَابَتَهَا وَيَسَابِعُهَا وَالنَّخْلَ
اَتَبِيْ اَتَمَامِيْ بِهَا ، -

لَسْتُ مَا شِئْتُهُ
لَسْتُ مَا لَا اَشَاءُ
فَلَقَّ رَاكِبٌ مَوْجَهُ
اَنْتَقَلَ فِيْ غَيْمَةٍ
وَاَنَامَ عَلَى سَاعِدِ الْهَوَاءِ

اُيْهَذَا الْاَنَا ، يَا اَنَايَ الَّذِي بَنَيْتُ
عُدَّ اِلَيَّ ، اَعِدْنِيْ اِلَى مَا اَنَا ،
نَهَرُ الْحَبِّ وَالشَّعْرِ مِنْ مَائِنَا يَنْجُمُ
وَالْحَيَاةُ عَلَى خَطْوِنَا

چندى شه پل ناوړيژگم رابلتي تاناخ ناوارهم قولتړده بى
ههست ده کم نکاله کان ويکديته وه ،
نوه چپيه له هه نگاوه کانم ده بنه وه تابه په يشه کاغوه بنووسين ؟

رابردو داده رمى ، به لام وينه منو
تتييدا دهرميتم ، نهى
نوه چپيه له ناومندا به زمده کاته وه ؟
نوه چپيه له مندا به سهرى شانه کاني زه وييه وده دنووسن
به سهر يا داده ورته وه ، ده چمى و
به بړزانگه کاني کراسه کمى گلده داته وه ،
به گلژنکه کمى خه ونه کاني
پاوپژکه ده چنيتته وه ؟

ناخو نم بيا بانهى نيوان خوځ ومن نوه خولقيته ره کمه ؟
ناخو نوله کانه هه ليکيتر اندمه وه
هه لگه راندنه وه يک وتوفاتى خولقانيک ودره چه رختينى ؟
نهو چپيا يانه به سرته سرت ديتنم که هه نگاوه کاني منيان پوشيووه ،
تامن ناسا کوبيکمن ، تاکو چيش بپوشن
کاته يک به درايه ک وکانيه کاني ودارخورماش به غه ليه غه لب
ديتنم

پټکه وه هاوشيوهين ، -

نهک نه مخوازي بوو

نهک خوازى من بوو

نيگه رانيهک سوارى شه پوله کمى بووه

له هه ورټکدا ده يگواز موه وه

له سهر باسکه کاني هوادا ده رازتم

نوه کام منه ، نهى منى که دور ده بيتته وه

بو لام بگه پټوه ، بو منى خوځ بگه رينه وه ،

روبارى خوځه ويستى وشيهر له ناوى نيمه دا راده چله کنى

ژيانيش به سهر هه نگاوه کاغاه وه

ئارەقەيەکی شین و مۆرەو له لۆچهکانی رووخسارمانهوه دادهباری
سا بلّین چی و چی بکهین ؟
که وتن خۆی کوتهو ، زهمینیش قوفل و
زهمەنیش قوفل لیدراوهکه

ده بگهړیوه لام ، بمگهړینهوه
بوچهوهکانی سهر ریگای مالمان
بوکورسییهکانی بهردی [فهرقه‌دی]
بوتهو ئەشکهوتانهی دهسماله‌کانیان
فری دهبایه سهر شانمان
بوتهو ریگیانهی نیازه‌کانی خۆمانمان بوخویندهوهو ،
ئەستیره‌کان و نه‌ینی و ته‌ئوله‌کانیانی پی به‌خشین
بوتهو ئاسمانه‌ی چراکانی خۆی
له ئاوی مندالیدا پی ده‌کرد ؛ پیم بلّی
چ بلّیم و چ بکه‌م
سپیده لاوازو شه‌و کویرهو
ئێواره‌ش نه‌خۆش
ئەو ره‌گانه‌ش تیشک پاشه‌که‌وت ده‌که‌ن ، ریشه‌کیش ده‌کرین.

خه‌لکی گۆره‌پانه‌کانیان
به‌په‌یکه‌ری مردووه‌کانیان
به‌وسه‌ره‌مۆمانه‌ی سهر ئاو ده‌که‌ون و له‌گۆلاوی قسه‌دا ده‌نیشن ، پر ده‌که‌ن
ئاسمانیش به‌پۆشاکي ئاسن و رووخساری ته‌له‌زماوییه‌وه‌نه‌بی
سهر له‌مال و ژوورو مینه‌ره‌کانیان نادات.
زهمه‌نی په‌که‌م سهری سورده‌میڤی
کاغه‌ز - مه‌ره‌که‌ب ، پیته‌کان ، په‌که‌مین قه‌له‌م سه‌ریان سورده‌میڤی
کێلگه‌و گه‌نم و مه‌نزلگای په‌که‌میش .

ئێستاش له‌پووشی نیو ئاگردانی ئاوابوون نه‌بی له‌هیچ ناچین
چاوساغیمان بکه ، ریگای به‌ره‌و شه‌کانمان پی پیشان بده با تیایاندا سه‌فه‌ر بکه‌ین
سه‌فه‌ریک که‌ پیی رانه‌هاتین و ، تیایاندا رۆبچین -
ئە‌ی ئە‌و شاعیره‌ی خۆی به‌وه‌ی داپۆشیوه

ناره قه پدېکې نوو تهک له لږچه کانی رووخسارمان داده باری

چ بیه یقین، چیش بکه یین؟

وتن سندنیکه، زه ویش قوفل و

زه مېش قوفلداره که...

بؤلام بکه پتوه بکه پتوه

بؤ چه ویکې رتگای بهرو مالده ومان

بؤ کورسیدک له بهردی فورقه دی

بؤ نه شکه و تیک که ده ساله که ی

له سهر شامان هلدده دا،

بؤ رتگایهک داوه تمامه مان له سهر خو پتوده

بؤ نه مستیره کان نه پتی و ته نویله کانی یین به خشین،

بؤ ناسمانیک چراکانی ده بریقینه و بکه پتوه.

پتم بلن: له ناوی مندا لیتیه که

چ بیه یقین، چیش بکه یین؟

سپتده پدېکې لاوازو شه و کوثر

لټواره پدېکې نه خوش،

ره که کانی که تیشک خه زینه ده که، ریشه کیش ده کترین

* * *

خه لک به پدیکه ری مردوه کانیان

کوزه پانه کانیان سیخناخ ده که و

به سهره مژمه کانیان خاموش ده یین

به ناو کوماوه کانی وتندا ده نیشیتوه،

ناسمانیش به پدیکه یی له ناسن و، له سهر رووخساریشی

بلتسه پدیکه نه یین

مال و کوشک و مه کوکانیان سردان ناکا،

زه مېنی یه که سهر سورماوی ده کا

کاغه ز- مده که ب، پیته کان، قه له می یه که سهر سورماوی

ده کا

کیتلکه، که نم، مهنلگای یه که سهر سورماوی ده کا.

نه وې به و پووشی ناگردانی ناو ابو نه چن ناگه پتینه و،

رینه ریمان بکه، مده رتکمان بؤ پدیکه کان یین به خشه تیایدا

سهر بکه یین،

سهر رتک که پتی رانه هاتووی، تینیدا رو پچین

نهی شاعیره که ی هاورتی پدیا،

عَرَقَ أَذْكَرُ مِنْ تَجَاعِدَتَا يَهْطِلُ

مَا تَقُولُ، وَمَا نَعْمَلُ؟

وَالْكَلامُ هُوَ الْفَيْدُ، وَالْأَرْضُ قَمَلُ

وَالزَّمانُ هُوَ الْمُقْفَلُ.

عُدْ إِلَيَّ أَعْدِي

لِلْحَصَى فِي الطَّرِيقِ إِلَى بَيْتِنَا

لِمَقَاعِدِ مِنْ حَجَرِ فَرْقَدِي

لِمَعَاوِرِ تَلْقِي مَنَادِلَهَا

فَوْقَ أَكْتَافِنَا،

لِدُرُوبِ قَرَأْنَا عَلَيْهَا نَعَارِمْهَا

مَنْحَنَاتِ الشُّجُومِ وَأَسْرَارَهَا وَتَأْوِيلَهَا،

لِلسَّمَاءِ نُضِيءُ قَنَادِيلَهَا

فِي مِيَاهِ الطُّفُولَةِ؛ قُلْ لِي

مَا أَقُولُ، وَمَا أَعْمَلُ؟

الصَّبَاحُ هَزِيلٌ وَأَعشى

وَالْمَسَاءُ مُرِيضٌ،

وَالْجُدُورُ الَّتِي تَكْثُرُ الضُّوءُ، تُتَسَاوَلُ.

يَمْلَأُ النَّاسُ سَاحَاتِهِمْ

بِهَيَاكِلِ مَوْتَاهُمْ

يَرُدُّونَ مِنَ الشَّعْرِ تَطْفُو وَتَرُسُّ فِي بُرْكِ مِنْ كَلَامٍ،

لَا تَزُورُ السَّمَاءَ يُبَوِّنَانِيهِمْ وَمَقَاصِيرُهُمْ وَالْمَنَابِرُ إِلَّا

فِي رِذَاءِ حَلِيدٍ، وَعَلَى وَجْهِهَا شَوَاطِلُ،

يَعْجِبُ الزَّمَنُ الْأَوَّلُ

يَعْجِبُ الْكَاعْدُ - الْحَبِيرُ، وَالْحَرْفُ، وَالْقَلَمُ الْأَوَّلُ

يَعْجِبُ الْحَقْلُ، وَالْقَمَحُ، وَالْمَنْزِلُ الْأَوَّلُ.

لَمْ نَعُدْ غَيْرَ مَا بَشِيَ الْقَسْفُ فِي مَوْقِدِ الْأَوَّلِ،

دَلَّتْ، إِهْدِنَا الصِّرَاطَ إِلَى كَلِمَاتِ نُسَافِرِ فِيهَا

سَفَرًا غَيْرَ مَا الْقَسْفُ، وَتَوَغَّلَ فِيهَا -

أَبُهَا الشَّاعِرُ الْمُزْمَلُ بِالْوَحْيِ،

بۆ ئه و هۆزانه ش لاواندنه وهی دهرکهوتن بخوینه وه.

* * *

به خۆم نامۆ ده بم و دوور ده که ومه وه
 ده که ریتمه وه لای خۆم : کی یه که مینه -
 ئه وهی تازه بووه وه یان ئه وهی رابووړد؟
 ناخۆ من گشت ئه وه م که ده یزانم ، یان گشت ئه وهی که نایزانم ؟
 بۆ لای کی بگه ریتمه وه ؟ بۆ لای ئه وهی له پێشه وه هه بوو ؟
 یان ئه وهی دواتر پهیدا بوو ؟ ناکۆکی له ناخدا جهنگیکه
 منیش سه رتاپا ئاماده ی نه به ردم

سیپالیک له گل و
 ره شمالیک و چه ند په نجه ریه ک له بزرکانه کانی خۆم درووست ده که م
 به هه شتیک له خۆله می ش ده خولقی نهم
 به نیتو رووتیه کهیدا رۆ ده چم و ، جاریک وه ک
 بالنده یه ک خۆم ده نوی نهم و جاریکیش وه ک به ردیک
 جاریک ده بمه «ئه لف» یک و
 جاریک «یا»

خۆم له م وینانه ئاشکرا ده که م: -
 چاوی هه لۆیه ک له نیتو خه لکید چاوه کانم پیروژ ده کات
 ئه لفوبی مالمه و دانایی ئه شکه نجه ش مولکم
 ئه ی مه ودا عه ره بییه که ، مه ودا نووته که که
 چۆن سه ر له نوی رووخسارت به رووخسارم بیه خشمه وه
 ئیستا ، که زمانم نامۆ بووه و
 سه رده مه که شم ناکه س به چه .

من ئه وه نیم که ده مویست ، ئه وه نیم که نامه وی
 نه ژیان نامه یه کم هه یه ، نه نیشتمانیک
 جگه له م په راگه نده بییه ی نیتو پیته کانی ئه لفوبی .

(پاریس ، نو فیه مبه ر ، ۱۹۹۲)

ئهم شیعره له کۆمه له هۆنراوه ی [ابجدیه ثانیه] وه کراوه به کوردی

بۆ ئه و تیرانه سهر دوولکه ی (طلال) بخوینده

* * *

له خۆم نامۆ ده ب و دوور ده که ومه وه

له سهره تاوه: به ره و خۆم ده که پتمه وه

چ تازه بۆه، یا چ گوزه را؟

ناخۆ من هه موویان ده زانم، یان هه موویان نازانم؟

بۆ کێ شادیم؟ بۆ کێ له به رای بوو؟

بۆ کێ بوو پاشان؟ هه لکالینی ناوه وم شه ی منیکه

من له هه ردو وکیان نه به رد م.

سازکردنی پارچه یه ک له گه ل

چادریک و په نجه ره یه ک له پرسکه کانم

خالقی به هه شتیک له خۆ له میش

به نیو رووتیه که یدا رو ده چم، جاریک ده ب به نوینه ری خۆم

جاریک بالنده یه ک، جاریکیش به ردیك

ده ب به نوینه ری خۆم

جاریک، نه لف، جاریکیش

یا

رووی ئه م وینه یه هه لده مالم

چاوی هه لویه ک له نیوان مرۆفه کان پیروزیایی له چاوانم ده کا

مالی نه لف و بێ به کم هه یه دانانی ژانم هه یه.

ئه وه چ مه ودا یه کی عه ره بیه، مه ودا یه کی نووته ک

چۆن رووخسارت له سهره تاوه به رووخسارم به دم،

زمان و سهره مه که م نامۆ بوو

ها ده ی ریکه ون نه ی لاوانی باوکم.

نه مخوازی بوو، نه ک خوازینی من بوو

نه خاوه ن ژباننامه یه کم، نه خاوه ن مه وته نیکیش

ته نیا سهرگه ردانی نیوان پیته هینجه کان نه بی

* ئه م دێره له قورئان وه رگیراوه که به م جوۆره یه (ونفث جامع

في العقدة)

سهرچاوه: له دوا دیوانی ئه و نێس (أبجدية ثانیة) وه رگیراوه

واقراً لِنَلِك الْقَبَائِلِ مَرْثِيَةَ الطُّغُولِ.

اتَّعَرَّبْتُ عَنِّْي وَأَنَاي

وَأَعُودُ إِلَيَّ: مِنَ الْأَوَّلِ -

مَا تَجَدَّدَ، أَوْ مَا مَضَى؟

أَنَا كُلُّ مَا لَسْتُ أَجْهَلُ، أَمْ كُلُّ مَا أَجْهَلُ؟

وَلِمَنْ سَأَفِي؟ لِمَنْ كَانَ قَبْلُ؟

لِمَنْ صَارَ بَعْدُ؟ التَّارُخُ فِي احْتِرَابٍ،

وَكُلِّي مُسْتَبِيلٌ.

صَانِعُ رُقْعَةٍ مِنْ تَرَابٍ

خَيْمَةٌ وَتَوَاقِدٌ مِنْ شَطْحَانِي

خَالِقُ جَنَّةٍ مِنْ رَمَادٍ

أَتَغْلَغُلُ فِي غُرْبَاهَا، وَأُمَثِّلُ نَفْسِي

طَائِرًا، مَرَّةً، حَجَرًا مَرَّةً

وَأُمَثِّلُ نَفْسِي

أَلْفًا، مَرَّةً، وَبَاءً

مَرَّةً،

وَأَكْأَشِفُ هَذِي الصُّورَ:

عَيْنُ صَفَرٍ تَبَارَكَ عَيْنِي بَيْنَ الْبَشَرِ،

وَلِيَّ الْأَجْدِيَّةِ يَتُّ وَلِيَّ حَكْمَةِ الْعَذَابِ.

أَيْهَذَا الْمَدَى الْعَرَبِيُّ، الْمَدَى الْقَبِيلِيُّ

كَيْفَ أُعْطِيَ لَوَجْهِي وَجْهَكَ مِنْ أَوَّلِ،

وَلِسَانِي أَمْسَى غَرِيبًا

وَعَصْرِي هِيَ بَنُ بِي.

لَسْتُ مَا شِئْتُهُ، لَسْتُ مَا لَا أَشَاءُ

لَيْسَ لِي سِيرَةٌ، لَيْسَ لِي مَوْطِنٌ

غَيْرُ هَذَا التَّشْرِيدِ بَيْنَ حُرُوفِ الْهَجَاءِ

(باريس، نوفمبر، 1993)

شيعري : وائت ویتمه ن
 عه بدو لالا په شيو
 له ئینگليزييه وه وه ريگي پراوه

ئاي ، من و تو ، چ عياميكي دوورو دريژ ...

ئاي ، من و تو ، چ عياميكي دوورو دريژ ، دهسخه رق بووين .
 ئيستاش گوراوين -
 وهك چون سروشت ، له دؤخيكه وه بؤ دؤخيكى تر ، خوى راده پسكيني .
 ئيمهش ئاوا ، به تهر دهستى خومان راده پسكينين .
 ئيمه خومان سروشتين ،
 عياميكي دوورو دريژ بوو ، ون ببوين ،
 ئيستاش بؤ جيتى خومان هاتوينه وهو
 بووين به دهوون ، قهدى دار ، گه لا ، رهگو ريشه ، تويكل ، له زهوى
 داچه قيوين .
 ئيمه زنارين ، دار بهروين ،
 له تهك يه كا ،
 له دهشتيكي كاكي به كاكيذا ،
 نه شونما دهكهين ،
 ئيمه جووتيك درندهين ،
 له ناو رهوه درندهيهكى سهره رۇدا ،
 ئيمه جووتيك ماسين ،
 له ناو زهريادا ، هه فرا مه له دهكهين .
 جووتيك گوليلكى خرنووكين ،

به یانی و نیواران ،
 بۆن و بهرامه ی خۆمان به کووچه و کۆلاناڼدا ده پېژنین .
 ئیمه پاشماوه ی که لاکي درېندانين ، میوه ی پزويين ، ژهنگي کانه کانين .
 ئیمه جووتیک بازی گوشتخوړين ،
 به ئاسمانه وه لهنگه ر دهگرين و سهيری زهوی دهکهن .
 ئیمه جووتیک خوړی پرشنگدارين ،
 هه م هی زهوين ، هه م هی ئه ستيران .
 ئیمه جووتیک ئه ستیره ی کلکدارين .
 ئیمه درنده ی دارستانين ،
 مرخی خۆمان له نیچير خوش دهکهن و
 له هيکرا ، بازره قه ی بۆ ده به ستين .
 ئیمه جووتیک گه والهن ، کاتي چيشته نگاو و دانی عه سران ئاسمان ته ی
 دهکهن .
 ئیمه جووتیک دهريايين ، هه روا ئاوپته دهبين .
 ئیمه جووتیک شه پۆلی خوشنوودين ،
 په يتا په يتا ، باوهش به يه کدا دهکهن و تیک دهکهنه وه .
 ئیمه ئۆتمۆسفیرين ،
 شتان دهگويزينه وه ، شتان دهقوزينه وه ،
 بۆ هه ر شتيکیش سه ره تايين و سه ره تايين .
 ئیمه به فرين ، بارانين ، سه رمایين ، تاريکين .
 ئیمه جگه ر گوشه ی ئه م زه مينه ين .
 ئیمه ئه وه نده به دنيا دا سوورايينه وه ،
 تا به هه واری خۆمان گه يشتینه وه .
 ئیستاش ، له ئازادی و شادی بترازی ،
 دهستان له هه موو شتيک به رداوه .

ره‌فایق شامی

له نیوان خهون و " شتراسه‌ن‌بان " دا

وه‌رگیزانی له ئەلمانییه‌وه : ئەنۆمر محەمەد ئەحمەد

داده‌گیرسیڤنم و سه‌رنج ده‌ده‌مه " مسته‌فا " دیاره‌ شه‌و کاری کردووه . ئەنیا پیتاوه‌کانی داکه‌ندووه و به‌ چاکه‌ت و پانتۆله‌که‌یه‌وه خه‌وتوووه . له‌ کراسه‌ چرچ و لۆچه‌که‌یدا سه‌یز دیاره‌ . که‌ بانگی ده‌که‌م ، چاوکه‌انی ده‌کاته‌وه ، به‌لام نامیڤنێ . به‌ تورکی شتی‌ک ده‌لێ که‌ زۆر " ئووی تیدا‌یه . تیتیراده‌خووپم و شانه‌کانی راده‌وه‌شیڤنم - هه‌سته!

خۆی به‌و دیو‌دا تلده‌دا و جیگه‌ خۆش ده‌کات . ئه‌وجا قه‌ده‌ریک زۆر سه‌رنج‌ده‌دا ته‌نگه‌سته‌ که‌وره‌ی قاجی ، پاش و پێشی پێده‌کات و ده‌یجولێتیت ، سه‌ری ده‌خوړیتیت و ده‌پرسیت :

- باران ؟

ده‌لێم :

- نا ، به‌لام ساره‌ده‌ .

هه‌له‌ده‌ستی و ده‌که‌وێته‌ خۆداکه‌ندن . منیش به‌ره‌ و ده‌ستشۆره‌که‌ ده‌هچم به‌ شکه‌وه‌ له‌ ئاوێنه‌که‌دا له‌ خۆم ده‌پوانم . ده‌بینم و هه‌م‌دیسان ریشه‌که‌م هاتۆته‌وه . هه‌موو رۆژێکی ئهم ئه‌شکه‌نجه‌یه‌ شێتم ده‌کات ، به‌لام " شێف " وه‌های ده‌وێت ، مشت‌ه‌ریه‌کان هه‌ز به‌ بێنیی ریش ناکه‌ن ، ده‌لێی ئه‌وان ده‌یانه‌وێت ریشم بکرن ، ئه‌وان که‌ره‌کیانه‌ من وه‌ها بپێتن ، ئه‌ی ده‌کرێ بېمه‌ ئه‌وان؟! وا هه‌وت ساله‌ هاتومه‌ته‌ تیره‌ و هه‌شتاکه‌ له‌م گونده‌دا ده‌ژیم و قه‌رزاریشم . جا له‌به‌ر شه‌وی کاره‌که‌م له‌ ده‌ست نه‌ده‌م ، بۆیه‌ ده‌بی ریشم

پاشنیوه‌رۆ بوو ، تازه‌ سه‌به‌ته‌که‌م پر له‌ ته‌ماته‌ کردبوو .. هه‌تا ته‌ماته‌کان نه‌قلیقێنه‌وه‌ سواری ئه‌سه‌په‌که‌م بووم و به‌ره‌و گونده‌که‌ به‌رێی که‌وتم . ژمپریاره‌ ناغه‌ره‌ته‌که‌ی " کافه‌ۆف " یش له‌ پشتمه‌ره‌ سواری بپوو . چرپاندی به‌ گوتمدا ، که‌ چ خۆم و چ ته‌ماته‌کانیشی به‌گه‌ن کردووه (به‌ده‌له‌!) ، هه‌ردوو ده‌ستی له‌ ملم ئالاندووه‌ و منیش رووخسارم له‌ قۆله‌ نه‌رمه‌که‌ی هه‌له‌ده‌سوم . ریشه‌که‌م ختۆکه‌ی پێهانی و پێکه‌نی .

که‌ که‌یشتیڤه‌ سه‌ر به‌رزایی گونده‌که‌ بېرم کردووه‌ که‌ ده‌بی گوندیه‌کان ، نه‌گه‌ر ئهم شوخه‌ بپێن ، چۆن چاو بکه‌نه‌وه‌ و ئه‌بلق بپن . به‌لام هه‌یچ کام له‌و گوندیه‌پانه‌ی به‌ره‌ و پرومان بوونه‌وه ، سه‌رنج و گه‌نگیان پێنه‌داين . ته‌نانه‌ت " ماریا " پۆرخز و توند ره‌فتاره‌که‌ش . سه‌رم سووما و ئاوړم به‌ لای ژنه‌ژمپریاره‌که‌ دایه‌وه ، نه‌سابو! ده‌تگوت چۆته‌ هه‌واوه‌! ته‌قیم . له‌ دووره‌وه‌ زه‌نگ ده‌بیس‌تر ، به‌ره‌وا میش زه‌نگه‌که‌ به‌رزتر ده‌بووه‌...

که‌ به‌ ئاگا هاته‌وه‌ ، وام له‌ ژووړێکی تاریک و سارددا . زه‌نگی به‌ ئاگاهیتنه‌ره‌وه‌که‌ هه‌ر زۆر به‌رزدا ئه‌میش له‌م ساله‌دا دووم زه‌نگه‌ ، شه‌وی پێشو له‌ ژیر یه‌که‌م تیس‌ره‌واندا کیانی ساخی ده‌رنه‌برد . له‌ تاریکیه‌که‌دا گوتم له‌ " مسته‌فا " یه‌ که‌ یه‌ک‌بینه‌ ده‌پرخێنی . به‌ ئاگاییه‌وه‌ له‌ سه‌ر زه‌وی ژووړه‌که‌ بق سوچی کاره‌باکه‌ ده‌که‌ریم . زۆر شت به‌و نیه‌وه‌دا بلاوێته‌وه ، کلۆیه‌که‌

تاسهوه چاوه پرتی نهم دهکات . کهچی له ماوهی پینچ رږژدا لیتی بیزار دهی .

جاری وا هیه بهوه خۆشحالتم که کهسم له "والماتا" نییه چاوه پرتم بکات و نازادم . بهلام هر خیرایش سررم بهو "نهکوارپوم؟" دهکوهی که دهلیتی بهندپخاتهیه . نهو "نهکوارپوم" ی که مروف تهنیا دیار و ناشکرا دهوتای مهلی تیدا بکات ، نیدی کالتهم به نازادیه کهشم دیت . "مسته فاش" دهپرستی .

- چی کردت دوتی ؟

- هیچ .

له راستیدا دوتی نیواریه کی خراب بوو . کۆتاییه کهشی بهوه مات که بهدمدا خۆم فریدایه سر پیخه فکهکم . دهروانیتته کاترمیره "دیگتال" دهکی مهچکی ، نهو کاترمیره جاریک به سی و نو مارک کریویه تی و حهز دهکات پيشانی بدات ، نیدی وهک هه موو بهیانیه کی تر و له هه مان کاتدا دهلی .

- دهی بابروین .

جگهره کان دهخمه گیرفانم و هه لدهستم . له سر ریکه پیرمه نه که دهبینم که سهگه کی بۆ پیاسه کردن به ریدهکات . بهلام له راستیدا سهگه که نهو کیش و پيشروایه تی دهکات . نهو نافرته رووخساریکی سهیری هیه و زور له سهگه کی دهچیت . نهو کاته ی سهگه که به "نهلفا رومبو" یکه ده هه لدهمیزی ، به خۆشه ویسته وه له گه لی دهپه یفی . نهوانه ی له وتستگه که ده وه ستاون هر هه مان کهسانی رږژانن . قه له وه که به رږژنامه ی "بیلد" و چروته بۆگه نه که یه وه ، که پيش نازانی ، نایا کوزاوه نه وه یان نا "نهو زه وقم تیکده دات . رږژتیک ویستتم داوا ی دهنگه شقارتی لیبکه کم ، بهلام پيش نه وه ی بریاره که کم بهدم که و ته وه مژلیدانی چروته که ی . نیدی لهو کاته وه رقم لهو چوره چروته یه . له هه موو له شیدا تهنیا ته پله سهری دهبریسکینه وه . ورگیشی به سر قایشی پانتوله کهیدا شوږ بۆته وه . له نیتوان نهو و دهزگی بلیتته نۆتوماتیه که ده هه مان نافرته . بچکوله که به چاویلکه له شاخی نازهل دروست کراوه که یه وه وه ستاوه و دهنواریتته دیوارمکانی شقامه که ی نهو یه . دهلیتی کهس نابینی و پالتویه کی نادیار نهو لهو خه لکه چیا دهکاته وه . له به رده می نهویشدا نهو کهسه دهبینم ، دهی له سه ره تای سییه کانی ته مه نیدا بی . هه ردهم به که یف و خۆشحال دیت بهر چاوان . وا دیاره به

بتاشم . دهنا مۆله تی مانه وه م بۆ دریز ناکه نه وه ، که خه ریکه ماوه کهشی به سه رده چیت و تهواو ده بیت . چ شتی که که چاره نووسم بهم ریشه وه به ستراوه .

ماوه یه کی زور بۆ سابوونی ریشناشین که دهکهریم ، هه نا له ژیر ده ستشۆر که ده دهیدۆر مه وه . "مسته فاش" دیت و به نیگه رانییه وه دهلی .

- ووتی "۲" "شیف" که کم ، باشنیم من ، دهزانی من دهکم زور نیس .

نهو سا کیشام جگهره یه ک . هاتو ووتی ، تو تورکی ته مه ل . بهلام خۆ من نه ته مه لم ؟ هه شیه باش نییه بکه ی کت کار .

با وهکو تامیکی تفت له ده ممدایه ، ناراسی دهکه مه وه و دهلیم - نهوی منیش ،

پالیکم بۆ نهو لاوه پتوه دهنی و دهکه ویتته سه رنجدانی خۆی له ناوینه که ده ، له پشته وه پتی دهلیم .

- جوانیت !

نهویش پینه وه ی هیچ بلای ده ستیک راده وه شینی . مسته فا که میک قه له وه . رووخساریکی خه ، دوو چاوی گه وره و رهش و لوتیکی بچوکی هیه . نهگه به قسه ی منی بکرده ی و نهو کراواته ی (بۆنباخ) توردا یه ، وا دهزانرا که خۆتی هندیه سورمه کان له ده مارمه کانیدا یه . بهلام نهو هر له سه ر بریاری خۆیه تی . که ناوهایش هر له پاشای (موفلیس) دهچیت . وهک هه موو بهیانیه کی تر ، خۆی دهشوات و قاوه دانه بچکوله که ی "مۆکا" دهخانه سه رچاوه بیسی چیتنلتینه ره که و دهلی .

- دهختراکه ، خۆ نه مۆکه ژن ناخواریت .

بۆنی قاوه که خۆشه . سوپاس بۆ یه زدان که وه ها قاوه یه ک هیه . من له سر پیخه فکه کم داده نیم و "مسته فا" یش له بهرامبه ردا و له سه ر کورسیه کی کۆن . سندو قیکیش مۆزه که مانه که به ریزئی کات و زه مانه چا و چلک و سوتوی جگهره رهنگیان داوه تی . هیشتا که چاره که سه عاتیکی ماوه ، بۆیه جگهره یه ک دهکیشم . هه نا وتستگه که تهنیا سی دهقیقه مان پتو یسته . بیرده که مه وه ، که هه میشه نهو هه له که سه مایه ! "مسته فا" یش به بیروه سه ری راده وه شینی ، دهلیتی له بیر کردنه وه که کم به ناکیه . "هه ی هه ژارا ! وا شش ساله له نه لمانیا یه و سالی تهنیا بیست رږژ دهچیتنه وه تورکیا و لای هاوسه ره که ی "نهو هه میشه به

شەقامەكە . دەلێی بۆ كەسێك دەگەڕێ . لە خۆم دەپرسم " دەبێ
لەم ساتەدا بێر لە چي بكاتووە . دەشتی بێرەكانی لە گەل ئەوانە
مندا جیاوازیان هەبێ ؟ وەك من لە هەمان ژووردا دەخەوێ و
هەمان كەل و پەلەكانیش بەكار دەهێنێ . وەك من چۆن لە
عەمباری " كاوفهۆف " كار دەكەم ، ئەویش هەر لە عەمبار و بەلام
لە " هۆرتن " كار دەكات ، مانگانەكەشی وەك هی منە ، مۆلەتی
مانەوشی دوو هەفتە دواى من تەواو دەبێ . هەمان تامیش لە
دەمیاپەتیی ، قاو و جگەرە ، ئەویش وەك من هەست دەكات تەفرە
دراو . لەو و پێش قینم لە تورك دەبۆو . باوكم دەپوگوت تورك
بێغیرەت و بیس و پۆخلن و وەحش .

" مستەفا " یەش لە لایەن باوكیەو دەربارەى پۆتانى هەمان شتى
بۆ گێڕاوەتووە ، پێشنى گووتراووە كە خوا لە پشتى ئەوانە . وەك
باوكم ، كە هەتا مردنیش هەر دەپوگوت ، خوا لە گەل ئێمەدایە ،
جارێك توركىكى ژیر پێى گووتم : لەو دەهچى دووان و یان
زیاتریش خودا هەبێ . " مستەفا " یەش ئاكاى لێبوو كە بە " جارى
جەهەنم " كە قەسەى خۆى تەواو كرد . ئەو منى بە دلە و ، ئەواوا .
" مستەفا " یەش دەست بۆ هاو و لاڵێكى رادەوشێنێ و ئەوجا
خۆى بەلای مندا وەرەگێڕێ .

- كەمال ، بێشیش ، چوار منداڵ ، ژن نەخۆش . تورکیایە .
كەمال زۆر جار بە خەمبارى دەبێرا ، " شتراسەنبان " كە هەر
دەروازە ، منیش لەبەر خۆمەووە دەلێم " منیش ماوێهەكى درێژ
بێكار بووم ، سەرەتا دارتاشى ، ئینجا كرتكارى ، ئێستەش ئەم
كاوفهۆف " هەنەرتیە . بەلام لەبەر ئەوەى كرتكارىیەكە
تێكێشكاندم ، بۆیە چێژم لە بێكارىیەكە وەرگرت . كە
خۆشیەكەش هەندێك لە هاوێلە یۆنانیەكانى نێگەرەن كرد .
تەنانەت دراوسێكانیش پێشانیوێهروان لە " كۆئۆپ " پێیاندا
هەڵدەروانیم ، هەموو پێش نیوهرۆیەك دەچووێم ئەوێكانە . جارى
وا هەبوو ئەمەدەویست هیچى وەها بێر و تەنیا دەمویست لە نێو
خەلكدا یە .

دەشمویست پەنیر فرۆشە نافرەتەكە ببێم . پێشوتر وام دەزانى
دەتوانم ببێنە هاوێلى یەكترى ، بەلام پەنوەندیان هەر لە
سەرەتاوە كۆتایی پێهات .

" مستەفا " یەش رۆژنبووێه تورکیا ، هەموو رۆژەكە ژوورەكەم
رێك و پێك كرد . بیسیهەكى زۆرم فرێدایە دەرەو . مۆمێكەم كرى
و تەسجیلێك و سێ كاسێتم لە " جانپس " قەرز كرد .

كەشتى شتراسەنبانەكە خوشحاله . دەلێی پێگەپشتەنە لە گەل
كچەكەى دۆستیدا . بەلام من هەرگیز بە هاتنى " شتراسەنبان " ه
كە خوشحاله نەبووم ، هەموو رۆژێكیش بەو هیواوێهە بووم كە
شتێك بەر هەلستى لە هاتنى بكات ، بەلام ئەو هەمیشە و لە
سەرى وەختدا دێت . كە دەشووستى هەر هەمان دەرگاكانن كە
هەمان خەلكەكانى پێدا تێدەپەرن . سەر دێكەون ، هەمان جێگەى
رۆژى پێشو دێكەون و دادەنیشن . من و " مستەفا " یەش لەسەر
كورسیە درێژەكەى بەرامبەر دادەنیشن . خەز لە كورسى تەنیا
ناكەم . لە تەنیشتمانەوێ دوو جێگە بە چۆلى دەمێنێتووە . لە ماوێ
ئەو جەوت سەلەى ئێمە بە " شتراسەنبان " هات و چۆ دێكەین و
ئەو دوو جێگەىش چۆل دەبێت . زۆر كەم دیوێهە كەسێك لە
تەنیشتمانەوێ دانیشێ . " مستەفا " لە سەرەتاوە ووتى ، هەلبەتە
بۆنمان لێنێ . بەلام وەها نێه . ئەگەر تازەش خۆم شتێ مێشتاكە
كەس لە پالمدا دانانیشێ . لە مەیدانى " بېسمارك " هە ئێتر
" شتراسەنبان " كە زۆر پێ دەبێ ، كە ناچار نافرەتێكى بە پێو
ووستاو لە تەنیشتمەوێ دادەنیشێ و ئێمەیش بەرو پەنجەرەكە
تەك بە پەكترەو دەدەین . ئارامى ناوێهە لە گۆرستانى گوندەكەم
بێ دەنگ ترە . بەم بەیانیه دەبێ بێر لە قەشە " ماركۆس " بكەمەو ،
چونكە زۆرى خەز دێكرد لە وەها بێدەنگیەكدا ووتار بێژى بكات .
بەلام هەردەم تۆرە دەبوو ، چونكەى خەلكەكانى گوندەكە هەرگیز
بەو بێدەنگیە دانەنیشێ . باسى ئال و گۆرێ سەوزە و شەڕ و
دەمبۆلەكانى كەنيسەیان دەكرد . هەموو بەیانیهكیش " مستەفا "
بێدەنگیەكە دەروێنێتووە ، كە ئەمەم لەم كاپرايەدا زۆر بەرلە
ئیدى هۆیهك دەدۆزێتووە یان سەرمایەتى یان منداڵێكى جوان
دەبێنى و دەپرسى " تاوت چیه " كە دایكەكە نا ئەمێن دەكات . بەلام
ئەسرو بە منداڵێكى گوت - تۆ لێرە خراب دەبێت . زۆر خراب
دەبێت .

بیرە ژنێك كرنكى بە دەنگ بەرزەكەى ئەدا و تەنیا سەرى بۆ
لەقاند . لەولا و لە بەرامبەردا قەلەوێهەكە دانیشوو . رۆژنامەى
بێلند " بە دەستەووە و " چرو٧ " یەش بە دەمیهو . كە لە هەموو
ئەو ماوێهەى رۆژنیشندا ، دوو كەلى چرى لێهەلەسا . هەموو
بەیانیهكیش لە خۆم دەپرسم " دەبێ كاپرا چي بكات ، كەر كەر
رۆژنامەكەى بەردەم ؟ " لە ناخەو خۆش و سەیر بێدەكەم ، ئەم
كالتەیش بە پێتاقەتەر نازام .

" مستەفا " بێدەنگ دانیشوو و سەرنج دەداتە خەلكانى سەر

شته ی بکوتته ناو نه گوسته کانی ، تنیا ناسن و تخنه نیی ،
نیر دهبخوا ، "میلوقان" بوی گتیرامهوه که جارتیک له کاتی
خواردنی چوارده قهیسیدا خریک بووه بخنکی . چونکه له
کاته "شیف" به سریدا هاتووه ، نویش ویستویه تی همووی
به جارتیک قوت بدات چونکه "شیف" هنز ناکات کمپک به سر
خواردنهوه بگری ، سندوقه ته ماته دهخمه سر یک و برده
نه سانسور "ه که دهچم ، له ویکانه به "سامی" به سوریاپییه که
دهگم ، که نیمه ناومانناوه "محمد علی" چونکه به هیزه ،
پیشیهوه ده نازی و خوشحاله ، نهو خوتندکاره به لام هرگیز
وهک خوتندکار نه مدبووه . همیشه وه ها سهر دهکات ، ده لئی له
ناوساتی سر هلهاته . به پیکه نینهوه دهرسم .

- چۆنی ؟

گرچی همیشه گوزهرانی زۆر باشه ، به لام همیشه ده لئی
خرابه

منیش دهرسمهوه

- بۆ ؟

- دۆسته کچهگم به جتی هپشتووم و تیتیه قاندووه ،
نینجا بی لهوهی گرتگی به "نه سانسور" ه که بدهم
دهرسمهوه

- ئی بۆ ؟

دهکوتته سکالای خۆی

- همیشه نه گه بتم ، نهو که سیتی تری لهگهشته کیدا ناسیوه
..

منیش قسه که ی پیده بزم .

- کاکه "محمد علی" هاوه لم ، تو دبی پارهدار بیت ، نهک
ماسولکه دار .

نهوچا پال به کارییه که وه ده تيم بۆ ناو "نه سانسور" ه که تازه
گهشتووه و ده شلیم

- ههتا دواپی ..

"نه سانسور" مکه ده مگه نه تته نهومی سر زهوییه و هۆلی
کالا فروشتن ، له ویکانه کارییه که به تال ده که مهوه ، نهو رفاته
پر ده که مهوه که تاییه به کالای هرزانن ، ئیدی به رهوه عهبار
ریده که مهوه .

هر دواپی پازده ده قیقه که ، کامیونی پری سهوزه بۆ
به تالکردنی دهووستی . "شیف" دهرده که وی که هردوو

کاسیتته کانیشم وه ها دانا که گوايه هر خویان به ریکوت وا
دانراون !

شهرابی "پیتسینا" ی یونانی و چهرس و یاسورمه شم کری ،
که نهو هزی لیده کات ، ده ها کاتریمتری حوت بهاتایا ، که چی
دواکهوت . جا دواکهوتنه که بوو یان تاسه ی نهو هموو سالانه ی
بیتیم ؟ چوارده سالان به هیوا ی چوونه تیتو جیکه وه ! ، هموو
تاسکیه که دهکاته مه حال . که هاتیش به وه سهری سورما بوو ،
پاش ماوهیه که خۆم به سریدا ! پیموایه که سهراتی نۆ نهیوایه
وه هام نه ده کرد ، چونکه دهیوایه سهراتی ده جتی به تیشتمایه .
نافره تیکی خوشه ویست بوو . هرگیز وه ها په یوه ندی کی له کهل
کرتکاریکی میتواندا نه بوو بوو ، وایش بیر ده که مهوه که ئیدی
نایه وی به بی . پاش نهو شهرمه زاریه نیر نه چوومه وه "کۆتوپ"
"مستهفا" بلهیه کی لیدی

- مهیدانی "میریمن" .

ئیدی دانه بیزین و هندیکی تر پیکه وه ده رۆین . ههتا من به
چیدا ورو به "کاووه هوف" پتچ ده که مهوه . "مستهفا" یش سهر
مهتری تر ده جتته "هۆرتن" ، هموو رۆژمه که ده بی له مه خزه نهوه
سهوزه بۆ رفه کان بییم . کاریکی بیتا قهنگه ، هر وره و برق ، لهو
باوه رهدام که له رۆژیکدا زۆر کیلومهتر هاتو چۆ ده کهم ، کاتی
خۆشی فرمان به ره که ی "فرمانگهی کار" به زمرده خه نهیه که وه
پتیکووتم "نه مه بۆ دهوله مندیک وهرزشی چاکه" . به لام من گالتم
به وهرزش و نۆلومی دیت .

خهریکی به دله له بهر کردین بووم "شیف" پهیدا بوو .
نه لمانیه کی چیکی . که همیشه ههول ددهات خۆی له نه لمانیه کی
رهسن باشتر پیشان بدات . به بهزه یی و خویاریز و ساردهوه
ده لئی

- به یانیه کی خوشتان بۆ ده خوارم کاک "خوانتیس" .

گرچی نهو تنیا که سیکه به "کاک" ده مدوینی ، به لام هر
ههزم له چاره ی نییه . خۆرکه دهیزانی به یانیانم چۆنه ؟ به لام
منیش وهلامی ده ده مهوه .

له بهشی دواوهی عه مبارکه "میلوقانی" یۆکوسلافی ده بتم .
وهک همیشه سهرقاله ، نیمه ناومانناوه "تیتو" ، هزی لیناکات
، به لام به خوشیا رانا په رموی بیلی .

وا پتینج سال دبی که که یفی ناسازه ، که چی هه ردهم
قینگه تیه ی "سوریا" ییه کهش ددهات . چونکه ی سوریه که نهو

- بێتاقەتکەرە!

خواردنەکه هیچ چێژێکی نییه. ئێتالییهکە گالتە بە چێژ و حەز و فەتەزایای ئەلمانی دەکات.

- ھەمیشە ھەمان چێژی... خەستەشلە و پارچە لاستیکی چەوری کۆلوا! سورباییەکی خۆی بەسەر مێزەکەدا کۆمکردۆتەووە. ھەر کات ئەو چۆرە کردارە بگرتنە خۆی ئەووە شتیکی بۆ گۆشتن بێتە. ھەزکە کەوتە قەسە و تەنیا گۆتی

- خانمی ژمێریارەکە لەگەڵ شێفدا بوو..

ئێتالییهکە "تەھا.. ئەکی" وای بەرزێ کرد کە سورباییەکی لە ھەشپەیفین وەستا. ئەوجا بۆکزیکی سەرواندا و رکێ ئێتالییهکە و کەوتە قەسە.

- بۆیە هیچ سەرتان نەسورپم، کە ئەو وەھا حیززێکی وەک مێرد ھەیە. خۆشی بە تاگیە کە خۆی لە ھەموو شتێک ھەڵدەقورتێتی..

دەنوارە ئەو بەر. ئافەرته ژمێریارەکە جوانتر لەوێ وەک لە خەوندا.

"یۆسی" ئێسپانییهکە دەدۆزمەووە. کە لەو کاتەوێ لەگەڵ پیرمۆنەکی بەشی جێ و بەرگدا زەماوەندی کردووە، ئیدی نایەوێ هیچ لە ئێمەو بپێستی. بەدزیووە دەستیکم لێھەڵدەخات. منیش وای بە دەنگی بەرز "چۆنی؟" پێدەلێم کە سورباییەو، خێرا سەر داخەخات و خۆی دەخۆزێت کە کورسییەگەو. ژنەکی پشت لە ئێمە دانیشووەو خێرا خۆی بەلاماندا وەردەگێڕی. بەلام ھێندە زەحمەت بە خۆی نادات بزوێەکیشمان بۆ بکات. ئێتالییهکە چاوپرکە لەگەڵ ئافەرتهێکی لاوا دەکات. تەنیا پۆگۆسلاقیەکی لە سەرخۆ و بە چێژەووە خەستە شلەکە دەخوات. پێدەچێ لە بیرێ خانووەکیدای بێ کە ھەر تەواو نابێ. ھەرکە پاسی خانوویروست کردن بکەیت، ئیدی ئەو دەکەوێتە سکاڵا لە دەست نرخ، ھەموو شتێک لە مەر تەختە و جیمەنتۆ و ئاسنەووە دەزانێ.

لەو دەچێ ئەو پاشنیووەرۆیە ھزار مەر قوماشمان لولدا بێ و کردبێتە "تۆپ" خۆتندکارە خەمبار دەبێزێ. کەم دەبوو و زۆریش دەچێتە سەر ئاودەست!

ئافەرته پیرەکەیش سکاڵای لە دەست ھەلسووەوتی کارە بۆلەبێ و ئیگەرەنە. بەزەیم پێیدا دیتەو، ھەر سەرکەرمی کارەگەیتە. ناشیووی خەلکی بە نیکەرانییەکی بزانن. بەلام ناشکرێ کارگەری کاری بەردەوامی "مۆنۆتۆن". ژوانە لە

دەستەکانی پێن لە کاغەز. بە بەدەلە سیببەگەو لە یزیشک دەچێ، کە پێموایە ئەو پەشی لێدیت.

- کاکێ "خوێندس" لەگەڵمدا وەرە.

دەزانم لە جێگەیکێ تر کاری دی ھەیە. بە پەلکاندا سەردەگەوین. پارەووەکانی پشت ھەمبارەکی تاریک. نازانم بۆ ھەردەم بە بینینی ئەم دەرگە و پلیکانە ئاسنانە، دەکەوێم یاد و بیرەوێری سەردەمی بەندیم لە یۆنان. لە بەشی قوماش "شێف" روونی دەکاتەووە کە دوو کەسمان کەمە. بۆیە دەبێ لەگەڵ کابرایەکی نیووە کار و ئافەرتهێکی بێردا کار بکەم. تۆیە قوماشی کەووە بەسەر تۆیە قوماشی بچوکی پەنجا و سەر مەتریدا بەش بکەین. ئەوجا لەسەر گارییە ھەڵدەچێ و دەتێردێ بۆ بەشی فرۆشتن. نیووە کارەکی خۆتندکارێکە. ئیدی دەست پێدەکەین. وای ئێستا بەکێکی تر لە بریتی من کامیون بەتال دەکات. من پێشتر ئەم کارەم کردووە.

دەکەوێم پێوان خۆتندکارەکەش لەسەر پارچەیک تەختە پان دەکەوێتە قوماش پێچانەووە، ئەوجا ئەو سەری دەبێ. یە سەوزەبێ و چ قوماش بۆ من هیچ جیاوازییەکی نییە. دەبێ بۆ باباییکی لەبەر باراندا وەستاو چ جیاوازییەکی ھەبێ، ئەکەر سەلتیکیش ناوی پێدا بکەن؟! پێدەچێ ئەم ئافەرته لەگەڵ ئێمەدا کارەکی بۆ مەیسەر نەبێ، ئەلفرێدەم دینیتەووە یاد. ئەو جێیەکی چەند سالتیک و تەنیا ئێواران کارم تێدا دەکرد. ئەو شیفی چیشخانەکی ئەمریکیەکان بوو. جا لەبەر ئەوێ ھەلەوێ یووم. ئەلفرێدە "بە شتێ پەرداخ و مەنچەلەکان سزای دەدام. لەوێکاندا ھاو زەوقم زەلامێکی قۆشە بوو بە ناوی "تەلیاس" من و ئەو ھێندە بەو ژنە پێدەکەن ھەتا حەلی لە ھۆشچوون. بەلام لێردەدا، لەم بەشی قوماشدا ھێچ شتێک بۆ پێکەنین نییە. خۆتندکارەکی ھەر نیو سەعاتیک لێم دەپرسی "کات چەندە؟" کە بوو نیووەرۆ کەوتە ھەرا کردن، کە گواپە دەبێ کچەکی دۆستی بپێتی. منیش خۆم بەرەو "کافیتیریا" کە کیشدەکەم. لەوێکانە سورباییەکی، مێلۆفان، گێۆفانی و ئێتالییهکە بەشی گۆشت لە دەوری مێزێکدا دانیشتون. جێگەم ھێشتا خالیە و لە لایان داوێنیشم. جا بۆ ئەوێ ئەوان نەپرسن، خۆم دەلێم

- لە بەشی قوماش

سورباییەکی دەپرسی

- چۆن بوو؟

میزمکه دایه‌نیم و بهر و عه‌مبار دمچم هتا چاکه‌تکهم پېنم. ئیدی دهکومه په‌لهرن هتا به کاترمتری کاتلیدانه که رایگم، سوریاپه که وا له‌وړیکانه ووستاوه. ده‌لئی هه‌موو کاته‌کهی خوی بۆ کارتلیدانه که له گه‌مین داوه. "میلوقان" یش له‌شی بهر و نه‌وړیکانه کیشی دهکات و ژیرانه له پشته‌وه ده‌وستی. نه‌گهر چی هینده‌ش کړنگ نیی. به‌لام نه‌و هر له نژیی خویدا ده‌وستی.

نکهی دځ. ده‌بی خانوه‌کهی ته‌واو بیی - بویه ئیسته‌که ده‌چته قایشتن لای "نهمیس". دپاره که نه‌اکه به‌م سهرمایه حسابی نرخی گهرمی مال‌کهی دهکات.

وهک هه‌موو ئیتوارمه‌کهی پاش کار، هه‌مان که‌سه‌کان له وېستگه‌دا وېستاون، چهند فرۆشیاری نافره‌ت، کړیکاری میوان، که پتده‌چې خه‌لکی پۆلؤنیا و رۆمانیا بن، هه‌میش‌ش شه‌کت و ماندو دیارن. له‌وه ده‌چې نه‌وانیش وهک "میلوقان" خانو دروست بکهن. ده‌ننگ له ناخمه‌وه ته‌نید له‌م بۆ چوونه دهکات، نه‌ی منی بېم‌پشکیش وها بېرئکم نه‌بوو. ۹، که وارم لته‌پینا، وهک وازه‌نانی سهریازیک له شه‌ریکی دؤراودا. ۱۰.

ده‌بی نه‌م هه‌زارانه چپان له خانوه‌کانیان چنگ بگه‌وئ؟ که له چل سالی‌دا تیشکاو دینه بهر چاوان؟ ۱۱، جاریک سهرخوشتیکی یونانی پتی گوتم: نه‌گهر چرۆکان به‌هار نه‌واو نه‌کهن، ئیدی جوتیاریکی شارما چ به‌له‌نیک بۆ هاوین و پایز بدات ۱۲.

که دایه‌بزم ترس دایه‌ده‌گرت، نه‌کا نامه‌یک به هه‌والی ناخوشت‌وه چاوه‌ریم بکات، به‌لام سندوقی شکاوی پوخته‌که‌مخالیه، ته‌نانت په‌خشنا‌مه‌کیشی تیدا نیی. که نه‌مش ته‌واو نیگه‌رانم دهکات.

له‌سهر پله‌کان بۆنکی توندی باینجان و سیر دځ، که زۆرم هه‌ز لیه‌تی، پتده‌چې هه‌مدیسان له چیشته‌خانه‌کهی "فاتمه" وه بی، ژنه‌کهی "علی" کورد، که خواردنی باش ساز دهکات، کو‌تایی گلوپ چهند مانگ له‌مه‌ویر سووتا، پله‌کان تاریک و مروق ده‌بی به‌ ناگا بی، به‌ تاییبته له نه‌ومی سیه‌مه‌دا، نه‌و جییه‌ی که داروخاوه، ده‌رگا‌کانیش زۆر جار کراوه‌ن، که تنیا مال‌کهی "کیتوسپه" ی ئیتالی داخراوه، هاو‌لایه‌کانی لیتانداده و له نه‌خوشت‌خانه که‌وتوه، که به‌لای ده‌رگا‌که‌دا تیده‌په‌رم بیري لیده‌که‌مه‌وه "هه‌ی هه‌زارا".

که ده‌رگای زووره‌که‌مان ده‌که‌مه‌وه، بۆکهنی گۆرموی به‌سهر‌مدا دیت، په‌نجه‌ره‌که ده‌که‌مه‌وه، وا بیر ده‌که‌مه‌وه که نه‌مرق بکه‌وینه

رووخساره گرز و ده‌سته هیلاکه‌کانیدا نه‌بیرئ، هیچ مه‌دانک به به‌رگه‌کانیه‌وه نیی. هه‌میش‌پیش له کافیتیریاکه به‌ تنیا دایه‌نیشی و که‌س‌یک خه‌می لیتا‌خوات، مئرده‌کهی له یو‌گوسلافیا کو‌زراوه. مئرده‌کهی چیکردبی؟ بۆ نه‌و مه‌سه‌له‌ک نیی، نه‌وه بۆ نه‌و کړنگ بوو که مئرده‌کهی لیدور خراوه‌توه، جاریک هه‌ولم دا له گه‌لیدا بدویم، پتی گوتم که "یونانی و یان یو‌گوسلافی هر یه‌ک شت!" منیش رام وایه که وده‌ایه، نه‌م تنیا مانگیک مئرده‌کهی ناسی، ئیدی له کاتی شه‌ردا بزر بوو، تنیا نامه‌یک پیگه‌پشت که نازایه‌تی مئرده‌کهی تیدا به‌یانکرا‌وو. که نه‌م هیچ شانازی پتوه ناکات، واته ته‌منی شه‌ست سالانه، به‌لام وا ده‌رده‌ک‌وئ له یه‌ک مانگی ژیا‌نه‌دا له‌گه‌ل مئرده‌ک‌ه‌یدا نه‌زمو‌نی هه‌موو ژیا‌نی کو‌کردیته‌وه. ئیدی له‌و کاته‌وه، کار و خواردن و خه‌وتن و له خه‌و هه‌لسان بۆ نه‌ویه کات به‌ره‌و مرین به‌سهر به‌ری.

خویندکاره‌که بیرکړنه‌وه‌که‌م له‌مه‌ر نافره‌ته‌که‌وه ده‌چیرئ و پرسیاری بېم‌پشکانه دهکات

- رۆسوس ده‌ناسی؟ گۆرانی بیژه‌که؟ ۱۳، ترا‌فولتا ده‌ناسی؟ ۱۴، منیش نه‌گهر چی نه‌و نه‌سبی ناوییه ترا‌فولتا ده‌ناسم، که مندالی یونانی هه‌موو شیتکړدوه، به‌لام هر ئینکاری ده‌که‌م. بویه نه‌ویش سهری له‌وه ده‌سورمی که چ وه‌حشیکي جه‌نگه‌لیم، ئیدی هه‌موو پاشنیوه‌رؤیه‌که به‌ خه‌مباریدا رۆده‌چې و جار جارم پرسیار له شتیکی قور دهکات، تۆپه قوماشه‌ قه‌یغه قاوه‌ییه جوانه‌که جتی حه‌ز و سهرنجم بوو.

خوشکه‌که‌م له "قالماتا" چهندین جار به‌ تاسه‌ی وها قوماشیکه‌وه بوو، چونکي له گونده‌که‌مدا وها قوماشتیکی جوانی لینه‌بوو. نه‌گهر له "تیساللونیکي" شتیکی وده‌ای بدیایه، ئیواره که ده‌که‌راپه‌وه له‌وه زیاتر یاسی هیچی تری نه‌ده‌کرد، ئیغه نه‌مانده‌توانی وها شتیک بکړین. نه‌مرۆکه مئرده‌که‌شی ناتوانی بیکړئ. ده‌بی هه‌نوکه نه‌و سه‌گه ته‌مه‌به‌له چی بکات؟ ۱۵، پتده‌چې له قاوه‌خانه‌ی مه‌یدانی گوندا دانیشتی و له‌گه‌ل لیسانه‌ودی چلوره قانلیله شه‌کره‌که‌یدا گالته به "ناسیوس" ی شیت بکات، که دوايش به جگه‌ره‌یکه لئی ده‌بورئ، نافره‌ته‌ پیره‌که بیکه‌وه‌ی له کاترمتر بنواړئ ده‌لئ.

- کار ته‌واو!

سهرم له‌ودی ده‌سورئ، که هه‌میشه کات به چرکه‌وه ده‌زانئ، له‌وه ده‌چې چرکه‌کان بزم‌تیرت. تۆپه قوماشه‌ قه‌یغه‌که له سهر

دهگه يه نيمه روځه كې تر و به سهر ديواره كوښيكا هلدونيم و
هاوار بې يارمېتي دهكېم..

به لام له ناځې شقاصه كاندا، غړكه و لوشكې نؤتؤمؤبيل و
زهنگي شتراسه نېان ه كان هينده بهرژن، كه كس گوتې له
هاوار كردن بؤ كوښه ككردنې من نيبه.. زهنگ بهرژ و بهرژتر
دهيتوه، كه نزيك دهيتوه ترسم ليدونيشي. ناشزانم له چ
لايهكوه ديت. به ټاكا ديمهوه و دهكيشم به زهنگي
كاتؤمتره كدا.

ژرډهركان

- ۱- فارگونې شپوه شمه ندهفرې ناو شاردكان، "ترامولي"
- ۲- فروشگاپه كې گهره به
- ۳- همسو يهغه كانې بياني، كه به نالمانيه كې ټيكنكاو قسه دهكېن،
وهكو خوي وهرگيردراون.
- ۴- سندوقيكي شوشه به كه ناو و ماسي تېدايه.
- ۵- نؤتؤمؤبيلكي گرانرخي نيئاليه.
- ۶- روژنامه يه كې هرزان نرخه، كه زؤر جتي سرنجې رولاشنېيران نيبه.
- ۷- سيكارؤس! جگهره زل و ناستېره كه له پلكه كه لاتوتن دميچرتهوه.
جروت
- ۸- فروشگاپه كې گهره به ۹- فروشگاپه كې گهره به.
- ۱۰- ۱- رافيؤلي، جؤرتكه له ساكه روژني خر و هرزان، پ- نالدي،
فروشگاپه كې هرزان.
- ۱۱- ويكخراوېكي راسترو و ناسيؤنالويستي توركه.
- ۱۲- وؤسگه ي سهردي شمه ندهفر.
- ۱۳- شپغه رهوند، سهكېكي جوان، زيرك و دوه، بؤكارې پؤليسي و
پشكئين به كار دهرېځ
- سهرچاوه ي نهم چيرؤكه "تاسه به رهش سهره دهكات Die Sehnsucht
Fahrt Schwarz" دهزگي نالمانې بؤ چاپي بهر باخه ل، سال ۱۹۸۸،

دهره پرييه دهره وه و "مستهفا" بهفركه خوي به ژووردا دهكاتوه. له
دؤلابهكه چوقويهك دهرديتي و پيم دهلې

- لهوه دهچي باشتري!

نيدې همديسان له دهره وه به، له سهر پيخه فكه م داده نيشمه وه
و سرنج ددهمه كهفي بيره كه، يوله نارتيكه كانې تاوله كه له
لهشكرتي بهر و ټيكنشكان دهچي له بهرامېر هيرشدا. تاوله كه
دادمخه م رادهكشيم. له ټاكاو خؤم له دور و له شقاصي
"بانهؤف" دهينمه وه. كراسه كم خويناوويه، چوقؤم به دهسته وه به
و به دورې خؤمدا ديوه شينم، "ماريا" بيره پؤرخزه كې
گوندهكه مان دهينم كه به ترسه وه ليم دور دهكه ويته وه، گورك و
"شيفه رهوند" ۱۳ سهكه شواني زؤر په لامارم ددهن. دداني ودها
گهره ي "شيفه رهوند" م هيرگيز نه ديوه، "مهمه" به زنجيرت
له لايهكه وه پاريزگاري له خوي دهكات. به لام ددهليسيكي و
دهكه وي و كورگه كان دهكه ونه كياني، شقاصه كه په نجره ي زؤري
به سهره وه به. كه له پيشيانه وه رووخساره نه يزؤكه كان دهرؤاننه
نهم نه بهر ده. خؤم له پاسكيلىك ددهم كه له ويدا وه ستاوه. نينچا
لتي دور دهكه ومه وه. گؤميك لهو سهرې شقاصه كه به، كه
دنوارم وا همسو گورگه كان به دوامه وهن.. به سهر ټاوه كه و
شهؤله كافاويه شينه كاندا تهكان ددهمه خؤم، گورگه كان له
روخدا ددهمته وه، ټاوه كه ي شه سهرم رهنكي خوين دهرېځ، خؤم

الدكتور خليل جندبي

رهفیک سایبر

نحو معرفة حقيقة الديانة الأيزيدية

ئيمپراتوريای لم

دروازې لاسه، خول و ناسيؤنهم

رښتياور سپوهيلي

«خه وه به ردینه»:

له نه فسانه وه تا گفتوگوي شيعري

رؤشنيري موانسه به يي

(١)

له کاتي قسه کردندا له سر شيعري کوردېي دواي جهنگي دوو مې جيهاني، هميشه رووېرووي دوو نه فسانه، دوو جوړ گوتار يان دوو بانگېشه بوينه وه، که هېچيان له اديکبويي ره وټيکي رهنه يي يان نه جامي توژينه وه ميتوډي وردن، يکه ميان شيعري (گوران عبدولاي) کردو ته بابه تي خوي و جار له سر جار يه موي هندی رسته وک «گوراني لوتکه»، «گوراني چلېږه»، «گوراني پتشره» و «تافه سوار» و رسته ديکي له بابه ته، خوي به هم ده هېنډه وه به يي توانو نه تي دمر خستني که لپنه کاني جيهاني شيعري نه شاعيري هېت. دياره ناشتوانيت هېت، چونکه دېدي رهنه يي تپا و نه تپه تپي له بري رووېرووېونه وه بېت له گه له دهقي شيعري گوراندا، رووېرووېونه وه له گه له کوملې وينا سازي و سه مېوولدا که پتشر له خه پالي خويدا نامادي کردون. هم دېده مېهستي نيه بچيته ناو دنياي سر به خوي شيعر و داهيتاني نه ده يي و هونريه وه، به لکو نه دنياي ده کاته به هانه يک بې ناشکرا کردني خوي، بې سه پاندني خوي و داگير کردني پاناييک له ناو نه مېدانه ويرانه يدا که به هله ناوي مېداني رؤشنيري کوردي لپتراه.

نه فسانه ي دوو هم، نه که هر جوړيکي ديکي بانگاشه کردنه، نه که هر جوړيکي ديکي به هم مېهستاني گوتاره، به لکو کورپي چاونه پشکوو تووي نه فسانه ي يکه مېشه، تنيا جياوازيه يکي ديار له نيوانياندا نه وه که له نه فسانه تازه يدا، ناوي (سواره ي ټلخاني زاده) خراو ته شوي گوران لپره شه سواره بوته بابه تيک که له ريگاپه وه هندی رسته وک «سواره ي پتشره ي تازه کردنه وه ي شيعري کوردي له خوره لاتي کوردستاندا» و «سواره، گوراني شيعري خوره لات» و هند ره وايه تيان پتدراوه، هم نه فسانه ي وه که هم سو کورپک چوڼ لږايه ي باوکی خوي دهکات، ناو اش روحيکي ياخيگه رانه شي له ه ناوي خوي، له دزي نه فسانه ي يکه هم، شارو ته وه. هم روچه ياخيگه رانه ي نه که هر که ره کيه تي له ناستيکي ساکاردا (سواره) له پله ي شاعيري تي (گوران) دا دابيت، به لکو دمر بري هم سو نه کړي دمر ونيانه شه که له ماوه ي سي سالي رابردوودا به موي بارودخي سياسي و زهيني ناوچه که ريتي بزوتنه وه سياسي کاني کورده وه، له نيوان هاوولتايي به شه جياوازمکاني تپشتماني نيمه دا، دروست بوون. مېترسي هره کهوره نه مويه، که نه کړي دمر وني و

پتشدراوه ريکرنانه بگوژينه وه ناو بواي نه ده ي و داهيتان و له زماندا چيگه يان بې بکرتنه وه. لپره شه وه، نه که هر بيه رنګر له يردم سره هلاني ميژوويه يکي يه کورتوي نه ده يي بې کورد، به لکو نه ده بيشمان بگنه پاشکوي ميژووي سياسي و به هلکري ه مان نيشانه کاني نه خوشي و پارچه پارچه بوون مېهکومي بگن. به مانايه يکي ديکه، نه ده بيش بکرتنه هوکاريک بې به رفران کردني مه وداي نيوان مرؤفي کورد له پارچه کاني کوردستاندا و ره وايه تي بداته نه وه بهرکومانيه ي که سياسي له تيروانيي کورد بې کورد دا دروستيکروون، هله و مېترسي رسته ي وک «سواره، گوراني شيعري خوره لات»، نه که هر له وه ولدانه يدا ي بې هاوسنگ کردني دوو شاعيري نيمه (که من پتموايه نه مېه کاريکي شپاوه نه که هر هات و به که ره ستانه نه نجامدرا که پتويست)، به لکو له ودايه که نه جوړه هاوسنگي پتکردن و بهراميه ريکدانانه، نيه تيکي به يي له خويدا هلکرتوه، نه وېش نه وه يه که ده يوت به موي دوو مېهانه وه ترخي يکه ميان که مېه بکاته وه و وک دژنګي دوو مېه بياخه روو. واته مېترسيه که له ودايه که هم دېده مېهستي نيه بچيته ناو دنياي شيعري سواره وه، هپنده ي نه وه ي سواره دهکاته سه مېوولک و بې دمر بري کړي دمر ونيه کاني خوي له دزي دنيايک، که به لاي نه وه وه گوران سه مېوولک يه تي، به کاري ده هپت، نه که له سر نه وه ي مامه له يکي شيعري له گه هم شاعيراندا دهکات، به لکو له يره نه وه ي له سر ناستي دوو ره مزدا دميان يي، که هر يکه يان سر به پارچه يکي کوردستان و توپنه رايه ي به شه که ي خوي دهکات، لپره شه وه گوران و سواره له پانايي نه ده ي داهيتاني سرچمي رؤشنيري کوردي ده کړنه دمر و و ده کړنه سه مېوولک تا له سر ناستي پيري خپله ي و نايديد لږايي خپل، نه وه بهرکومانيه يان پي فوولبکرتنه وه که له لاي کوردي هم پارچه يي کوردستاندا بهراميه کوردي نه وه پارچه يي ديکه دروستيکروو، هم جوړه دمر بريانه هلکري راستي يک نين سه يارت به دمر ووي خويان و له رووي لږيکشه به تالان. به لام دمر بري تيروانييک که نه نيوانيه خوي له وه بهرکومانيه ي بياروژنت که سياسي بهر مېه پيانون و کردوني به به شي له پتکها يي دمر ووني مرؤفي نيمه. سياسي تپش وختي له دروست کردني دنيايکي تپا و هپمندا سرکه و توو نه يي، وختي نه توانيت هلکري پياميکي نينساني بېت و کاتي نياري سازداني گفتوگوي نيوان نينسانه کان ده وژني، نه وه ده يته نامراتيک بې سرکوتکردن. له ناستي دمر ونيشدا ده يته وزه يک

به بهر اورده بهو
جيهانه، گوزانتيكي
ديكهي.

به خوراكي نيبه
شم شپواري
قسسه كړدن،
پتناسه كړدن و
ناخاوتنه لاسه
نهد و روښنيري
دهوتانيت به درزيابي
سالهكان له بانتيابي
روښنيري نيمه دا
بهره وام بيت، چونكه
سالهكان پښ له بونه
مونا سبهت (به

تايهتي كه له هندهران جوړي له هوشيارې دروژنهش لاسه
ناسنامه كورديوون دروستېووه و هلي باشي داوخته دست
كسانتيكي زور تا له ناستيكي سره كړمكرانه دا به كاري بهېتن و
به ناوي فرهنه ك و روښنيري كورديهوه، بهر دوا م له مونا سبه
دروست كړدنا (پن). ميكانيك مه كاني دوو باره مونا سبه نيم شپواري
قسه كړدن و روانيژي و قسه نه سته قانه له دايكوي زدينه پتكه
ته نيا بڼ (مونا سبهت) بير له نه دد و داهيتان دهكاته وه.
هر بويه شه ناتوانيت ناراسته يكي رهنه يي و خوښنده ويه يكي
شپلگيري فيكري و ستاتيكي بيت بڼ دنياي داهيتان و دهقي
شيعريمان. له بهر نه وي بڼ خوښنده ويه پتويسته شاره زاي
به كارهيتاني كه رهنه يي رهنه يي بين، كه چي بڼ مونا سبهت
دهيت سوعيه تجييه يكي قسه رهواني پرو له مجلس بين. بڼ
چونه ناو جيهاني داهيتانه وه، پتويسته به لگ و نمونه بخينه
پرو، بڼ به شداري كړدنيش له مونا سبهت و شاهه نكه
روښنيري كاند، هينده بهه كه شكو لي بېره وهره يي كاندان
ناو له لگي. بڼ روښنيري وروښنيري رهنه يي له گيل جيهاني
بهره ميكر، بهر پر سار دمين كه پنگهاتي هونري و ته كنكي
نهو بهر هه مو ورده كاريه كاني رهوتي داهيتان له لاي
داهيتانه كيان ناشكرا بكين، بڼ روښنيري وروښنيري جهامو ريش
له شاهه نكي روښنيري، پغا بڼ دوو باره كړدنه وي شتي
گشتي دمين و دكسونه سهر له نوي دار شته وي ژباني
نوسه ري (نمر) و (كهله) شاعيرانان. له كاري رهنه دا زمان
خوي دهيت مه دانيكي داهيتان، له مونا سبهت تاكه نركي زمان
نهو دهيت كه ورك نامراتك زور بليقي ته كاندان دريژه پي بدات
و هندا عه قلي مونا سبهتي له پرو داناميتي و ناماديه لاسه
هه مو شتيك و لاسه هه مو بهر هه ميكر يان كه سايه تييه يكي
فره نكي بنووسن، راوچوون بدات و قسان بكا، بهي نه وي
هيچ شتيكي تازه و نه زافراو بخاته پرو، راو بچووني هيه
لاس هه مو ديارده ييك و جوړه تيبي هيه بڼ مه كره كړني
را و بچوونه كاني نامه بڼ دميان چمكي فيكري بكا و به لگه
له بهر هه مو روښنيري كاني ديگ بهي تييه وه و ئيديعاي
زانستيوونيش بكا. كو تايي نوسينه كاني به زنجيره نهو
سهر جواوه پر دهكاته وه، كه له پروي مننه جيهيه و نري بووني
نمن ورك نوسه رو رهنه كړ، باسي مؤدبر نيته مان بڼ دهكاته
له كاتيكا خوي به شيكه له نرنگه راي، له پي دهيت نيستېگه را،
له كاتيكا په يكه ره كاني رها ييگري لاسه شان راگرتوون.
له بهر هه كارياني چمكي كاني ورك كو تار، دابران و بوينا و هندا
ناو دهيت، له كاتيكا ئيديعاي ره كړدنه وي نهو مننه چه

بڼ خوروا نكړدن و تيكداني نارامي له نه واتي تيريش.
بهره مه كشي له و رسته قسه نه سته ق و ته شاره دا بهر جهسته
دهيت كه بهرگي هيچ هه لسه نگانديكي رهنه يي ناكړن.

*** **

به لام بچي نا؟ نيمه له هر سهره ميكر زياتر پتويستمان به
هه لسه نگاندن و بهر اور دكړني نهو بهر هه هونري و چالاكيه
فيكريانه هيه كه له بهنه جيا واره كاني مه لېندي نيمه دا
بهره مونا سبهت. له هه مو كاتيكا زياتر پتويستمان به
پتكه وركاندن و دنيا بوونه وه له ناسيني نهو خسه سته
بهر جهسته هيه كه ناسانامي هاو به شي نيمه يان لي دروست
بووه، يان لي دروست دهيت. نهو دهه يي كه پرژده سياسي،
كومه لگاي نيمه دهكاته كه لاهه ييك بڼ شه و ويرانكاريه كاني
خوي، پرژده نه وي و روښنيري له هه مو كاتي زياتر
بهر پر سياسي ناوهدان كړدنه وه و دروست كړدني پردي بهي و ندي
گفتوگوي دهكاته سهر شان. هر ليره شدايه كه كړنگي
بهر اور دكړن و هه لسه نگاندي بونونه: دوو شاعيري ديار، يان
دو قوناغي شيعري كړنگ ورك پتويستيك خوي دهه ييتي. بڼ
سهره كوتن له و كاره شدا پيش هه مو شتيك دهيت له و دنيا
بيينه وه، كه نهو تيرواني نهو بهر اور دهكي ليوه دهكړن و نهو
زمانه يي دهيت دهر يي نه كاره، زمان و تيروانيكي بي لايه و
له هه مو حوكميكي پيشموخت نهو دوره. من پتويستمان بڼ
بهر اور دي شيعره كاني سواره و دنياي نه وي گوزان هيتا
تيروانيكي نهو و زمانتيكي رهنه يي پتويست نه واته ناروه،
كه بشوانيت بهي هيچ غره زكي دهره كي رهواي تي بداته
نه نجامه كاني نهو بهر اور كاريه. رهنه نه هه به پلي يه كم
له بهر نهو بيت كه نيمه هيتا دنياي گوزان ناسين تا بين و
دنياي شاعريكي ديكي به دنيا ييه وه له كله دا بهر اور بكين، تا
بتوانين حوكم بدوين. به پلي دوو دهيش، نهو هه لانه يي بهم
ناراسته دا دراوڼ، هه لگه لي كسانتيك كه له دنياي سياست
و به زمانه نايدي لوي و له نهو مووني خيزيا ييه وه، لاسه
نهد و كنشه نه ده يي كاني پتنه ناخاوتن. واته ناخاوتني
كه سانيك كه له كاتي نه سته تالي و پيشه ري نيو باره كاني
سهره يي شهري چه كاري دا به سهر نه وي كوتن. ئيتا بڼ نهو
كه سانه هندهرانيش ورك مه دانيكي ديكي شه ورك كړدن
دهره كوتنه و نه هه مو بوري بڼ ره خساندوون شهري جهسته يي و
فيزيكي بگوزنه وه به شهري دهر ووني. ليره شه و نوو سيديان
كړدنه چه كيك بڼ بهر دوا م بوون. چونكه له دنياي نيمه دا همان
پيشه كاني سياست و تفهنگ دهينه پيشه رگي روښنيري
و قله م! بڼ نمونه كاني نيم ديار دهيش، هينده بهه كه چاوي به
گوزار و بلا و كراوه كورديه كاني دهره وي ولاندا بگري نه وه...

*** **

ناليره دايه كه نيمه دهينه خاوهني نه فسانه يكي نمر، كه بڼ
هه مو شويني دهكونجي: جاريك نه هه يي خانيمان ليد دهكاته
دامه زرينه ناسي ناليزمي كوردي (پته وي خسه ته كاني نهو
ناسي ناليزمه مان بڼ تيوريزه بكا)، جاريكي تر حاجي قادري
كوپيمان ليد دهكاته تيورستي بيرى نه واته يي (پته وي پيمان
بلي پر و سبي تيوريزه كړدن چونه؟)، جاريكي ترش بيره ميترمان
ليد دهكاته هه لسه سوغي كوردي (بي نه وي ناچيز ترين پتناسه يي
هه لسه فمان بڼ بكا) ياخو گوزان له ناو كومه لي درووشمي ورك
لونكه، چله پويه و هندا، سهقامگر دهكاته بهي نه وي بچوون كرين
هه ناو بڼ دوزينه وي نايارم كاني ناو شيعري گوزان بنيت.
نه و ته ئيتاستاس سواره يي تلخاني زاده مان ليد دهكاته «گوزاني
شيعري خوره لاتي كورديستان»، بهي نه وي خوښنده ويه يكي
قوولي بڼ دنياي شيعري گوزان هيتا تا بيسه ليني كه سواره،

هېلویتست له ناست دهنګ تازه کانیښدا، بهو پټیښی دهنګ تازه کان هېشتا «ناویانګ و شوینگی کومه لایه تی و نه دبیبان نیه» دبیبزیته وه. هه مان هېلویتست له ناست هندی له نافرته تانی نووسر و شو روه فیکریه نویانه شدا، دبیبزیته وه که له وای پاپرینه وه له سر لاپره یی کوفاره به دزګا نه یوه کانی وه: (نازادی)، (یوون)، (سهراب) پاشان (یه کگرتن) و نیستش (ره هندی) دمرګه وت.

زهینیه تی مونساه بهی، که پټموایه به یلی یه کم دیارده بهی له نه وروپا دروستیووی ناو روښنیریی نیمه یی، له رنگی ناماده یوونی به ردوای له دزګا کانی قسه کړنه وه: ته لغزینی میتد، پادیکان، روژنامو کوفاره کان، بنکو مه لپه نده کانی روښنیریی و به ووی به کارهینانی نامرازه کانی وهګ فاکس و ته لغزین و له دواړویشدا نه تهریت، توانیویتی شیلگیری هه موو رویتکی فیکری و رخنه یی نوی رویتګا ته و له و دزګایانه وه به شتویه کی ناحهز قسه یان له سر بګات. هره وها توانیویتی له ناو شو دزګا دهوله تیانه یی هندیګ له ولاتانی خورواو شدا، به تیایه تی ولاتانی سکندنانی، که یارم تی چالاکي نیبداغی دهن: شوینگیه کی بریاره رانه به دبستب هیتت و له ویشیه دریتزه به شهزګانی له دزی داهیتان و دنیای تازم کړنه وه دات. زهینیه تی مونساه بهی نه که هر توانیویتی ناستی چیرزی جوانناسی خوتنر یق نه دب و شیربوتیت ته سر ناستی چیربین له کومه تی دروشم و قسه یی نه ستق و جوتن فروشتن: (به ره مه کانی نم دواپی یی عه بدولاپه شپو له کال سرجه می شو شته یی به ناوی نه ده بی کرټګاری به وه دهرده واپوژیت، له باشتترین نمونه کانتین: به لگو به ووی ناماده یوونی به ردووامیشی له دزګا کانی راګه یانندا (به تیایه تی میتد تیغی)، توانیویتی سیمایه کی کونه خوازانه بداته شو دزګایانه، بیانکاته نامرازی به ره مه پنهانی سرګرمی رووت و سازدانی شتوه کوتارتکی توتالیتاریستی که ناماده نیه کوئ له بهرامسره کانی بګری. نم دیارده ییش هر رووخساری نه کتره کانی زهینیه تی مونساه بهی ناسپنی و، هر به ته نیا که شفی شو عقیله ته ناکات که دزګایه کی ته کنه لوژی جیهانی دهجیته ژیر دهستی (پټه وهی له ته کنه لوژی بګات و پټه وهی شاره زای پرنسیپه کانی ناوګوړی هاوچرخ بیت): به لگو نیمه دیارده یه که سرجه می شو وینایه تیکده شکتی که تانتستا له خه یالګی مرقفی کوردا له سر کاراکتري (روښنیر) له نارادا بووه.

*** **

دروست له و کاته دا که نیمه دزګامان هیه، که روښنیر دتوانیت به ووی شو دزګایه وه له پرکړنه وهی شو که لټنانه ی سیاست له بیرکړنه وهی مرقفی نیمه دا درستیګرووه به شداري بګات: ړنګ له و کاته دا روښنیر یق یه که سجار له کویلایه تی سنوورداریوونی تیرازی راګه یانندی چاپی: (بلوکرووه، روژنامه، کوفار و کتیب) ړزګاری بووه و دتوانیت له رنگی (شاشه) وه له کال ژماره یی ژور له هاوژمانه کانی له پیه ونیدیا بیت، عقیله تی مونساه بهی روژګاری ژپرنی خوی به سر ددات و به ناوی (روښنیر) نمونه وه له و دزګایه دا دهرده کوهیت!

نم دهرکه وتنه هره به ته نیا تیکشکتی نری نری (چه می روښنیر) نیی، به لگو تیکشکتی نری ژینگه یه کیش که روښنیر ده تیوانی یق زیندوونه وهی له و نرګانی که بوونی شو یان وه روښنیر له سره وه دروستیووه به کاری به پټیت. متریسی ناماده یی زهینیه تی مونساه بهی هر له وه شدا نیمه که سیمای روښنیریی به ریزسار ده شتوتن، به لگو له وه شدا که حزی خوتنه وهش لای خوتنه رتیک ده شکتی، نه نجامی نه مش

فیکری و رخنه ییانه دهکات که داهیتنری شو چه مکنان. نم زهینیه ته دتوانیت لاپره کان پر بګاته وه، ژور شوتن داګیر بګات و له هه موو یونه مینسره کانی دهریریندا ناماده بیت، به لام ناتوانیت رخنه و بچوونی رخنه یی به ره م پټیت. ناتوانیت، چونکه به ره مه پنهانی ده فیکری رخنه یی سه فیکری که له جیهانی داهیتان و خولکړندا، یق خولکړدنیش شو ته نیای و سرده می شه یادی یه پټیوسته که هر به ره مګ دهکات به ره مه مټکی داهیتنرانه، زهینیه تی مونساه بهی ناتوانیت ته نیا بیت و ته نیای به پیشه یی ترسټوګانه له قلم ددات، هره یوه شه خوی نادات به ده ست چه می «داهیتان» وه. که چه می داهیتان به روښنیریی که نامق ده بیت و خولقاندن له و روښنیریی دهکرت ده ری: پروسی «نوسن» ناوه ستی، به لگو مانایه کی دیکه به خوی دهکرت: «نوسن» ده بیت پرکړنه وهی پانتای سیی لاپره کان و ره شکرده وهی شو پانتایه، له جیاتی به ره مه پنهانی «مانا و جیهانکی تریش له نووسندا، کومه تی پروتیتست و پرچه کردار دینه به ره م که پاشان له ژیر ناوی «هلویتست» دهکرت مال به سر پانتایه کی روښنیریی وه. به پټیه شه نیمه له به ردوم روښنیریی کراین که به شتی ژوری نه کتره کانی بویان لواوه، شه ره ته واه نه یوه کانی سرده می پټمه رګایه تی له سر لاپره کان دریتزه پټیدن.

*** **

دیاره قسه یی کی پټمانایه که بلټین به نیمه چی؟ یان که و ابرانرتت نم دیارده یی ناتوانی کاریکه یی یق سر زمان و ناسته کانی بیرکړنه وهی نیمه هیتت، له راستیدا نه نجامه کانی زهینیه تی مونساه بهی، وهک رویتکی باوی دانپیانراو له نه مرقی روښنیریی کوریدا، که ژورترین که ناله کانی راګه یانندی داګیر کړدوه: به سرپای باوی روښنیرییانه وه دیارن، به زمانی سیاست دهکرت بلجم: زهینیه تی ناویرا و هه موو ناراسته کانی دیکه ی ناو روښنیریی نیمه فرېداو ته به ره یی ژپوژسیونه وه! نم زهینیه ته له پټنسه کړنی کایه نه دب و ړول و نرکی روښنیران و هره وها له دیارکړنی ناراسته و چالاکي یواره کانی راګه یانندی شدا. دهوری هیه، هره و له به ره مه پنهانی هه موو شو پټنسه و شیکړنه وانه، که له ناو زمانی کوریدا و به نیمکاشیه ته کانی شو زمانه یق نه دب و هونه دهکرتن رولی خوی ده بیتت، چونکه نم پټنسه ته تیکل به پروسی بیرکړنه وهی مرقفی کورد سبباره ته به نه دب و هونه دهن و، دهنه ده لاقیه که شو مرقفه لټوهی ده وانیته به ره می هونری و نه ده یی و داهیتانی جوانکاریانه به شتویه کی کشتی. هر بویه شه پشنگوتختن و که مکرده وهی کاریکه یی تیکه تیغانه یی نم دیارده یی ناتوانیت هیچ نه نجامی هیتت بچکه له به هیزکړنی، یق نمونه شو هکاره یی که وایکړدوه به ره می به شتی به رجاو له و روښنیرانای به چو نایه تی کی جیواو دهنوسن یان کورایتکی کرنگ له به ره میاندا هاتوته ناروه، له چنند ساله ی دواپیدا به ردوام روویه رووی فراموشکړن و لاقتریتکړن بینه وه، نه وهی که زهینیه تی مونساه بهی له کشت ناسته کانی بریاردان و چاپه مانی و راګه یانندی کوریدا به جورکی به رفراوان خوی سپاندوه. هره وها کاریکه یی زهینیه تی ناویرا و له مامه له کړن و هلویتستیدا له ناست به ره می شاعیره ناسراو هکاندا ده بیننه وه: شیعری ره فیک سابیر و شبرک (وهک) جالاکترین دوو شاعیری زیندووی نیمه، تا شم ساته له چوارچووه شو هلویتسته سیاسی و کومه لایه تییه روژانه ییانه ی نه واند، که ده شیتت به دلمان نه بن، سه قامګیر دهکرتن و بهای نم شیعره به پټی رتزه یی شو گونجانه هه لده سه نگیزیت، که روژانه له کال ره فیک و شترکودا به دهستی دهیتن. هه مان

ياساکانيشي بگوريت و پرنسيپيه نه خلایي و پارسهنگه ستاتيکيک کانيشي توور بدات. ژينگي رۆشنبيريي ئيمه ژينگيکه جينگي هممو روپه روپونه وه يکي تيا دبیتنهوه. جگه له روپه روپونه وه رۆشنبيرانه، چونکه بالادستی زهينيهي مونا سه به يي بهالکرڼه وهی هممو خه سه ته يکي رۆشنبيرانه یی کردۆته درووشمي خۆی و ناماده به له هممو مونا سه به يکدا بگه و یته که مکرڼه وهی به هاداريه کاني رۆشنبير، نه شه خالته که ده مانخاته بهردهم گه لئ پرسياري گرنگ و زنجيره يک هه ولداني بهردهوام

(٢)

خه وه بهردينه

رهکردنه وهی زهينيهي مونا سه به يي، ده مانخاته بهردهم هه ليزاردني کۆمه لئ پرنسيپ بۆ ئيشکردن و ده مانخاته بهردهمي به لگه هيتانه وه له سه ر نه وه بابه ته يي قسه ي له باره وه ده که ين. به لام له سا يکۆ لۆ زيه يتيکی ئالۆ زيش، که هه لگري کۆمه لئ خو کسمي پيشه وه خته. بابه تي ليره به دوا ي نه وه و تاره ي من، قسه کردنه له سه ر «فه زايه يکي شيعري» که سواره ي ئيلخانيزاده له کۆمه له شيعري «خه وه بهردينه» دا، بهرهمي هتانه وه. مه به ستم له «فه زاي شيعري» هه ر ته نيا جوارچته وه يک به يه يکي تیکسته شيعريه کان نييه، به لکو مه به ستم له شويني ژباني شاعيره که پشه له تیکسته کاند و له وه سه رده مه شدا که سواره ي تيا دا ژيا وه، بۆ روونکرڼه وه ي زياتري نه وه جيا کردنه وه يه، سه ره تا ناوي نه وه شيعرانه ده هتقم که پتموايه ده توانين لتيانه وه باس له فه زاي شيعري بکه ين، نه مجا نامازه به کار يگه ربي شيعري فارسي ده که م که چهن ناستيکي هه به و پاشتر روون ده کردنه وه. له به شي کۆتاييدا، هه ول دده م گرنگه ي فه زاي نه وه چهن تیکسته ي سواره به سه ستمه وه به نه رتيکي شيعري کورديه وه که ناوم ناوه «گفتوگۆي شيعري». واته شيعر که زياد له پانتاي و ئيمکانيه تي زمانگ ده خاته خزمت خۆيه وه، پرسياري سه ره يکي من له وه به شه دا، بريته له وه ي چۆن نه م جۆره شيعره که له هه مان کاند جۆرته که له يوه مندي له گه ل «دنياي نه و تر» دا، هه له سه نگين؟ ئايا چۆن ده کريت نه م ئالوگۆزه (communication) شيعريه به خه ينه خزمت ئالوگۆرتيکي مهنتره وه که ئالوگۆر و گفتوگۆي نيوان دوو زمان و دوو فره نگه؟

جيا کردنه وه يه يکي پيويست:

له جوارچته و گرتني جيهاني شيعره کاني شاعيرتک، به يي ده ستنيشانتيکي رووني نه وه شيعرانه ي که نه جيهانه يان له سه ر دروستبووه، هه يچ مانايه يکي نابيت. نه مه ش به ماناي نه وه يه دبیت قودسيه ي نه وه سنوره تیکيشکين که جواره دوي «ديوان يکي شيعري ياخود «سه رجه مي بهرهمه کاني شاعير» يکيان گرتوه. کاتي له سه ر به رکي کتيبي رسته ي وه که «سه رجه مي بهرهمه کاني... فلان، يان «ديواني شيعري...» فيسار شاعير ده خوتينه وه، هيتشا خۆمان له دره وه ي سنورتيکدا ده بينينه وه که ده سه لاتي بلاوکه ره وه و ده رگاي چاپي نه وه کتيبه بۆيان کيشاوين. ليره دا پيويسته مناي نه وه جۆره رسته نه به وه ليکيده نه وه، که بۆ نمونه: سه رجه مي بهرهمه کاني فلان شاعير، واته هه مو نه وه تیکستی شيعري، وتار، نامه و بيره و مريانه ي نه وه شاعيره نووسيوني. به م پييش ئيمه له بهردهم سه رجه ميکدان که له خانه ي بهرهمي نه به يي رووت بهر قراوانتره. له کاتيکدا مناي «ديوان» ي شيعري ته نيا سه رجه مي شيعره کاني نه وه شاعيره له خۆي ده کريت. به لام نه وه سنوره ي رسته ي به که م و نه وه سنوره ش وشه ي ديوان ده يکيشني ناتواني سنوري

له وه ستاني نه وه گۆفار و بلاوکه راوانه دا ده بينن که پاش چهن ژماره يک و نه بووني ئابوونه و ياره مه تي پيويست، داده مخرين. هه ره وه له وه ناو ميديده شدا بهر جواره ده که و یت که خوتنه روای کوکرتني له سيما کاني عه قلبيته يي مونا سه به يي له ده رگا کاند و دبیتني شتوازي هه له سوکه و یتيان، له لاي دروست ده بيت. ليره شه وه خوتنه نه که هه ر سارد ده بيتنه وه، به لکو خۆشي له سه ر ميکانيزه کاني ته مه لي و خۆد زينه وه له خوتنه وه و خوتنه رخانکردن بۆ رۆشنبيري راده هيتت و، له کۆتاييدا ده سه مه وي بانگه وازه کاني زهينيهي مونا سه به يي ده بيت. نه تجماي ته مه ش له و رسته نه دا ده بيننه وه که بهردهوام دوو ياره يان ده کاته وه: «ئيمه بهرهمي نه کادييمان نييه»، «نووسه ريکمان نييه عيلمانه بنووست» و رسته ي کلتشه يي له م بابه ته که بهرگه ي هه يچ هه له سه نگاندنيکي ورد و لۆژيکي ناگرن، چونکه نه م رسته نه هه يچ تپروانيکي ئاشکاريان بۆ «نه کادييه ت» و هه يچ پيئاسه يکيشيان بۆ «عيلميته» نه. نه م جۆره رسته نه هيتنه ي نه وه ي ميکانيزه مه کاني سووککردني دا هيتنه وه کورده کانيان له پشته وه يه و نيشانه ي ترسي خاوه نه کانيان له ناست به جيديگرتني بهرهمه کورديه کاند، هيتنه راستگۆي و نه نجام گيريان پتوه ديار نييه. چهنه ئاسانه بۆ کۆرسيستک، يان قوتايي زانستگايه ک ياخود پسپۆرتيکي نه کاديي، به لووتنه رزيه وه ره خه ي نامه سنولانه له نووسه راني دا هيتنه يي ئيمه بگريت و که چي له بهرنامه ي کۆرس و پرۆژه ي خوتندن و سه ميناره کاني خۆياندا به زماني بيگانه، هه مان نه وه بۆ جوه وانه دوو ياره بکه نه وه که به کوردي خوتنه ويانه ته وه. ليره شه وه تپده که ين بۆ چي خوتنه ره کاني دوتني ده به مشت بهر به يه کاني ئيستي اي فره هنگي سه ره گرمي و تپو ئاهه نگه کاني هه لپه رکي. تپده گه ي بۆ چي ته نيا هه بووني ناو نيشانتکي نه کاديي وه که (دکتۆر)، به سه تا که ساتک نه و په يري ئيمکانيه تيان به چيته بهردهست و له که نه له کاني قسه کردن و ده نگه پيشن به خه لکدا زۆر ترين کاتيان بدرتي. نه مه له کاتيکدا نووسه ره دا هيتنه وه که بهرهمه کانيان ياره ي بليتي سه فره يکيان تيا سه رف ناگريت، تپده گه ين ده رگا کاني بلاوکه رنه وه بۆ چي بهردهوامن له چاپکردني زنجيره ي کتيبي («سهرمه ربه يه کان»، «به لگه نامه کان» و «ناوه کورديه کان» و «فه له سه فه به زماني ساده» و شتي تري له م بابه ته، به لام ناماده ين سه ره مايه گوزاري له بهرهمه يکي نوخواردا، بگن. هه ر له هه ناوي نه م په يوه نديه شدا يه، که چه کدارو سياسيه کاني دوتني ده به نو سه ر و ليکۆله ره وه يادداشت نو سه کاني نه مۆ و ناويه ناو کتيبي قه واره نه ستورمان پيشکش ده که ن.

به کورتيه که ي، ژينگه ي رۆشنبيريي ئيمه له قه راناوي ترين قۆناغي خۆيدا ده وي و رۆشنبيريش له ته نياترين ساته کاني ته مه ني فيکري و نييداي خۆيدا، که تپکه لکه له کۆژان به ده ست نه بووني که نه لي قسه کردن، نه بووني گفتوگۆي شيلگير و هه له سه نگاندني بهرهمه کان. له هه مان کاتيشدا خۆبينه وه ي له ژيتر قشاري چه وسانده نه وه يه کدا که زاده ي ناماده يي بهر بلاوي زهينيهي مونا سه به يي له پانتاي رۆشنبيريي کورديدا. ده بين نه و ش بليم که نه م زهينيه ته به ته نيا هه ر ره و تيکي ته قليدي نه، چونکه ته قليديه ته به هه مو وه کۆنه خوازه يه که ي خۆيه وه له هه ولي پاراستني ياسا نه کۆرو يه قينه کاني خۆيدا يه و به هوي دوو ياره کردنه وه يان سه له فيبووني خۆي ده سه لتي. له کاتيکدا زهينيهي مونا سه به يي هه يچ پرنسيپ و ياسايه يکي نه گۆر يان پارسه ينگيکي ستاتيکي و پاره کارانه و نه خلایي نه گۆر يي نييه. ناماده يه له م مونا سه به وه، له م هه له وه بۆ يه يکيکي دي

جیهانبینیه به پشتیوانی نو که رهستانه‌ی داهینانی شاعیره که بهرهم به‌پښتو ته‌وه که له ههموویان ره‌سنتز و له‌ههمووشیان نزیک‌کرن له نهموونی پوځی و مه‌غه‌وی شاعیره‌که‌یانه‌وه. بویه کاتی ږنگه به‌خوځم ددهم ته‌نیا چاند ده‌څنگ له‌بره‌همه‌کاني سواره هه‌لېژېرم، مه‌بستم نه‌وه به‌لېتم؛ شاعیره‌که‌مان له‌و چاند ده‌قدا راسنکوترین نهموونی خوځمان به شاعیرانه‌ترین شتوه پښکېش ده‌کات و نه‌مېش ناو ده‌نیم «دنیای داهینانی نو شاعیره». دپاره کاتیکش نیمه له ناو دنیای داهینانی شاعیریکدا نشده‌کېن و ده‌قه‌کاني به ناستی جیاواز ده‌خوځینه‌وه، هر به‌ته‌نیا خوځمان له‌ناست شاکر اکردنی دنیای داهینانی نو ده‌ا به‌رپر سيار نه‌کړدوه، به‌لکو له‌همان کاتدا ده‌بی نامادش بین بډ لابردي نو خه‌سله‌تانه‌ی که نهموونی شاعیر به‌رو نهموونیکي کرچ و کال ده‌خلیسکېن.

{۴} کاریگره‌یی شیعری فارسی

کاتی نیمه پاس له ره‌سنتی دنیای شیعری شاعیریک ده‌کېن، واته له پله‌ی نو په‌یومندیه پوځی و کولتورییه ده‌روځن که نو دنیایه ده‌بستیت به دنیای خوځمانه‌وه، هر بویه‌شه نابیت له ناست نو ره‌گزه شیعریه ناموځانه‌ا بېده‌نگ بین که به‌هر جوړی بووه هاتوونه‌ته ناو دنیای شاعیره‌که‌مانه‌وه و نامادیه‌کی به‌رجاویان هه‌په، به‌مانایه‌کی دیکه، نابیت جاو له‌و ره‌گزه بېگانه‌ی شاعر بېوشین که له زمینه‌په‌کی تری فهره‌نگیدا به‌رهم هاتوون و هر له‌ویشدا به ره‌سنتی خوځان که‌پشتوون. نه‌مېش به‌مانای نو نه‌ییه دزی نو کاریگره‌یه بوه‌ستینه‌وه که ده‌شیت شاعیران له‌شیعری در اوسن و جیهانی وهریگرن. چونکه ههمو دز وده‌ستانه‌په‌کی نه‌وتو، دز وده‌ستانه‌په‌کی بی ده‌روستانه‌په‌ته له به‌رامیر نو دنیا هاوېه‌شده که شاعیران له بېوان کولتوره جیاواز هکاندا دروستی ده‌کېن. نه‌وه‌ی وا ده‌کات جاو له ره‌گزه بېگانه‌کاني ناو به‌ره‌می شاعیره‌که‌مان نه‌پوشین نه‌وه‌ی، که ده‌مانه‌وت پتش ههمو شتنگ ناسنامه‌ی شاعیره‌که له «سرووشتی ترین ډوخی خوځیدا» بناسین، چونکه به‌بی ده‌سنتیشانکړدن دنیای به‌که‌می شاعیر، واته نو دنیایه‌ی له زمانې دایکدا ده‌خولقېنت؛ نه‌سته به‌بتوانین له دنیاکاني دیکه‌ی تښکېن. نو دنیایانه‌ی که ده‌شیت له نه‌جامی کاریگره‌ی شاعرانی تره‌وه دروست بووین.

شیعری فارسی یاخود زمانې شیعری هاوچه‌رخي فارسی، نو دنیایه‌ی دیکه‌ی ناو شاعرانه‌کاني سواره‌یه. واته نه‌تمو‌سقی‌ری نه‌وسای شیعری فارسی، قاموسی شیعری فارسی و شپواری هه‌لېژاردنی وشه و ده‌برینی شاعرانی فارسی‌نوس کاریگره‌ی دیاری خوځان له‌سهر روشنی‌یری شاعرانه‌ی سواره به‌چېه‌پشتوه. نه‌مېش جیگه‌ی سرسورمان نییه نه‌که زانمان قوځانی شاعریتی سواره هاوکات بووه به‌گوزان و جموجوولیکي زور که‌شاوه له مه‌دانی شیعری نژاندا، به‌لام له‌همان کاتیشدا نه‌وه‌مان بډ دره‌مخات، که سواره خوځتیرکی باشی نه‌ده‌بیاتی هاوچه‌رخیش بووه، نه‌ک هاتېی له‌ناو دیوان و که‌شکوله کلاسیکه‌کانه‌ا خوځی ون بکات؛ ده‌نا له‌سهره‌وه به‌که‌می‌لی جوارینه، غزه‌لیات، سه‌فرنامه و مه‌جیاتوه ده‌گه‌راپه‌وه...

به‌جاوگتیرانیکي ختیرا ده‌توانین نامادیه‌ی جوار یان پېنچ له‌دیارتیرین شاعیره فارسه‌کان له فه‌زای شیعری شاعیره‌که‌ی خوځماندا بیښینه‌وه. بېگومان ناست و پله‌ی نو ناماده‌یه‌ی له شاعیریکه‌وه بډ شاعیریکي دیکه جیاوازه، به‌لام نه‌که هات و به‌پتی لاه‌ره‌کاني به‌شه فارسیه‌که‌ی «خوه به‌رینه» بچینه پتش؛ نه‌وه ده‌توانین بلتین؛ له هه‌ردو شیعری [زرد، سیاه، رنکی

«جیهانی شیعری» بیت، بډ ده‌سنتیشانکړدنې سنووری جیهانی شیعری یان جیهانبیني شیعری شاعیریک پتووسته بچینه نه‌ودیو سنووری رسته‌ی سهره‌ریکی کتیبه‌کان، واته توانای شکاندنی قودسیه‌تیکمان هه‌بی که داوامان لیده‌کات سرجه‌می شاعرانه‌کاني شاعیریک به‌یک جاو، له‌زیر یه‌ک سره‌دیردا بیښینه‌وه و ههمان ترخی هونه‌رییان بډ دابیتین. به‌چېه‌هه‌نانی نه‌م داواکارییه به‌که‌م هه‌نگاه بډ نیشکر دتکی ره‌خه‌یی به نیازی که‌پشتن به جیهانی شاعر، ره‌خه‌ش تماع و ستراتییه‌ی خوځی هه‌په، به‌لام نه‌ک ستراتییه‌تیک که له دزی به‌رهم و ناوی نه‌و که‌می له‌سهر به‌ره‌مه‌که‌ی شیش بکات، [وه‌ک تیکه‌یشتنه باوه‌که بډ ره‌خه‌یتمانده‌لېت)، به‌لکو ستراتییه‌زه‌کاني ره‌خه‌ی له دزی نو ږنگانه نشده‌کېن که که‌پشتن به جیهانی ده‌قه‌کان و جیهانبیني ناو ده‌قه‌کانه‌مان لی زه‌معت ده‌کېن. ته‌ناته نه‌که‌ر نو ږنگانه له‌ناو خه‌سله‌ت و بېکاته و ره‌گزی ناموځی ناو ده‌قه‌کان خوځ‌شیداندا بن، واته ره‌خه‌ی نایدیای سرجه‌نگیری (تسامیت) و یه‌گرتووی «دیوان» تیکده‌شکینتی و ده‌سه‌لاتی هه‌لاورین و جیاکړدنه‌وه و تووردانی نو ده‌ق و ره‌گزه‌ی ده‌ق ده‌داته خوځی که‌بی شاکر اکردنی جیهانه شیعریه‌که چ سوو دیکان لېنابیني، لېره‌ه‌وه، ره‌خه‌ی وه‌ک جوړی له هه‌لو‌ه‌شتنه‌وه‌ی نو سنووره پیرزکراواوه ده‌ره‌که‌ویت که چواره‌دوری ناوی شاعیریکان کړتوه و وشي «دیوان» کراوه‌ته سه‌میوولی نو پیرزویه، وه‌لی هه‌لو‌ه‌شاندنه‌وه‌یک نا که‌نیازی ویرانکاری بیت، به‌لکو هه‌لو‌ه‌شاندنه‌وه‌یک له پتوای سهرله‌نوځ دارشته‌وه و بیناکړدنه‌وه‌ا، به‌لام به شپواریکی ره‌خه‌یی نابوویرا!

* * * *

نه‌م ستراتییه‌ه‌یکه‌م هه‌نگاوی مه‌ بډ قسه‌کړدنم له‌سهر فه‌زای ده‌قه‌کاني ناو «خوه به‌رینه». چونکه پېموايه تاقه ږنگایه‌که بډ قسه‌کړدن له‌سهر شیعری سواره به شپوه‌یکي ره‌خه‌یی و بډ به‌دوورگرتنی نه‌م جوړه شیعره له ناسته سه‌میوولیه‌که‌ی که‌وه‌ک وهره‌قه‌یک له شه‌ریکی ده‌روونیدا به‌کار ده‌هیترت، (که ره‌ک و پتیه‌کاني له شپوونیکي تره) و پتش ههمو شتیکش خوځی نه‌م شیعره ده‌کاته قوځیانی، خالی ده‌سنتیکردنی من نه‌وه‌ی که بلېتم، ههمو تیکسته‌کاني ناو «خوه به‌رینه» ووه‌ک یه‌ک بایه‌خدار نین و ههمان ناستی شیعریشیان نییه. له تېستاشدا ده‌توانین ژماره‌یک له شاعرانه جودا بکینه‌وه که ده‌کرت به هه‌ولانی شاعیریکي جیدیمان برانین بډ به‌ره‌مه‌پتانی شیعری سهرکه‌وتوو... هر نه‌م چاند شیعره‌ش ده‌به زمینه‌ی قسه‌کاني له‌م و دوامان، که به‌مجوړه‌ی خواره‌وه ناویان ده‌هېتم:

{ ۱ - شار (ل: ۲۷) ۲ - بانگه‌وازی په‌نجه‌ره (ل: ۳۵) دعوت پنجه‌ره (ل: ۶۸) ۳ - کچی به‌یان (ل: ۲۰) ۴ - جوی سبزینه (ل: ۷۰) ۵ - خوه به‌رینه (ل: ۱۸)، ۶ - نگاه سرد سیری (ل: ۷۲) و ۷ - سروی به‌یانی (ل: ۴۶) }.

بېگومان نه‌م جوړه ږیزکړدن و خانه‌به‌ندیکردنه شتیکي نه‌گوز نییه پشني به دیدتکی ره‌خه‌یی داخراو به‌ستېن و دوا بریار بډ خوځی بېگرتنه‌وه. به‌لام نه‌که یمانه‌ویت له‌ناو قه‌لمرووی داهیناندا پتینه‌وه، نه‌وه ناچارین به‌وردی ده‌سنتیشانی بایه‌ی لیکولینه‌وه که‌مان بکېن، من پېموايه نه‌ره‌کی ره‌خه‌ش، به‌تایه‌تی ره‌خه‌ی شیعری نه‌وه‌ی له‌ناو «قه‌لمرووی داهینانی شاعیر» دا شیش بکات. به‌مانایه‌کی تر، کاری ره‌خه‌ی به‌پله‌ی به‌که‌م کارکړنه له بواری «داهینان» دا، نه‌ک له «سهرجه‌می به‌رهم» شاعیردا. چونکه نه‌که‌ر گوتمان نیه‌تی کاری ره‌خه‌ی ده‌پت به‌پله‌ی به‌که‌م بریتی بی له دووباره سازدانه‌وه‌ی جیهانبیني شاعیریک، نه‌وه به‌کیتک له نه‌که‌ر گرتنه‌کاني ره‌خه‌گر نه‌وه‌ی، بناخه‌ی نو

دواچار سواره:
[می توان هر روز از گلدان ایوان
شاخه‌ای گل چید،
می توان عمری به زندانی
عروسک ساخت
یا زنبیل رنگی بافت... و هتد،

لیره‌دا سواره مالی نییه، دنیای خۆی نییه و سلووکي
شاعیرانه‌ی خۆیشی لده‌ست داوه. شه‌وی که هیه
دوویارکردنه‌وی کومه‌لی وینه و دهرپرینی شاعرینه که له
جیهان‌تکی تری شاعریدا به رسته‌تتی خۆیان گه‌شتوون. دنیای
سواره‌ش ناتوانی له‌بردم هم می‌وانداریه‌دا به‌رگری له‌خۆی
بکات: هه‌ری‌یه‌شه وک ده‌بین مال‌ه‌کیان بۆ جۆله‌ه‌کات تا بیه‌ته
مالی نه‌وانی تر..

به‌همان شتوه له‌هرستی نوسخه‌کی شاعیری (بر خوان
خورشید ادا، جار‌تکی دی سواره‌مان له‌ناو دارستانی چری
دهرپریندا لی گوم ده‌یت، به‌ی نه‌وی له‌ته‌جامدا به جیهانی
راسته‌قینه‌ی سواره خۆی بگه‌یه‌وه. گه‌وره‌ترین هه‌لی سواره
لیره‌دا (هه‌روه‌ک چۆن هه‌لی زۆری شاعیرانی دیکه‌شمانه)،
بریتیه له به‌جوتشتنی هه‌رمی شاعیریت و به‌کاره‌تانی شاعر
بۆ دهرپرینی فکر و مه‌به‌ستکی فیکری، شه‌مش بارو‌دۆخی ناو
زۆری شاعره‌کانی (مه‌دی اخوان ثالث):

(مسیحای جوانمرد من
ای ترسای پیر پیرهن چرکین
هوا بس ناجوانمردانه سرد است، ای...)

لای سواره:
[مسیحای من ای تاریخ
روانم را در این تاریکتر شب
نور الهامی

سرت سبز و دمت گرم
و اجاق‌ت جاودان روشن...]
(ده‌قی: برخوان خورشید، خه‌وه به‌رینه ل: ۸۱-۹۲)

*** **

بویه هم نمونه‌م خسته پشچاو، تا نه‌و به‌گه‌زانه پششان
بدهم که دنیای شاعیری سواره به‌رمو نه‌زموونتی کال
ده‌خلیسکتین. هه‌روه‌ها بۆ شه‌وی بلیم: نیمه ناتوانین به
پشتیوانی خوتنده‌وی هم نه‌زموونه باس له رسته‌تتی دنیای
شاعیری بکین. ته‌گه‌ر نه‌تیشمان دۆزیه‌وی نیسه‌تکی
هاویه‌شی نتوان جیهانی شاعره‌کانی سواره و نه‌و زه‌مینه
هه‌ره‌تگیه بیت که نه‌و به‌نیمه‌وه ده‌به‌ستته‌وه، نایت چاو له‌و
هه‌گه‌زه نامۆبانه به‌وشین و له ده‌رهاویشتیان بترسین. چونکه
به‌ی تیپه‌ربوون به‌م پرۆسپه‌سه‌دا، ناتوانین زه‌مینه‌وه قه‌له‌مه‌وه‌ی
داهیتانی شاعره‌که‌مان ده‌ستنیشان بکین، که نه‌یشمانتوانی
نه‌زموونی ره‌س‌نی شاعیری له نه‌زموونه کاله‌کانی جیا بگه‌یه‌وه،
ناشتوانین له‌س‌ر به‌نمای خوتنده‌وه‌یه‌کی ره‌خنه‌ی له سوننه‌تی
شاعرماندا شوونی راسته‌قینه و شیای نه‌و شاعیره
ده‌ستنیشان بکین. رتگ له‌و کاته‌شدا که ناتوانین به‌چاو‌تکی
ره‌خنه‌ی روویه‌رووی به‌ره‌می شاعره‌که‌مان ببینه‌وه، ده‌ست
به‌دروستکردنی نه‌فسانه‌کان له‌س‌ر که‌سایه‌تیه‌کی ده‌کین و
شه‌مش مه‌ترسیدارترین هه‌نگاوه بۆ دوورکه‌وتنه‌وه له شاعر و
نیشک‌رین به میکائیزمه‌کانی بیرکردنه‌وی مونس‌س‌به‌ی و
نه‌فسانه‌سازی.

ل: ۶۲-۶۴ و دعوت پنجه‌ره ل: ۶۸-۶۹ ادا، بۆن و به‌رامه‌ی شاعیری
سهراب سپهری و به‌مانایه‌کی دیکه‌ش شاعیری فروغ‌زاد:
ناماده‌یه‌کی به‌رچاویان هیه که ناوی ده‌تیم «ناماده‌ی
قاموس‌ی». شه‌مش به‌و مانایه‌ی که ده‌سته‌واژه و شتوه‌ی
دهرپرینه زمانیه‌کان به‌رمو نه‌و قاموسه شاعریه‌مان ده‌به‌نه‌وه که
هه‌ر یه‌ک له سپهری و فروغ له ناماده‌کردنیا ده‌ستیان هه‌بووه:
[من و تو هر دو نیک آگاهیم
که ده‌انهای انباشته از باد چدل را
باید بست
و فصاحت را
در رواق کوهستان
از خطیبی که کلامش سربسی است
باید اموخت.

(خه‌وه به‌رینه ل: ۶۲-۶۴)
ره‌نگه هم جۆره ناماده‌یه قورستین شتوه‌ی ناماده‌کردنه‌وی
فه‌زای شاعیری شاعیریک بیت له‌لایه‌ن شاعیرتکی تره‌وه. چونکه
ده‌شیتت سه‌ره‌خۆی شاعیری دووه له‌ژیر زه‌ری ده‌سته‌واژه و
شتی‌وازی دهرپرینی شاعیرانی په‌که‌مدا به‌شارته‌وه و له
چوارچینه‌وی گواسته‌نه‌وه‌یه‌کی رووت دا به‌خاته روو. به‌لام
گواسته‌نه‌وی رووت ته‌نیا نه‌و کاته رووده‌ات که نه‌و که‌سه‌ی
کاره‌که ده‌کات به پله‌ی شاعیری نه‌گه‌بشتیت، واته خاوه‌نی هیچ
تیریوانیتکی شاعیری نه‌یت و دیدی بۆ ژیان و مروف نه‌یت. من
نامووت له‌م باره‌یه‌وه هیچ داوه‌ریه‌که له‌س‌ر شاعیریتی سواره
بکیم، به‌لام هینه‌هیه، ناماده‌ی که‌ش و هه‌وای شاعیری
فروغ‌زاد و سپهری له‌چاو ناماده‌ی شاعیری نه‌و شاعیرانه‌ی تردا
که له‌مه‌ودوا ناویان ده‌هیتن: ناماده‌یه‌که نه‌بۆشه هۆی له‌زانندی
شاعیریتی سواره، سه‌بارت به‌ هۆی ناماده‌ی که‌ش و هه‌وای
شاعیری سهراب، ره‌نگه بتوانین ناماژه بۆ نه‌و ژینگه لیک‌جووه‌ی
ژبانی ساده‌ی گوند بکین، که هه‌ردوو له‌م شاعیرانه‌ی تیا گه‌وره
بوون. شه‌مش جگه له‌وه‌ی ره‌نگه هه‌مان نه‌و ناراسته دژ به ژبانی
[شاره] و خۆزگی که‌رانه‌وه بۆ باوه‌شی سرووشت له شاعیری
هه‌ردوکیاندا، زاده‌ی هه‌مان که‌ش و هه‌وا بیت.

به‌کورتی، ده‌کرتت هم جۆره کاریکه‌ریه به داوه‌تکردنی
ناکایانی شاعیر بۆ شاعیرتکی دیکه دابنیتن. به‌مه‌ش شاعیری
دووه که سواره به‌هه‌وا نه‌مانی ناکه‌وتت به‌لگو به‌هۆی
تیکه‌لکردنی خه‌سه‌لی شاعیری شاعیرانی تره‌وه، ماله
شاعریه‌که‌ی خۆی پتر ده‌راژیتته‌وه. به‌لام ته‌گه‌ر هات و
قورسای میوان هینه‌و زۆر بوو که نه‌مانتوانی خاوه‌نمالی
راسته‌قینه بناسینه‌وه: نه‌وه تایه‌ته‌ندی سه‌ره‌خۆکانی
خاوه‌نمال له‌ژیر زه‌ری تایه‌ته‌ندی میوانه‌کاندا وین ده‌ین، پاخود
به‌یه‌کجاره‌کی له‌ناوده‌چن! لیره‌وه‌یه که چیدی ناتوانین شاعیری
(یک صمیمی ل: ۷۴-۷۸) سواره به داوه‌تکردنی نه‌و دابنیتن بۆ
دنیای احمد شاملو، یان ده‌قی [عروسک کوکی] فروغ‌زاد:

[می توان ساعات طولانی
با نگاه چون نگاه مردگان، ثابت
خیره شد در دود یک فنجان.

می توان زیبایی یک لحظه را با شرم
مثل یک عکس سیاه مضحک فوری
در ته صندوق مخفی کرد...]
یان شاملو:

[می توان هرگونه کشتی راند بر دریا.
می توان مستانه با یاری بلم در خلوت ارام دریا راند،
می توان زیر نگاه ماه با آواز قایقران سه تازی زده، لبی
بوسید...]

بۆیه خستنه رووی ئه و ناسنامه به هۆی زمانگی ترهوه، به مانای خولقاندنه وهی هه مان ناسنامه له ههروونی ئه و زمانه دا، یاخود به مانای گواستنه وهی جه وهه ری ئه زمونه کانی ئیمه به بۆ ناو پانتایی ئه ویتتر. کاتیکش شاعیری جه وهه ری ئه زمونه کانی خۆی له بهردم ئه ویتتر و به زمانی ئه ویتتر ده خاته روو: ئه وه به مانای ئه وهیه له پش هه موو شتیکدا له رهگ و ریشه ی فرههنگی ئه زمونه کانی خۆی دلنایه و ده شرا ئت له و گواستنه وهیه دا ناسنامه ی ئه و لیکدی هه لئاوه شت. به لکو ناسویه کی تری له بهر ده دا ده کاته وه تا ژبانیکی دیکه ی پتیه خست.

لیره شه وه ده توان بلیین، ناسنامه ی نه ته وه یی و به یوهندی شاعیر و رۆشنیریانی دیکه به کۆمه له ی فرههنگی خۆیا نه وه، نه که هه ره له چوارچیه ی زمان خۆی به رفرا ورتده، به لکو نه مانه دوو پانتایی جیاوازی شین: بۆمونه سواره و شاعیرانی تری دوو زمانه به پتویه ست له کهش و هه وای ژبانی کوردیدا ده شت نه وه، به لام به ج زمانیک ئه و کهش وه وایه ده رده برن: ئه مه پرسپاریکی کراویه، چونکه ئه کهر شاعیریکی شاره زا به زمانیکی بێگانه له بهر نه وهی ناسنامه ی نه ته وه یی خۆی له ده ست نه دا، ته نیا خۆی به چوارچیه ی ئیمکانیه ته کانی زمانی دایک وه به سه ته وه: ئه وه ناتوانین چاره رتی سازدانی گف تو گو یی ئیوان فرههنگ و رۆشنیریانی لیکه ی.

تۆ که له رتگی زمانی ئه ویتتره وه خۆت له پانتایی رۆشنیریانی ئه ودا ده خه یته روو، هه ره ته نیا هه لئاستی به (کیرانه وه) ی ئه زمونه کانی خۆت، به لکو ئه ویتتر ناچار ده کیت له ئاست ناماده یی تۆدا هه لئاسته بکات، یا ناچار ی ده کیت بپتیه به شتیک له و فرهزایه ی تۆ به زمانی ئه و خولقاندنه. یاخود به لای که مه وه پشکی ئه و فرهزایه ی تۆ ی پتیه هه لده برت: ئه مهش له ودا نه نجام دا به مانای ئه وهیه تۆ به واریکی هاویهش ده ره خستیت بۆ ئه ویتتر، ناموده یه کی دیکه ی ژبانی ئیصانی و دو ستایه تی ئیوان مرۆفه کان وهک «ئیمکانیک» له به رده می خۆدا بپینیت، ئه مهش هتنده ئه وه ی به کاره ی تانی ئیمکانیه تیکه ی زمانی ئه وه، هێنده ته سلیم بوونی تۆ نه به و زمانه.

له لایه کی تریشه وه، هه موو ناماده یه که له پانتایی رۆشنیریانی ئه ویتتردا به یکسانه به خۆدۆزینه وش به هۆی هه مان پانتاییه وه به یی ئه وهی ناچار بیت ملکه چی تیروانیه ته کانی ئه ویتتر بیت، چونکه ناماده یی له به رده م ئه ویتتردا به مانای قه بولکردنی له سدا سه ری ئه و نه یه، به لکو به مانای خۆ دپته وه یه له ئاست و پله ی ئه ویتتردا. ئه مهش له بهر ئه وه ی به که م مه رچی دروست بوونی گف تو گو یی بریتیه له قایل بوونی لایه نه به شدار بووه کان به و برنسییه ی که هه موویان ناست و پله ی به شدار بوونی به کسانیا ن هیه، ئه مهش هه نگای به که م بۆ سازدانی ئه و گف تو گو یه.

لیره وه ده کهرت دوو زمانه یی له شیعردا به دوو جار یاخه یوون لیکه دینه وه: به که مین یاخه یوونی شاعیر بریتیه له یاخه یوون له تیروانیه تیکه ی میلیکه رایه ی بۆ ئه رکی زمان. دوو مه ی یاخه یوونیشی بریتیه له بهر بهرچانه وه ی بۆ دیدی شو قتی تیزی ئه ویتتر له ئاست شاعیر خۆی و ئیمه شدا، یا که مێ زیاتر ئه م دوو لایه نه روونیکه ی نه وه.

ئه و دیده به رته سه که خۆمالیه ی شاعیر لێ یاخی ده بیت، تیروانیه تیکه زمانی دایک (بۆمونه زمانی کوردی)، ته نیا وهک ئامرازیک ته ماشاده کات که ده توانه رت له رتگیه وه زۆترین سامانی فرههنگی، زۆترین به لگانه مه بنووسری و که له که بکریته. تا له ودا نه نجام دا وهک ره خیره یه کی میلی له مۆزه خانه ی نه ته وه ییدا به ویتتریت. هه رکه سیش له ئاستماندا زمانی کرد وه و پتیکوتین «ئیه به ی فرههنگن». ئه وه ده رگای مۆزه خانه ی به سه ردا ئاوه لا بکریته و به لافاوی ئه و به لگانه

شاعیری دوو زمانه و گف تو گو یی شاعیری

له گه له هه موو ئه و بۆجوه نه ی پتیه شتدا، پتیه وایه بایه ی «خوه به ردینه» له چتگیه کی تریشه یه، واته له گه له ته وشدا که خۆت نه وه ی به راوردکاریه یی شیعردکانی سواره زۆر خالمان بۆ روونده کاته وه، هیتشتا ده مه ویت سه رنج بۆ ئه و راستیه رابکیشم، که دنیا ی خوه به ردینه «دنیا به کی شاعیری دوو زمانه یه» و هه ره مه شه به کتیک له تایبه ته نیه کانی ئه م کۆمه له یه. به به وای مین دوو زمانه یی شاعیری سواره بۆ رۆزگاری ئه مۆ بایه ختیکه زیاتری هیه وهک له وه ی ته نیا هه ره لۆتیر تیشکی به راوردکردیدا به شاعیری فارسی ته ماشای به کین و، له نه نجامی ئه و به راوردکردنه وه نخره بۆ شاعیره که مان دایتین که (چۆن وهک کوردیک شاعیری فارسی نووسیه وه)، یاخود ره خته ی کوشنده ی لیکه ی.

ئه و بایه خه ی مین بۆ دوو زمانه یی شاعیری سواره وه هه ر شاعیریکی دیکه ی له بهر چاو ده گرم، سه رچاوه که ی له شو ئتیکه دیکه وه یه: واته له گرنگیدان به و گف تو گو یه هاتوه که ده شت شاعیره کان و (رۆشنیریکان به گشتی)، له ئیوان فرههنگه جیاوازه کاند ساز ی بدن. خۆشه ختانه ئیمه له پانتایی شاعیری کوردیدا، نه رتیکه تا راده یه که ده وه له مهن دی له و بایه ته مان هیه که ناوی ده تیم نه رتیکه گف تو گو یی شاعیری، یا «گف تو گو یی له رتگی» شاعیره وه. که به دوو ئاراسته دا نیشی کرد وه: ئاراسته یه کیان بریتیه له گف تو گو یی شاعیرانی کورد له ناو زمانی کوردیدا، (که دوو چامه که ی نالی و سالم تمونه دیاره کانیکی) و مین لیره دا باسی ئه م ئاراسته یه ناکه م. ئاراسته ی دووهم بریتیه له گف تو گو یی شاعیرانی ئیمه له ناو زمانانی تریدا. ئه مهش به و هۆیه ی که که لیک له شاعیره کانی ئیمه وهک (جه زیری، نالی، معصوی و شیخ ره ز)، تا بیکهس و دواتریش)، به زمانانی بێگانه ی وهک فارسی، عه ربه یی و تورکی شاعیران نووسیه وه، هه لیه تانسته نا ئه و به ره مانه چۆن ته ماشایان کرا وه، ئه وه بایه تیکه دیکه یه. به لام ئه وه نابیت رتگه مان لیکه رت که ئه و به ره مانه وهک نه رتیکه ی شاعیری ته ماشا به کین، چونکه ئه و نه رتیه هه رچۆنیک هه لسه گتین، ناتوانین چاو له و راستیه بپوشین که ئه و به ره مانه له ودا نه نجام دا هه ولانی شاعیری کورین بۆ خستنه رووی خۆی له پانتایی فرههنگی ئه ویتتردا. نه کهر له م روانگیه وه نرخمان بۆ ئه و به ره مانه دا نا، ئه وه پتویه ست ئه و روانیه سه واه توور هه لده یین که پتیه مانده لیت: ئه وه ی به زمانی کوردی نه نووسرا له سه ر نه ده ب و مپژوو ی فرههنگی ئیمه دانتریت، چونکه ئه م روانیه ته که رچی بۆ ئه و هاتوه تا به رگری له ئه ده یی نه ته وه یی بکات، به لام له ته سک کردنه وه ی چه مکی ئه ده یی نه ته وه یی زیاتر، هه یجتری نه کرد وه.

نه کهر شاعیره کان پارێزه ری ناسنامه ی نه ته وه یی بن، به و پتیه ی به کتیک له ره که زه گرنگه کانی ئه و ناسنامه یه زمانه و زمانیش به نه ره ی رووبه روو بوونه ی شاعیره له گه له جیهاندا، ئه وه خستنه رووی ناسنامه ی نه ته وه یی به زمانانی تر، بپچکه له پتیه خستنی مه وایه کی به رفرا ورت به و ناسنامه یه و خره نکرده ی، هه ی زیانیکی نییه. لیره شه وه پتویه سته جیاوازی له ئیوان زمان و ناوهر که ئایدیۆلۆجیه کی به کین و بلیین: به نابردنی شاعیریکی کورد بۆ زمانیکی بێگانه، هه ی رتیکه له به رده م ناسنامه ی کورد بوونی ئه و شاعیره دا دروست ناکات. چونکه ناسنامه ی نه ته وه یی شاعیری هه ره ته نیا به هۆی زمانه وه پتیه ناسه ناکریت، به لکو به کۆی ئه و بوینه ده مپژوو یی و مین خالیه یه ش پتیه ناسه ده کهرت، که ئه و شاعیره ی کۆشکرد وه.

نوښتريڼ فيلمی کوردی "بږی بووک... بږی رزگار بوونی کوردستان"

نوسین و ټاماده کړدنی: موحسین نه‌حمده عومهر

ناساندن

فیلمی "بږی بووک و بږی رزگار بوونی کوردستان" له دهرمیان و سیناریوی کاک هونر سلیم-ه، نه‌کته‌ره سره‌کیه‌کان: جۆرج کورافاس (چتو)، مارینا کویاخیدزې (مینا)، فتاح سولتانی (م‌شکو)، سیرج نه‌ده‌کیان (نازاد)، تونج‌ل کورتز (مام عیسمت)، شهلا نه‌علامی (لایلا)، ستیغانی لاگارد (کرستین)، فریدریک بونال (زارا)، برنؤ لوییز (مستو قیدیق)، سیرج جن (به‌کر)، ژاکي نارسسیان (ره‌مزی).

کامیرا: ځالیری لؤ گورون. ده‌نگ: فریدریک ټولمان. مونتاز: ټاننا رویز. دیکتور: ژان مارک تران تان با. ماکپاز: فرانسواز کیلشین. راویزکاری: ته‌کنیکي، بېرنارد تافېترنی. به‌ره‌مېناني دهرمکانی Les Film du Revange هم فیلمه پاداشتی باشتريڼ سیناریوی میهره‌جانی (نه‌نزی) ی سالی ۱۹۹۸ وهرگرتوه. رڼوی ۲-۶-۱۹۹۸ به شپوهیه‌کی ره‌سمی له فهرنسا پیشاندرا زمانې فیلمه‌که کوردی و فهرنسیه.

ناوهرځي فیلمه‌که

چتو کوردی‌کی په‌ناهه‌نده‌یه و له پاریس ده‌زی، له رووی سیاسیه‌وه سر به یکه له پارتو کوردیه‌کانه (نازانین کام پارتو، نه‌مش خالیکي پږه‌تيف و هک نمونه‌یک بږ هه‌موو کوردیک) کاری پروپاگنده‌ی سیاسي ده‌کات و له‌ناو نه‌و سه‌د و بیست هزار کورده‌ی فهرنسا به شپوهیه‌کی ټکوټک یارم‌تی دارايی، هندی جاریش به زور کږده‌کاته‌وه و بږ کوردستان ده‌یتريڼ، هلیت و هک پشتگیری بږ پارتیزانه‌کان، له‌رووی کولتوريه‌وه چتو کوردیکه، نه‌که‌رچی نا راده‌یه‌کی زورپاش ټیکلی کږمه‌لی فهرنسی و کولتوری خورناو بووه، له‌کهل کچه فهرنسیه‌یک ده‌زی و خوش‌ویستی له نتوانیاندو هیه به‌لام هیشا له داب و نه‌ریتی پږه‌تيف و ټنگه‌تيفی کږمه‌لی کوردی دانه‌براه و هه‌موو هیواي نه‌ویه ژنیکي کورد و خیزانیکي کوردی ټیک بهیښ مندا‌له‌کاني کورد بن و به کوردی که‌وره‌مین، بږ چی به جیگردنی نه‌وش بریار ددا که کچیکي کورد له کوردستانه‌وه بخواږ و بهیښ بږ پاریس، به مهرجیک هم کچه (کچ) ټیت و له هه‌مان کات نیشتمان په‌روم ټیت، سره‌نجام هاوریه‌کی خوی که له ناو کورده‌کاني پاریس به مستو قیدیق ناسراوه ده‌یتريڼه

کوردستان هه‌تا وینه‌ی هندی کچانی بږ ټینی و به‌کټیکان ه‌لیزتری، چتو له پاریس سه‌یری فیلمه قیدیه‌یه‌که ده‌کات و به‌کټیک له کچه هره جوانه‌کان هله‌بږتری، سره‌نجام چتو سه‌له‌ی هینانی کچه‌که جټیه‌چی ده‌کات. رڼوی گه‌یشتی کچه‌که دیار ده‌کری و چتو له فروکه‌خانه خوی به‌رامیه‌ر هه‌مان کچ نابینته‌وه، به‌لکو به‌کټیکي دیکي بږ ره‌وانه‌ کراوه که خوشکی کچه‌که‌یه و ناوی مینایه (مارینا کویاخیدزې که به ره‌گه‌ز کږجیه‌ی رڼی مینایه‌یه). گوايه باوکی کچه رازی نه‌بووه کچه بچوکه‌که‌ی پیش خوشکه‌که‌وره‌که‌ی میتره‌یکات، هه‌روه‌ها نه‌مش بږی داب و نه‌ریتی کورده که خوشکی بچووک پیش که‌وره شوپیکات. هاوریکاني چتو فشار ده‌خنه‌ سه‌ری که په‌شیمان نه‌یتوه و ژناني کوردیش ریگا نادمن که مینا بگه‌ریتريڼه‌وه بږ کوردستان. چونکه گه‌رانه‌وه‌ی ټاپروو چوونه، چتو به‌ردوام ره‌فزی هم کچه ده‌کات و ده‌لی (من غزالیکم خواستیوو که‌چی بزنیکیان بږ ناردوم). نه‌نجام هه‌رچنده‌ چتو کوردیکي ده‌مارگیره وړده‌ورده قه‌ناعت ده‌یتني که به کچه رازی ټیت و مینا و هک ژنی خوی حسیت بکات، له هه‌مان کاتیشدا په‌یوه‌ندی له‌کهل ژنه فهرنسیه‌که‌ی (کرستین) دريژه پېدا، لیره‌وه هه‌نگاوکی دیکي فیلمه‌که ده‌ست ټیده‌کات نه‌ویش سه‌قامگیربوونی ژناني مینایه. مینا ده‌ست به کارکردن ده‌کات له‌مش هندی ژنی غیمینستی کورده له هوشیارکردنه‌وه‌ی مینا رڼلیان ده‌یت، رڼو به‌رڼیش مینا له به‌ر چاوی چتو جوانتر ده‌یت. سره‌نجام دواي نه‌وه‌ی که مینا نیقامه‌ی دهرده‌چی و له پروی ټاپووریه‌وه سه‌ره‌خو ده‌ی و به په‌یوه‌ندی چتو و کرستین ده‌زانی، له هه‌مان کاتیشدا چتو ره‌فتاری باوک سالارانه‌ی له‌کهل ده‌کات، نه‌نجام عینا چتو به جیده‌هتلی، نه‌و راه‌یرین و زیندو بوونه‌وه‌ی مینا چتو ش هوشیار ده‌کاته‌وه. له کږتاییدا چتو داوا له مینا ده‌کات که بگه‌ریتريڼه‌وه بږ لای. لیره‌شدا دهریتنر زیرمکانه کږتایی به فیلمه‌که هیناوه، له کاتیکدا مینا له‌ناو کږمه‌لیک ژن دانیشتوه سه‌یری فیلمیکي قیدیه‌ ده‌کن که کوره کورده‌کاني کوردستان وینه‌ی خویان ناردوه و داوا ده‌کن به‌لکو ژنیک ه‌بیت بیانخوازی و بییان هیتیه‌ پاریس له‌ناو چتو دهرده‌کوت و به پارانوه داوا له مینا ده‌کات که بگه‌ریتريڼه‌وه، چونکه خوی ده‌وت.

جیاوازه له هې ځوې، لیره ش مه سله یی روویه روویونه وې دوو جیهان و دوو کولتور دپته پتېشه وه، چا هونه سله ییم، باس له روویه روویونه ووهیک و ناکوکیه ک دهکات که نهم شه قله یان هیه، کاتیک که مرقشیکې کورد له ژینگه و شارستانیه کی هزار دهر دجیت و ځوې له ناو په کیکی دیکه یی نالوز و دهوله مند و نوې ویرای بوونی لایه نی نیگه تیغی ځوې، ده دوزینه وه، چی به سر دپته؟! له هه مان کاتدا، دهره نهر که چیروک و سیناریو که له دانانی ځویه تی، به ناستیکې دیکه باسی نازار و نه شکه نجه یی مرقشیکې کوردمان بۆ دهکات که خاوه نی ناسنامه یه کی فهردی و سیاسی و کولتوری نین و له خه باند بۆ په یادکردنی نهم شتانه و له سر زهمین دیارین، له م فیلمه دا، مرقشیکې کورد ته ک گیروگرفتی سیاسی و دهر وونی هیه، به لکو گیروگرفتی شیریکشی هیه، نمونه یی څو کوشتنه که و فنی لپه اتنی په کی له کاره کتاره کان

شیکردنه وه

فیلمی بزی بووک... "فیلمیکې تراژیکو میدی هاویه شی فهره نیسی-کور دپیه، فیلمیکه هونه سله ییم هوله یادوه له م دوو لایه نه وک میتودیک بۆ خوتندنه وېی مرقشیکې کورد، له معنا و له کوردستاندا سوود و میرگرت، دهره نهر له به کاره یانانی نهم دوو لایه نه سره مکیه یی دراما، جۆرک له هاوسه نگی دروستکردووه، له گه ل هه ندی ته فاسیلی لایه لای سهرنج راکشی چیروکه که، گیزانه وکه رتروویکی سروشتی وهرگرتووه سره نجام هه ست به درامایه کی سرکه و توو دهکین، له هه مان کات دهره نهر به هوی ستیلی گیزانه وې ځوې دیمه و دیالوگه تراژیدی و کومیدیه کانیشی هه لگیزاوه ته وه سره نجام هه ست دهکین شت و په یوه ندیه تراژیدیه کان به روا لته کی کومیدی نارایت کراون و به پیچه وانه شه وه، دهره نهر باسی دوو کولتورمان بۆ دهکات،

به لگه یی نهمه ن، نهماته ش رهمزن، هه لیت ویرای گیروگرفته کانی سره وه، بۆ گیروگرفتی شارستانی و سیاسی کوئی مرقشیکې کورد،

ناوهر وکی فیلمه که له واقعی نهمر وکی مرقشیکې کوردی معنا و ناووه هه لپه نجر اوه، نهمه ش زور به سادیه یی مه سله یی ژنپنه نه له کوردستان بۆ دهر وه، بیرې سره کی نهم درامایه ش لیره وه ده ست پتدهکات، که تیکه ل نه بوون و نازاری کورد ویرای کومه لیک به ربه ستی کولتوری له گه ل کولتوری څوژناوایه، که بۆ هه ندی کورد ده بیته جه هه نمیکې ژباری و بۆ هه ندیکې دیکه ده بیته پر و سیه کی ره وانی کومه لایه تی یان به هه شتی (میعاد)، لیره ش ده بی حسیت بۆ ناستی رۆشه نییری په که به یه کی کورده کان

کولتوری څوژناو و کولتوری کورد که نمونه یه که بۆ کولتوری څوژنه لات، باسی کون و نویمان بۆ دهکات، باسی شه رو گونجانه کانی نهم دوو لایه نه کولتوری یه، باسی که شه سندن و دهر چوون و مانه وه له ناو داب و نه ریتی کون و روویه روویونه وېی کولتوری کی دیکه یی بیکانه، له هه مان کات باسی نوئی و جیاوازیمان بۆ دهکات، هه لیت نهمه ش به دایه شکردنی به سر مرقشیکې کوردی له کوردستان که زیاتر له ناو په یوه ندیه کی رۆشه نییری نیر و باوک سالاری و یاسانامیزی داب و نه ریتی کومه لایه تیدا ده ویت، مرقشیکې کورد له څوژناو، لیره ش ویرای نهم زهمینه کولتوری یه یی پت شو، له ناو په یوه ندیه کی دیکه یی ژباریدا ده ویت، ویرای ناستی جیا جیا، نهم کولتوره ته و او

باشه، له کډتایي فیلمه کېدا، نو پالوانه کچه کېدایي لیدمکه پټ راپوریت، هملېت هم به شینې هاتووه، دواى شوې خوږې ددږزیتووه و نیقامه و مردمگریت و سرېخوږې نابوړې خوږې دابین دکات. سهرنجام له کډتایي فیلمه کېدا دتوږنې نیمایي کې پوزمیتف دروست پکېت، چونکه دواى راپرینه کې مېرمدکېش به خوږېدا دپته ووه و هست دمکېن ژنکې خوږېد دتوږنې، له کاتیکدا نیمه له واقعېدا نمونې نیکه تیښمان زوړتره، هست دکم هم نیمازه پوزمیتف بڼ کډتایي فیلمه کېد کیمیک به سادې هاتووه.

پټش هموو شتیک من وای نابینم ژنکې یاخی بیت.

من نهمگوو یاخی دهیت، به لکو راده پرتت، پان به خوږیتووه.

بېلې، هرچونیک بیت من وای نابینم، نه گېر بلېن ژنکې له پرتکدا هلدوستی و دژې مېرمدکې ددوستی، من وای دهینم مېرمدکې له سرمتادا، دتوانم بلیم، دواکووتو و و محشیا نه یه. هم ناساندنې رنګ زوړ لېار نه بیت، به لوم ناچارم بېم شپوهیه و سې بګم، چونکه هر خوږې دهیوې له هموو شتیکدا بریار بدات، واته نو زولم له ژنکې دکات. مېرمدکې مړوږتیکې جوامېرو رتک و پټک نیسه کې ژنکې نه توانیت رهفری بکاته ووه، به لکو مېرمدکې هموو شتیکې قوړ دکات (له کاتیکدا کې ژنیشی هیناوه په پوهندی خوږې له گېل ژنه فره نسپیه کې نابچرینې تا نو کانه کې ژنه فره نسپیه کې خوږې به ژنپټانې چټق ده زانې) کې په کتیک شتیکې خراب له گېل په کتیکې دیکې دکات به تاپه تی له نیوان ژن و مېرمدکې، لېره ژنکې به مافې خوږې ده زانیت یاخی بوونیک بریا بکات. هملېت بڼ پاراستنی نازادی و کرامه تی خوږې.

باشه ناوی لیتانیت یاخیوون، به لکو خوږ دږزیتووه.

باشه خوږ دږزیتووه، ژنکې دواى ماوه پکې دواى شوې تا رادېک له پوهندی بېکان دکات. جوړتیک له خوږ دږزیتووه دروست دهیت، بویه نایوې له ژیانیکدا بژیت کې وک دږزه وایه، به لکو دهیوې نرخی مړوږتې خوږې بدږزیتووه. هست به کرامت و نازادی خوږې بکات. بېگومان شو شتانه ش له نجامی هلسوکو وټې مېرمدکېدا دروست دهېن. من مړوږ وک رهش و سې نابینم، به لکو په چشمتیکې دیکې سېری مړوږ دکم کې شتی باش و خرابې تیدایه، من شانسم داوه به چټق، شوې له خوږې بګریت و خوږې بدږزیتووه، زوړ کس له سر هم فیلمه پان نووسیوه کې گواپه دبربارې گه شېه ندنی کچه کېه، به لوم له همان کاتدا دبربارې گه شېه ندنی پیاوکه شه، چونکه شوې خوږې ددږزیتووه و له کډتاییدا دان په ودا دهیت کې شتی خرابې کردووه و داواى لېوورن له ژنکې دکات و سهرنجام هست دکات خوږېده وټې، چاوه کو واقع، نیمه کور کور بڼ شوې پېشیکه وین، دهېن جوړنې دیا لک و رخنه له خوږ کرتمان دهیت. بېم فیلمه ش من ویستووه هندی تابو بشکتیم.

پهرو داهاتوو برژین، پهرو خوږ نوکړدنه ووه برژین. من خهز له نازادی مړوږ دکم وک ټاکه کاس و وک کډمېل و وک نه ووه. من کې نازادیم دهوې بڼ کوردستان، له همان کاتدا نازادیم بڼ کډمېل کې کور، بڼ مړوږتې کور، نازادی سیاسیم دهوې نازادی کولتووریم دهوې. به کشتی نازادیم له هموو لایه نیکه ووه دهوېت. مړوږ نازاده چې له ژیانې خوږې دکات و ناکات، له گېل نه ووهش نیچاره به خوږ نادم دهرسی نه خلاقی به کس بلیم، له همان کات قه بول ناکم دهرسی نه خلاقیم پټ بلیم. من خهز دکم مړوږتیکې دیموکرات بېم و ریز له هموو کولتوور و رایه دکم، به لوم خهز دکم هموو کولتوور و رایه کیش، شوانه یې راپرېشیم ریز له پای من بګر. به کشتی دهېن ریز لیکر تڼیکې دوو لایه نه و ماوېه ش هیت. جا من کې پشکیرې له رایه له بزاغه دکم کې نوږخوازه و پهرو داهاتوو دهر و، فیلمه کډم زیاتر له سر نه یه. دهېن ژن نازاد بیت. مېرمدکې نازاد بیت، مړوږ نازاد بیت. کس دهرسی نه خلاقی به کس نه لیت. دهینن هندی کس هېن دهرسی نه خلاقی ده لیتووه، به لوم کې سېری ژیانان دکم، بڼ نه خلاقرین کس، من خهز له مړوږتې درژن ناکم، درژنی سیاسي. من له گېل شو رایه نه گېر نه توانم نازادی را دبرپړنی خوږ و په کتیکې دیکې بپاریزم، ناتوانم نازادی نه ووه کډم بپاریزم. بویه له فیلمه، ویستم بهو پری نازادیووه باسی شو شته بګم کې خوږ خهز لیت.

بېجګه له هموو شته، نو له فیلمه کېدا باسی دیاردمپک دکمیت کې په پوهندی به ژیانې نمرقې کور له دهر ووه و ناووه هیه، هملېت هم دیاردمپش له واقعې نه مړوږتې کورې نېره و نه وټ هیه، شوې ژنپټانه له کوردستان له لاین هندی کس کې ماوه پک ژیانان له نور وپادا به سر بردووه، زوړ جار هم بهو شپوهیه روویداوه کې له فیلمه کېدا باسی دمکړې، به نامه، به وټه، په قیدو. به چوون و هینان جېه جې بووه، له هموو حاله تیکدا ژنپټانه کانیان به پک دمچن. جا هندیکیان په پوهندی سرک وټووی لېوږتووه و هندیکیان شیان دواى وشیار بوونه ووه فشه لی هیناوه. هندیکیان کاره ساتی ترسانکې به دواى هاتووه. نیکه له فیلمه کېدا باسی هم دیاردمپه دکم؟

— مېه سټ ژن فروشته؟

— هملېت، ژنپټان له کوردستان بڼ دهر ووه!

— نه گېر ژنپټان به عیشق بیت منیش پشکیرې لیدمکې. به لوم دیاره نمرقې رهوشی کوردستان خرابه و ناخوږه، خه لک هیه له بې پارمې ناچاره چند سالیکش زووتر کچه کې به شو بدات، بڼ شوې شو کچه ماوه هیت کې هاوسره کې بناسیت و خهز له پکتریکې. تنیا له بې شوې کې کابرا له نور وپا گه رایه ووه چند س دلاړتیک زیاتریان بداتې، من هم شته بڼ هردو لا بڼ هردو خېزان به نا نه خلاقی و نا نینسانیت ده زانم. هملېت هم دیاردمپه له فیلمه کېدا هستی پیدمکړت.

نډوې له نورويا دژبې، له فلمي نښتاردا به ناسته
کاريگري هندی دهرهڼي نوروپي هست پندمکري
وهک فيليني و نهير کوستوريکا. من نهو کاريگري به
شتيکي پوزميتف دزمان، نهکړ مهلهي کږي کړن له
نارادا نهيت.

من پيموايه کولتور بهرهمي شارهزايي و ديتني شته، يان
خوښنهوې شته، هموو شتيک که بينيومه، چاک يان خراب
بیترخ يان باش. ستيکي يان سياسي، هموو يان کاريگري يان
لهسرمد هيووه.

بهلام من هست دهکهم هندی ستيبري تنکي نم
دهرهڼي رانهي سرهوه دبهرتت؟

من هر له فيليني دهکهم، کوستوريکا دهرهڼي ريکي گورهيه
هر له فيلمه کاشي شويش دهکهم. زور خوش دهرهڼي چيروک
بگيرتوه. لهوانه کاريگري هيت، لهوانه نهه له ناکاگي
مندا هيوويت، بهلام نم هست پتکړنه زحمته، رنگه من
خوم نهيزانم، رنگه بينهريک هست بهه بکات.

نهمه سهاره ناورو کي فيلمه که، هردهکهم نيمه سر
بابه تيکي دیکه نهويش مهلهي سينه مایه له ناو کورد.
پاشان لایهني هونريي نهو فيلمه. نازانم بلیم سينه ما
يان فيلم، نایا له ناو نيمه کوردا سينه ما هيه؟

مادام تائيسنا له ناو کورد هندی فيلم هيه و کورد هندی فيلمی
دروستکړدوه. دهوانين بلين کورد هندی فيلمی هيه.

فيلمی کوردي؟
بهلي، بهلام نهکړ بلين پيشه سازي سينه ما له ناو کورد يان له
کورستان هيه، به هله دا دهچين و زوريش به داخوه که
نيمانه.

— که واته دهوانين بلين هندی فيلمی کورديمان هيه؟

بهلي نه ميان له که لئانم، بهلام نيمه تازه نهم يان تووی
سينه ما دهچين که روتک داديته که شه دکات. نيمرو نيمه توو
دهچين جا نهکړ خه لک هيت پره بهم توو چانده بدات
روتک داديته دهينه خاوهني فيلم و سينه ما.

باشه کاک هونه دهرهڼي سره ماکاني خوت له بواري
سينه ما، نيمه دزمان تو ماوهيکي درتزه خهريکي نم
کارهيت. تا تيسنا چهند فيلمیکي درامي و
دکومتيتاريان دهرهڼاوه به تايهتي دوو فيلمی
(شترق) و (بستک سنور) که له کورستان دهرهڼي راوړن.
بهلام چ وهک ناوروک چ وهک تکتیک پرن له کيروگرفت و
لاوازي؟

بهلي، من به نيمکانياتیک دهستم بهم کاره کړد که سفر بوو. نم
هنگاه سره تايهني من ناوی ليدنيم هنگاوی تافيردنهوه.
بهلي زور راسته له هنگاوه کيروگرفتي ناوروک و لاوازي
نهکنيکي ديارن. بهلام هر نم هنگاوه بوو که کاريکي پندام
خوم به خه لک بناسم. راسته منيش لهکله توو نهو فيلمانه
نيمکانيه تيان سفر بوو هستم دهکړد شتيک دروست ناکهم دلم
پتيان خوش بيت، به تايهتيش له کورستان، جا منيش نهسا
نوانام هر نهونده بوو. نم فيلمانه من کهرچي شتي زور جوان
و گرنگيشي تيدايه، بهلام لهکله نهودش زور زور لایهني لاوازيان
هيه.

که واته هموو نهو فيلمانهي که له لایه زور برادري
دیکه دهرهڼي راوړن له رووي ناوروک و تکتیکه وه له
ناستي نهو فيلمانهي سره ماکاني تيوهمان، همان ناستيان
هيه هموو يان هولدانن بينه فيلم؟

بيگومان. بيگومان بهلام داواي سرکه وتن بز هموو لایهک
دهکهم.

باشه خالتيک دیکه که پهيوهني به مهلهي دهرهڼي و
روانگي هونريه وه هيه، به رای من تو به حوکمي

دیاکو ۶

خوله گیان

خوله تازه دهستنویژی هه لگرتیوو که دهستی به دهستی خه جیبیه ژنی کهوت، تووره بوو، هات پروا دهستنویژ هه لگرتیه وه، خه جی دهستی گرت و بۆ لای خۆی راکتیشا، به خۆیه وه کوشی و به پیکه نینه وه، پیکه نینیکی ههست برۆین، گوتی:

- خوله گیان خۆ تازه هه دهستنویژت شکاوه، وه ره با چاک بیشکینن.

خوله گهرماییه که به لهشیدا هات، به لām به تووره جیبیه که به ماناوه، له خۆی دوور خسته وه گوتی:

- مال خراب نوژی ئیوارهم لی قهزا دهیی، خه ریکه تاریک دادی، لیم گهری با بجم دهستنویژهم بگرمه وه. نه وهی گوت به لām هیچ پهلهی نه بوو له رۆشتن بۆ لای دهرگا کهی که به سه ر حه ساردا دهرگایه وه. گهرایه وه چاوکی له خه جی کرد، خه جی به چاو له باوهشی گرت. وهرسورایه وه، خه جی به هاواری گهشت، گوتی:

- خۆ دنیا خراب نابێ، با نوژی کیش به قهزا بگێریه وه. خوله سه ری وهرسورانه وه بۆ لای دهرگا، شه یانی به نه عه له کرد، دهرگای کرده وه، چوه حه شه، خه جی به دویدا رۆی تا پشت نه و په نجه ره ی که هه می شه ده یروانییه حه وشه که یان و له وێرا به چاو وه دووی کهوت. هیندیک له خودا تووره بوو، به لām نه یوێرا به سه ر خۆی بیتی.

خوله خه ریکی مه سحی سه ری بوو که خووشه ی، خۆمپاره یه کی گوتی لی بوو.

خه جی خه ریکی ته ماشای سینگی پیاوانه یی خوله بوو، که خۆمپاره که کهوته حه وشه که یان. خوله ی به دیواری حه وشه که دادا. وه ری گهراندوه سه ر توله پاکه ی که له بنی دهستنویژی هه لگرتیوو. ده سکی توله پاکه کهوته دهستی. خوین له زارکی توله پاکه دهستی به تکی کرد.

خه جی هه روا له پشت په نجه ره که دا ته ماشای خوله ی ده کرد، به لām په نجه ره ی بێ شوشه، شوشه ی په نجه ره کانی هه موو له له شیدا بوو. شوشه یه که له سه ر مه مکی چه قی بوو. پێش نه وه ی چۆک دادا، دهستی بۆ مه مکی بردو به شوشه وه کوشی. کاریک که ده پایه خوله کردبای، سه ری هه لێناو قیزاندی:

- نه وه دهستنویژگرتنه هه ره نه برایه وه. دوا بيش به کاوه خۆ، سه ری هه لێنا، چاوکی له خودای کرد و گوتی:

- نه وه دهستنویژه خویناوییه بۆ تۆ ده گیری نه بۆ من.

پیمانه ی جوانی

هاتوچوو، دانیش و هه ستا، به مست له ناو چاوانی خۆی دا، خۆی به سه ر کورسییه که ی دادا، که له بنی هاوار کهوت. هه ستا له ژووره که ی پرواته ده ری، سه ری به دیواری ته نیش دهرگا که کهوت.

گهرایه وه

چاوکی له من مۆ کرد.

من که شاهیدی بێ دنگ و میوانی بێ رهنگی بووم، لیم پرسى له چی ده گهری کهوا نایبینه ته وه ئارامی لی براوه؟

چاوکی لی کردم، به خۆمدا شکامه وه. به لām گوتم لی بوو که له دلی خۆیدا گوتی:

جا نه گهر من نه یزانم تۆ چۆن ده یزانی؟

بێ دنگ مامه وه، به لām زانیم، له وه لامی پرسیارکی گه وه ده گهری و منیش ده بی به بێ دنگی خۆم یارمه تی بدهم. هه رچه ند قورسایى چاو لی کردنه که ی هه ره له سه ر دلم بوو.

هه راسی لی هه لگیرا، ناو کتیبان گه را، به میژوودا چۆوه، وه سه رکه وت، دا گه راوه، سه ری سپی بوو، هاته سه ر گۆری مردن، ته مجار سه ری هه لێناو چاوکی له من کرد، به بزه یه کی تال، به ناچارى ته واو، وه ک ناچارکی بێ چاره گوتی:

- نه وشه یه به چی بپۆم تا بزانم چه ند جوانه؟ گوتم کام وشه؟

گوتی: کوردستان، به س کوردستان، بێ نه وه ی هیچی دیکه ی پتوه یی.

چاوکم لی کرد.

به خۆیدا شکایه وه پتی وابوو ده یزانم.

بې دسه لات ماینه وه و له هل و سرجه له باره دا پې په کړتني هېڅو خپله کاني کور کله کله وهرگرت، له م ماوه په د نېمه پارتي ژباني کور دمان (ژبانه وهی کوردستان) مان پیک هینا که ریکخراوه په کی نه پنی بوو و پېچوونکی ناسیونالیستانه ی هېو و مېه سنی پیک هینا ته دوه لېتیکي که موهی کوردستان بوو. دسه لاتارانی نیرانی پیک هینا ته هولي چاندنی دوژمنایه تی نیوان خپله کاني کوردیان ددا. به لام به کۆتایی هاتنی شهر هه موو هه لکان به ریکه ی دیموکراتیکدا ریکه شته پېش. پارتي ژبانه وهی کوردستان له لایه نې نیمه وه لوښیندراپه وه حزبي دیموکراتي کوردستانمان ریکخست. به دروست بوونی حزبي دیموکراتي کوردستان نیمه په یه کجاری کۆتاییمان به دوژمنایه تی نیوان خپله کان هینا و داخوازی ربه راتی خپله کانمان بې دسه لات وهرگرت له ناوړد. (٧)

٢٨ ی فېبریه ی ١٩٤٥ کونگره ی نوښترانی باکووری کوردستان به ریه رایه تی و سرکایه تی حاجی بابا شیخ نه نچومه نیان ه لېژارد. له ریکه ونی دهی مانگی دیسامبریه ی ١٩٤٥ نالای نه ته وایه تیمان له سه ر بینای نه نچومه تی کوردستان ه لکرد و کوردکان سویتیدیان خوارد که هه تاکو کوردیک مابیت که س ناتوانیت نه م نالایه لابه ریت و روژی هه لکردنی نالاکه بوو په جیژنیکي نه ته وایه تی کورد.

نیمه وهک که لیک په کمان کړتوه به هیزتر بووین و به په کجاری بې که پشتن به مافی خومان دهستان به خبات کړوه و نیستا نیمه له باره وه دهستانه وتی خورمان به دهست هیناوه. نه که له رابردو دا توسین و ناخافتن به زمانی کوردی ریکای نه ده را نیستا نیمه روژنامه ی کوردستانمان هیه. له کوردستاندا نیکه ی سې هزار زاروک به زمانی خویان دهخوین. چنر روژ له موه یه دهستوری به زوره لکردنی خویندنی سره ماتی بې هه موو که س نه ویش که بې پاریه دراوه. قوتایمانی هزار له باری جل و بهرگ و کتیپه وه و هروها خواردنی بهمانیان له قوتابخانه یارمه تی ده رین.

له مهاباد که لکتیوی شائق (تیاثر) هیه که تیاپیدا ژنان په شداری ده که ن. جیژنی نه ته وایه تی دووم له ریکه وتی ٢٥ ی نوکسوریه روژی کورنه وهی کونگره ی حزبي دیموکراتي کوردستان. که نه که کان له په کپنی لاوانی دیموکراتي کوردستاندا پیک ده گرن. له قوتابخانه کان هروها ریکخراوی دیموکراتیک دامه زیندراوه. دهوری پارتي نیمه په کجاری که زویه.

کورد له خه بائیدا بې نازادی خوی نیکه ی دوو ملیون که سی قوریانی داوه. نیمه له باوره داین که له سه رده می نیستادا کۆتایی به خوین رشتن هاتوه و ده توانین له ریکه ی ناشتیانه وه داهاتوی خومان چاره سه ریکه ی.

وتووژ له گه ل جتگری سیاسی و پارلمانی سه روک وهرانی ئیران موزمه ری فیروز ٣ ی ژوئیه ی (١٩٤٦)

داخوازی فیروز بې چاو پیکه ن له که لما په سهند کرا و هاته لام و رایگه یاند که له نه نجامی وتووژه کاننی نیوان نه و قازی موخمه د له نه ویز هروها له نه نجامی نه وهی که پېشنیارکرا قازی موخمه د بیته تاران و وتووژ دهستی پیکرد. بې نه مېه سته ش دوچار کۆمسیونی بهریرسیار کۆپوتوه. به وتی فیروز، قازی موخمه د داوی نه وه دهکات که بانه و سه قز سه ر به مهاباد بن و به کشتی باسی کوردستان به فراوانی دینته کایه وه که له سه رده می نیستادا به هوی دواکه وتووژی کۆمه لایه تی کوردستانه وه هروا بوونی دوژمنایه تی نیوان خپل و هوره

کورد له عیراقه وه بولایان هه لهانوون به لام له مهاباد سوپای سوور نییه تابتوانت پشتمانیان لیکه ن. له وه لامی پرسپاریک سه باره به پارتي کۆمه له قازی موخمه د وتی که پارلیکی وا له عیراق هیه به لام پارتي دیموکراتي کوردستان هپچ په پوهندیکي له که لدا نییه.

وتووژ له که ل سه روکی کۆمیته ی حزبي دیموکراتي کوردستان نه وریز ١٧ ی ژانویه ی ١٩٤٦ روژنامه نویسه وه والده ری تاس له که ل سه روکی کۆمیته ی ناومندی پارتي دیموکراتي کوردستان قازی موخمه د و سه روکی نه نچومه تی کوردستان حاجی بابا شیخ وتووژی کرد. قازی موخمه د وتی.

(زیاتر له ١٥٠ ساله نیمه بې نازادی دژي داگیرکهرانی تورکیا و ئیران خه باتمان کړدوه. له خه باتدا نیمه قوریانیان روژ داوه. به شیک له که ل ولای نیمه دریه دیندکانی عمره و و نیران، که بوو به هوی خراپتر بوونی باری ژبانی نیمه و ناچارکراین دژي سې دهولتی عیراق و ئیران و تورکیا خه بات بکین، به دهستوری دهولتی نینگلیز پېشنیاری په کړتیمان له که ل نه رمنه کان پې کرا. به لام که لی کورد ناماده ی نه م کاره نه بوو. دواي بهر په چنده وهی نه م پلانه تورکه کان هیزشيان کرده سه رمان. پاش سې مانگ که لی کورد به ریه رایه تی شیخ سه عید (ریه ی شورش کورد له تورکیا) له خه باتیکي نا په ربه ردا، که نه نجامه که ی زیاتر له (١٥) ملیون که س شهیدبوو. شیخ سه عید و ٧٢ نه فیری تر هه لواسران. به لام نه م کاره ساته نه بوو به هوی ترساندنی کوردکان. به ریه رایه تی نیسماعیل ناغای سمکۆ و په به شداری ناماده یانی به شدار له م وتووژده عومر خانی شریفی له سالی ١٩٢٣ کوردکان دژي دهولتی ئیران هیزشيان کرد و شارکفانی رهزانیه و شاپور و مهاباد نازادکران و شاری خوی که ماروډرا. ئیرانه کان به هاوکاری نینگلیز نه م بزوتنه ویمان سه رکووت کرد. نیسماعیل ناغا به دهستی ناژاوچه یی که په کړی کپرا کوژرا. به شیک له به شداراتی جولانه وه چوونه تارارات و له وچ له سالی ١٩٢١ دهستان به خه بات دژي تورک کرد.

له سه رماندا ئیرانه کان یارمه تی نه م شورشیه یان دا به لام دواپه خپانه نیان کرد و له پشته وه هیزشيان بې هینان. پاشان به زوره علی دهستان به گواسته نه ویمان بې باشور و باکووری ئیران کرد له هیندچ شوین ژنه کانیان له هیزدکانیان جیا کړدنه وه. به لام نه م نه میته یانی ئیراده ی که لی کورد بشکینت.

له نیوان سالی ١٩٢٢-١٩٣٥ هوی جه لالی رایه رین. ئیرانه کان تاهاتنی وهری زستان راهه ستان و پاشان هه موو کوندکانیان ویران کرد به لام سه ره رای نه میش هر دوو سې سال کورده کان نالای رایه رینیان بهر زکړدنه وه. هه موو نه و رایه رینه خویه خوی بوون. به دواي نه م دهست به ریکخستنی پارت و ریکخراوی جیژاوچو کرا که به شیوه کی نه پنی دهستان به چالاکي کرد که تا روډاو دهکانی شه ریه وری ١٢٢٠ واته ناگوستی ١٩٤١ دریزه ی هه بوو.

ئیرانه کان وایان بلاو کړدنه وه که کوردکان به هاتنی سوپای سوور خه ریکي نلن و دهستدیزه ی کړدن. «بیرمان کړدوه که توشی به ده ختییه کی نو ی بووین» سوپای سوور پینچ روژان لای نیمه بووه. نیمه دیتمان که نه م سوپایه له هپچ کام له سوپاکانی تر ناچیت، فرمیسک به چاوی خه لکی نیمه دههاته خوارچ و دهیان کویت نه م سوپایه یان نا ١٩ ناخر هه موو و راهاتیبوون که کانتیک هیزی چه کداریان ده بیانی به مانای نه وه بوو که دهی کوردکان چاریکی تر سه رکووت بکړنه وه.

کار به دهستان و موچه خورانی ئیرانی له کوردستان هه لهان و نیمه

۱- جاوید نوسنانداری تهوړیز شندامی رتبه‌رایه‌تی فیرقه‌ی دیموکراتی نازهربایجان په‌کټک بووه که هر له‌کټنوه به نه‌پنی له‌کټل کاربه‌دستانتی ناران په‌پوښدی هم‌پوه، نو په‌کټک له‌وانه بوو که تیلگرافې نارد بڼ شا و قه‌وام و به‌لټنی دا که به هانتی سوپای نیران به‌رهره‌کائی ناکریت و پېش‌سوازی له سوپای نیران دکریت دزی هلویتستی پیشه‌وهری بوو هره‌وه‌ها دزی بزوتنه‌وه‌ی کوریش بوو.

۲- سادچیکوف نیوان قاسپیلغیچ بالویزی سؤقیه‌ت له نیران له ۱۹۴۶/۲/۲۶ تا ۱۹۵۲/۷/۱۷ پټش نه‌وهی بېټه بالویزی سؤقیه‌ت له نیران له سالی ۱۹۴۵ تا ۱۹۴۶ بالویزی سؤقیه‌ت بوو له یو‌کوسلاویا. پټش‌تریش جی دزی وه‌زیری دهره‌وه‌ی سؤقیه‌ت له نیران بوو.

۳- نهمه پیلانټیکی کؤنی پان نیرانیسته‌کان بوو که کورده‌کان به ره‌چهلک نیرانین و کورده‌کانی تورکیا و عیراق له‌کټنوه‌سره به نیران بوون و ده‌بی له‌قازی موحه‌مه‌د بڼ راکټشانی کورده‌کانی نه‌وهی و لکاندنیان به نیرانه‌وه‌ه کټک وه‌رگیریت.

۲۲ ی ناگوستی ۱۹۴۶

یادداشتی وټوټوژی سهرکونسولی په‌کټه‌تی سؤقیه‌ت له‌ماکو سلومین، و. ی

۲ ی ناگوستی نیمسال سهرکی دهره‌تی کورده‌کان قازی موحه‌مه‌د له‌کټل نړیکه‌ی چل نه‌فر که زوربه‌یان پیاوی ناپینی بوون، هاته‌ماکو. بڼ رڼی دواپی قازی هاته‌کونسولخانه و له‌وټوټوژیدا به کورنی مه‌بستی گه‌شته‌کټی خوی بڼ ناوچه‌ی ماکو راگه‌یاند. مه‌بستی نه‌و به کورنی ناشنا بوون. له‌کټل کاروباری پارتی دیموکراتی کورده‌کان له ناوچه‌ک و چاره‌سهرکردنی ناکوټکی که‌روبه‌ی که له‌نیوان سهرکردنی هیزه‌کائی کورده‌هه. هره‌وه‌ها چند کؤپونه‌وه‌یکه‌ی ناموژگاریانه به به‌شداري سهرک خټله‌کائی کورده‌ و لږسراوانی ریکخواه‌کائی پارتی دیموکراتی کورده‌کان سازده‌کات. وک قازی موحه‌مه‌د رایگه‌یاند به داخوه تانیستا زوربه‌ی پیاوه‌ ناوداره‌کائی کورده‌هست به نرکی سهر شانی خویان ناکن و هر خهریکی گیره و کټش‌ی نیوان خویان بڼ په‌شکردنی ده‌سه‌لات و ده‌ست به‌سهرادگرن که له‌خو بورنټکی زورنی ده‌وی بڼ که‌مکرده‌وه و لږدن نه‌و ناکوټکیانه. نه‌له‌پش‌جاوگرتنی نه‌وه‌ی که ناسوی بیرکرنه‌وه‌یان ته‌سکه و به‌گشتی نه‌خوټنده‌وارن و کارکردن له‌کټل‌یان زور گران. به‌تایه‌تی که هټندڼ پرسیار سهاره‌ت به دامه‌زاندنی کؤماری دیموکراتی کورده‌کان یا نؤټوټوټی کورده‌کان هانټه‌ کورن. کؤپونه‌وه‌ی ناموژگاریانه بڼ نه‌وه‌ی که نه‌و بارو دؤخه‌ نوټیانه‌ی که هانټه‌ پش بویان روون بکرتنه‌وه‌ که راگه‌یاندنی نؤټوټوټی کورده‌کان له‌ ناوچه‌که‌دا ناتوانرټ پاسی لټوه بکرت، که‌واته‌ پټوټسته‌ نیمه‌ شتو‌وه‌ی کارمان به‌تواوی بگوزین و بڼ نه‌وه‌ بیت که (په‌کټه‌تی هم‌پوه کوردان پټوټر بکرت و دؤستاپه‌تی کورده‌ و نازهربایجانی به‌هیزبکرت، به‌شداري له‌ کاروباری دهره‌کائی ده‌سه‌لاتی خهرجی لټ بکرت به‌تایه‌تی بڼ به‌رکرنه‌وه‌ی ناسی کولتوری خویان، له‌وانه‌ گه‌شه‌پټدان، په‌روم‌ده و باره‌پان له‌ ناو که‌لی کورده‌).

راگه‌یاندن و ته‌کائی قازی موحه‌مه‌د له‌ کؤپونه‌وه‌کاندا بوو به‌هټی نارازی بوون و بڼ باوهری هټندڼ که‌وره‌ پیاوای کورده‌ که له‌هر نه‌وه هاتبوون بڼ کونسولخانه‌ی نیمه‌ بڼ‌چوونه‌کائی قازی روون بکرتنه‌وه شتیکی سروشتیه‌ که کاربه‌دستانی کونسولخانه، پټش‌یار و ناموژگاریان کردبوون که سهاره‌ت به‌و پرسیارانه‌ی بچنه‌ لای دهره‌تی

و خانه‌کائی کورده‌هغه‌تی به‌په‌پنټانی نکریت. کاتیک له‌ فیروزم پرس‌ی داخوازه‌ کؤنکریت‌په‌کائی قازی موحه‌مه‌د چټپه‌ وټی داوای نه‌وه‌ ده‌کات بانه و سه‌قز که سهر به‌ سهن سهر به‌ مه‌هاباد بڼ و داوای دهرچونی سوپای دهره‌تی به‌گشتی له‌ کورده‌کان ده‌کات. فیروز باشترین رټگی چاره‌سهرکردنی کټش‌ه‌ی کورده‌کان به‌بیروزی دهره‌ت به‌م چه‌شنه‌ی خواره‌وه‌ی:

بانه و سه‌قز پټکه‌وه‌ له‌ به‌رتبه‌رایه‌تیه‌کی جیاوازا جیاپکرتنه‌وه به‌م چه‌شنه‌ له‌ کورده‌کان سټ فرمانداری له‌ سنه و له‌ بانه و سه‌قز و له‌ مه‌هاباد ده‌بن. سوپای دهره‌تی تا شندازه‌ی هرکه‌م نه‌ویش بڼ پاراستنی سنوری نیران و عیراق که‌م بکرتنه‌وه و له‌ ناوچه‌کائی بانه و سه‌قز نه‌وانه‌ له‌سهر بارخانه‌کان ناگادار که نابی له‌و سنورانه‌ی که بویان دیاری دهرکرن دهرچن. سهاره‌ت به‌ پاراستنی رټگاگان ده‌بی له‌ لاین هیزه‌کائی نیکه‌بانه‌وه (ژاندارمه‌کان) به‌پارټوټی که له‌م پاراستنه‌شدا هیزه‌کائی کورده‌ به‌شداري په‌سندبکرت.

فیروز رایگه‌یاند که سهاره‌ت به‌م پرس‌پاره‌ بریار درا پټش‌نیاری دکتور جاوید که بریتی یه: له‌و ناوچانه‌ نه‌ومنده‌ هیز‌ی سوپای نیران رایگه‌بریت که ژماره‌یان هټنده‌ی رووداو‌کائی پټش ناگوستی (۱۹۴۱) بیت. به‌لام بڼ مه‌هاباد جیاوازیه‌کی تایه‌نیمان دانوه‌ نه‌ویش نه‌وه‌ی که له‌ شوټنه‌کائی نر سوپای نیران هټنده‌ سه‌قامگیر ده‌بن که ه‌ست نه‌کرت م‌ترسیان بڼ مه‌هاباد ه‌بیت. نابی ته‌واوی سوپای دهره‌تی له‌م ناوچه‌ی لایسټ، چونکه‌ رټگا بڼ هم‌پوه ناو‌مانه‌وه‌یک له‌ لاین عیراق‌وه‌ ده‌کاته‌وه. چکه‌ له‌وه‌ قازی موحه‌مه‌د خوی ده‌وانټت به‌ریه‌چی هم‌پوه هټرشټکی دهره‌مانه‌ که لاین هټز و خانه‌کائی سه‌قز و بانه‌ دا بکرتنه‌ سهری بده‌توه. به‌ پټی راگه‌یاندنی فیروز، قازی موحه‌مه‌د ده‌بی نیستا به‌ مه‌هاباد قانع‌ بڼ چونکه‌ رټکه‌وتن نامه‌ی دهره‌ت له‌کټل نازهربایجان نه‌ویش دهرکرتنه‌وه‌ (۲)

هره‌وه‌ها سهاره‌ت به‌ پټک هټنټانی دهره‌کائی به‌رتبه‌رایه‌تی که‌له‌لاین نه‌نجوم‌نی ناوچه‌په‌وه‌ به‌رتبه‌وه‌چټی نه‌ویش دهرکرتنه‌وه. چکه‌له‌وه‌ وټی که له‌باری نابوری و په‌روم‌ده‌وه و که‌ره‌سه‌ی دهره‌کانی و هټد بڼ ناوچه‌ی مه‌هاباد یارمه‌تی قازی دهریت. فیروز نه‌وه‌ی دوویات کردوه‌ که هټنانه‌ کاپه‌وه‌ی کټش‌ه‌ی کورده‌ به‌گشتی ده‌بی به‌ بله‌ بټ، ده‌بی تواناو و پټگ بڼ قازی موحه‌مه‌د دووست بکرتنه‌ تا له‌ رټگی نه‌وه‌وه (قوناخ به‌ قوناخ) له‌ ناو کورده‌کائی تورکیا و عیراق سهاره‌ت به‌وه‌ی که ره‌گه‌زیان نیرانیسه‌ ده‌ست به‌ پروپاگنده‌ بکرتنه‌وه‌ (۳)

من به‌ فیروزم گوت که پاراستنی سنوره‌کان ده‌بی له‌ نه‌سټوی سوپای نیران بیت. سهاره‌ت به‌ کټش‌ه‌که به‌گشتی وټم که له‌و باره‌وه لټکولنه‌وه‌ی تایه‌نیم نه‌پوه و پټوټسته‌ که له‌کټل نه‌واندا به‌تایه‌ت قازی موحه‌مه‌د ناشنا بم و بدوټم تاوه‌کو دواپی بتوانم به‌بیروزی خؤم سهاره‌ت به‌و دهرچم.

دواپی نه‌وه‌ داوام له‌ فیروز کرد که سهاره‌ت به‌ پټکه‌پنټانی پارتی دیموکراتی نیستا وه‌لامی پرسیارکامم بیستم. فیروز وټی که نه‌وان پټ یان باش بووه‌ ناوی نه‌م پارتی دروست کراوه‌ بټته‌ پارتی جوتیاران به‌لام دکتور جاوید له‌ کات‌ی هانتی بڼ ناران پټش‌نیاری کرد که ناوی پارتی دیموکرات بیت تاکو به‌ره‌ره‌ه‌ فرقه‌ی دیموکراتی نازهربایجان بچنه‌ تاویره‌وه.

ی سادچیکوف

کوردییەوه له مههاباد بۆ رێکخراوی پارتی دیموکراتی کوردستان لێره و هۆز مهکانی کوردی جه لالی، میلان، زیلان، شکاک که له ناوچهی ماکۆو خۆی دهژین دهست نیشان کردبوو، پاشانیش لهسەر داوای هێندێ سهرکردهی هۆز مهکانی ناوېراو که لایهنگیری دیموکراتی بۆ باشتر بپوینی کاروباری رێکخراوی پارتی و پارمهتی دانیاان له باری رێکخستنهوه هێندێ پرسیار و داواکاری یان خسته بهردهم کۆمیتهی ناوهندی پارتی دیموکراتی کوردستان له مههاباد که هیچ نهجامیکی نهبوو. ناگادارمان کردبوونهوه که رێبهرایهتی مههاباد زۆرچار گوێ نهراوته داخوازهکانی رێکخراوی پارتی دیموکراتی نێره و هێندێ جار له ناوهندهوه توێنهری وایان ناردوه بۆ ئێره که نه تهنیا نهیۆنه هۆی باش بوونی کاروباری رێکخراوی بهکو به پێچهوانهوه کاروبارهکان خراپتر بوون. لهگهڵ ئەمەشدا له لایەن ناوهندی کوردی له مههابادهوه زۆرچار دهستووزی ناراستیان وهرگرتوون که به پێچهوانهی پرنسیپه دیموکراتیهکان دژی پهيوهندی دۆستایهتی نێوان خێلهکانی کورد و ههروهها نێوان دانیشتوانی کورد و ئازهری بوون. بۆیه بیهۆنه هۆی لاواز بوونی باوهرپێکردن و هاریکاری نێوان دوو رێکخراوی دیموکراتیکی ههردوو گهڵ و پالیاان به کورد مهکانهوه ناوه که دهست به تالان و کوشتنی جووتیارهکانی ئازهر بایجان بکهن و بهم کارهش بزوتنهوهی دیموکراتیک لهپیش چاوی خهڵک سووک بکهن بهگشتی دهکڕێ لهسەر نوسراوهی سهروهه ئهم فاکتانهی خوارهوه بڵێن:

١. رێبهرایهتی ناوهندی کوردی له مههاباد ئامۆژگاری سهرکردهی هۆز مهکانی کوردیان کردوه که دانیشتوانی ئازهری له ریزی پارتی دیموکراتی کورد وهرگرن، بۆ جێبهجێکردنی دهستووزی ناوېراوی مههاباد ئهمانهی خوارهوه چالاکانه ههلسراوین:

له شاپور: رێبهری هۆزی شکاک عومهرخان شهریفی، سهرکردهی خێلی مههمدی قوتاس ئاغا و سۆفی مههمد و رێبهری خێلی عهبدی، تاهیر خانی سمکۆ.

له خۆی: سهرکردهی خێلی مههمکانلی، سهید سولتان، سهرکردهی دوو دهکانلی سولهیمان ئیسمائیل له ماکۆ رێبهری هۆزی جه لالی عومهر ئاغا خالید و سهرۆکی خێلی جێنیکانلی باقو عهلی و سهرۆکی هۆزی شێخ کانلی عهبدولا ئاغا حاجی گرامان و هتد.

لهو وتووێژانهی که لهگهڵ ناوېراوان له کاتی جێراوچۆر سهبارته بهم پرسیاره کراوه وادهمهکهی که گوايه ئهوانه له سهه داخوازی برا ئازهریهکان بۆ هاتنه ریزی پارتی دیموکراتی کوردستان ئهم کارهیاان کردوه. به لایه له کردهوه وادهمهکوت که سهرکرده کۆنه پهستهکانی ناوېراوی کورد که هێندێکیان پهيوهندییان لهگهڵ دۆزمهکانی بزوتنهوهی کورد ههیه دهستیان به کورداندنی (کوردی زاسیا) ئازهر بایجان کردوه به مههمستی ئهوهی:

تا - تاكو زۆریه دانیشتوانی ناوچهی ماکۆ و خۆی و رهزاییه له باری نهتهوایهتی دا کوردین و داواکهن که ئهم ناوچانه بینه بهشیکی کوردستان و بهرتوبه ریهاتهکهشی له لایه مههابادهوه بێت.

ب - ئهگهر فرقهی دیموکراتی ئازهر بایجان بریارێ نهادهت ئهوا کورد مهکان دهست به ئازاوه نانهوه و سهرکهشی بکهن و له نێوان دانیشتوانی ئازهر بایجان و کورد گێره کێشه بێک بێت و زیان به بزوتنهوهی دیموکراتیک بگهیهنرێت. بۆ بهجێ که یاندنی ئهم ئهركه نوێنهانی تاقی کۆنه پهرسهت له ناو دانیشتوانی ئازهر بایجان دهست به پرویاگه نده دهکهن که: کورد مهکان مالیان له جووتیارهکان وهرناکرن و داوای خزمهتی سهه رازیان ئێنکارێت و ئازهریهکان له دژی ههموو

کوردی خۆیان، جگه لهوه سهرۆکی دهوڵهت ئیستا له شاری ماکۆیه. دواي نانی نیوههه که ئانالی خاتوونی ئههمووی به شانازییهوه له بهر هاتنی قازی موحهمد عیواندارییهکی رێک خستبوو. قازی له ئی ئاکووستی رۆیشهوه بۆ شاری خۆی، له کاتی هاتنی قازی موحهمد بۆ ماکۆ هیچ ههراو هۆزیایهک له لایه ئازهر بایجانیهکانهوه رۆی نهدا. کار به دهستانی خۆجێیی ئازهر بایجان له کاتی هاتنی قازی ههموو ههولی خۆیان به کارهینا تاكو پێشوازی و هاتنهکهی قازی موحهمد بهرێز و به شکوه بێت.

سه لومین

سهرکونسولی یهکیهتی سۆفییه له ماکۆ

١. سه لومین فاسیلی یوسف زوویچ کینسولی سۆفییه له ماکۆ له فێبریهی ١٩٤٥ تا نوکتویری ١٩٤٦

وتووێژی قازی موحهمد لهگهڵ رۆژنامهی ئێران (ما) (ایران ما) و رۆژنامهی رهههه (رههه)

رۆژنامهی ئێران ما و رهههه ناوهرۆکی وتووێژی رۆژنامه نوسانی خۆیان لهگهڵ رێبهری پارتی دیموکراتی کورد قازی موحهمد که له رێکهوئی ٣ی سېتامیر له تهوێز کراوه بۆلۆکردهوه. قازی رایگهاند که وتووێژی نێوان ئهو و ئێران له تاران به هۆی بژایهتی داوودهستهی دهسه لانداری سوپای ئێران راگیراوه. ئهو رایگهاند که بهرای ئهو دواي خۆ کێشانهوهی ژنێرال ئهرفهه له ستادی گشتی سوپای ئێران هیچ ئالوگرێک نهکراوه، ئهو دهستنیسانی ئهوهی کرد که داوودهستهی ستادی گشتی دهوێکی پالیاان له راگرتنی وتووێژمهکاندا بپوه. ئهو وتی من لهو باوهره دام که ههه ئهم ئاقممن که رێگه مهکان چهکدار دهکهن و پالیاان پێوه دهین دژی دیموکراتهکانی کورد راوهستن. ههروهها رایگهاند که ماوهیهک له مهوێر له لای سهفزی سی ماشینی باریی پر له چهک و ئارنجۆک گیراوه که دهسه لانداری سوپایی بۆ دۆز مهانی پارتی دیموکراتی کوردستان ئاردبوویان.

قازی رایگهاند که پێش گهرا نهوهی له تاران بریار وایوو که دواي پێنج رۆژی ئه بۆ دێرته پێدان بهو وتووێژه بگه رێتهوه تاران. به لایم وتووێژه به بهشاری ههندێک له سهرۆکهکانی سوپایی بێکه لگ بپوه له بهر ئهوه له رۆیشهستی سهه له نوێی بۆ تاران چاویوشیگردهوه. ئهو رایگهاند که کوردهکان باوهریان به نیاز پاکی قهوامولسه لته نه هیه، به لایم له تارندا هێندێک کهس ههه که ههول دههه قهوامولسه لته نه له کوردهکان دوور بیه نهوه و وتووێژمهکان بپه رێن.

تا ئهو کاتهی که ئهم کهسانه له پۆستی خۆیاندا بپێننهوه به نهجام که یهشتنی ئهم وتووێژانه زۆر دوور دهوێنێ. به لایم سههره رای ئه مه وتووێژمهکان به یه کجاری رانه گیراوان و هاتنی نوێنهانی ئێران بۆ کوردستان بهم زووانه چاوه رهێ دمه رێت.

١١ نوکتویری ١٩٤٦

له سهه رووداوهکانی سیاسی له ناو هۆز مهکانی کورد له ناوچهی ماکۆ له یهکی ئه پرێل تا یهکی نوکتویر

له ههوانامهکانی ژماره ١٧ ی رێکهوئی ٢٠-١٩٤٦ و ژماره () رێکهوئی ١٨ ی () ١٩٤٦ سهبارته به کوردان هێندێ فاکتمان له سهه لاوازیوونی زوور ههروهها ناراستی به ریهو بهرایهتی له لایه ناوهندی

نېرانه وه، په لږم دواى ماوه يېك به هژى ريكخستى دوويهركى دهر كرا. له سالى ۱۹۴۵ په سىرى له خوى چوونه ريزى پارتى ديموكراتى نازهربايجانه وه له وټش به هژى دوويهركى خست دهر كرا. سه عىد سولتان به پرېرسى كوميتى كوردى به سىرى له پارتى كوردى وهرگر توه و كوردويى به به پرېرسى به شى پروياگندهى كوميتى كوردى له شارى خوى. دواى چوند رږښك پاش چوونه ناو ريزى پارتى كوردى وه، به سىرى له شارى خوى به پاننامهى بلاوكردو ته و دوا له نهمه نيه كان و ناسوريه كانى ناوچه دهكات كه بچنه ريزى پارتى كوردى وه و خهياتى شانبه شانى و ترادسيونانى رابردوى كورد و نهمه ن و ناسورى وه بير هټاوه ته وه. (خهياتى پارتى خوى بوو بيلابىنگرى ټينگليز به به شدارى داشناكه كان له سالى ۱۹۲۱-۱۹۲۹

۶- حاجى نكبير دانيشتوى قهره عىنى نزيكى په ينجيا ساله، نازهربايجانيه برى ديموكراتى دهر كراو حاجى سلقانى قهرازه، كوټه پرست و سر به نوركيا و خاوهن مولكى بهناويانگه. حه پيدو ناغاي حه پيدو نهمى هټاوه ته ريزى پارتى ديموكراتى كوردى وه، حاجى نكبير دوى ديموكراته كانى نازهربايجان رږر چالاكانه خهيات دهكات و له رتگى بلاوكردو نهمى پرږياگندهى جوراوجور جوتيارهكان دهرستينيت. همدنك له خاوهن مولك و بازركان كه چوونه ريزى پارتى كوردى وه رايان گهيانده كه ناماده نين ماليات بهكار به دهستانى خوى بدو و گوزايلى دهولتى نازهربايجان ين.

جتي سرته كه كوردهكان به كرده وه و هولدانى سياسته به كورد كردنى دانيشتوانى نازهربايجان گرتو ته به و هولداندوه به شيوهيكى ياسايانه جتي به جتي بكن. شوان له نازهربايجان كه دهچنه ريزى پارتى كوردى وه داخوازيهيكى بهم چه شى خواروه پان لټوه دهكرن:

(من)..... داوا دهك كه له پارتى ديموكراتى كوردى وهرمگرن و پيمان دهم گوځ رايلى هممو ياساكانى دهولتى كوردى به و هممو داخوازهكانى پارتى ديموكرات جتيه جتي بكم پيمان دهم ماليات به دهولتى كوردى دهم و خزمهتى سربازى بى دهولتى كوردى بكم من له مو نازهربايجانى نيم و رادهگنم كه كوردم له نهمى پيشپاننى من كورد بوون و منيش به رهچلهك خوم به كورد دهرانم و مناله كانى من به زمانى كوردى دهرس دهخوون و.. هند)

سرهرامى شوه كوردهكان سوپندى نازهربايجانيه كانيان به قورنان دوا كه وهفادارى به جيگهياندى پيمانكه خويان ين.

۲- به دهستورى كوميتى كوردى له ناوهندى كوردى له شارانى خواروه پوستى چهكارى كوردى دامه زراوه له خوى، شاپور، ماكو و له ناوهندى ناوچهكانى قهره عىدى، قهره عىنى، عهروپ لهر، ناواچيك له هممو شى شستوم كانهى كه جوتيارهكان بى فروشتن دهپه پين عوازيه دهك. كوردهكان رايان گهيانده كه نهم هممو پاره كوكراوه دهرتت خرتنهى كوردى له ناوهند. نزيكى سى مانگه كهپاره له خلك وهردهكرن و زيانتيكى كه وريان به به ريوه بهرايهاتى شار گهيانده وه. ناشكرايه كه نهم پاران سر كردهكانى كورد بى خويان دهستانى به سر داگرتوه و بى مه پادى نه ناردوه.

۳- كوميتى كوردى كه سانتيكى نازهربايجانى گرتو ته ژيربالي خوى و پشتيوانان لندمكات كه تاوانكارن و له پارتى كوردى ناويان نوسيوه و نهم هشتوه كه كار به دهستانى خو به جتي شوان لټهرسيوه و سزادانيان ياسايى بكن. نهم كرده وانه بوونه ته به رهمه نندن و زيادبوونى تاوانكردن و كوسپ خستنه سر رتگى كار به دهستانى خو بى ريوه برندنى كارى ناسايى.

دهست درزيهيك پشتيوانى دهرتت نهمه شوانه، واته نازهربايجان، نه نيا ناويان له پارتى ديموكراتى كوردا بنوسن. هره وها دهلتن كه:

تيكه لچوونى چهكارى سوپاى نويان تاران و نازهربايجان بى چند و چوټه پيشى پټناگيريت و نازهربايجانيه كان نه نيا بهوه رزگار دمين كه بټنه ريزى پارتى ديموكراتى كوردا. سرهرامى نهم پروياگنده و ترساندى دانيشتوان به شىكى كم له نازهربايجانيه كان ناويان لهم پارتى نوسيوه. به لږم له سرته كه وټه نيش كوردهكان راناوهست و بى راكيشانى نازهربايجان بى ناو پارتى ديموكراتى كوردهستان وپه نايان بى نهم ميتودانه برده وه.

نا - له ناوچهى شاپور، قهره شىنى، ناواچيك و زورشاوا، قهره عىدى و كوردهكانى تر مر و مالتيان له لهر وركه و كيكلكه كانى نه ناو دارو جوتياره نازهربايجان كرده وه كه نامادهى نهم نه بوون ناويان له پارتى ديموكراتى كوردهستان بنوسن.

ب - موزمالاتيان له جوتيارهكان دزيوه و بلاويانكردو ته كه هټر ش دهكرته سر نه كوردهكانى كه جوتيارهكان ناويان له پارتى كوردا نه نوسيوه.

ف - له ناوچهى زورشاوا دهرهيك سوله پيمان نيسماتيل دهميان جوتيارى گوټده جوراوجوردهكانى نازهربايجان كرتوه و نازارى داوون و دواى هاتنه ريزى پارتى كوردى لى كرده وون.

گ - نازهربايجانى، كوټه پرست و تاوانباريان له پارتى كوردى وهرگر توه و نه وانيان له رټر بالى خويان كرتوه و پشتيوانان لټدهكمن و له رتگى نه وانه و رږر له جوتيارهكان دهكمن و هره شى پان لټدهكمن كه ناويان له پارتى كوردا بنوسن.

كورته پتناسى هټندى له نازهره به كرتگير او و كوټه پرستانه:

۱- حوسپن عهلم شاهى نزيكى ۲۵ ساله، نازهره دانيشتوانى كوندى زهنگلانى خوارو و سر به ناوچهى قهره عىدى سر به شارى خويه. جوتيارى دهولمه نده كايرايى كه كوټه پرست به ناوانى ريزى و خراپكارى له شارى خوى زيندانى كراوه و پاش راكردن له زيندان په ناي برده لاي عىدولا ناغاي حاجى قهره عىنى كه ناويراوى له پارتى كوردى وهرگر توه و جل و بهركى كاپيتانى كوردى له بهر كرده و دوى فرقى ديموكراتى نازهربايجان و كار به دهستانى ناوخيى هاتى دواوه، عهلم شاهى له ناوچهى قهره عىدى كالتى به جوتياران كرده وه و نازارى داوون و بهرتلى لټوهرگر تون و ناچارى كرون كه له پارتى كوردا ناو بنوسن. نه راگهيانديكى به نيمزاي كاپيتان عهلم شاهى له ناويان بلاوكردو ته و دوا له هممو جوتيارهكان دهكات كه به پتي ياساى كون نچاره بدنه خاوهن مولكهكان.

۲- مير حوسپن موسوى دانيشتوانى قهره عىدى گورهى پيشوى ناوچهى قهره عىدى و نوټه رى كوټه پرستى به ناو بانگ كاميل پاشاخانه، درنده له كهل جوتياران جولوه ته و دهستدرزي كرده سر ناموسى دهميان رن و كچى جوتيار. عىدولا ناغا مير حوسپنى له پارتى كوردا وهرگر توه و دهستورى پيداوه كه له قهره عىدى كوميتى كوردى ريكخات. دواتر نه له ناوگوستى ۱۹۴۶ له نزيك كوندى قهره عىدى به دهستى جوتيارى كوردا.

۵- حوسپنى به سىرى نزيكى سى ساله له ۱۹۴۲ له تركيا هاتو ته نيران دايك و باوكى له تركيا دهرين خوى به لايهنگيرى تركيا دهرانى. له ساله ۱۹۴۴ له شاپور به نهټى چوونه ريزى حزبى تودهى

د هلې ځلې په وړگرتني نازهربايجان په کسان له رژيمې پارتې ديموکراتي کورډېستان وه لامل د نه وې د ستوري پيشه وهر په سياره ت به وهرگرتني کورډه کاني ناوچې ميانداو له رژيمې فرقې ديموکراتي نازهربايجاندا له گڼل قازي، عومرخاني شريفې و قوتاس عومري هاتون که نه وانه له گڼل کونډه رستاني سترېک خيل و هژي ناوچې ماکو چاوځيکوتني کومان ليکروايان هميووه. قازي که له ماکو يووه پيماني به کوميتي کورډي له ماکو دابو که يو ريکخستني نيگه باني کورډ کورډ چک و جل و بهرگيان يو بنيريت. دواي گرانو وې قازي موخه مند له ماکو کورډه کان هيرشي چه کدارانه يان يو سر کونده نازهربايگان و کورډه کاني تورکيا دوست پيکرووه.

له ماوه ي ناگوست-سيپتامبر به پتي سرچاوې ناته و او کورډه کان شمس جار هيرشيان کورډته سر کورډي تورکيا و ۱۲۹۵ سر پز و ۷۲ مالاتي کوره و ۲۶ نسيپان دزيوه، له ماوه يدا کورډه کان ۲۱ هيرشيان کورډته سر هونده نازهربايگان و جوتيارتي زوريان تالان کړيو و ۷ نفر له وانه ي که له کاني تالان کورډه کان بهرنگريپان کړيو، کوشتووه.

له زور کوندي ناوچه کاني ناوچې، قهره عيني، زهراوا قهره مدين، و هند، کورډه کان به زور کوندي خاوه مولگه کاني نازهربايجانيان داکيرکرووه و له جوتياران مالاتيان کورډته ووه و دستيان به سر جوالي گنه داکرووه و يک له ستي دهخ و داني کونډه کروايان له باني کړي له جوتيارمکان ستانده يو خويان و ريگ له کورډه وې دانه ووله له لايمن کاربه دستاني خوجي يو شمېر ده کاني دولتي دهگرن، کورډه کان له ريگي ريگريپوه دانيشتواني ناوچه ناويراوکاندا تيرور دهگرن، جوتيارې چه د کونډتيکې پچوکی ناوچه ناويراوکان، که له هيرشي شوانه ي کورډمکان دهترسن، تياران له گڼل نازولي خويان دهچنه کونده گهرمکان و به زور دهگريپوه سر کيلگه کانيان، نو سرکړده و سرړک خيلاني که له لاهري دوي نم راپورته دا ناويان هاتوه رتيپرايتي نم ريگي و کارانه دهگرن، هرووه مستفا کاله، حوسين نتار سرړک خيلاني حسق خهلفي، مارف رشق، عومر تابق، خيلي ععلي مهگولي حه مزه حاجي مه محمود ناخق و جافر تاجويه، تانيستا هيچ هنگاوک دزي ريگي کورډه کان نه له لايمن ته ورزيپوه و نه له لايمن مه هابادوه هه نه گيراهوه.

له وتويزيک له گڼل نوښتري کوميتي ناوهندې پارتې ديموکراتي کورډ کازم ناغا بهگي حه سني له باره ي سرکه شي کورډه کاندا بهم شيويه ي راکه ياند:

(لم دوايپاندا که له ته ورزيپوه يووم يو خوم باسي تالانکروند و ريگي کورډه کانم يو قازي موخه مند باسکرد و داوام ليکرو که دستوريپ دزي تاوانکاره کان ههنگاوه لگريت. قازي وه لاهه کي نه وېو: توپس به کورډه کان بلې که پندهگ بن نهگه هاتوو به قسه تويان نهگه نه کاته ماکو جي پيله و وهره يو مه هاباد. دزي کورډه کان و تهنگ پيه لهچينپيان زور به کارناهيپن. کازم بهگ دزيپي پتي داو وتي: (راسته که دهلېن ماسي لاي سرپوهه گهنيو دهپي) دواي راکه ياندني رتيپري تيمه نهوه بهسه که به کورډه کان راکه ياندا راييت که دست له تالان کړدن هه لگرن، من خوم کورډم و به تجربه دهزام که ريگي کورډه کان هيچ کاتيک له ريگي پروياگنده و بهس به کاره يپاني زور بهرکري نهگراوه)

پتويسته که نهوش بگوتريت که دهسلاني ناوهندې نازهربايجان زور جار گوپيان نادانې و نه مش له ناوياندا نازهايي دروست دهکات. له ناوچې ماکو و خوي هيچ کس له کورډه کان له نهنجومه نه کاني خو

۴- له سهره تاي نيمسال له مه هابادوه نوښتري کوميتي ناوهندې پارتې ديموکراتي کورډ حاجي سيد موخه مند هاتوو يو ماکو. گواپه نهگري يارمه تيداني به کوميتي کورډي پارتې ديموکرات و چاره سرکړدي گيره کيشي نيوان کورډ و نازهربايجان و هرووه راستکرډه وې نه وه لانه ي که کورډه کان کورډويانه پيسپيکروايوو. سيد به هاتنه کي له ماوه ي مانگ و نيويک هيچ کام له مه سله لاني چاره سرکړنه کړيوه وياوو دؤخ بهروياشي نهچته پيش، يه لگو به پتچه وانه وې په پوهندي له گڼل که سانيکي کونډه پرست و خاوه مولک و بازريگان و سرکړه کاني کورډي گرووه به بلاکروډه وې په ياننامه دهستي به پروياگنده ي نيسلامي کړيوه و نيواني کوميتي کاني تپيکرواوه و هواله کاني به پتچه وانه ي داخوازيه کاني زوربه ي دانيشتواني کورډ ناياساياته به شکرډوه له سر نه مش له نيوان خيله کاني کورډ تپيکه لچوون و... هند روويادوه.

به دستوري رتيپرايتي پارتې ديموکراتي کورډ قازي موخه مند، حاجي سيد موخه مند يو مه هاباد بانگ کراوه و له باتي وي سي جار نوښتري رتيپرايتي له ناوهندوه يو يارمه تيدان به ريکخراوه کاني پارتې ديموکرات نيزدراوه يو ماکو و خوي، نم نوښترانه نه يانوانيوه له کاروباري ريکخستندا دلسوزانه خويان نيشان بدن، به پتچه وانه و دزي ريکخستني يو شيواندي بارو دؤخ له ناوچه هه لپانداوه.

له ۱ تا ۶ ي ناوگوستي نيمسال قازي موخه مند له خوي و ماکو يو که به وني وي هاتوه تا شارمزي کاروباري ريکخراوه و کوميتي کاني پارتې ديموکراتي بين. دانيشتواني خوي و ماکو چ کورډ و چ نازهربايجاني و هرووه دهسلانداراني خوي به ريکزي زوروه له قازي موخه مند پيشوازيپان کړد. بهچيني هاتني نه ووه بهزيان کوشتنه و به نه فکرن و مه شکرين پيشوازيپان ليکرووه، هغو له باورمه دا يوون که قازي هيندي هنگاوي يو سزاداني سره خويي سرړک خيله کورډه کان و يو ريکزيپيکرونيان و چاره سرکړدي نو ناکوگيپاني که له نيوان کورډه کان جوتياره کاني ناوچه که و نيوان کوميتي کان و دهسلاني ناوهندې هه لگرووه. به لام سره راي هيندي شکانکرن له لايمن نوښتري فرقې ديموکراتي نازهربايجان کاربه دستاني خوجي و جوتياران سياره ت به هه لسوکوتني دزي به ديموکراتيه و سره خويي هيندي له سرړکاني کورډ قازي موخه مند له سر نه ماته هيچ ههنگاوکي به رامبر به وان هه لنگرووه. نو له شاري ماکو به پتي شکاني کورډه کان خويان دستوري گرتني سرړک خيلي جينيگاني باقو ععلي که سرکه شي يووه داوه به لام پاش دوو سعات نازاديان کړيوه.

له شاري خوي به دواي شکاني نوښتراني ريکخراوي خوجي قازي موخه مند نه نهيا دستوري دهگرتني عه لم شاهي و بهسيري نه داوه، به لگو به ناشکراش هزار رايالي به بونې شيعر هه لگوون به سر قازي موخه مند دا پيشکشي حوسيني بهسيري کړد. له هيندي وتويزدا له گڼل سرړک خيله کاني کورډ قازي موخه مند نم راکه يانداني خواره وې پتي کون:

(له وانه ي مه سله ي بهگرتني کورډه کان له گڼل نازهربايجان پتچه کاپه و به لام نيوه نايي په سندي يکن.)

له ۲ ناگوستي ۱۹۸۶ قازي موخه مند له کونسولخانه ي سؤقيت له وتويزدا له هه ل سرکونسل نارازي بووني خوي بهرامبر به پيشه وهرې دهريپو و رايگه يانديو که پيشه وهرې خوي له کورډه کان ناگه ينييت و فره ناگاداريان نيپه و دستوري وهرگرتني کورډه کاني له فرقې ديموکراتي نازهربايجاني داوه. قازي موخه مند

سەر كۆنسلولى سۆڧىيەت لە ماڭۇ سەلۇمىن لە نامەيكدە لە رېگەونى
 ۱۱ ى ئىلولى ۱۹۶۶ يىزى بىر پىرسىيارى سەرقى بەشى كۆنسلولى
 ۋەزارەتى دەرەۋى سۆڧىيەت بېلىيايىف ۋە ھەرۋەھە كۆپەيكىشى ئارۋە بۇ
 بەشى كادىرى ۋەزارەتى دەرەۋى سۆڧىيەت ۋە بالۋىزى سۆڧىيەت لە ئىران
 سادىچىكۆڭ ۋە كۆنسلولى گەرەي سۆڧىيەت لە ئەرۋىز كراسنىخ ى ئارۋە
 دەلى: كە كاتى ئارۋىنى راپۇرتەكەم شىڭكى گرىنگە لە بىرچوۋىۋە
 ئوۋىش سەبارەت بە كەم خۇپۇندەۋارى ۋە نەزانى دوو سىكرىتارىيەتى
 كۆنسلولى ماڭۇ مۇرادىيان ۋە ئەلاڧىرېڭىيە. سەبارەت بە ۋانە دىنوسىت
 يە لەبەر جاۋگرتى راپۇردىيان: ئارام قەرىتۈپچ مۇرادىيان كە لە ماڭۇ
 ئىش دەكەت ۋە سى سال ئىندامىتىكى بەرۋى ۋەزارەتى ئاۋخۇ سۆڧىيەت
 ۋە ئوتتەرى ئەرەبىيە لە شۇراي بەرۋى سۆڧىيەت بۈۋە ئوۋى تر
 ئەلاڧىرېڭىيە، ئۇڧىق غەلى حەيدەر ئۇغلى كە دەرەۋى تاپىەتى لە
 ۋەزارەتى كارۋىيارى دەرەۋى يەكپىيەتى سۆڧىيەتى دىۋە، بە ۋتى خۇى
 سىكرىتېرى كۆمىتە ئاۋەندى كۆمىسۇمولى ئازەربايجانى سۆڧىيەت بۈۋە
 ۋە ئىندىكى نەسابوۋ كە بلى يەكەم كەسى باۋەرېڭىراۋى ھاۋرى
 باقىرۇفە. ھەمو ئىم شتەنە ھەر لە رۇڭى يەكەمى ھاتتەمەۋ بۇ ماڭۇ
 بۈۋە ھەۋى پەرتىشەنى ۋە دەست پاچەي كە نەمتۋانى بە ئاساي ئىش

ودولتهتي نيران له تاران بهماري ۱۹۴۶ جاويد شهبيستري پتيان لهسره نهوه داکرت که ناشتخووزان لهگل دولتهتي نيران پتيکين، بهلام پيشهوهري و غولام يحيي ويستيان وتوويژ کوتايي پتييت.

نامه‌ي (کومله‌ي کوردهکان) بۆ وهزيري دهرهوه‌ي ولاته يه‌کگرتومکاني نه‌مريکا
۱۷ ي نه‌پريلي ۱۹۴۷. به‌پروت نازانسي هوالدمري تاس.

کومله‌ي کوردي له نامه‌ييه‌کدا که بۆ وهزيري دهرهوه‌ي ولاته يه‌کگرتومکاني نه‌مريکاي ده‌نيزيت ده‌لټ:

(گله‌ي کوردي به به‌ريشانکي زوره‌وه ده‌روانټه کيشه‌ي بريري يارمه‌تي داني ولاته يه‌کگرتومکاني نه‌مريکا به تورکيا که له‌لاين ده‌زکا ياسادانه‌ره‌کاني نه‌مريکاوه ليکولينه‌وه‌ي له‌سهرده‌کريټ. هله‌ي کوردي که ۴/۱ ي کهوتنه ژيرده‌سه‌لاني تورکيا، سه‌رنجي نيوه بۆ نه‌و باروبوخي ئيستا و نه‌نجامي شومي نه‌و سياسي نه‌ي نه‌مريکا، که له وانه‌ي له روزه‌لاني ناوه‌راستدا به دوايه‌وه بيت راده‌کيشيت. پتيوست به‌وه ناکات که سياسي نه‌مريکا بهرامبه‌ر به تورکيا و گله‌لاني غه‌يره تورکي دانيشتواني تورکيا، که تا ئيستا بيگومان ماوه‌ته‌وه، ليره روون بکريټه‌وه. نه‌گه‌ر نه‌مريکا يارمه‌تي تورکيا بدات، دولته‌ي تورکيا هه‌ست به پشتيواني له‌لاين دولته‌ي نه‌مريکاوه ده‌کات و هه‌نگاوي زورتر بۆ خنکاندن و ده‌رکردن و کوشتاري دانيشتواني کوردي ده‌نټ، ميژوو کوشتارو له‌ناوپردني نه‌رمه‌نه‌کان و ناسووريه‌کاني پيش و پاش شه‌ري ۱۹۱۸-۱۹۱۴ ده‌خاته‌وه بيرمان ره‌وشي ره‌گه‌زه‌رستانه و پوليستانه‌ي دولته‌ي تورکيا، که هه‌موو چه‌شه‌نه نازادييه‌کي له‌ناو ولاندا خنکانده‌وه، هه‌روه‌ها هه‌لوټستي بهرامبه‌ر به که‌مايه‌تيه نه‌ته‌وه‌کان زور به‌باشي له‌لاين بيروبوچوني کومله‌ي جيهانييه‌وه روون و ئاشکرايه. چه‌ند به‌رپرسياري ده‌کوتنه سه‌رشاني نه‌مريکا نه‌گه‌ر يارمه‌تي تورکيا بدات. به‌يره‌وکردني سياسي‌تتيکي ئاو به پتيچه‌وانه‌ي پرئسيپه‌کاني ريکخراوي نه‌ته‌وه يه‌کگرتومکانه. چه‌ندجار نيمه ده‌ستيشاني نه‌وه‌مان کردوه

که نه‌و کوردانه‌ي له تورکيا ده‌زين که‌مه نه‌ته‌وه‌مين به‌لکو که‌ليکين به ته‌واوي خاوه‌ن سنوري ديارپکراو و سه‌روشتي خزينان، که‌ليکين که ئيستا له نديان تورکيا و نيران وعيراق دابش کراون و، نه‌و دولته‌تانه نازاري ده‌دن و له ناويشي ده‌بن.

کورده‌کان، هه‌م له‌شه‌ري رابردو و هه‌م پاش نه‌م شه‌ره‌ي دواي باوه‌رييان به سه‌رکه‌وتني هاويه‌يه‌نه‌کان بووه. له ئالوترين کاتي نه‌م شه‌ري دوايدا کورده‌کان باوه‌ري ته‌وايان به ديموکراشي و نازادي، که مسوگه‌ره‌کاني هاويه‌يه‌مان بوون، هه‌بووه.

نيم له باوه‌رين که نه‌و يارمه‌تيانه‌ي ولاته يه‌کگرتومکاني نه‌مريکا به تورکياي ده‌دات دزي پرئسيپه‌کاني ريکخراوي نه‌ته‌وه يه‌کگرتومکان به کارده‌هينريټ.

تتيبيني و په‌راويزمکان

۱- قازي موحه‌مه‌د له‌گه‌ل هوالده‌ري تاس دا ده‌لي که نيمه پارتي ژ-کاف مان هه‌لوه‌شاندوه که‌رچي قازي هه‌لوه‌شاندوه و گوزيني ناوي ژ-کافي به‌ل نه‌بو به‌لام په‌سعيدا سه‌پيندرا.

۲- فه‌يروژ وه‌ک جيتگري قه‌واموسه‌لته‌نه، دان به‌وه داده‌نټ که کيشه‌ي به‌ريزه‌ميردني مه‌هاباد له چوارچه‌پوه‌ي نه‌و په‌يمانه که له‌نيوان

نه‌متاقعه‌ي بانگي سه‌ره‌ده‌شت کردوه تاکو ريگا بۆ نه‌م شماره پاک بکه‌ته‌وه و چوار سه‌د نه‌فه‌ر و توپ و تانکه‌وه هيتري کردوته سه‌ر ديموکراته‌کاني کوردي قازي موحه‌مه‌د قه‌واموسه‌لته‌نه‌ي له مه‌ترسي نانارامي که له‌وانه‌ي پاش نه‌م هه‌نگاوه روويدات ناکدار کردوته‌وه.

*** روزه‌امي ناته‌ش (اتش) له ۱۶ ي ديسه‌به‌ري ۱۹۴۶ ده‌نويست که قازي موحه‌مه‌د بۆ دوو روزه‌ چوته مسوگي و داواي وه‌رگرتني ده‌ستوراني پتيوست که‌راوه‌ته‌وه نيران کويرايه‌لي خوي بۆ دولته‌ي نيران راگهياندوه.

روژنامه‌ي ئيتلاعات ده‌رباره‌ي نازمريايان و کورديستان

روژي ۸ ي ماري ۱۹۴۷ روزه‌نامه‌ي ئيتلاعات ده‌نوسي که سه‌روکي پيشوي ده‌ولته‌ي خودموختاري کورديستان حاجي بابا شيخ به روزه‌نامه‌نوسي نه‌م روزه‌نامه‌ي راگهياند که گوايه کاتيک پيشه‌وه‌ري و قازي موحه‌مه‌د له ماکو بوون، پيشه‌وه‌ري و کاربه‌ده‌ستاني دهره‌وه پتيان داده‌گرت تا کورديستان بپتيه به‌شيکي نازمريايان و سه‌ر به نه‌وي بيت. به‌لام قازي موحه‌مه‌د زور به‌توندی دزي نه‌و هه‌لوټسته راوه‌ستا و بريري له سه‌ر نه‌دا و راگهياند که نه‌گه‌ر کورديستان برياره سه‌ر به ته‌ريز بيت به‌شتر وايه سه‌ر به دولته‌ي ناوه‌ندي نيران بيت. حاجي بابا شيخ هوايه راگهياندوه که ريټه‌راني کوردي له پاکو له ژير کوشاريکي نه‌و توډايوون و قازي موحه‌مه‌د ته‌نانه‌ت نامه‌وه بوو خوي مه‌سمووم بکات. نه‌و هه‌روا ريگهياند که بيگانه‌کان سه‌ر نه‌نجام به‌لياندا که قازي موحه‌مه‌د بپتيه سه‌روکي کوماري کوردي نه‌يا له‌به‌ر نه‌وه که له به‌رزه‌وه‌نديان بوو قازي موحه‌مه‌د دزي پيشه‌وه‌ري به‌کارپيټن له‌به‌ر نه‌وه نه‌م هه‌لوټسته جتي پتي نه‌واني به هيز ده‌کرد.

روژه‌نامه‌نوسي ئيتلاعات به‌رده‌وام ده‌بيت و ده‌لټ که له ژورمه‌کي قازي موحه‌مه‌د نه‌خشه‌ي کورديستاني مه‌زين به زماني ئيگيليزي ده‌بيندرا. که نه‌م نه‌خشه‌يه‌دا ناوچه‌کاني باشوري نه‌رمه‌نستاني سوقيه‌تي، قارس و نه‌رده‌مان و ناوچه‌کاني ده‌زويه‌ري گومي وان و ناوچه نه‌واويه‌کاني عيراق، موسل هه‌روه‌ها دياربه‌کر و سلتيماي خرابوونه سه‌ري. له ناو نه‌خشه‌ي کورديستاندا نه‌م شارانه‌ي نيران، ماکو، خوي، شاپور، ره‌زانيه و مياندروناو وتيکاب و ناوه گومي ورمي خرابوونه سه‌ر کورديستان سنوري کورديستان ده‌گه‌يشته لاي هه‌مه‌دان و باشوري ده‌گه‌يشته بوشهر که هه‌موو ناوچه نه‌واويه‌کاني ناوچه‌ي نايادان و هه‌روه‌ها که‌رماشان و سنه و سه‌قا و مه‌هاباد و به‌شيکي خوزستان و عيراق تا که‌ندوي فارسي ده‌گرتبه‌ر.

روژه‌نامه‌ي ئيتلاعات نازاواکيرانه راده‌گه‌يه‌نټ که قازي موحه‌مه‌د له به‌ر نه‌وه بپتيه سه‌روکي کوماري کورديستان چونکه بيگانه‌کان به‌رزه‌وه‌نديان له نه‌وتي روزه‌لاني ناوه‌راستدا هه‌يه. روزه‌نامه‌که ده‌لټ که ته‌نانه‌ت سه‌رودي ته‌وايه‌تي کورديستان گوايا بيسي مافي کورديان له‌سه‌ر کانيه نه‌وته‌کاني نيران و عيراق و که‌رماشان و موسل ده‌کات. بپ نه‌وي ناکوټيه‌کي نيوان نازمريايان به‌کان و کورده‌کان ته‌مپيټ، بيگانه‌کان له کوتايي مانگي نه‌پريلي ۱۹۴۶ هه‌والي راگهياندني په‌يماني دوو قولي نيوان ده‌ولته‌ي خودموختاري کورديستان و نازمريايان راگهياند. له دزيه‌ي نه‌م نوسه‌راوه‌دا که له ۹ ي ماري ۱۹۴۶ بلاوکراوه‌ته‌وه ده‌لي که له‌کاتي وتوويژي نيوان نازمريايان به‌کان

مالیات و هتد...

هەردوولا رایان کەیانەبوو ئەوەی کە بێتە ریزی حەزەبەکانەوه لە مالیاتدان و سەربازیکردن نازاد دەکرێن. ئەمەیش بۆخۆی هۆیکەکی ئەم نازاوەنەوه بووه.

مورادیان قازی موحەمەدیش تاوان بار دەکات کە بەرامبەر بە پیشەوەرێ لەم بارەوه نازەزایی دەربڕیوه و بەسەر سورمانەوه وایاسی دەکات کە چۆن قازی دەوێرتە رەخنە لە پیشەوەرێ بگرتە گەرچی قازی بۆ خۆی زانیویه کە مورادیان پیاوی باقیڕۆفە و ئەو فسانەیی لەوانەپە ئەکرێت. عومەر خانی عەریفی (شکاکیش) کە لەکەڵ چەند سەرکردەیی تری کوردیەوه تاوانبار دەکرێن کە لە ئێران و تورکیا یان ئینگلیز یان ئەمەریکا پەیوەندییان هەبووه ئەوه دەرهەخات کە مورادیان لە هیچ شتێک بۆ بەدناوکردنی کوردەکان درێفی ناکات هەروا یاسی کابرایەک دەکرێت کە گواپە ئەندامی سەرکردایەتی یارتی دیموکراتی کوردستان بووه کە نا ئێستا ناوی لە هیچ بەلگە و نوسراوەکەدا نەهاتوه و لە زمانی ئەوهوه تاوانی زۆر دەدرێتە پال کورد.

سەرچ:

بەم ژوانە بەشیەکانی ئەم بەلگەو دۆکۆمێنتانە بە شێوی کتێبێک لەلایەن (رەبەوون) ئەوه بڵاوەدەکرێتەوه. دەکرێت بە ئادریسی رەبەوون داوی کتێبەکە بکڕیت.

Kurdistan at the Dawn of the Century

Volume I
1998

by
Rafiq Hilmi

یادداشت

© Copyright: Dr F.R. Hilmi All Rights Reserved, 1998

New Hope
P.O. Box 234 Greenwood, URB 617W
email: d.hilmi@internat.com
Website: www.internat.com - d.hilmi

ISBN 01-672354-8-4

دەولەتی ناوەندی و نازەریایجان چارەسەرکراوه واتە مەهیا بە چوارچێوەی نازەریایجاندا بێت و قازی فەرمانداریت، واتە نایب یاسی ئۆتۆنۆمی کوردستان و کێشەیی کورد و کوردستان بکڕیت.

٢- رۆژی ئێران پیلانێکی کۆنی یان ئێرانێستەکان دووبارە دەخاتەوه رۆی کە بێتی ئەوه کوردەکانی ئێران و عێراق و سوریا نەمۆ بە ئێرانی داوەن و دەلێن کورد بەرنگەز ئێرانین و کوردستان بە هەموو پارچەکانەوه لە کۆنەوه سەر بە ئێران بووه و دەبێ لە قازی موحەمەد بۆ راکێشانی کوردەکانی ئەوێ و لکاندنیان بە ئێران کەلگ وەرگیرێت و بۆ ئەم مەبەستەش دەبێ بەریت کە قازی زۆرت ناو دەربکات وەک رێبەری هەموو کوردان بناسرێت. دیارە بە پێی ئەم پلانی ئەگەر هاتوو سەربیش ئەکرێت ئەوا تورکیا و عێراقیش بۆ لەناو بەردنی بزوێنەوهی کورد لەکەڵ ئێران چالاکانتر ھاوکاری دەکات. هەروا ئەم دەولەتانە زۆرت لەکەڵ بەکتری نێک دەینەوه و کێشەکە گەرەتر دەبێت (لەوکات پیاو بۆ ھاوکاری سوپای سێ دەولەتی ناوێراو دژی کورد پێدا دەبێت).

٤- راپۆرتەکی مورادیان، کە یاسی ناکۆکی ئێوان نازەری و کورد دەکات، دیارە مەبەستی تەنیا بەدناوکردن و تاوانبارکردنی کوردەکانە، گەرچی ناکۆکی ئێوان نازەری و کورد پێشبینەکی کۆنی کە لێردا تەنیا یاسی ئەوه دەکەم کە پاش روخانی رەزا شا زۆری ئەو هۆز و خێلە کوردانەیی کە لە زەمانی رەزا شادا بۆ ناوچە جێراوچۆرەکانی ئێران دوورخراوە یان لە زیندان کران و گەرانەوه بۆ ولاتی خۆیان بە دەستیکی بەتال و لەوێری هێزێری و نەداریدا بوون. مەرومالاتیان ئەماو و زەویوزاریان دەرایی بە خەلگی تر، خانووبەرەیان روخاویو، ئەوان بۆ وەرگرتنەوهی خانو و زەویەکانیان تووشی گێڕوکیشەییکی زۆربوون. بێرێار وایوو کە رۆژی ئێران بەشتیکی ئەو زانیان بۆ قەرەبوو یکتاوه، بەلام سەری ئەکرێت و هەم لەکەڵ کاربەدەستانی ئێرانی و هەم لەکەڵ نازەریەکان، هەروەها لەکەڵ هێندێ لە کوردەکانی ئەوێ تووشی گێڕوکیشە بوون. کاربەدەستانی نازەریش کە دەستیان بەسەر ناوچەکەدا گرت و ناوچەکانی خۆی و ماکو و شاپۆز و ورمێیان، وەک بەشتیکی نازەریایجان هێشتەوه یواری کوردەکانیان ئەدا کە لە دەسلەت و بەرێوەبردنی ناوچەکانی ناوێراویدا دەوریان هەبێت. تەنانت هەر وەک نوسەری راپۆرتەکە ئەم راستییە ناساڕێتەوه کە دەلێ: «ئێک کورد لە کارووباری دەولەتیدا بەشدار نەکراوه.» وای لێدێ کە هاتووچۆی کوردەکان لە ناوچەکەدا بە بێ ئیجازەیی رەسمی کاربەدەستانی نازەری (وێک زەمانی شا) ناکرێت، ئەلام بۆیان ناچێتە سەر لەبەر ئەوه کوردەکان قورسایەکیان دەبێت و چەکار دەبن و هێزێکی زۆریشیان دەبێت و چەندجاریش کە تووشی تێکەڵچوون دەبن نازەریەکان تێک دەشکێن (سەرەرای یارمەتی سوپایی کە لە ئەوێزەوه بۆ نازەریەکان دێت). پێش ئەوهی کە نازەریەکان دەسلەلاتی خۆیان بەسەر ئەو ماوچانەدا رایکەپەنن دەسلەلات بەرەست کوردەکانەوه دەبێت بەلام تەنک بە نازەریەکان هەلناچێت. بایەخ ئەدانی رێبەرایەتی کورد لەمەهیا بەو ناوچانە، رێگرتنی فەرمانیەراتی سۆقیەت بۆ دەست بەسەرداگرتنی ناوچەکان لەلایەن کوردەکان پاشان یارمەتی دانی نازەریەکان نا دەست بەسەر ئەو ناوچانەدا یگرن، هەموو ئەمانە وای کە کوردەکان دەکات کە زۆرجار بەبێ ئەوهی پرس بە رێبەرایەتی کورد بکەن سەربەخۆ بچوێنەوه. دیارە هەردوولاش هەولیان داوه کە ئەندام بۆ پارتیەکی خۆیان وەرکێن. ئێرانیش لەکەڵ کۆنەبەرستانی ناوچە ویستوویی شەر لە ئێوان هەردوولا داگیرێتەوه و لەهەردوولا پیاو خراب و بەکرتگیراویان بۆ ئەو مەبەستە دەست کەوتە. لەلایەکی ترەوه ئەدانی

ئەمجد شاکەلی

کاکە وەیس

هەر هەس:

ئەو نەپ ەدیو ە،

کە لە کۆلمان

نابیتە وە

سازکردنی شەری چە کرداری لە
پۆژمەلاتی کوردستان لە 1979دا،
شەری چە کرداری لە باکووری
کوردستان، ئەنفال، هەلەبجە،
کۆرەیی خەلکی کورد لە 1991دا،
ماچەکانی بەغدا، برسیبەتی و گرانی،

کاکە وەیس: تەوینی جالجالۆکە
پۆمان
چاپی یە کەم، سوید 1998
پەخشخانە ئی رابوون

ژنکوشتن، هەلاتن و ڕەو و بە جێهێشتنی ولات
بەرەو ئەوروپا، فەرامۆشکردنی شەنگار و شینخان
و کەرکووک و خانەقین و مەندەلی، نەمانی
گوندان، نەمانی ژێرخانی ئابووری ولات، ئەمانە
گشتیان و... زۆری دیکەش هەرەسن. چی هەرەس
نییە؟ کێ هەرەس نییە؟ کۆئ هەرەس نییە؟ هەموو
هەر هەرەسە و کورد بۆخۆی هەرەسنیکی
گەرەپە. هەرەس لە خوێنی مرقۆی کوردایە.
هەرەس تەن "خێلەکی" نییە، بەلکە ئەفەندی و
مەکتەبلی و خوێندوو و خۆ بە "پووناکبیر" زانە.
دەرەکش تەن هەلگیرسێنەرەن و بازارگانانی
حیزب و چە کرداران و شەرخوازان و کونەپەپووی
خەباتی خوێنین و درێژخایەن، نین، بەلکە

هەرەس شەویدەکە و دەستی
خستووێتە ناقرەیی هەموو
یەکیک لە ئێمە. هەرەس
مێردەزمەیکە و جووتەیی
گوونی بەسەر مەماندا شۆر
کردووێتە وە و توند ملی

گرتووین و بەکاوەخۆ دەمانتاسین. هەرەس
نەرەدپۆیکە ناویەتە رەمانەو و هەر
بەشوینمانەویدە و دەمانرەتین. هەرەس هەر
دەلیی تەوقیکە و لە ملی کورد کراوە. هەر 1975
هەرەس نەپو، بەلکە هەموو مێژووی کورد
هەرەسە. شێخی تەهری، شێخی پیران، سەبیدی
دەرسیم، شێخی خەفید، سمکۆ، کۆمارەکی
مەهاپاد، دەستپێکردن بە شەری چە کرداری لە
باشووری کوردستان لە 1961دا، 1964 و لادانی
بەشیک لە سەرانی پارتیی و کەرتیوونی یزاقی
کورد، نایدیۆلۆژییاندنی جاشایەتی 1966، 1975ای
باشووری کوردستان، دەستپێکردنەوێ شەری
چە کرداری لە باشووری کوردستان لە 1975 بەدواوە،

حوسین، ماموستا سه عید، حه سه ن، جه یار، سه لمانه کویر، کوردو، پروناک، کاک عومهر و کابرای فهره نجیی له بهر، نه مانه هیچیان به ئیمه نامو ئین. کن له ئیمه یه کیک یا چه ند یه کیک لهو که سانه ناناسیت؟ شه وان که سی ئیمه ن، ئیمه به رده و امیی شه وانین. کاکه و دیس خۆیشی یه کیکه له وان و شه وانیش که سانیکن له ئیمه و ئیمه ن. شه وان ئیمه خۆمانین.

که سه کان زۆر چاران کاسن، هیزن، گیزن، ته پیون و رازایی و دوو دیلی و نه مبه ر و نه به ر و بیرواییان پتوه دیاره، و هه رچه ند ه ی ئهم سه رده مه ن، به لام قورسای ته وای میژووی هه ره سایه تی و دۆرانی کوردیان وه ک کۆله پشت به کۆلدا داوه و ناتوانن ده ستیه ردار ی بین و لیبیان نابیته وه، نه وان نموونه ی خه لکی کوردن. نه وان نه وه ی هه ره سن.

شوینه کانیش به ئیمه نامو ئین، به غدا، نه بونه و واس، شه وانی دیچله، بارادایس، قه نه ره عه لی، مه یدان، عه گدله کرا، چاپخانه ی په رله مان، ره سافی، چاپخانه ی کندی، هوتیل نه زار، حه یده رخانه، حاج زه بیاله، چاپخانه که ی نه بو سه باح، نه هزه، وه زیریه ... نه مانه هه موویان مه کۆی عاشقانی شوړش و خه ونه یانی ئازادی و پلشوانی ژیر هه ره سیش بوون. گریدانی ئهم شوینانه ش به چیا و بنکه و دۆل و نه شکه و ته کانی کوردستانه وه و گواسته وه ی خوینه ره له نیوانیاندا، کاریکه به جوانی کاکه و دیس نه تجمای داوه. گومان ته وه ریکی سه ره کی و بنه ره تییه له ته ونی جالالۆکه دا. هاوړئ، هه قال، هاویر، برا، گومان له هاوړئ و هه قال و هاویر و برایه که ی دیکه ی ده کات، هاوړئ، هه قال، هاویر، برا، گومان له به ره پرسی شانه حیزبیه که ی ده کات. هه مووان

بهر کردنه وه ی مرقۆی کورده، هۆش (عه قل ای مرقۆی کورده، تیروانینی مرقۆی کورده. هه ره س مۆرفینه و به نگه و مرقۆی کوردی به تچ کردووه، هه ر بویه ش مرقۆی کورد له هه ره سیکه وه بو هه ره سیکی دی هه نگاو ده نی. مرقۆی کورد مرقۆیکی هه ره سینراوه و هه مووده م ده هه ره سی له ته ونی جالالۆکه دا، که له هه ره سدا ده ست پی ده کات و له هه ره سدا کۆتایی دیت، کاکه و دیس چاودکانی، هه ردو و گوئی، دلی، هه ستی، هۆشی، هه موو ده بنه کامیرایه ک و زۆر به باشی و زیره کانه له نیوان که سه کاند، خه لکه که دا ده جوولیته وه و ده گه ریت و له گه لیاندا دیت و ده چیت. کاکه و دیس کامیرایه که ی له مه وه ده خاته سه ر شه و ی دی و وینه کانیان، ده نگیان، سیمايان، ته وای جمو جوولیان بو ئیمه ی خوینه ره راده گو یزیت. کاکه و دیس به نیو ژووره کاند، له دیوه خانه کان، نه شکه و ته کان، نوال، لاپال و چیاکاندا، له نیو جیگه ی نووستندا، له مزگه و ته کان، بار و مه یخانه کان، باره گاگان، جیگه ی کار و ژووری ئاساییش (شه من) و چاپخانه کاند، و ده ووی که سه کانه وه یه و هه نگاو به هه نگاو له گه لپاندایه و سینه ر ئاسالینیان دور ناکه ویته وه و وینه یان ده گری و به نیو بیروباوه ره سیاسیه جیا و ده کاند، ره وتی ژیانیان، سۆز و خۆشه و یستی، تۆله، کارتیکردنی قوولی ده ورو به ر، به نیو نه مانه دا دیت و ده چیت.

که سه کان، خه لکانیکن ده ناسرینه وه و هه موومان پنیان ئاشناین، کوپی شه، کچی شه، برای من، پسمامی شه وان، گونیدی، شاری، نه خویندوو، خویندوو و هی شه و گه ره ک و کۆلان و گه رمین و کوستانه ی خۆمان. زۆریان ماون و زۆریشیان تیدا چوون. هه ژار، کاکي گه و ره، هه قه لی، میرزا

خودان و پاريزه‌ري ياسايه "تېلا پاريزه‌ري ياسايه،
 شه‌وي تېلاي به‌ده‌سته‌وه پېي ياسايشي به‌ده‌سته"
 ل155، لئ کام ياسا؟ تاکه ياسايه‌ک که له نارادايه و
 کاري پېي ده‌کړئ، ياساي سزادان، گولله‌باران کردن،
 له‌حه‌وز هه‌لشه‌پاندن و به‌خيانه‌ت و خيانه‌تکاريي
 تاوانبار کردن. که کاکه‌وه‌يس پېشنيازې "چه‌ند
 ليتان جوان دئ له به‌ره‌يه‌کدا کؤوه بن و ناوي
 خؤتان بنين به‌ره‌ي سزاجياني
 کورد سزاجياني... پ... به‌کورتکراوه‌يي
 ده‌بيته (به‌ساج)" ل154، ده‌کات، شه‌و باش ده‌زاني که
 ته‌واوي شه‌و "به‌ساج" يانه‌ش ولات و نيشتمانکيان
 خؤش ده‌وي که خؤيان تېي‌دا
 ده‌سته‌لاتدار "تېلا به‌ده‌ست" بن و به‌و مه‌رجه‌ش،
 ته‌ئن شه‌و مه‌رجه، ولاتپاريزي ده‌که‌ن و نيشتمانيان
 خؤش ده‌وي.

ته‌وني جالجالؤکه‌ش، وه‌ک عه‌ريف عؤده،
 1963، ...، نووسين و وه‌رگيرانه‌کاني ديکه‌ي
 کاکه‌وه‌يس، خه‌م و په‌رؤش په‌زاره‌کاني
 کاکه‌وه‌يس به‌رووني ده‌ده‌خا. کاکه‌وه‌يس
 مه‌سه‌له‌ي نه‌ته‌وه‌ته‌که‌ي (کورد) وه‌ک خاچه‌که‌ي
 عيسا داوه به‌کؤليدا و به‌شوین له‌نگه‌رئکدا
 ده‌گه‌رئ. شه‌و له‌نگه‌ره‌ي شه‌ويش به‌دوييدا وئله،
 سه‌ربه‌خؤيي و سه‌ربه‌ستي ولاته‌که‌يه‌تي، که
 سه‌لمانيش "گوایه" هه‌ولي بؤ ده‌دا.

ته‌وني جالجالؤکه، خوینده‌وه‌يه‌کي ده‌رووني
 مرقؤي کورده. ناوه‌ويان ده‌خوینته‌وه و به
 ده‌روونياندا داده‌چؤړئ و گريکويره و ئالؤزيه
 په‌وانتيه‌کاني مرقؤي کورد ده‌خاته‌روو. گه‌رانیکه
 به‌دوي سه‌ره‌داوه‌کاندا، که هينده ئالؤزکاو و
 تیکه‌ل و پیکه‌لن "خاتوون خان... کاک
 سه‌لمان... ک... کاکي
 گه‌وره... ئاسايش... ناوشاخه‌کان... به‌غدا و نه‌مانه

گومان له کاکي گه‌وره ده‌که‌ن. کاکي گه‌وره گومان
 له هه‌مووان ده‌کات و تؤوي گومان له دل و
 ده‌روون و ناخي هاوړئ، هاوېير، هه‌قال و براياني
 خؤيدا ده‌چيئ. پروا نييه و هه‌مووان هه‌ولي
 پاشقولدانن له يه‌کدي و هه‌مووان يه‌کدي ده‌که‌نه
 په‌يژه بؤ سه‌رکه‌وتني خؤيان. ته‌نانه‌ت ژن و
 مي‌رديش پروا به‌يه‌ک تاکه‌ن. هه‌قه‌لي وه‌ک چؤن
 له سه‌لمان به‌گومانه هه‌رواش له پروناکي ژني
 خانه‌گومانه. گومان هه‌موو شتيک کرمؤل ده‌کا
 گومان هه‌موو شتيک بنگؤل ده‌کا و دايدة‌ته‌پني و
 ده‌يرووخيني. مرقؤ ته‌نانه‌ت له خؤيشي
 ده‌که‌ويته گومانه‌وه. موزه‌فقه‌ر نه‌لته‌وواب ده‌لي:
 بدأت لأحذر حتى الحيطان.. أولاد القحبة.. لا أستشي منكم أحدا.. إن حظيرة
 خنزير أظهر من أظهرکم - ته‌نانه‌ت خه‌ريکم سل له
 ديواره‌کانيش ده‌که‌مه‌وه... کوراني قه‌حبه. که‌ستان
 لئ نابویرم... گه‌وپي به‌رازيک له پاکژترينتان
 پاکژتريه". کاکه‌وه‌يس نيشتمانپه‌روه‌ري،
 حيزبايه‌تي، کوردايه‌تي، سياسته، ريکخراو،
 ريکخستن، شه‌ر، ناشتي و "شؤرش"، هه‌موو ده‌خاته
 ژير پرسياره‌وه. داب و نه‌ريت وشتي باو، خيل،
 ثابين، پيوه‌نده جفاکيه‌کان، گه‌وره و بچووکي،
 ريز، پيروزي، هه‌موو نه‌مانه لاي کاکه‌وه‌يس جيني
 پرسيار و شياوي ليورديوونه‌وه و شيکردنه‌وه و
 گومانليکردن. هه‌ژاندن و وروژاندني بير و
 قوتکردنه‌وه پرسيار مرقؤ به‌ره‌و له‌نگه‌ري پروا
 ده‌بات و گومان ريگه‌ي پروايه "الشك طريق اليقين".

ده‌سته‌لات "تېلا"، که نه‌ره‌نگ و نه‌ره‌گه‌ز و نه‌ته‌وه
 و نه‌ثابين ده‌زاني و که کورد و ناکورد و کات و
 شويني بؤ نييه، که دزيوترين و قريژترين شته له
 ميژووي مرقؤدا و سه‌رچاوه‌ي گشت ده‌رد و په‌تا و
 درم و به‌دبه‌ختي و کويره‌وه‌ري و داپلؤسين و
 چه‌وساندنه‌وه‌يه‌کي مرقؤه، لاي کاکه‌وه‌يسيش،

کردووه، که له هه لېژاردنی که سه کانیشیدا، پتر،
روو له خه لکانی سهر به توئژئ خوئندوو و
کارمندی ته فهندی و له پرووی چینایه تیشه وه سهر
به چینی بۆرژوازی پچووک بکات.

زمانی رۆمانه که، زمانیکي پاراو و بهوان و بئ
گرئ و گۆله. نووسهر، وهک تهواوی نووسینه کانی
دیکه شی بۆ وشه و دهربرین دانامینتی و وشه ش
داناتاشی. کوردییه که ی کاکه وهیس، کوردییه
پاکژه که ی دهشته که ی که رکوک (حه ساره) و
بئچوووه سۆنه ش مهله وانه، لی له گه له شه و شه دا
هه ندئ شتی به سهر دا تپه ریوه، که پئم وانییه
هه له ی چاپ بن، چونکه گه لیک هه له ی چاپیش له
کتیبه که دا به رچاو ده که ون. وشه ی هزر و
هزر کردن (ل 35، 55، 151) به واتای هرس و
هرس کردن (هضم) به کار براوه، له کاتیکدا هزر واتای
بهرکردنه وه و تیفکرین ده گه یه نئ. وشه ی
کورژ (ل 35) له بیری کرژ یا گرژ به کار براوه.

له نئو شه وه موو تاریکستان و گپژاو و گومانستان
و هیوا برایی و دۆرانه دا، که تهونی جالجالۆکه
گرتوویه تیه خۆی، ته گهر تاکه تروسکه یه کی
روونا کایی وه دی بکرئ و ئومید به خش بیت و
بریک دل فینک بکاته وه، ته نئ دهنگه کچانه ناسک
و به ژیان سهردهشت ده چین... ماموستا" وهرامی
ماموستا سه عید ده داته وه و به وهش رۆمانه که
کوئایی دیت.

ته گهر کورد رۆمانی بوویی و هه بئ، شهوا تهونی
جالجالۆکه، نۆبه ره رۆمانی کاکه وهیس، یه کی که له
رۆمانه باشه کانی. ئیدی دوی شه زموونی تهونی
جالجالۆکه، کاکه وهیس، به دنیاییه وه ده توانی
زۆر به باشی خۆی بۆ رۆمان نووسین ته رخا
بکات.

ئاپاری 1998

هه موو سهروینی یه کن. له راستیدا ههر یه کیکن و
لهو خه لکه کراون به به ره ی جیاواز و دژ به
یهک" ل 113، که کاکي گه وه و کوردی و
سهلمانه کان" سیاسه تکاران و سهران" و کئ و کئی
کورد ههر یه که و سهریکیان گرتوووه و سهرده که ی
دیکه شی مه گهر خودا بۆ خۆی بیزانی به ده ست
کئوده یه.

تهونی جالجالۆکه پهره له هه سستی دژ به یهک و
دوولایه نه، واته کۆکردنه وه ی دوو شتی جیاواز له
یهک وینه دا، خۆشه و یستی و رق، نازایه تی و
خوئرییه تی و هه له اتن و ملکه چکردن، سووربوون
له سهر بیروباوه ر و داته پین و رووخان و دۆران
میرزا، هه ژار، حه قه لی، ماموستا سه عید و کوردی،
که لایه نی چاکه ی مه سه له که - کوردایه تی-ن، دۆران
و دهسته پاچه و کورژاوان. سهلمان، که نیشانه و
نموونه و نوینه ری خراپه و به دایه تیه، له نئویاتدا
زاله و هه لده که وئ. کۆکردنه وه ی هه موو شه م
دوولایه نی و دژ به یه کیانه و یه کخستیان،
دانپیانان و پاکانه و نازایه تیه به رانبه ر ژیان و
هه لمه رج و راستیه کان. ههر بۆیه ش تهونی
جالجالۆکه تا راده ی بریندارکردنیش راشکاو و
راستگۆیه.

که لیتیک-یه لای منه وه- که له تهونی جالجالۆکه دا
وه دی ده کرئ، پشتگۆیخستنی کیشه ی چینایه تیه.
کاکه وهیس - به حوکمی بیروباوه ر و دیتنه
نه ته وه ییه که ی- دوور و نێزیک یه لای شه و باسه دا
نه چوووه و خۆی له قهره ی نه داوه، وهک شه وه ی که
کوردستان ولاتیکی بئچین بئ و بیری نه ته وه یی
به ته نئ هه ناسه، خۆراک، خواردنه وه، پۆشاک،
سینکس و کار" نان و گان و ئیسراحه ت"، بۆ هه موو
کورد، دابین بکات. ههر بۆیه ش سهرده سته یی و
زالبوونی بیری نه ته وه یی وای له کاکه وهیس

هونهرمه‌ند مه‌سعود مینوی

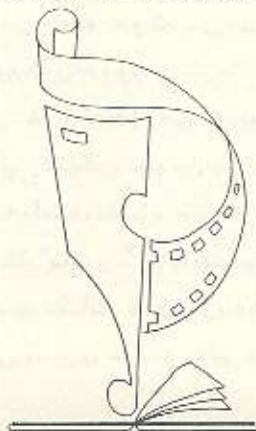

هونهرمه‌ند مه‌سعود مینوی یه‌کێکه له‌و هونهرمه‌ند چالاکانه‌ی کورد که شهمس سالتیک ده‌بیت له‌ سوێد ده‌ژی و تا ئێستا چه‌ند پێشانگا‌یه‌کی هونه‌ری کردو‌ته‌وه. مه‌سعود تابلۆکانی به‌ ره‌نگی زه‌یتی و ئاوی و گرافیک ده‌کێشیت. هه‌روا په‌یکه‌رتاشی لایه‌نێکی گرینگی چالاکی هونه‌ری نه‌و پێک دێنیت.

هونهرمه‌ند مه‌سعود مینوی له‌ سالی ١٩٦٤دا له‌ بنه‌ماله‌یه‌کی هونه‌ره‌روهر و له‌ شاری مریوان له‌دایک بووه. له‌ ئێران دوا‌ی خوێندن وەک رێکخه‌ری دیکۆر و په‌یکه‌رتاش و ینه‌کێش کاری کردووه.

له‌ سوێدیش په‌ره‌ی به‌ خوێندنی تایبه‌تی هونه‌ر داوه. کۆششێکی زۆری کردووه تا شارمه‌زای ژبانی هونه‌ری نه‌وروپا و کولتووری سوێد بپێت. خۆی لای وایه‌ که هونه‌ری ناخ و ریا‌لیزم و تیۆری مۆدێرن کاریان تێ کردووه.

هونهرمه‌ند مه‌سعود نیگاریکی پێشکه‌شی رابوون کردووه، تا وەک سیمبولیک به‌کاری به‌تێن. زۆر سوپاسی برای هونهرمه‌ند ده‌کێن. نیگارمه‌که سیمبوله‌کانی هونه‌ر و نه‌ده‌بی (قه‌له‌م، کتێب، فیل، نۆته‌ی مۆسیقا و ماسکی تیا‌تر)ی به‌خۆی گرتووه، ئهم سیمبولانه تێکه‌لی خه‌یاڵ و داهێنانی هونهرمه‌ند بوون و ئهم فۆرمه‌یان وهرگرتووه.

ئه‌و نه‌ته‌وه‌ی ته‌نیا ریزی مردووانی بگرت

ناتوانی‌ت نه‌ته‌وه‌یه‌کی زیندوو بیت!

کاتێک له‌ سه‌ره‌تای سالی ١٩٩١ دا ده‌ستمان به‌ ده‌رکردنی کۆژاری رابوون کرد بپارمان دا که هه‌ر نووسینه‌یک عه‌ق‌لی تۆله‌ی له‌ پشته‌وه‌ بیت و به‌ مه‌به‌ستی سوکا‌یه‌تیکردن به‌ که‌سێک نووسرا‌بێت، ب‌لا‌و نه‌که‌ینه‌وه. له‌و ماوه‌یه‌شدا به‌ چه‌ندان نووسینه‌ی له‌م جو‌ره‌مان به‌ ناوی گوایا ره‌خنه‌ی نه‌ده‌بییه‌وه، بۆ هاتووه‌ و ب‌لا‌ومان نه‌کردوونه‌وه. به‌م کاره‌ رابوون، که ئامانجێکی رۆشن‌بیری هه‌یه، سروشتی خۆی، له‌م باره‌یه‌وه، بۆ خوێنه‌ران ده‌رخستووه.

هه‌ر بۆیه‌ چه‌ند دۆستێکی د‌لسۆز پێیان باش نییه‌ که رابوون، له‌ ژماره‌ی پێشوویدا، وتاری (پرماتاترین بێده‌نگی)ی له‌ رۆژنامه‌ی هه‌تاه‌وه‌ وهرگرتووه‌، و، گله‌ییان لێ کردوون، چونکه‌ له‌و باوه‌ڕه‌دان که زمانی نووسینه‌که‌ له‌گه‌ڵ سروشتی کولتووری کۆژاره‌که‌دا ناگونجیت، ئێمه‌ ریز له‌و را و گله‌یه‌انه‌ ده‌گرین.

به‌لام هه‌ندێک که‌س وەک نه‌وه‌ی له‌میز بیت له‌ که‌مێندا بووبن و چاره‌ڕه‌ی هه‌لیک بووبن به‌ به‌هانه‌ی ئهم نووسینه‌وه‌ شالاوێکی به‌ری‌لاویان دژی ئێمه‌ ده‌ست پێکردووه. سه‌یریش نه‌وه‌یه‌ که ژماره‌یه‌ک له‌و که‌سانه‌ پێشتر له‌ لایه‌ن ئێمه‌وه‌ به‌ تۆبه‌ل قه‌سه‌ی ناشیرین و برینداکه‌رانه‌ له‌و نووسینه‌یه‌ماندا ل‌براه‌وه‌ که له‌ رابووندا ب‌لا‌و‌کرانه‌ته‌وه، ده‌قی ئهم نووسینه‌مانه‌ش به‌ رسته‌ پر له‌ جێئۆمکانیا‌نه‌وه، له‌ ئارشیفی رابووندا پارێزراون.

ئێمه‌ پێمان وابوو که به‌ هۆی ب‌لا‌و‌کردنه‌وه‌ی وتاره‌که‌ی هه‌تاه‌وه‌، سه‌رنجی خوێنه‌رانی رابوون بۆ دیارد‌ه‌ی شالاو‌ی به‌رده‌وامی سوکا‌یه‌تیکردن به‌ کۆمه‌لیک شاعیر و نووسه‌ر و هونه‌رمه‌ند راده‌کێشین، که له‌ هه‌ندی ب‌لا‌و‌کراوه‌ی ده‌ره‌وه‌ی و‌لاتدا ده‌بیندرێ و، ره‌نگه‌ زۆریه‌ی خوێنه‌رانی رابوون ئاگاداری ئهم شالاو نه‌بن. به‌ رای ئێمه‌ ئهمه‌ دیارد‌ه‌یه‌کی سامناکه‌ و هه‌قه‌ نووسه‌ران و رووناکبیرانی کورد هه‌لو‌تستیک ده‌رباره‌ی ئهم دیارد‌ه‌یه‌ وهریگرن. ئایا ماقووله‌ نووسه‌ر و هونه‌رمه‌ند و شاعیرانی کورد ته‌نیا به‌ مردوویی ریزیان لێ بگيریت؟

ئه‌و نه‌ته‌وه‌یه‌ی رێگه‌ بدات که سوکا‌یه‌تی له‌م جو‌ره‌ به‌ داهێنه‌رانی بکرت ناتوانیت نه‌ته‌وه‌یه‌کی داهێنه‌ر بیت. ئه‌و نه‌ته‌وه‌یه‌ی ته‌نیا ریزی مردووانی ده‌گرت ناتوانیت نه‌ته‌وه‌یه‌کی زیندوو بیت.

رابوون

له ساڵی ١٩٩٨ دا به کۆمهکی رابوون نهم کتیبانه بـلاو کراونهتهوه:

الدكتور خليل جندى

ژان و ژيان

رهفیق سايبير

نحو معرفة حقيقة
الديانة اليزيدية

ئيمپراتۆرياي لم

د.عبدوللہ لوبانہ خان و نعيمہ قاسم

تۆوسیتی
د. جوسینی خەلیقی
بەرگی بۆ کۆمەر
سێژەر ١٩٨٨
(٢٠٠٥)

نەسییەیلۆن

ئوبەدە پیرزادە

دەفتەری شیعر

کەمال میراوەدی

یادداشت
NEW MODERN
PUBLISHING

© Copyrights. All Rights Reserved. 1998

New York
P.O. Box 220, Greatwood, 11548 NY
email: k.hadi@kurdistan.com
Website: www.kurdistan.com/raibun.html
ISBN 0-87225-4-0-0

RABUN

Kurdistan at the
Dawn of the
Century

Volume I
1918

by
Rafiq Hilmi

زێوان هەردی

ناوەندی چاپ و بـلاوکردنەوهی رابوون

کتیبەکانتان بە تـرخـیکـی هـهـرـزان و سیۆیهـکی جوان بۆ چاپ دهکات.